

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY SIEDLISZCZE NA LATA 2016-2023

projekt dokumentu

Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Siedliszcze na lata 2016 - 2023 został opracowany przez firmę EuroCompass Sp. z o.o. na podstawie umowy z Gminą Siedliszcze z dnia 21 grudnia 2016r.

Dokument LPR powstał w ramach projektu „Przygotowanie programu rewitalizacji obszaru kryzysowego na terenie Gminy Siedliszcze” współfinansowanego ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020.

SPIS TREŚCI

1.	POWIĄZANIE LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY	8
2.	DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH W GMINIE SIEDLISZCZE ORAZ SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH.....	12
2.1.	Identyfikacja głównych problemów gminy siedliszcze	13
2.2.	Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych gminy siedliszcze	15
2.3.	Położenie i podział terytorialny gminy.....	17
3.	ZASIĘGI PRZESTRZENNE OBSZARU REWITALIZACJI (PRZESTRZENNA ANALIZA WIELOKRYTERIALNA GMINY).....	20
3.1.	Metodologia wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	20
3.2.	Delimitacja obszaru zdegradowanego – analiza wskaźnikowa	22
3.3.	Delimitacja obszaru rewitalizacji	60
4.	CHARAKTERYSTYKA OBSZARU REWITALIZACJI	61
5.	WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZENIU DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH.....	74
6.	CELE REWITALIZACJI ORAZ ODPOWIADAJĄCE ZIDENTYFIKOWANYM POTRZEBOM REWITALIZACYJNYM KIERUNKI DZIAŁAŃ.....	76
7.	LISTA PLANOWANYCH, PODSTAWOWYCH PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH.....	82
8.	CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH RODZAJÓW PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH REALIZUJĄCYCH KIERUNKI DZIAŁAŃ, MAJĄCYCH NA CELU ELIMINACJĘ LUB OGRANICZENIE NEGATYWNYCH ZJAWISK POWODUJĄCYCH SYTUACJĘ KRYZYSOWĄ.....	94
9.	MECHANIZMY ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI MIĘDZY POSZCZEGÓLNYMI PROJEKTAMI/ PRZEDSIĘWZIĘCIAMI REWITALIZACYJNYMI ORAZ POMIĘDZY DZIAŁANAMI RÓŻNYCH PODMIOTÓW I FUNDUSZY NA OBSZARZE GMINY.....	97
10.	INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH.....	100
11.	MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI	110
12.	SYSTEM REALIZACJI (WDRAŻANIA) PROGRAMU REWITALIZACJI	113
12.1.	System instytucjonalny w procesie rewitalizacji.....	113
12.2.	Zarządzanie procesem rewitalizacji	114
12.3.	System budowania i wspierania partnerstwa.....	116
13.	SYSTEM MONITORINGU I OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ I SYSTEM WPROWADZANIA MODYFIKACJI W REAKCJI NA ZMIANY W OTOCZENIU PROGRAMU.....	118
13.1.	Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych.....	118
13.2.	Zasady, tryb i metody przeprowadzenia ewaluacji	120
13.3.	Zasady i tryb aktualizacji programu	121
14.	PROCES STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU NA ŚRODOWISKO .	123
15.	ZAŁĄCZNIK NR 1. PODSTAWA PRAWNA I METODA OPRACOWANIA PROGRAMU	124
16.	ZAŁĄCZNIK NR 2. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU GMINY	130
16.1.	Rys historyczny	130

16.2.	Sfera społeczna	131
16.3.	Sfera środowiskowa	158
16.4.	Sfera techniczna	171
16.5.	Sfera gospodarcza	181
16.6.	Sfera przestrzenno - funkcjonalna	202
17.	ZAŁĄCZNIK NR 3. POWIĄZANIE LPR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYŻSZEGO RZĘDU	217
18.	ZAŁĄCZNIK NR 4. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA – OPIS I WNIOSKI	225

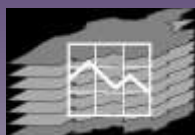
DEFINICJE KLUCZOWYCH POJĘĆ¹

Rewitalizacja

kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnętrznie (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnętrznie (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych). Rewitalizacja jest prowadzona zgodnie z zasadami zawartymi w Umowie Partnerstwa, a w szczególności z zasadami polityki przestrzennej zawartymi w rozdziale 1.5.4 Umowy.

Stan kryzysowy

charakteryzuje obszary, na których skoncentrowane są negatywne zjawiska społeczne tj. bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, niski poziom edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym oraz musi wystąpić przynajmniej jedno z wymienionych poniżej negatywnych zjawisk:

- ❖ gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw;
- ❖ środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska;
- ❖ przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających

¹ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, Ministra Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r.

się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych;

- ❖ technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju, w odniesieniu do wartości dla całej gminy. Obszar charakteryzujący się w/wym. kryteriami można wyznaczyć jako **obszar zdegradowany**.

Obszar zdegradowany

to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Może on być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów.

Obszar rewitalizacji

obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w pkt. 2, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy. W skład obszaru rewitalizacji mogą wejść obszary występowania problemów przestrzennych, takich jak tereny poprzemysłowe (w tym poportowe i powydobywcze), powojenne lub pokolejowe, wyłącznie w przypadku, gdy przewidziane dla nich działania są ściśle powiązane z celami rewitalizacji dla danego obszaru rewitalizacji.

Program rewitalizacji

inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.), wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania,

koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

Projekt rewitalizacyjny

projekt w rozumieniu art. 2 pkt 18 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020, wynikający z programu rewitalizacji, tj. zaplanowany w programie rewitalizacji i ukierunkowany na osiągnięcie jego celów albo logicznie powiązany z treścią i celami programu, zgłoszony do objęcia albo objęty współfinansowaniem UE z jednego z funduszy strukturalnych albo Funduszu Spójności w ramach programu operacyjnego. Wynikanie projektu rewitalizacyjnego z programu rewitalizacji oznacza zatem albo wskazanie (wymienienie) go wprost w programie rewitalizacji albo określenie go w ogólnym (zbiorczym) opisie innych, uzupełniających rodzajów działań rewitalizacyjnych.

Emisariusze rewitalizacji to:

- mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wiczyści nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;
- mieszkańcy gminy inni niż wymienieni powyżej;
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- organy władzy publicznej;
- podmioty, inne niż wymienione w pkt. 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

1. POWIĄZANIE LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY

Dokument Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Siedliszcze na lata 2016-2023 stanowi interdyscyplinarną płaszczyznę łączącą różne dyscypliny polityk. W swych założeniach uwzględnia występujące problemy oraz kompleksowe działania ujęte w dokumentach strategicznych na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym. Poniżej wymieniono najważniejsze dokumenty strategiczne i planistyczne szczebla lokalnego, z wyszczególnieniem celów i kierunków działania powiązanych z Lokalnym Programem Rewitalizacji dla gminy Siedliszcze na lata 2016 - 2023. Tak integracyjne podejście zapewni trwałe i efektywne zmiany na określonych obszarach gminy Siedliszcze. Podejmowana interwencja wiązać się będzie z wdrożeniem szeregu projektów rewitalizacyjnych integrujących działania na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i gospodarki.

1.1. PROGRAM ROZWOJU GMINY SIEDLISZCZE NA LATA 2015 – 2020

Program Rozwoju Gminy Siedliszcze na lata 2015-2020 jest podstawowym i najważniejszym dokumentem samorządu gminy, określającym obszary, cele i kierunki działań polityki rozwoju. Program uwzględnia potrzeby i oczekiwania całej wspólnoty gminy Siedliszcze będącej jedną z pięciu jednostek budujących Obszar Funkcjonalny „Zbiornik Wodny Oleśniki”. Stanowi uszczegółowienie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego „Zbiornik Wodny Oleśniki” w kontekście rozwoju gminy Siedliszcze. Program Rozwoju Gminy Siedliszcze wyznacza ramy racjonalnego gospodarowania posiadanymi zasobami. Jest również narzędziem stymulowania i projektowania rozwoju, które kierkuje działania oraz wskazuje sfery wymagające interwencji i finansowania.

Przyjęta w dokumencie wizja *„Obszar dynamicznie rozwijający się gospodarczo w myśl zasady zrównoważonego rozwoju, przyjazny dla mieszkańców i atrakcyjny turystycznie”* i misja *„Jak najlepsze zaspokajanie potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców oraz podnoszenie poziomu życia, poprzez świadczenie nowoczesnych usług i wspieranie rozwoju”* będą realizowane poprzez cele operacyjne w dwóch Strategicznych Obszarach Rozwoju, a są to: Obszar funkcjonalny „Zbiornik wodny Oleśniki” atrakcyjny inwestycyjnie i turystycznie oraz obszar funkcjonalny „Zbiornik wodny Oleśniki” przyjazny mieszkańcom. Cele operacyjne strategii wpisują się w ogólne założenia rewitalizacji we wszystkich sferach, gdyż dotyczą podnoszenia kwalifikacji i rozwoju kompetencji społecznych i zawodowych mieszkańców, poprawy jakości usług społecznych i kulturowych, poprawy infrastruktury i zwiększenia poziomu bezpieczeństwa publicznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i turystyki.

Tabela 1. Zestawienie powiązań pomiędzy obszarami strategicznymi programu Rozwoju Gminy Siedliszcze a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2022

Strategiczne obszary rozwoju	Cel strategiczny podobszaru miasto Siedliszcze Działania rewitalizacyjne wspierają mieszkańców obszaru kryzysowego w budowaniu więzi społecznych, w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych, tworzą korzystne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej, dbają o przestrzeń publiczną i środowisko przyrodnicze, kształtując przyjazną przestrzeń do życia i pracy.	Cel strategiczny podobszaru sołectwa Brzeziny Integracja społeczności lokalnej, racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz zapewnienie dostępności do infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców
Zbiornik wodny Oleśniki” atrakcyjny inwestycyjnie i turystycznie	x	x
„Zbiornik wodny Oleśniki” przyjazny mieszkańcom	x	x

Źródło: opracowanie własne

1.2. STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY SIEDLISZCZE NA LATA 2014 - 2020

Cele Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze wpisują się w „Strategię rozwiązywania problemów społecznych gminy Siedliszcze na lata 2014 – 2020”. Celem głównym jest: *„Kształtowanie polityki społecznej zgodnie z potrzebami i oczekiwaniami mieszkańców oraz przeciwdziałanie zagrożeniom w stopniu zapewniającym równowagę społeczną i rozwój Gminy z uwzględnieniem nowych form oparcia społecznego dla rodzin i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym”*. Szczególne korelacje obu dokumentów można dostrzec w następujących obszarach i w przyporządkowanym im celach strategicznych/operacyjnych, w szczególności:

1. Aktywizacja zawodowa ograniczenie skutków bezrobocia;
2. Wsparcie rodzin przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej;
3. Organizacja różnych form wsparcia i działania na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych;
4. Działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wzrost poczucia bezpieczeństwa;
5. Organizacja i prowadzenie różnych form wsparcia oraz działalności kulturalno – sportowo – rekreacyjnej, służące lokalnej społeczności.

W Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze sferze społecznej dedykowane zostały dwa cele operacyjne w każdym z podobszarów rewitalizacji:

1. Aktywizacja mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i włączanie grup problemowych w życie społeczności lokalnej (Cel operacyjny 1. podobszaru Siedliszcze),
2. Aktywizacja mieszkańców w celu wzmocnienia poczucia tożsamości lokalnej i identyfikacji z miejscem zamieszkania (Cel operacyjny 2. Podobszaru Brzeziny).

1.3. STRATEGIA PROMOCJI GOSPODARCZEJ, W TYM MARKI GOSPODARCZEJ GMINY SIEDLISZCZE

Strategia rozwoju gospodarczego jest dokumentem wyznaczającym najważniejsze kierunki rozwoju gminy Siedliszcze w najbliższych latach. W sposób najbardziej generalny kierunki działań rozwojowych określa przyjęta misja. Sama zaś strategia wskazuje zasadnicze obszary rozwoju gospodarczego, a w ich ramach cele strategiczne oraz działania. W dokumencie tym przyjęta misja jest następująca: *„Gmina Siedliszcze, oferując wysokiej jakości zasoby, w oparciu o dobre relacje z inwestorami, jest miejscem atrakcyjnym dla lokowania inwestycji krajowych i zagranicznych. Gmina dba o rozwój gospodarczy, kierując się tym samym dobrem mieszkańców gminy oraz troską o środowisko naturalne”*. Realizowana jest przez 3 cele strategiczne:

- ❖ Cel nr 1. Zwiększenie liczby inwestycji w branżach kluczowych dla gminy;
- ❖ Cel nr 2. Rozwój gospodarczy gminy pozyskiwaniu nowych inwestorów;
- ❖ Cel nr 3. Budowa marki gospodarczej gminy Siedliszcze.

Kluczowym rezultatem procesu planowania strategicznego było wyłonienie czterech głównych obszarów, w ramach których możliwe będzie pozyskiwanie nowych potencjalnych inwestorów. Są to: górnictwo węgla kamiennego, przetwórstwo rolno-spożywcze, turystyka medyczna, odnawialne źródła energii (OZE).

W Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze sferze gospodarczej dedykowane zostały dwa cele operacyjne w każdym z podobszarów rewitalizacji:

1. Rozwój gospodarczy miasta Siedliszcze poprzez przeciwdziałanie bezrobociu oraz wzmocnianie jego potencjału rozwojowego (Cel operacyjny 3. podobszaru miasta Siedliszcze),
2. Aktywizacja zawodowa mieszkańców, w tym osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym, czynnikiem eliminującym dysfunkcje społeczne (Cel operacyjny 1. Podobszaru Brzeziny).

1.4. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SIEDLISZCZE (projekt dokumentu w końcowej fazie opracowania)

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest podstawowym i obligatoryjnym dokumentem planistycznym na szczeblu lokalnym. Opisuje ono stan zagospodarowania przestrzeni, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego i wytycza kierunki prowadzenia polityki przestrzennej gminy lub miasta.

Cele i ustalenia przyjętych rozwiązań w studium definiują polityki przestrzenne przyszłego rozwoju, warunkując w ten sposób możliwości realizacji programów oraz polityk strategiczno-

planistycznych w granicach administracyjnych gminy. Dlatego też cele i przedsięwzięcia niniejszego LPR muszą być komplementarne z zapisami Studium.

W „*Studium...*” zostały wskazane główne kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy Siedliszcze uwzględniające stan zagospodarowania, naturalny potencjał oraz potrzebę ukierunkowania działań dla rozwoju funkcji wiodących w wymiarze:

1. funkcjonalnym i społecznym tj.:

- poprawa ładu przestrzennego oraz poprawa stanu środowiska przyrodniczego i kulturowego
  - struktury osadniczej poprzez wzmacnianie roli miasta Siedliszcze jako lokalnego ośrodka usługowego w zakresie: administracji, oświaty, kultury, zdrowia, sportu i rekreacji oraz szeroko rozumianych usług komercyjnych, dalszy rozwój struktur osadniczych w oparciu o istniejące jednostki osadnicze, delimitację obszarów urbanizacji i obszarów otwartych bez zabudowy oraz wzmacnianie roli miejscowości Majdan Zahorodnyński jako ośrodka o wiodącej funkcji turystyczno-rekreacyjnej;
  - środowiska przyrodniczego i krajobrazu kulturowego poprzez ochronę szczególnie wartościowych obszarów i obiektów przyrodniczych (obszary Natura 2000, Pawłowski i Chełmski Obszaru Chronionego Krajobrazu, pomniki przyrody, stanowiska gatunków i siedlisk chronionych, a także: obszarów bagiennych, podmokłych, łąkowych, zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych); ochrona szczególnie wartościowych elementów krajobrazu kulturowego – obiektów i obszarów zabytkowych, układu przestrzennego i obecnego charakteru zabudowy: niskiej i osadzonej w krajobrazie naturalnym;
  - rozwój infrastruktury komunikacyjnej, w tym: budowa drogi ekspresowej S12, budowa dróg obwodowych miasta Siedliszcze, poprawa stanu technicznego istniejących dróg oznaczeniu lokalnym, rozwój siatki ulic w obszarach urbanizacji, w szczególności w mieście Siedliszcze, budowa linii kolejowej do obsługi przemysłu górniczego, budowa sieci dróg rowerowych;
  - infrastruktury rozwój technicznej, propagowanie proekologicznych rozwiązań;

2. gospodarczym

- rozwój strefy logistyczno-produkcyjno-usługowej w południowej części miasta Siedliszcze w oparciu o węzeł „Marynin-Karczemka” na drodze ekspresowej S12 i istniejącą drogę krajową;
- rozwój przemysłu górniczego w oparciu o istniejące zasoby węgla kamiennego, w szczególności w rejonie miejscowości Kulik, wraz z niezbędną infrastrukturą i zapleczem;
- utrzymanie rolniczego charakteru obszarów wiejskich gminy, rozwój agroturystyki i rolnictwa specjalistycznego.

Proponowane w LPR przekształcenia przestrzenne i funkcjonalne oraz zadania rewitalizacji zdegradowanych obszarów są spójne z ustaleniami Studium, gdyż postulują rozwój przestrzeni w wymiarze funkcjonalnym, społecznym i gospodarczym.

1.5. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Na obszarze Gminy Siedliszcze obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze przyjęty Uchwałą Nr XIII/69/04 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 25 lutego 2004 roku – obejmujący obszar gminy w jej granicach administracyjnych;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze przyjęty Uchwałą Nr VII/29/15 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 21 kwietnia 2015 roku;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze przyjęty Uchwałą Nr VII/28/15 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 21 kwietnia 2015 roku;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze dla obszaru w miejscowości Majdan Zahorodyński przyjęty Uchwałą Nr VII/27/15 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 21 kwietnia 2015 roku;

oraz zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze dla obszaru w miejscowości Lechówka przyjęta Uchwałą Nr XXXIII/244/10 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 9 czerwca 2010 roku;
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze dla obszaru w miejscowości Majdan Zahorodyński przyjęta Uchwałą Nr XXXIII/245/10 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 9 czerwca 2010 roku;
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze dla obszaru w miejscowościach Siedliszcze i Marynin przyjęta Uchwałą Nr XXXIII/246/10 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 9 czerwca 2010 roku;
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze w zakresie lokalizacji ropociągu oraz jego strefy bezpieczeństwa przyjęta Uchwałą Nr XXII/137/12 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 15 listopada 2012 roku.

Wszystkie przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizujące cele Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023 wpisują się w ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego odpowiadającym miejscu realizacji przedsięwzięć.

2. DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH W GMINIE SIEDLISZCZE ORAZ SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH

Opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze rozpoczęto od szczegółowej diagnozy społeczno-ekonomicznej, w której szczególne znaczenie ma pogłębiona analiza kwestii społecznych niezbędna do określenia potrzeb podjęcia działań o charakterze społecznym, co pozwoliło na przygotowanie działań rewitalizacyjnych o bardziej złożonym, kompleksowym charakterze i oddziaływaniu.

W celu identyfikacji obszaru zdegradowanego w gminie Siedliszcze przeprowadzono diagnozę obejmującą sfery: społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-

funkcjonalną oraz techniczną. Szczegółową diagnozę społeczno-ekonomiczną gminy Siedliszcze przedstawiono w załączniku nr 2 do niniejszego Programu.

W niniejszym rozdziale dokonano podsumowania diagnozy społeczno-ekonomicznej gminy Siedliszcze obejmującego ogólne informacje o położeniu i podziale administracyjnym gminy Siedliszcze oraz identyfikacja głównych problemów w sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej.

2.1. IDENTYFIKACJA GŁÓWNYCH PROBLEMÓW GMINY SIEDLISZCZE

Problemy zidentyfikowane w sferze społecznej:

Analiza wskaźników w obszarze trendów demograficznych wskazuje na pogarszające się zjawiska zachodzące na obszarze części Gminy. Dotyczy to przede wszystkim:

- niekorzystnej struktury wieku mieszkańców w wyniku zbyt małej liczby urodzeń oraz zwiększającego udziału ludności wieku poprodukcyjnym;
- odpływ ludności (migracje) z większości sołectw Gminy;
- pogarszająca się sytuacja dotycząca jakości życia społeczeństwa - dotyczy zwłaszcza ubożenia ludności, przy czym należy wyraźnie podkreślić, że w większości sołectw odnotowano wzrost liczby rodzin i osób otrzymujących zasiłek z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia, niepełnosprawności, ubóstwa;
- duży odsetek gospodarstw domowych utrzymujących się z niezarobkowych źródeł utrzymania;
- wzrost liczby osób bezrobotnych w grupie wiekowej 25-34 lata, co jest niepokojącą tendencją, gdyż może skłaniać młodych ludzi do migracji w celu poszukiwania pracy;
- wysokie bezrobocie wśród osób z wykształceniem zawodowym, co może świadczyć o niedopasowaniu wykształcenia kierunkowego do rzeczywistych potrzeb lokalnego rynku pracy;
- wzrastający udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym
- wzrost założonych Niebieskich Kart, co obrazuje skalę rosnącej przemocy.

Problemy zidentyfikowane w sferze społecznej:

Do głównych problemów w sferze gospodarczej należą m.in.

- niewielka liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej;
- słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw przejawiająca się niskim wskaźnikiem opisującym ilość jednostek nowo zarejestrowanych,
- niski wskaźnik zatrudnienia;

Problemy zidentyfikowane w sferze funkcjonalno - przestrzennej:

Do głównych problemów należą m.in.:

- brak placówki zapewniającej opiekę dla dzieci w wieku do 3 lat;
- niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę służącą wychowaniu dzieci na poziomie przedszkolnym;

- sieć kanalizacyjna obsługująca jedynie miasto Siedliszcze oraz sołectwa: Bezek, Bezek – Kolonia i Brzeziny;
- duże natężenie ruchu samochodowego w sołectwach położonych przy drodze krajowej nr 12,
- mało wyraźna delimitacja pomiędzy obszarami zurbanizowanymi i obszarami otwartymi, w szczególności w sołectwach zabudowy kolonijnej takich jak: Kulik Kolonia, Chojeniec, Romanówka, Stasin Dolny, Marynin czy Lipówki, co grozi ekspansją zabudowy na tereny otwarte i powoduje wysokie koszty związane z doprowadzeniem infrastruktury komunalnej do nowopowstałych rozproszonych domostw,
- brak utwardzenia bitumicznego wielu odcinków dróg gminnych,
- izolacja osiedla „popegeerowskiego” w sołectwie Brzeziny, z uwagi na zły stan techniczny obiektów, zdewastowane przestrzenie publiczne i bardzo niski stan nawierzchni komunikacyjnej, dodatkowo zwiększający odseparowanie osiedla;
- brak wydzielonych specjalnych ciągów komunikacyjnych dla pieszych i rowerzystów,
- brak reprezentacyjnego i funkcjonalnego centrum Gminy, która stanowiłaby wizytówkę gminy;
- zła jakość przestrzeni publicznych ograniczająca jakość świadczonych w gminie usług społecznych;
- brak odpowiednio zagospodarowanych miejsc spędzania czasu wolnego i organizacji imprez integracyjnych dla mieszkańców,
- brak publicznej infrastruktury sanitarnej.

Problemy zidentyfikowane w sferze środowiskowej

Gmina Siedliszcze boryka się z wieloma problemami w sferze ekologii. Do głównych problemów w sferze środowiskowej należą m.in.:

- zanieczyszczenie atmosfery przez zjawisko niskiej emisji,
- osuszanie i zarastanie terenów wodno-błotnych, torfowisk oraz trwałych użytków zielonych, stanowiących cenne siedliska przyrodnicze,
- pogarszający się stan wód powierzchniowych spowodowany zanieczyszczeniami bakteriologicznymi,
- obecność obszarów prawnie chronionych stanowiących ograniczenie dla rozwoju turystyki i rekreacji gminy oraz rozwoju infrastruktury związanej z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii,
- brak wytyczonych ścieżek dydaktyczno-przyrodniczych i spacerowych i szlaków dających możliwość zorganizowanego aktywnego wypoczynku;
- niezagospodarowane wyrobiska poeksploatacyjne

Problemy zidentyfikowane w sferze technicznej

Gmina miejsko – wiejska Siedliszcze boryka się z wieloma problemami w sferze technicznej:

- zdegradowana tkanka mieszkaniowa w gminie Siedliszcze, w tym osiedle popegeerowskie w sołectwie Brzeziny;

- niezadowalający stopień wyposażenia mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne, co świadczy o niekorzystnym stanie części mieszkań. Wiele lokali nie spełnia podstawowych warunków socjalno-bytowych ze względu na brak doprowadzenia podstawowych urządzeń sanitarnych;
- stosowanie nieekonomicznych rozwiązań ograniczających efektywność obiektów budowlanych - wykorzystywane w budynkach źródła ciepła są źródłem niskiej emisji, powodując szereg uciążliwości;
- zły stan niektórych obiektów zabytkowych ograniczający rozwój funkcji turystycznej i społecznej, dot. głównie: zespołu dworsko-parkowego w Chojeńcu, zespołu dworsko-parkowego w Brzezinach oraz Pałacu Węgleńskich w Siedliszczu;
- zły stan kapliczek i krzyży przydrożnych, stanowiących istotny element krajobrazu kulturowego Gminy;
- postępujące zjawisko degradacji obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- niezadowalający stan większości zabytków (w szczególności tych, które są w rękach prywatnych i są wykorzystywane jako obiekty zamieszkania oraz nie są ogólnodostępne);
- zaniedbane cmentarze

2.2. SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH GMINY SIEDLISZCZE

Sfera społeczna

Potrzeby w zakresie rewitalizacji w sferze społecznej to przede wszystkim aktywizacja społeczna osób bezrobotnych i uzależnionych od zasiłków pomocy społecznej, dotyczy zwłaszcza osiedla „popegeerowskiego” w sołectwie Brzeziny. Wskazuje się konieczność włączenia bezrobotnych mieszkańców obszaru rewitalizacji w prace pielęgnacyjne w rewitalizowanym obszarze na terenie gminy. Konieczna jest integracja mieszkańców (w tym osób starszych i zagrożonych patologiami społecznymi), edukacja i podnoszenie kwalifikacji zawodowych mieszkańców, budowanie tożsamości lokalnej i identyfikacji z miejscem zamieszkania (co będzie przeciwdziało emigracji z terenu gminy), włączenie społeczne mieszkańców w procesy ożywienia społeczno-gospodarczego (w tym w zaplanowanie i realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych). Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób w grupie wiekowej 25 – 34 lata, w tym osób długotrwale bezrobotnych.

Sfera gospodarcza

W gminie Siedliszcze, występują liczne potrzeby w zakresie rewitalizacji w sferze gospodarczej. Jest to przede wszystkim: wspieranie podejmowania działalności gospodarczej m.in. przez osoby pracujące w rolnictwie (stworzenie systemu zachęt dla przedsiębiorców); wspieranie rozwijania działalności gospodarczej, współpraca z przedsiębiorcami i właścicielami nieruchomości w zakresie realizacji wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych (w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego). Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku

pracy, tj. osób niepełnosprawnych, kobiet i osób z niskimi kwalifikacjami. Omawiane kategorie są szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną.

Sfera środowiskowa

Potrzeby rewitalizacyjne w sferze środowiskowej w gminie Siedliszcze koncentrują się wokół ograniczenia zanieczyszczenia i poprawy jakości środowiska przyrodniczego, w tym: powietrza, wody i gleb oraz zapewnienia lepszego wykorzystania zasobów przyrodniczych. Działania, mogące przyczynić się do tego to m.in. wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii i wymiany źródeł ciepła na bardziej ekologiczne, propagowanie rolnictwa ekologicznego, nie zanieczyszczającego środowiska, rozwój infrastruktury przeciwpowodziowej. Bardzo istotne jest wykorzystanie istniejącego potencjału przyrodniczego gminy, na który składają się w szczególności: urozmaicona rzeźba terenu (dot. wschodniej części gminy w granicach Pagórów Chełmskich), walory krajobrazowe i przyrodnicze (dot. obszarów NATURA 2000, Chełmskiego i Pawłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu), dolina rzeki Mogilnica oraz zbiornik retencyjny im. Edwarda Wojtasa w Majdanie Zahorodyńskim.

Sfera funkcjonalno - przestrzenna

Potrzebą gminy Siedliszcze w sferze przestrzenno-funkcjonalnej jest renowacja Pałacu Węglińskich w jednostce analitycznej Siedliszcze Kolonia oraz jego adaptacja w celu rozszerzenia świadczonych usług, poza obecnie funkcjonującym przedszkolem (m.in. świetlice dla dzieci). Poza tym wskazuje się potrzebę ożywienia i uatrakcyjnienia zagospodarowania przestrzeni publicznych. Wskazane jest opracowanie *Wstępnej koncepcji funkcjonalno - przestrzennej zagospodarowania wybranego obszaru rewitalizacji*, w której zaprojektowane zostaną funkcjonalne i estetyczne przestrzenie publiczne. Koncepcja powinna mieć na celu podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy oraz podwyższenie jakości życia jej mieszkańców poprzez poprawę walorów przestrzeni publicznej. Niezbędne jest podjęcie pilnych robót budowlanych w zdegradowanych budynkach w osiedlu popegeerowskim w sołectwie Brzeziny, zagospodarowanie przestrzeni osiedla, w tym adaptację terenów zielonych. Po zakończeniu prac modernizacyjnych obiektów celowe będzie prowadzenie różnych form wsparcia oraz działalności kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej, co będzie sprzyjać integracji społeczności sołectwa Brzeziny i miasta Siedliszcze. Oprócz tego wymienia się potrzebę realizacji inwestycji w oświetlenie, dzięki czemu nastąpi poprawa bezpieczeństwa, w infrastrukturę drogową, co przyczyni się do poprawy dostępności komunikacyjnej obszarów położonych na obrzeżach gminy oraz osiedla „popegeerowskiego” w sołectwie Brzeziny. Wskazane są także działania proekologiczne, w grupie których wymienia się m.in.: ocieplenie budynku Zespołu szkół w Siedliszczu oraz budynków komunalnych w gminie.

Sfera techniczna

W gminie Siedliszcze istnieją potrzeby w zakresie działań rewitalizacyjnych w sferze technicznej: poprawa jakości zabudowy (w tym wspieranie likwidacji eternitu jako pokrycia dachowego), wymiana kotłów węglowych na ogrzewanie proekologiczne, likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych oraz odnowa zabytków. W przypadku

budynków o wartościach historycznych, wskazane byłoby podejmowanie działań zmierzających do ich zachowania, poprzez remonty z dopuszczeniem zmiany sposobu użytkowania na inne cele, ewentualne odtwarzanie lub realizację nowych z zachowaniem skali obiektu, regionalnych cech architektonicznych i materiałów budowlanych.

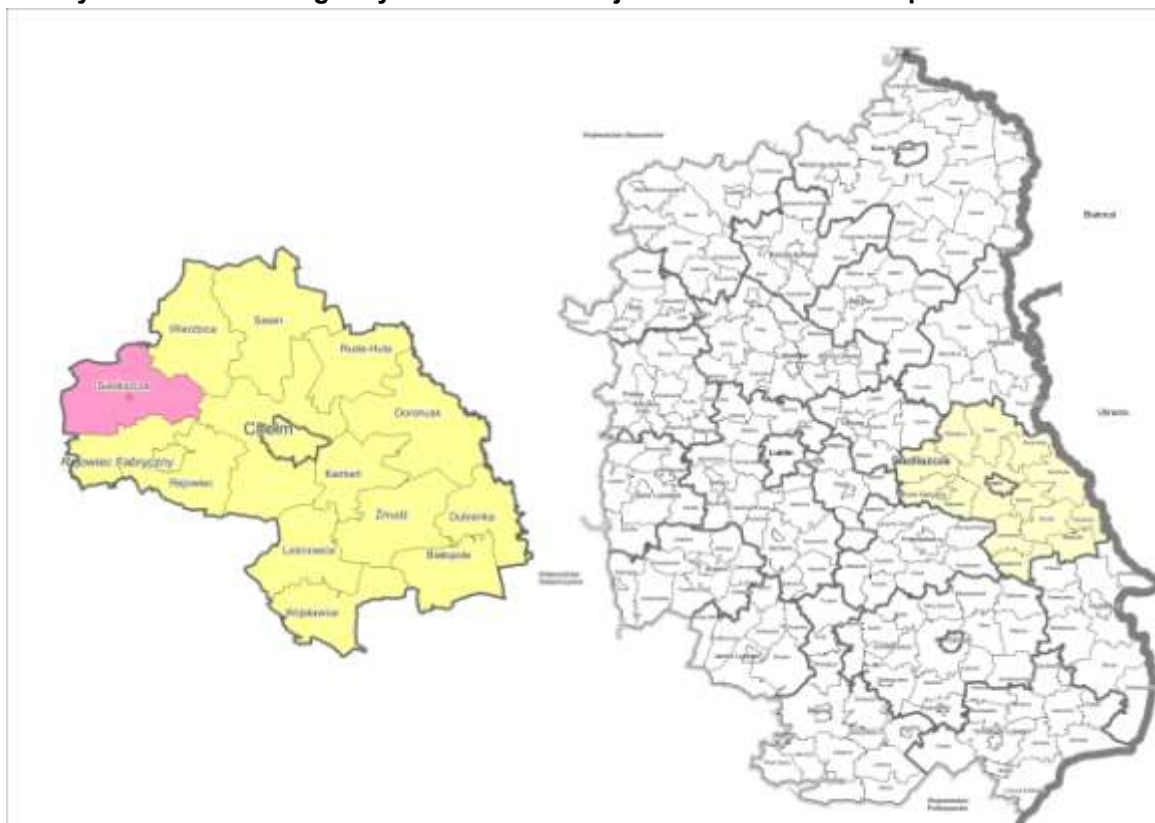
2.3. POŁOŻENIE I PODZIAŁ TERYTORIALNY GMINY

2.3.1. Położenie administracyjne i geograficzne Gminy

Siedliszcze jest gminą miejsko-wiejską, zlokalizowaną w centralnej części województwa lubelskiego, w powiecie chełmskim, w jego zachodniej części. Sąsiednie gminy kierując się od zachodu to: Milejów (pow. łęczyński), Puchaczów (pow. łęczyński), Cyców (pow. łęczyński), Wierzbica (pow. chełmski), Chełm (pow. chełmski), Rejowiec Fabryczny (pow. chełmski) oraz Trawniki (pow. świdnicki). Zgodnie z systemem kodowania statystycznych jednostek terytorialnych w Unii Europejskiej NUTS, Siedliszcze znajduje się w obrębie podregionu chełmsko – zamojskiego.

Najbliższym dużym miastem jest oddalony o około 25 km na południowy - wschód Chełm – stolica powiatu. Odległość do Lublina – stolicy województwa – wynosi nieco ponad 50 km. Gmina jest położona w odległości około 60 km od przejścia granicznego z Ukrainą w Dorohusku.

Rycina 1. Położenie gminy Siedliszcze w województwie lubelskim i powiecie chełmskim

źródło: opracowanie własne

Powierzchnia gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze stanowi 150,2 km² (15 019,451 ha)². Do końca 2015 roku Siedliszcze było gminą wiejską. *Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 28 lipca 2015 r. w sprawie ustalenia granic niektórych miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta, ustalenia granic oraz zmiany nazw i siedzib władz niektórych gmin (Dz. U. z 2015 r. poz. 1083)*, z sołectw: Siedliszcze i Siedliszcze - Kolonia (3 obręby geodezyjne: Siedliszcze, Siedliszcze-Kolonia oraz Siedliszcze-Osada) utworzone zostało miasto Siedliszcze, którego powierzchnia wynosi 13,19km² (1319,1 ha)³. Obszar wiejski gminy Siedliszcze zajmuje powierzchnię 137km² (13 700,3511 ha) i tworzy go 26 sołectw: Adolfin, Anusin, Bezek, Bezek-Kolonia, Bezek Dębiński, Brzeziny, Chojeniec, Chojeniec-Kolonia, Dobromyśl, Kamionka, Krowica, Kulik, Kulik-Kolonia, Lechówka, Lipówki, Majdan Zahorodyński, Marynin, Mogilnica, Chojno Nowe Pierwsze, Chojno Nowe Drugie, Romanówka, Stare Chojno, Stasin Dolny, Wola Korybutowa Pierwsza, Wola Korybutowa Druga, Wola Korybutowa Kolonia. Obecnie obszar miejski tworzą 2 sołectwa: Siedliszcze oraz Siedliszcze-Kolonia.

Rycina 2. Podział administracyjny gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze

źródło: opracowanie własne

W procesie diagnostycznym, służącym delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji, obszar miejski, zgodnie z uwarunkowaniami historycznymi, podzielono na 3 jednostki analityczne, a mianowicie: Siedliszcze, Siedliszcze Osada oraz Siedliszcze Kolonia. Tak przyjęty podział obszaru miejskiego na ww. jednostki, pozwolił na uzyskanie bardziej szczegółowych i wiarygodnych zjawisk zachodzących na wyżej wymienionych obszarach. Jest to zgodne z *Wytycznymi....*, według których łączna powierzchnia wybranych obszarów,

² na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Siedliszczu

³ na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Siedliszczu

zakwalifikowanych jako obszary rewitalizacji, nie może przekroczyć 20% powierzchni gminy, a ludność zamieszkująca te tereny, nie może stanowić więcej niż 30% liczby jej mieszkańców.

Rycina 3. Jednostki analityczne gminy Siedliszcze

źródło: opracowanie własne

Gmina Siedliszcze jest jedną z 5 gmin budujących Obszar Funkcjonalny „Zbiornik Oleśniki”.

Rycina 4. Gmina miejsko – wiejska Siedliszcze na tle Obszaru Funkcjonalnego „Zbiornik Oleśniki”

źródło: opracowanie własne na podstawie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego „Zbiornik Oleśniki”.

Gmina Siedliszcze położona jest na Polesiu Wołyńskim, w obrębie dwóch mezoregionów. Zachodnia część gminy znajdująca się w obrębie Obniżenia Dorohuckiego jest terenem równinnym o przejściowym charakterze z licznymi i rozległymi torfowiskami i ubogimi glebami typu bielcowego, wykazującymi cechy Polesia (liczne i rozległe podmokłości i torfowiska) oraz terenów wyżynnych (zjawiska krasowe, budowa geologiczna). Natomiast wschodnia część gminy, znajdująca się w obrębie Pagórów Chełmskich, jest zdecydowanie bardziej urozmaicona. Pagóry Chełmskie to wyspowe wzniesienia o wysokości do 290 m n.p.m., zbudowane z margli kredowych z czapami piaskowców trzeciorzędowych. W obniżeniach między wzgórzami występują równiny torfowe. Są specyficznym obszarem, gdzie niewysokie, kopulaste, wyspowe wzgórze wcinają się w rozległe, płaskie i często zabagnione obniżenia Polesia.

3. ZASIĘGI PRZESTRZENNE OBSZARU REWITALIZACJI (PRZESTRZENNA ANALIZA WIELOKRYTERIALNA GMINY)

3.1. METODOLOGIA WYZNACZANIA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

Wyznaczenie obszarów zdegradowanych w gminie Siedliszcze zostało przeprowadzone przy pomocy dwóch odrębnych analiz: jakościowej i wskaźnikowej.

Analiza jakościowa obejmowała obszar całej gminy miejsko - wiejskiej i w niniejszym dokumencie przyjęła formę szczegółowej diagnozy (załącznik nr 2), zawierającej charakterystykę sfery społecznej, sfery przestrzenno-funkcjonalną, sfery gospodarczej, sfery środowiskowej i sfery technicznej. Jednym z dokumentów źródłowych dla opracowania diagnozy była Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych. W diagnozie uwzględniono problemy zidentyfikowane w strategii i przeanalizowano je w skali sołectw i obrębów analitycznych. Analiza problemów społecznych została uzupełniona analizą problemów gospodarczych, środowiskowych, technicznych i przestrzenno-funkcjonalnych.

Kluczowym etapem podczas prac nad wyznaczeniem obszaru zdegradowanego było przeprowadzenie **analizy wskaźnikowej**, obejmującej obszar gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze w podziale administracyjnym na sołectwa oraz jednostki analityczne (dot. wyłącznie obszaru miejskiego), który pozwolił na prezentację poszczególnych wskaźników w konkretnych częściach gminy i porównanie ich do średniej referencyjnej wartości danego wskaźnika dla całej gminy. Wykorzystano zestaw wskaźników dla 5 analizowanych sfer.

Pierwszym krokiem analizy wskaźnikowej było wybranie odpowiednich wskaźników, jak najlepiej obrazujących degradację społeczną, przestrzenno-funkcjonalną, gospodarczą, środowiskową i techniczną gminy Siedliszcze. Przyjęto następujące wskaźniki wyznaczenia obszaru zdegradowanego:

❖ **sfera społeczna** - podstawą wyznaczenia obszarów zdegradowanych w sferze społecznej było zobrazowanie w przestrzeni gminy wskaźników określających koncentrację negatywnych zjawisk społecznych:

- gęstość zaludnienia w 2015 roku;
- zmiana liczby ludności w latach 2010 – 2015;

- *wskaźnik starości demograficznej w 2015 roku;*
  - *wskaźnik młodości demograficznej w 2015 roku;*
  - *wskaźnik obciążenia demograficznego w 2015 roku,;*
  - *poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego w 2015 roku;*
  - *liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców w 2015 roku;*
  - *udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych w 2015 roku;*
  - *liczba osób bezrobotnych w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2015r.;*
  - *przyrost naturalny w 2015 roku;*
  - *wskaźnik salda migracji w 2015 roku;*
  - *poziom przestępczości w 2015 roku;*
  - *frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 roku;*
  - *liczba organizacji pozarządowych i stowarzyszeń w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2015 roku;*
- ❖ **sfera gospodarcza** - podstawą wyznaczenia obszarów zdegradowanych w sferze gospodarczej było wyznaczenie obszaru koncentracji przedsiębiorczości na podstawie wskaźników:
- *poziom przedsiębiorczości w 2015 roku;*
  - *liczba podmiotów nowozarejestrowanych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2015 roku;*
  - *liczba podmiotów wyrejestrowanych w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2015 roku;*
- ❖ **sfera środowiskowa** - podstawą wyznaczenia obszarów zdegradowanych w sferze środowiskowej było wskazanie obszarów o przekroczeniach standardów jakości środowiska na podstawie wskaźników:
- *zanieczyszczenie powietrza benzo(a)piranem;*
  - *obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska (odpady zawierające wyroby azbestowe);*
- ❖ **sfera funkcjonalno – przestrzenna** - podstawą wyznaczenia obszarów zdegradowanych w sferze przestrzennej było zobrazowanie w przestrzeni gminy wskaźników określających problemy związane z dostępnością w infrastrukturę techniczną i społeczną, poziom obsługi komunikacyjnej, a także jakość terenów publicznych na podstawie wskaźników:
- *udział budynków bez dostępu do sieci wodociągowej w 2015 roku*
  - *udział budynków bez dostępu do sieci kanalizacyjnej w 2015 roku;*
  - *dostępność komunikacyjna;*
  - *stopień wyposażenia w infrastrukturę sportu i rekreacji w 2015 roku;*
  - *dostęp do infrastruktury społecznej w zakresie edukacji w 2015 roku;*
  - *ilość i jakość przestrzeni publicznych w 2015 roku;*
- ❖ **sfera techniczna** - podstawą wyznaczenia obszarów zdegradowanych w sferze technicznej było wyznaczenie obszarów braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska na podstawie wskaźnika:
- *udział budynków wymagających remontu – ocieplenie, wymiana okien w 2015 roku.*

Po wybraniu wskaźników, zebrane zostały dane liczbowe, dotyczące poszczególnych sołectw i jednostek analitycznych gminy Siedliszcze. Dane zostały pozyskane z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu i jednostek organizacyjnych Urzędu Miejskiego. Na ich podstawie wyliczone zostały wskaźniki obrazujące problemy społeczne, gospodarcze, środowiskowe, techniczne i przestrzenno-funkcjonalne, a następnie wynik został porównany ze wskaźnikiem prezentującym średnią wartość dla obszaru całej gminy. Porównanie sytuacji w sołectwach/obrębach w oparciu o wymienione kryteria pozwoliło wyodrębnić obszary, w obrębie których występuje najwięcej problemów. Przyjęto założenie, iż obszary gminy, na których można zauważyć gorszą sytuację społeczną niż średnia w gminie oraz na których współwystępują gorsze wskaźniki problemów gospodarczych, środowiskowych, infrastrukturalnych i przestrzennych – zostały zakwalifikowane jako obszary zdegradowane w gminie Siedliszcze.

Sołectwa/obręby wchodzące w skład obszarów zdegradowanych, w których zidentyfikowano najgorszą sytuację społeczną, na którą nawarstwia się największa liczba innych zdiagnozowanych problemów zostały uznane za obszar rewitalizacji.

Kluczowym elementem delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji były konsultacje społeczne z mieszkańcami gminy, w szczególności z sołtysami jako przedstawicielami poszczególnych sołectw. Konsultacje miały formę otwartych spotkań oraz badań ankietowych, zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej (ankieta dla mieszkańców, dla przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych działających na terenie gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze).

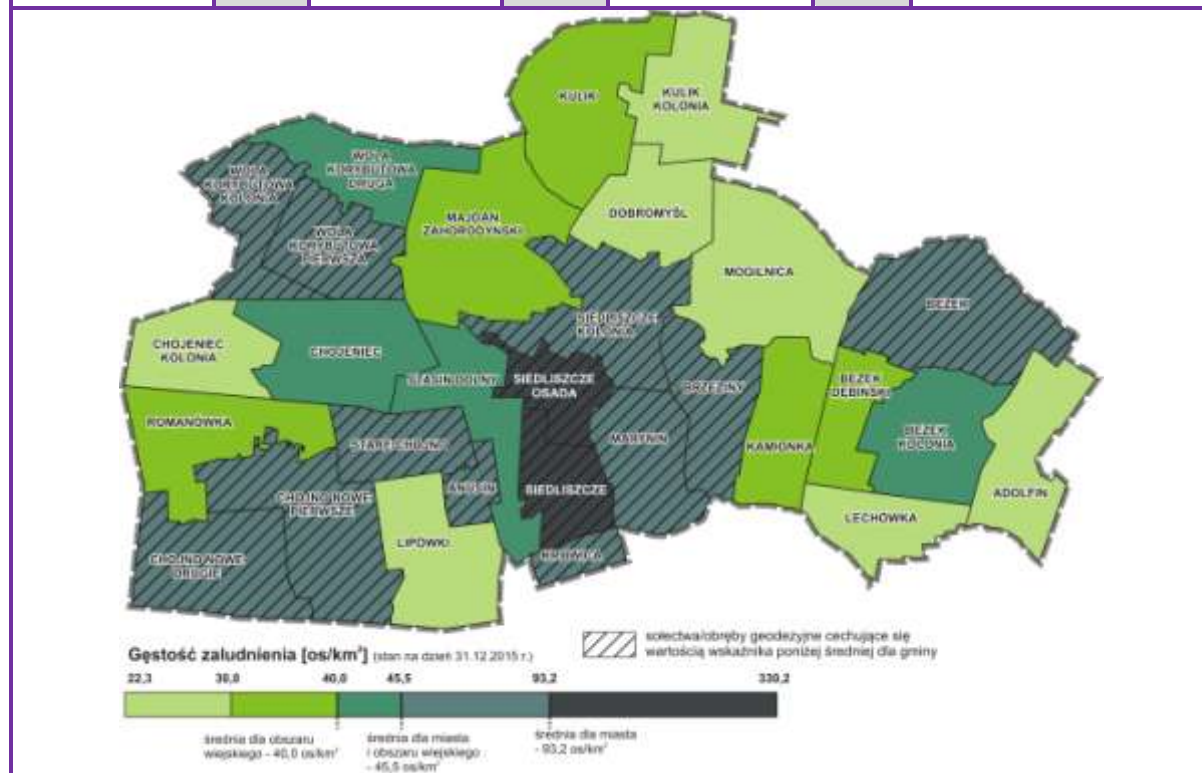
3.2. DELIMITACJA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO – ANALIZA WSKAŹNIKOWA

Analiza wskaźnikowa, w podziale administracyjnym na jednostki analityczne, którymi były sołectwa oraz obręby, była kluczowym narzędziem umożliwiającym delimitację obszarów dysfunkcyjnych/problemowych na obszarze Gminy Siedliszcze. Poniżej zestawienie wskaźników koncentracji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczo-przestrzennych w podziale na jednostki analityczne gminy Siedliszcze.

3.2.1. Wskaźniki społeczne delimitujące obszary zdegradowane

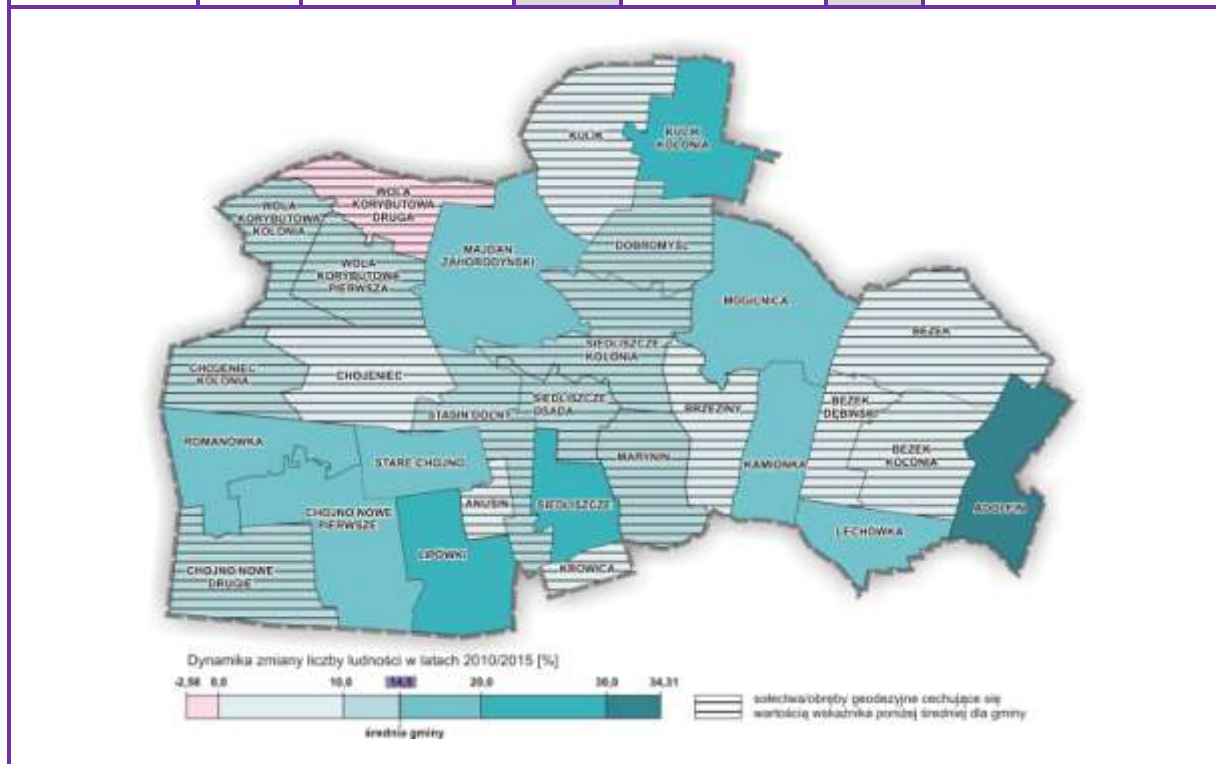
Gęstość zaludnienia - w gminie Siedliszcze średnia gęstość zaludnienia w 2015 roku stanowiła 45,52os./km² (obszary wiejskie – 39,96 os./km²; miasto 93,24 os./km²). Wskaźnik znacznie powyżej średniej cechuje obręby: Siedliszcze Osada oraz Siedliszcze. Świadczy to o koncentracji ludności na obszarze tych 2 jednostek, co wynika z pełnionych funkcji centrotwórczych. Skoncentrowane są tu najważniejsze funkcje gminne, tj. administracyjna, handlowa i usługowa, mieszkaniowa, a także edukacyjna i zdrowotna. Im wyższy wskaźnik, tym większa liczba osób może zostać objęta efektami procesu rewitalizacji.

Gęstość zaludnienia (os./km ²)							
obszar gminy miejsko – wiejskiej – 45,52 os./km ²							
obszary wiejskie - 39,96 os./km ²							
Adolfin	25,99	Anusin	88,59	Bezek	46,40	Bezek - Kolonia	43,67
Bezek Dębiński	33,01	Brzeziny	49,36	Chojeniec	44,29	Chojeniec Kolonia	22,30
Dobromyśl	27,63	Kamionka	33,01	Krowica	62,75	Kulik	30,70
Kulik - Kolonia	28,13	Lechówka	26,15	Lipówki	22,90	Majdan Zahorodyński	35,05
Marynin	51,09	Mogilnica	24,69	Chojno Nowe Pierwsze	60,15	Chojno Nowe Drugie	50,55
Romanówka	39,44	Stare Chojno	67,81	Stasin Dolny	41,84	Wola Korybutowa Pierwsza	47,16
Wola Korybutowa Druga	45,42	Wola Korybutowa Kolonia	53,01				
miasto - 93,24 os./km ²							
Siedliszcze	111,37	Siedliszcze Kolonia	45,62	Siedliszcze Osada	330,22		

Dynamika zmiany liczby ludności w latach 2010/2015 – wielkość wskaźnika uzależniona jest od zmian społeczno-gospodarczych zachodzących na danym obszarze i jednocześnie pozwala określić zainteresowanie ludności do osiedlania się na stałe. W grupie obszarów, cechujących się najmniej korzystnym wskaźnikiem, w porównaniu do średniej dla gminy, wymienia się sołectwa, w tym obręby tj.: Wola Korybutowa Druga, Bezek - Kolonia, Brzeziny, Anusin, Bezek Dębiński, Chojeniec, Bezek, Kulik, Krowica, Dobromyśl, Stasin Dolny, Wola Korybutowa Pierwsza, Siedliszcze Kolonia, Chojeniec Kolonia, Marynin, Chojno Nowe Drugie, Wola Korybutowa Kolonia.

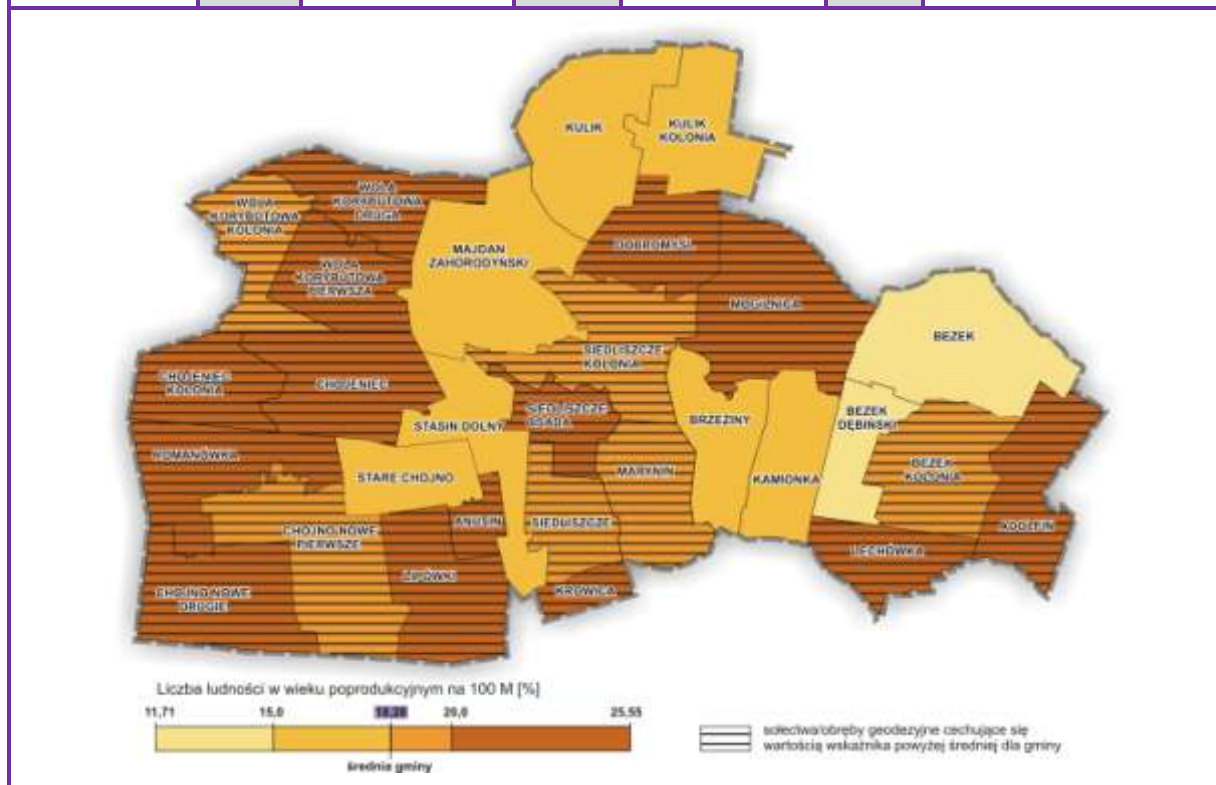
Dynamika zmiany liczby ludności w latach 2010 - 2015							
obszar gminy miejsko – wiejskiej – 14,5%							
obszary wiejskie – 12,52%							
Adolfin	34,31	Anusin	7,02	Bezek	9,14	Bezek - Kolonia	5,74
Bezek Dębiński	8,82	Brzeziny	6,16	Chojeniec	8,19	Chojeniec Kolonia	12,36
Dobromyśl	10,58	Kamionka	19,05	Krowica	10,00	Kulik	8,85
Kulik - Kolonia	26,23	Lechówka	15,19	Lipówki	21,62	Majdan Zahorodyński	15,33
Marynin	13,20	Mogilnica	15,34	Chojno Nowe Pierwsze	16,00	Chojno Nowe Drugie	13,59
Romanówka	19,70	Stare Chojno	19,73	Stasin Dolny	10,53	Wola Korybutowa Pierwsza	10,10
Wola Korybutowa Druga	-2,58	Wola Korybutowa Kolonia	14,15				
miasto – 22,45%							
Siedliszcze	25,27	Siedliszcze Kolonia	11,50	Siedliszcze Osada	14,38		

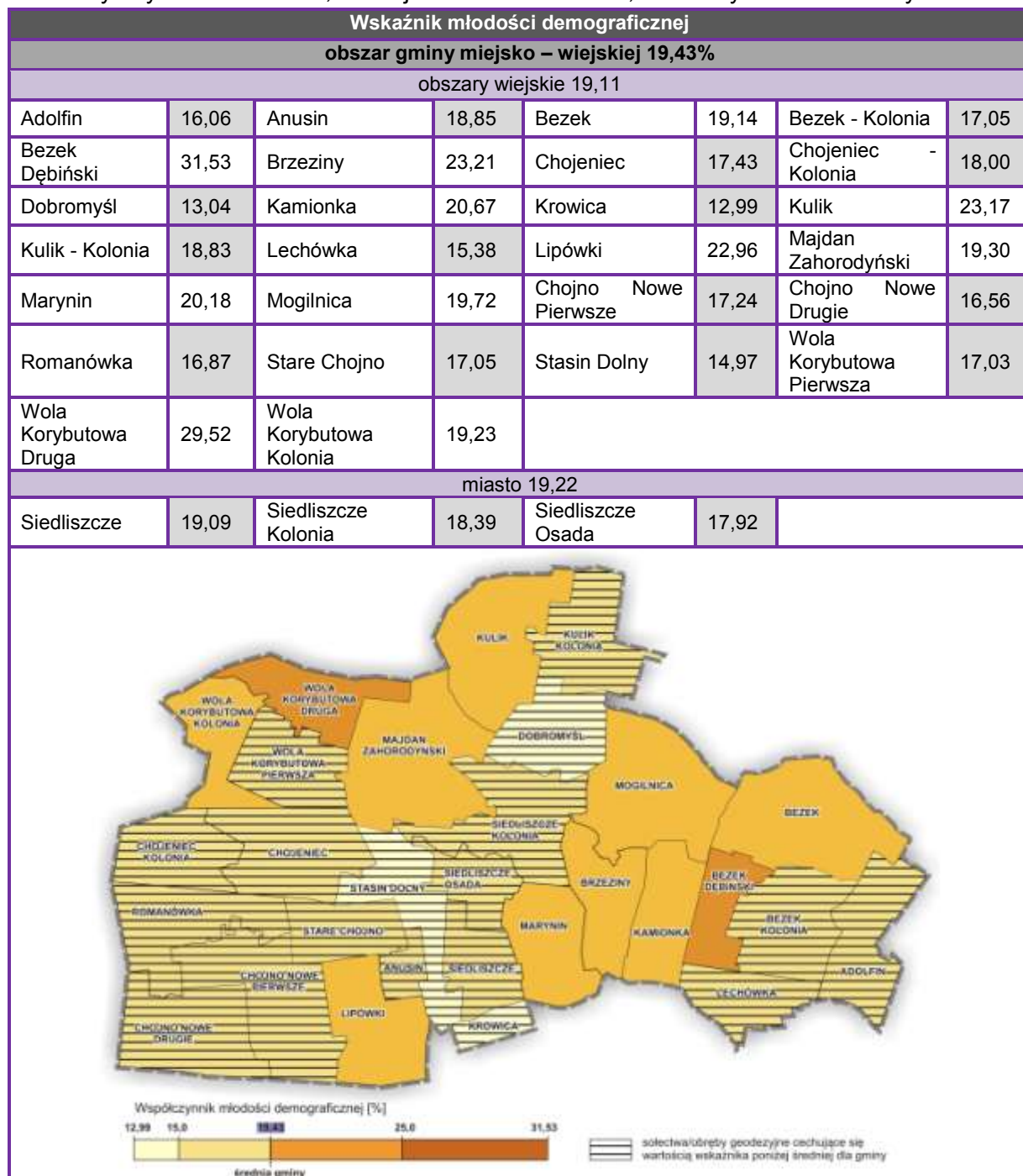

Współczynnik starości demograficznej - relacja liczby ludności w starszym wieku (w wieku poprodukcyjnym) do ogólnej liczby ludności. Na terenie gminy w 2015 r. wielkość wskaźnika kształtowała się na poziomie 18,28/100M. Na obszarach wiejskich proces starzenia społeczeństwa jest bardziej zaawansowany, co potwierdza wielkość wskaźnika 18,91/100M, który jest wyższy aniżeli wielkość dla obszarów miejskich 15,98/100M. Sołectwa: Adolfin i Wola Korybutowa Druga, cechują się najwyższą wartością analizowanego wskaźnika, co świadczy o postępującym procesie starzenia w tych jednostkach .

Wskaźnik starości demograficznej							
obszar gminy miejsko – wiejskiej – 18,28/100M							
obszary wiejskie – 18,91/100M							
Adolfin	25,55	Anusin	20,49	Bezek	12,20	Bezek - Kolonia	19,77
Bezek Dębiński	11,71	Brzeziny	15,18	Chojeniec	20,39	Chojeniec Kolonia	22,00
Dobromyśl	21,74	Kamionka	16,67	Krowica	20,78	Kulik	16,26
Kulik - Kolonia	16,88	Lechówka	21,98	Lipówki	21,48	Majdan Zahorodyński	16,77
Marynin	18,39	Mogilnica	22,02	Chojno Nowe Pierwsze	19,27	Chojno Nowe Drugie	20,86
Romanówka	23,05	Stare Chojno	17,05	Stasin Dolny	17,69	Wola Korybutowa Pierwsza	20,52
Wola Korybutowa Druga	23,79	Wola Korybutowa Kolonia	18,38				
miasto – 18,18/100							
Siedliszcze	18,60	Siedliszcze Kolonia	18,38	Siedliszcze Osada	21,70		

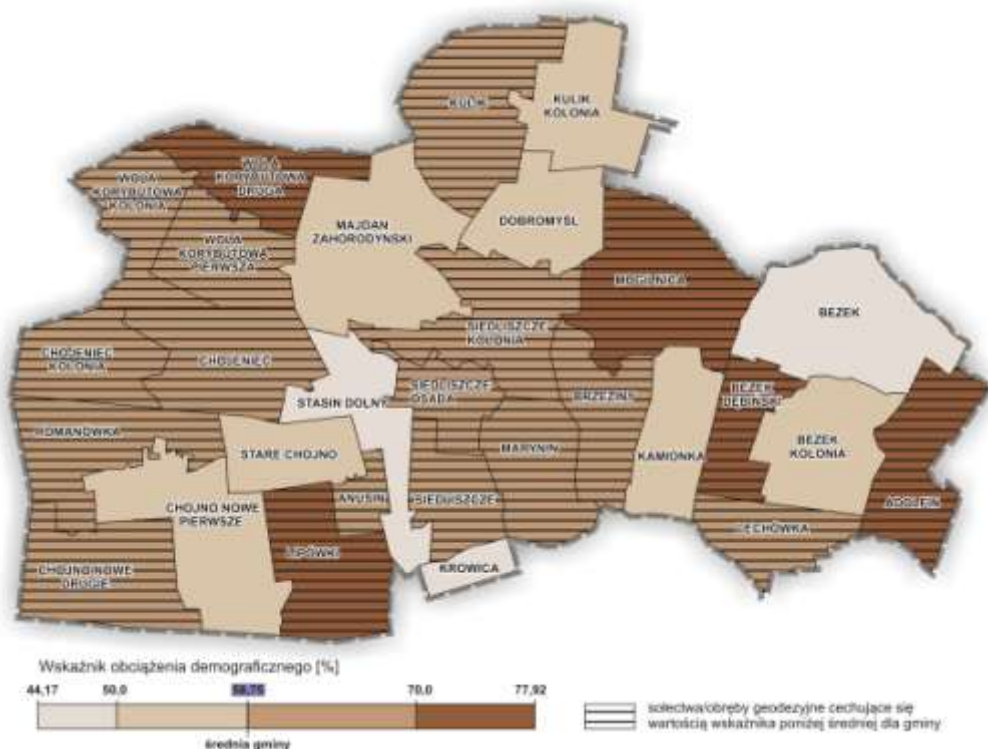

Współczynnik młodości demograficznej – udział liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (%). Bardzo istotną cechą danego obszaru jest potencjał demograficzny, przejawiający się dużą liczbą dzieci i osób młodych. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią kapitał, w który należy inwestować, aby stały się odpowiedzialnymi dorosłymi, poważnie podchodzącymi do życia i dbającymi o środowisko z którego wyrosły. Niezwykle istotne są również działania przeciwdziałające emigracji i przyczyniające się do zatrzymania w gminie młodych ludzi. Najmniejszy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców gminy, co jest bardzo niekorzystnym wskaźnikiem, cechuje sołectwa: Krowica, Dobromyśl i Stasin Dolny.

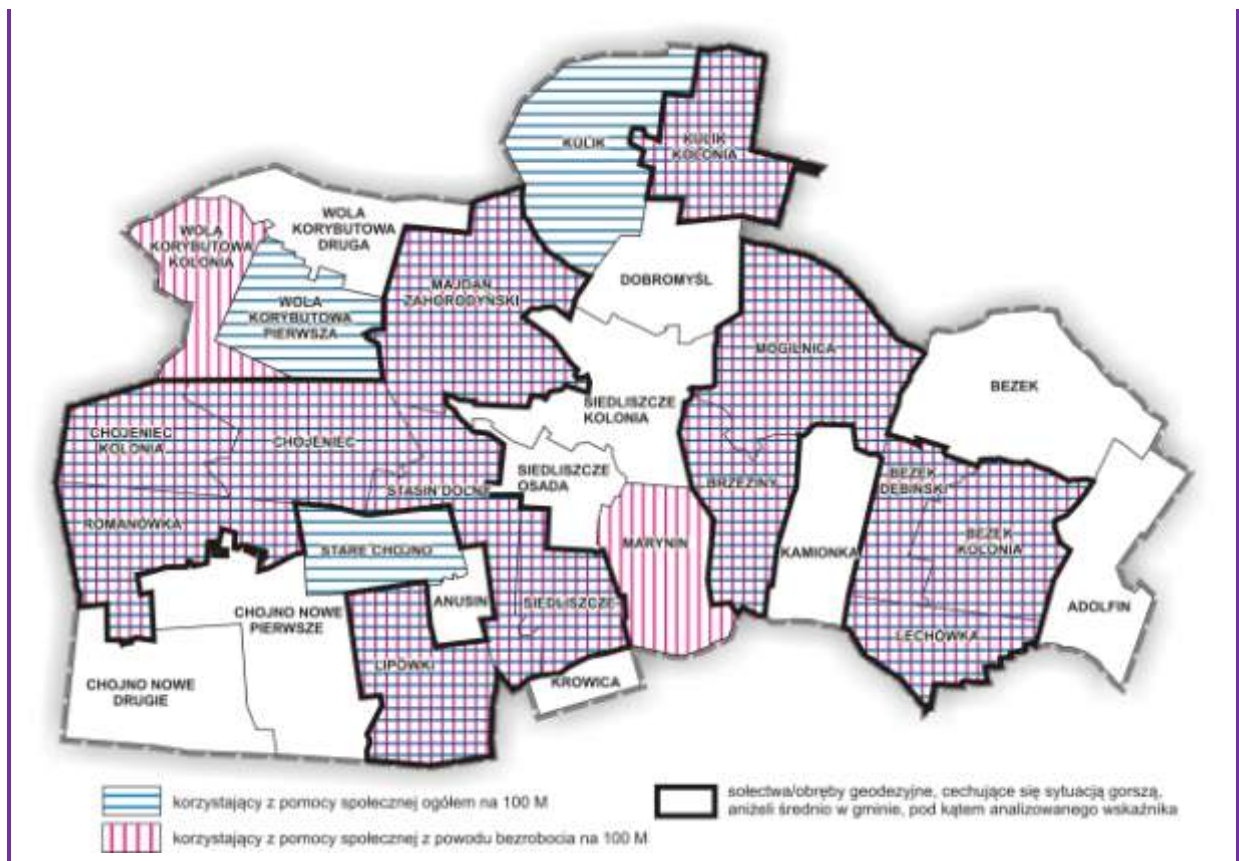
Wskaźnik obciążenia demograficznego – określa stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (przed i poprodukcyjny) na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik identyfikuje przyszłe zmiany w obciążeniu demograficznym ludności poszczególnych sołectw gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze.

Wskaźnik obciążenia demograficznego							
obszar gminy miejsko – wiejskiej – 58,75							
obszary wiejskie – 59,27							
Adolfin	70,37	Anusin	63,16	Bezek	44,71	Bezek - Kolonia	57,58
Bezek Dębiński	75,00	Brzeziny	60,56	Chojeniec	60,85	Chojeniec Kolonia	64,52
Dobromyśl	52,63	Kamionka	57,73	Krowica	49,06	Kulik	62,99
Kulik - Kolonia	55,00	Lechówka	59,65	Lipówki	77,92	Majdan Zahorodyński	55,07
Marynin	61,87	Mogilnica	70,54	Chojno Nowe Pierwsze	56,25	Chojno Nowe Drugie	59,22
Romanówka	65,54	Stare Chojno	51,28	Stasin Dolny	46,60	Wola Korybutowa Pierwsza	58,90
Wola Korybutowa Druga	75,16	Wola Korybutowa Kolonia	59,06				
miasto – 60,16							
Siedliszcze	60,05	Siedliszcze Kolonia	58,81	Siedliszcze Osada	64,62		

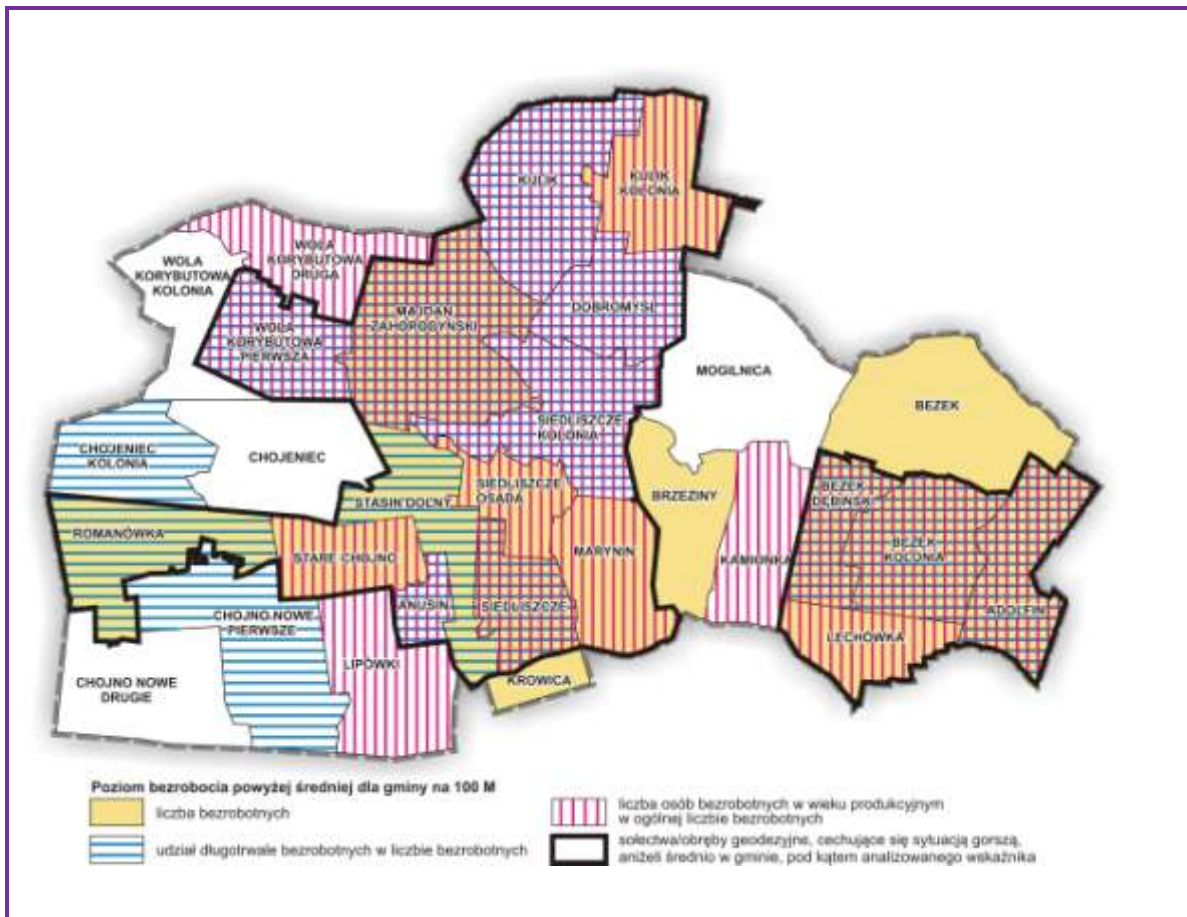
Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego - jest jednym z najważniejszych wskaźników delimitacji obszarów kryzysowych. W analizie posłużono się wskaźnikami opisującymi liczbę osób korzystających z pomocy społecznej ogółem w przeliczeniu na 100 mieszkańców oraz liczbę osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia na 100 mieszkańców. Obszary wiejskie cechują się wyższym poziomem wykluczenia społecznego, aniżeli obszary miejskie, co potwierdza poniższa analiza wskaźnikowa. Na wykluczenie społeczne, w największym stopniu zagrożeni są mieszkańcy takich sołectw/obrębów jak: Bezek – Kolonia, Bezek Dębiński, Brzeziny, Chojeniec, Chojeniec Kolonia, Kulik Kolonia, Lechówka, Lipówki, Majdan Zahorodyński, Mogilnica, Romanówka, Stasin Dolny oraz Siedliszcze.

Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego							
Udział osób korzystających z pomocy społecznej ogółem							
obszar gminy miejsko – wiejskiej – 4,90/100M							
obszary wiejskie – 6,32							
Adolfin	0,73	Anusin	1,64	Bezek	4,31	Bezek - Kolonia	8,14
Bezek Dębiński	12,61	Brzeziny	4,91	Chojeniec	13,82	Chojeniec -	13,00
Dobromyśl	2,61	Kamionka	0,00	Krowica	1,30	Kulik	7,32
Kulik - Kolonia	5,19	Lechówka	8,79	Lipówki	6,67	Majdan Zahorodyński	14,24
Marynin	4,48	Mogilnica	13,30	Chojno Nowe Pierwsze	3,45	Chojno Nowe Drugie	3,68
Romanówka	5,35	Stare Chojno	5,11	Stasin Dolny	6,12	Wola Korybutowa Pierwsza	7,42
Wola Korybutowa	2,20	Wola Korybutowa	4,70				
miasto – 4,57							
Siedliszcze	5,86	Siedliszcze Kolonia	0,00	Siedliszcze Osada	0,00		
Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia							
obszar gminy miejsko – wiejskiej – 3,90/100M							
obszary wiejskie – 4,90							
Adolfin	0,73	Anusin	1,64	Bezek	2,63	Bezek - Kolonia	8,14
Bezek Dębiński	12,61	Brzeziny	4,46	Chojeniec	9,87	Chojeniec -	7,00
Dobromyśl	2,61	Kamionka	0,00	Krowica	1,30	Kulik	6,10
Kulik - Kolonia	5,19	Lechówka	8,79	Lipówki	6,67	Majdan Zahorodyński	13,61
Marynin	4,04	Mogilnica	6,42	Chojno Nowe Pierwsze	1,62	Chojno Nowe Drugie	2,45
Romanówka	5,35	Stare Chojno	0,00	Stasin Dolny	6,12	Wola Korybutowa Pierwsza	3,49
Wola Korybutowa	2,20	Wola Korybutowa	4,70				
miasto – 4,16							
Siedliszcze	5,34	Siedliszcze Kolonia	0,00	Siedliszcze Osada	0,00		

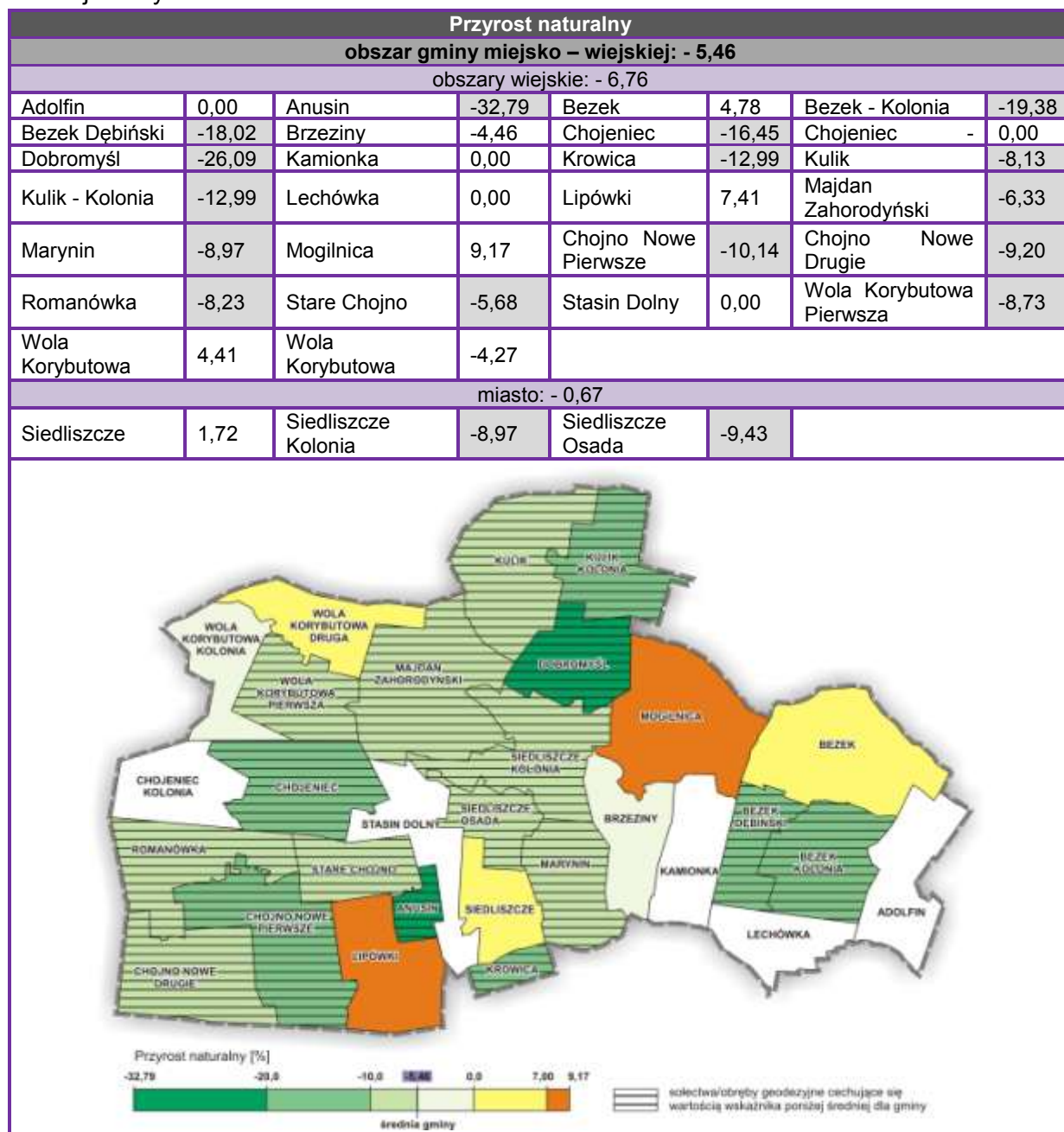

Poziom bezrobocie - założone w tym obszarze wskaźniki wskazały sołectwa/obręby z największym odsetkiem osób bezrobotnych, w tym osób długotrwale bezrobotnych. Bezrobocie jest problemem, który dotyka każdą gminę w Polsce. Zawsze znajdują się osoby, które z przyczyn od siebie niezależnych lub z własnej winy nie mogą podjąć zatrudnienia. Prowadzi to do problemów społecznych takich jak: ubóstwo, patologie, przestępczość, marazm, izolacja społeczna. W celu zminimalizowania bezrobocia należy podjąć wszelkie działania zmierzające do włączenia społecznego i poprawy warunków do rozwoju przedsiębiorczości. Osoby długotrwale bezrobotne, tj. pozostające bez pracy co najmniej przez 1 rok w ciągu ostatnich 2 lat, potrzebują największej uwagi. Istotne jest zidentyfikowanie przyczyn takiego stanu rzeczy, w większości jest to rezygnacja ze starań i popadnięcie w stan pasywności i bierności. Do takich osób w szczególności należy skierować działania aktywizacyjne, zarówno społecznie, jak i zawodowo. Niemal w każdym sołectwie mieszkańców gminy dotyka problem bezrobocia, przy czym koncentracja, z uwagi na gorszy aniżeli średnio w gminie wskaźnik w 3 badanych aspektach, ma miejsce w sołectwach/obrębach: Adolfin, Bezek – Kolonia, Majdan Zahorodyński, Siedliszcze oraz Siedliszcze Osada.

Poziom bezrobocie			
	liczba bezrobotnych na 100 mieszkańców	udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych	liczba osób bezrobotnych w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie bezrobotnych
gmina miejsko - wiejska	5,27	29,16	61,31
obszar wiejski	5,26	28,47	59,03
obszar miejski	5,31	31,65	69,82
Adolfin	6,57	66,67	66,67
Anusin	4,92	33,33	66,67
Bezek	5,98	16,00	48,00
Bezek - Kolonia	5,04	38,46	69,23
Bezek Dębiński	8,11	55,56	64,44
Brzeziny	10,27	17,39	47,83
Chojeniec	5,26	18,75	56,25
Chojeniec - Kolonia	5,00	40,00	40,00
Dobromyśl	2,61	33,33	66,67
Kamionka	4,00	16,67	83,33
Krowica	6,49	0,00	40,00
Kulik	2,85	42,86	71,43
Kulik - Kolonia	5,84	22,22	66,67
Lechówka	7,69	14,29	71,43
Lipówki	1,48	0,00	100,00
Majdan Zahorodyński	8,23	30,77	61,54
Marynin	5,38	16,67	75,00
Mogilnica	4,59	20,00	60,00
Chojno Nowe Pierwsze	2,64	61,54	46,15
Chojno Nowe Drugie	0,00	0	0
Romanówka	10,70	30,77	53,85
Stare Chojno	6,82	8,33	66,67
Stasin Dolny	6,80	40,00	40,00
Wola Korybutowa Pierwsza	5,24	41,67	66,67
Wola Korybutowa Druga	4,41	20,00	90,00
Wola Korybutowa Kolonia	5,13	25,00	50,00
Siedliszcze	5,95	31,88	69,57
Siedliszcze Kolonia	2,24	0,00	80,00
Siedliszcze Osada	5,66	60,00	80,00

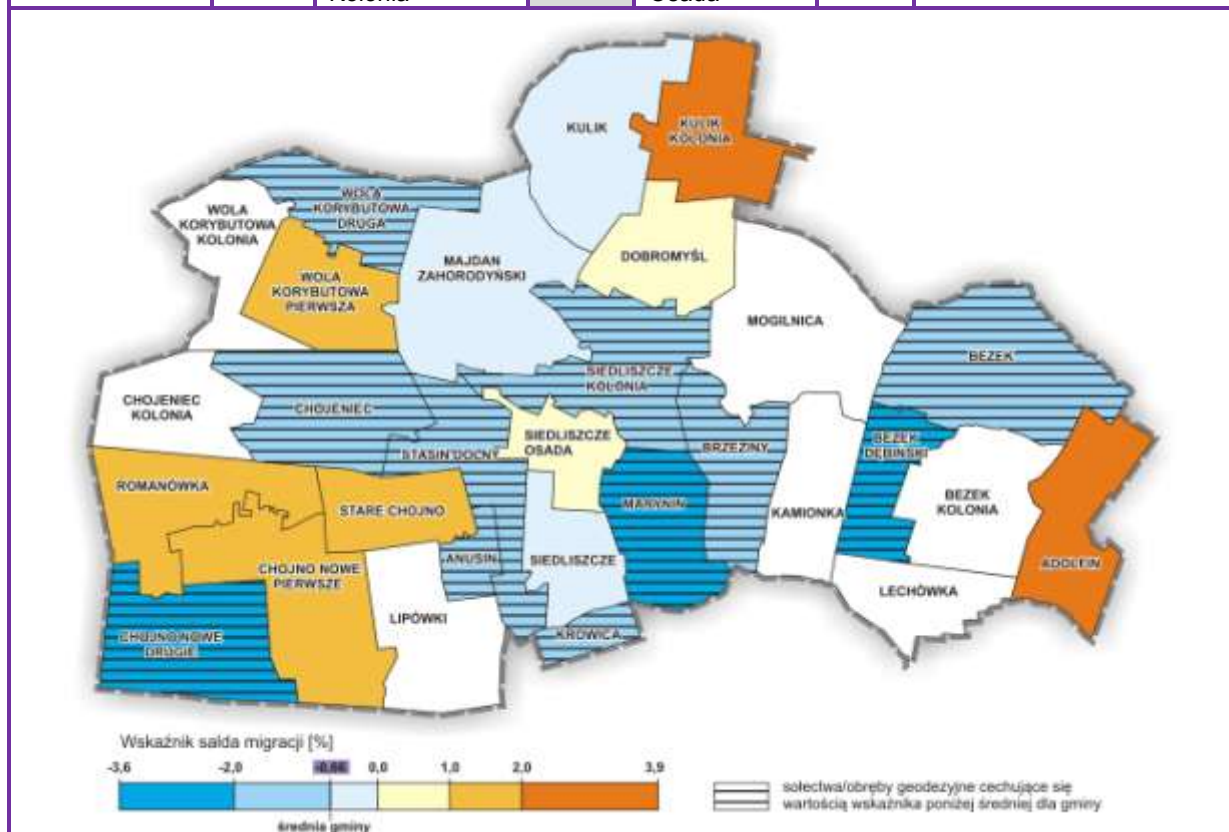
Przyrost naturalny – wskaźnik opisujący wielkość przyrostu naturalnego obliczony został na podstawie danych dotyczących liczby urodzeń i liczby zgonów pozyskanych z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu. W 2015 roku przyrost naturalny w gminie Siedliszcze był ujemny (-5,46), nie gwarantując w przyszłości zastępowalności pokoleń, co może pogłębić zjawisko recesji liczby ludności.

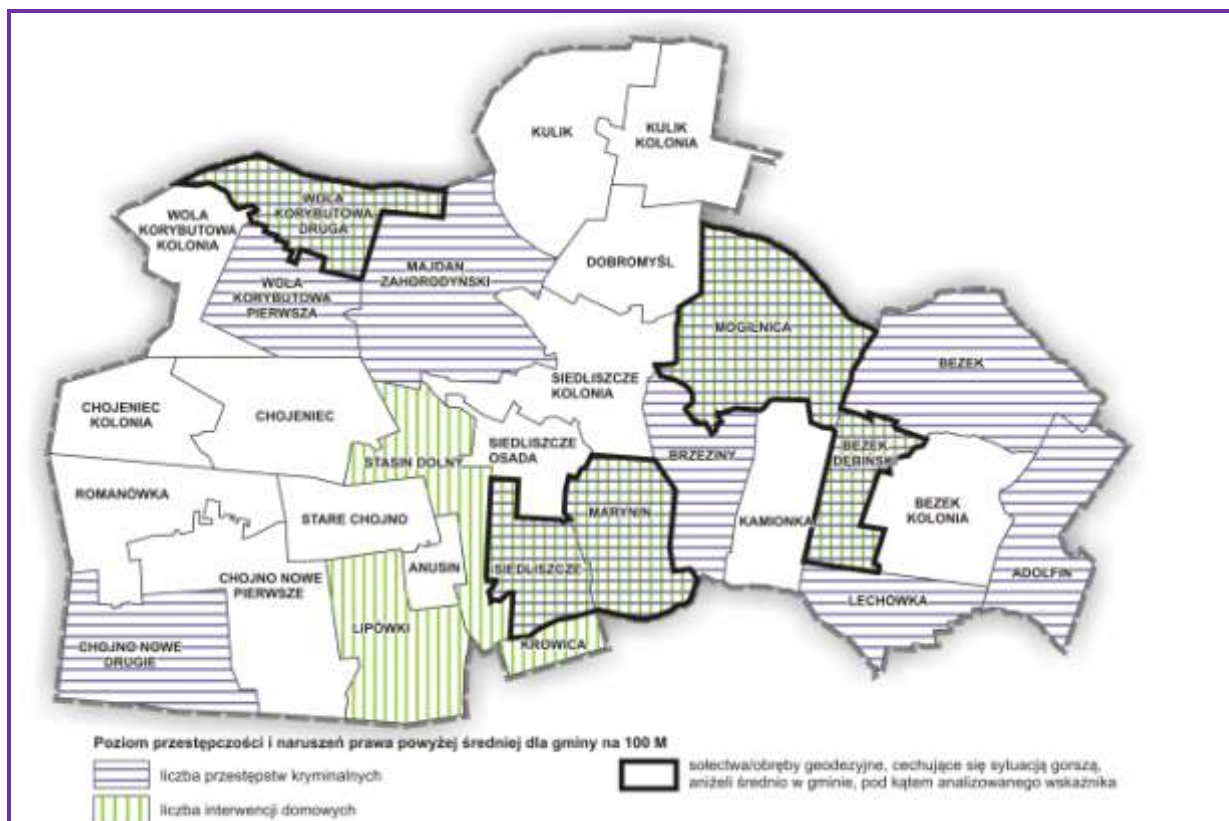
Wskaźnik salda migracji na 1000 osób – wielkość wskaźnika w 2015r. kształtowała się na poziomie (- 0,66‰) dla obszaru całej gminy, na wsi (- 0,35‰), a na terenie miasta (- 0,54‰).

Wskaźnik salda migracji [‰]							
obszar gminy miejsko – wiejskiej: (- 0,66‰)							
obszary wiejskie: (- 0,35‰)							
Adolfin	3,65	Anusin	-1,64	Bezek	-1,44	Bezek - Kolonia	0,00
Bezek Dębiński	-3,60	Brzeziny	-1,34	Chojeniec	-1,32	Chojeniec	0,00
Dobromyśl	0,87	Kamionka	0,00	Krowica	-1,30	Kulik	-0,41
Kulik - Kolonia	3,90	Lechówka	0,00	Lipówki	0,00	Majdan	-0,63
Marynin	-3,59	Mogilnica	0,00	Chojno Nowe Pierwsze	1,62	Chojno Nowe Drugie	-3,37
Romanówka	1,65	Stare Chojno	1,14	Stasin Dolny	-1,36	Wola Korybutowa Pierwsza	1,31
Wola Korybutowa	-1,76	Wola Korybutowa	0,00				
miasto: (- 0,54‰)							
Siedliszcze	-0,43	Siedliszcze Kolonia	-1,79	Siedliszcze Osada	0,94		

Poziom przestępczości i naruszeń prawa - przestępczość znacząco negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców oraz postrzeganie atrakcyjności danego miejsca do zamieszkania i inwestowania. Do wskazania poziomu przestępczości przyjęto liczbę przestępstw kryminalnych oraz liczbę interwencji domowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców, który w gminie kształtuje się na poziomie odpowiednio 0,85 przestępstw/100M oraz 1 interwencja/100M. Analiza wskaźnika wskazuje na wyższy poziom bezpieczeństwa mieszkańców obszarów wiejskich. W grupie sołectw/obrębów cechujących się najwyższym poziomem przestępczości, o czym traktują 2 wskaźniki poniżej średniej dla gminy wymienia się: Bezek Dębiński, Marynin, Mogilnica, Wola Korybutowa Druga oraz Siedliszcze.

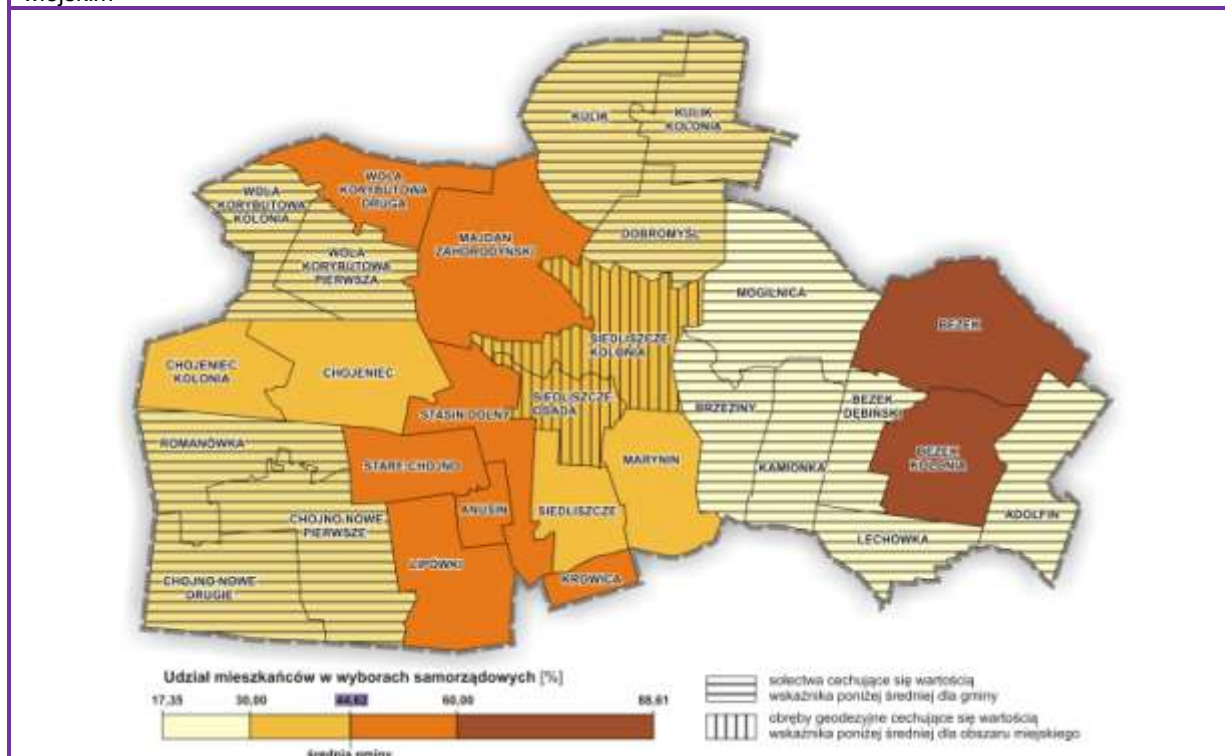
Poziom przestępczości i naruszeń prawa							
liczba przestępstw kryminalnych na 100M							
obszar gminy miejsko – wiejskiej: 0,85/100M							
obszary wiejskie: 0,77/100M							
Adolfin	3,65	Anusin	0,00	Bezek	0,96	Bezek - Kolonia	0,00
Bezek Dębiński	0,90	Brzeziny	0,89	Chojeniec	0,66	Chojeniec -	0,00
Dobromyśl	0,00	Kamionka	0,00	Krowica	0,00	Kulik	0,81
Kulik - Kolonia	0,00	Lechówka	2,20	Lipówki	0,74	Majdan	2,85
Marynin	1,35	Mogilnica	0,92	Chojno Nowe Pierwsze	0,20	Chojno Nowe Drugie	0,92
Romanówka	0,00	Stare Chojno	0,57	Stasin Dolny	0,00	Wola Korybutowa Pierwsza	0,87
Wola Korybutowa	0,88	Wola Korybutowa	0,00				
miasto: 1,01/100M							
Siedliszcze	1,29	Siedliszcze Kolonia	0,00	Siedliszcze Osada	0,00		
liczba interwencji domowych na 100M							
obszar gminy miejsko – wiejskiej: 1/100M							
obszary wiejskie: 1/100M							
Adolfin	0,7	Anusin	0,0	Bezek	0,0	Bezek - Kolonia	0,4
Bezek Dębiński	1,8	Brzeziny	0,9	Chojeniec	0,0	Chojeniec -	0,0
Dobromyśl	0,9	Kamionka	0,7	Krowica	1,3	Kulik	0,8
Kulik - Kolonia	0,0	Lechówka	0,0	Lipówki	3,0	Majdan	0,6
Marynin	1,8	Mogilnica	6,0	Chojno Nowe Pierwsze	0,0	Chojno Nowe Drugie	0,6
Romanówka	0,0	Stare Chojno	0,0	Stasin Dolny	10,2	Wola Korybutowa Pierwsza	0,0
Wola Korybutowa	2,2	Wola Korybutowa	0,0				
miasto: 1/100M							
Siedliszcze	1,3	Siedliszcze Kolonia	0,0	Siedliszcze Osada	0,0		

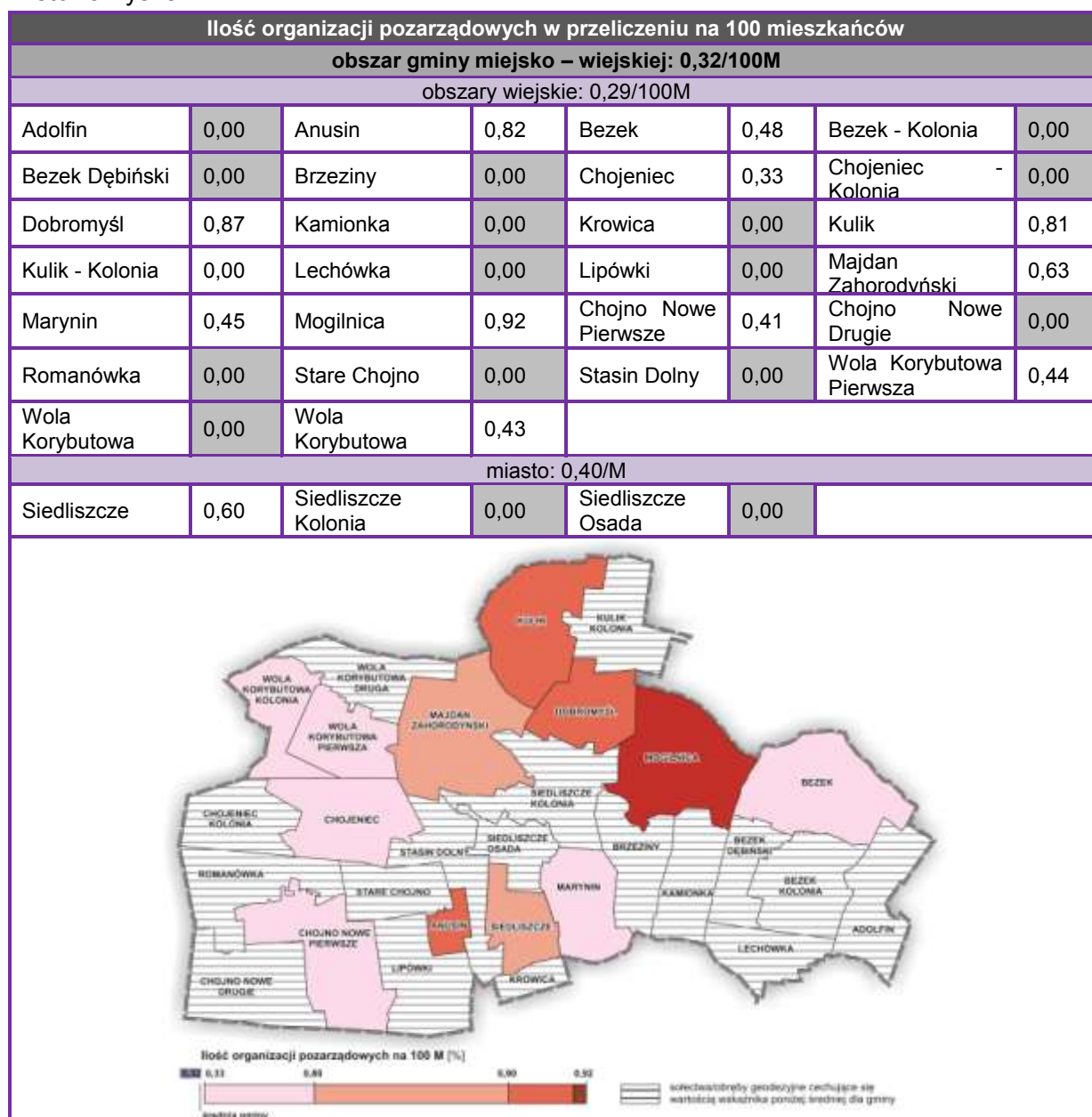
Poziom kapitału społecznego – określa sieć społecznych relacji zaufania, lojalności i solidarności. Najwygodniejszą miarą kapitału jest niższa, niż średnio na terenie gminy, frekwencja w wyborach. Wskaźnik, którym się posłużono, chcąc ocenić poziom kapitału społecznego w poszczególnych sołectwach gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze, to udział mieszkańców w wyborach samorządowych. Z uwagi na duże dysproporcje pomiędzy obszarem wiejskim a miejskim, w przypadku obrębów wchodzących w skład miasta Siedliszcze, posłużono się średnią obszaru miejskiego.

Poziom kapitału społecznego – udział mieszkańców gminy w wyborach samorządowych							
obszar gminy miejsko – wiejskiej: 44,62%							
obszary wiejskie: 42,59%							
Adolfin	17,80	Anusin	72,16	Bezek	88,61	Bezek - Kolonia	87,13
Bezek Dębiński	17,35	Brzeziny	30,00	Chojeniec	45,45	Chojeniec -	45,63
Dobromyśl	34,31	Kamionka	28,99	Krowica	65,91	Kulik	35,18
Kulik - Kolonia	35,21	Lechówka	17,73	Lipówki	69,52	Majdan	64,81
Marynin	51,57	Mogilnica	29,53	Chojno Nowe Pierwsze	30,66	Chojno Nowe Drugie	30,48
Romanówka	30,97	Stare Chojno	72,22	Stasin Dolny	66,99	Wola Korybutowa Pierwsza	36,46
Wola Korybutowa	65,68	Wola Korybutowa	34,95				
miasto: 51,76%							
Siedliszcze	52,34	Siedliszcze Kolonia	50,00*	Siedliszcze Osada	48,28*		

*porównanie do średniej dla obszaru miejskiego z uwagi na duże dysproporcje pomiędzy obszarem miejskim a wiejskim

Ilość organizacji pozarządowych i stowarzyszeń – zaangażowanie w działalność społeczną pozwala oszacować, jak duże jest zainteresowanie sprawami wykraczającymi poza życie prywatne osób z inicjatywy których powstały organizacje pozarządowe czy też stowarzyszenia. Z uwagi na brak dostępnych publikowanych danych statystycznych sołectwami, analizę oparto o liczbę zarejestrowanych organizacji pozarządowych i stowarzyszeń na poziomie każdego sołectwa przeliczeniu na 100 mieszkańców. Z uwagi na analizowany wskaźnik, najgorsza sytuacja cechuje sołectwa/obręby: Adolfin, Bezek – Kolonia, Bezek Dębiński, Brzeziny, Chojeniec – Kolonia, Kamionka, Krowica, Kulik – Kolonia, Lechówka, Lipówki, Chojno Nowe Drugie, Romanówka, Stare Chojno, Stasin Dolny, Wola Korybutowa Druga, Siedliszcze Kolonia oraz Siedliszcze Osada, z uwagi brak na tych terenach zarejestrowanych i nie zarejestrowanych organizacji pozarządowych i stowarzyszeń.

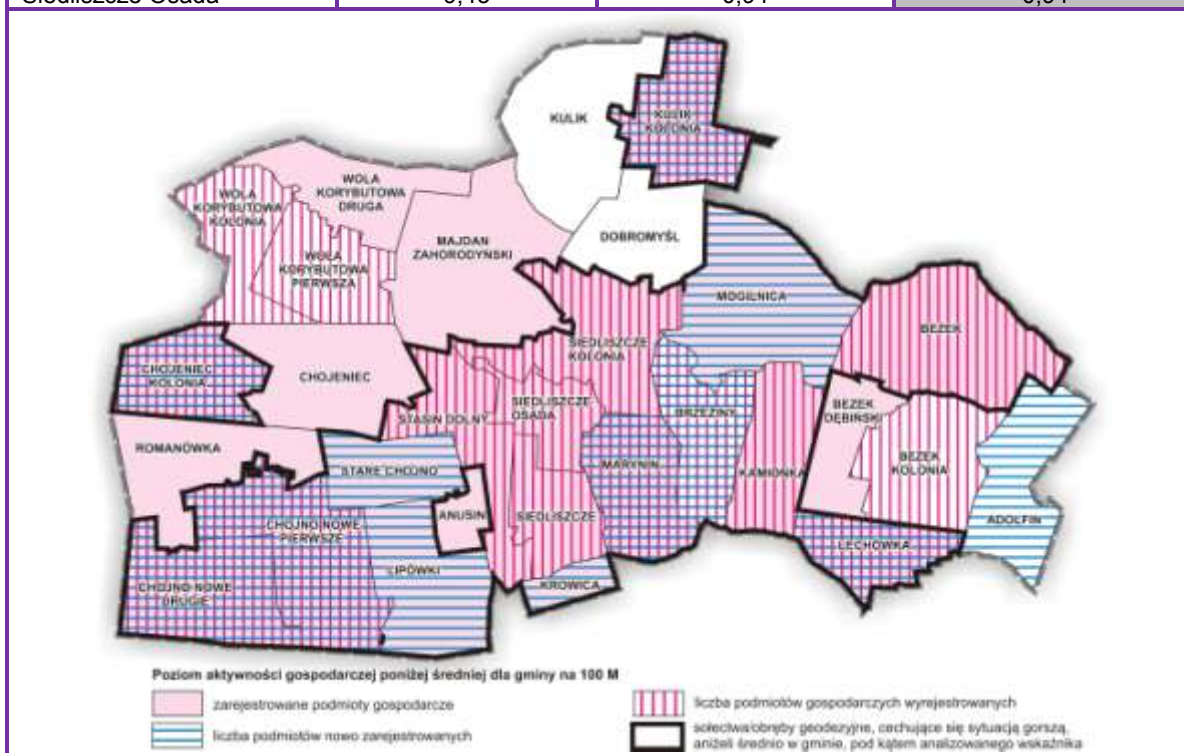

3.2.2. Wskaźniki gospodarcze delimitujące obszary zdegradowane

Wskaźnikami wskazującymi na problemy natury gospodarczej są: **poziom aktywności gospodarczej oraz kondycja lokalnych przedsiębiorstw**. Do obliczenia poziomu aktywności gospodarczej posłużono się liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w poszczególnych sołectwach na podstawie danych Banku Danych Lokalnych. Miara, jakkolwiek posiada pewne wady związane choćby np. z oparciem się o adres rejestracji podmiotu, a nie faktycznego miejsca prowadzenia działalności, pozwala w większości przypadków wskazać obszary odpowiadające rzeczywistemu zasięgowi kryzysu. Podstawę wyznaczenia wskaźnika stanowi przelicznik liczby zarejestrowanych podmiotów na danym obszarze w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Do określenia kondycji lokalnych przedsiębiorstw posłużono się wskaźnikami opisującymi liczbę podmiotów wyrejestrowanych oraz liczbę podmiotów nowo zarejestrowanych w 2015 roku w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Wskaźniki aktywności gospodarczej jednoznacznie wpisują się w szereg zjawisk (tendencji) identyfikowanych jako niekorzystne dla obszarów problemowych. Relatywnie wysokie dysproporcje pomiędzy średnią wartością wskaźnika przedsiębiorczości w gminie, a sytuacją na wyszczególnionych obszarach to pochodna relatywnie niskiej i malejącej jakości kapitału ludzkiego i społecznego. Dzięki temu zidentyfikowano jednostki o niskim poziomie aktywności gospodarczej, co w dalszej części pomoże ukierunkować przyszłe działania oraz wskaże obszary podjęcia przyszłych interwencji skoncentrowanych na zwiększenie przedsiębiorczości danej społeczności. Większość sołectw gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze wykazuje cechy kryzysu z punktu widzenia zjawisk gospodarczych (dot. stopnia przedsiębiorczości, jak i kondycji lokalnych przedsiębiorstw). Liczne podmioty gospodarcze działające na obszarze miasta powiatowego Chełm, położonego w bliskim sąsiedztwie gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze tworzą znaczną konkurencję dla mniejszych podmiotów działających na obszarze gminy. Jest bardzo prawdopodobne, iż planowana budowa dużych obiektów przemysłowych i usługowych, w tym zakładu górniczego w sołectwie Kulik, przyczyni się do rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze.

Poziom aktywności gospodarczej			
	liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	liczba podmiotów nowo zarejestrowanych na 100 mieszkańców	liczba podmiotów gospodarczych wyrejestrowanych na 100 mieszkańców
gmina miejsko - wiejska	3,70	0,36	0,37
obszar wiejski	2,78	0,24	0,35
obszar miejski	7,12	0,60	0,47
Adolfin	1,46	0,00	0,00
Anusin	1,64	0,72	0,24
Bezek	3,83	0,90	0,39
Bezek - Kolonia	0,78	0,39	0,90
Bezek Dębiński	5,41	0,89	0,00
Brzeziny	2,68	0,00	0,66
Chojeniec	2,96	1,00	0,00
Chojeniec - Kolonia	9,00	0,00	0,87
Dobromyśl	2,45	1,74	0,00
Kamionka	2,64	0,67	0,81
Krowica	6,09	0,00	0,00
Kulik	1,33	0,41	0,00

Kulik - Kolonia	2,60	0,00	0,63
Lechówka	2,03	0,00	0,45
Lipówki	0,65	0,32	0,00
Majdan Zahorodnyński	3,30	0,45	0,20
Marynin	2,96	0,00	0,61
Mogilnica	2,85	0,00	0,00
Chojno Nowe Pierwsze	2,24	0,00	1,14
Chojno Nowe Drugie	2,75	0,00	1,31
Romanówka	1,23	1,75	0,00
Stare Chojno	2,27	0,00	0,24
Stasin Dolny	4,08	0,72	0,39
Wola Korybutowa Pierwsza	3,52	0,90	0,90
Wola Korybutowa Druga	2,99	0,39	0,00
Wola Korybutowa Kolonia	3,06	0,89	0,66
Siedliszcze	6,90	0,60	0,43
Siedliszcze Kolonia	7,17	0,45	0,90
Siedliszcze Osada	9,43	0,94	0,94

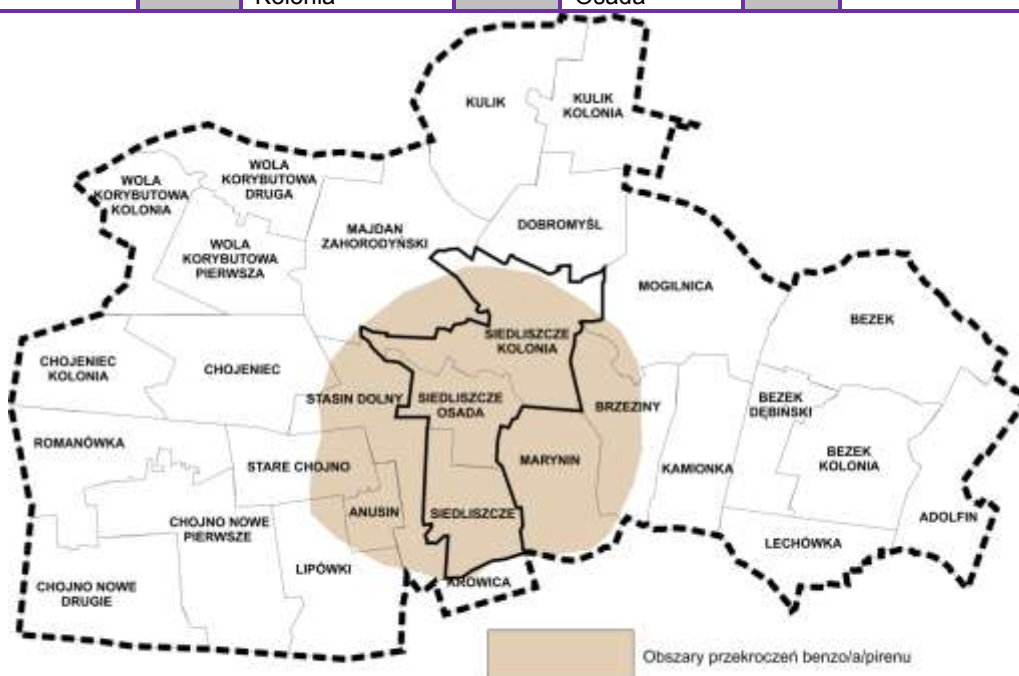

3.2.3. Wskaźniki środowiskowe delimitujące obszary zdegradowane

Jakość powietrza kształtowana jest głównie przez niską emisję (ogrzewanie budynków), produkcję energii cieplnej i przemysł (emisję punktową) oraz ruch komunikacyjny (emisję liniową). O przekroczeniach standardów jakości powietrza świadczy zakwalifikowanie strefy lubelskiej (do której zalicza się gmina miejsko – wiejska Siedliszcze) dla kryterium ochrony zdrowia, do klasy C (stężenia substancji zanieczyszczającej powietrze przekraczają poziomy dopuszczalne bądź poziomy docelowe) ze względu na przekroczenia 24-godzinnych stężeń pyłu PM10, średniorocznych stężeń PM2,5 lub benzo(a)pirenu w pyłe PM10. W gminie miejsko – wiejskiej poziom zanieczyszczenia benzo(a)pirenem przekroczył poziomy dopuszczalne w następujących sołectwach/obrębach: Anusin, Brzeziny, Krowica, Lipówki, Marynin, Stare Chojno, Stasin Dolny oraz Siedliszcze, Siedliszcze Kolonia i Siedliszcze Osada.

Poziom zanieczyszczenia powietrza benzo(a)pirenem

Adolfin		Anusin		Bezek		Bezek - Kolonia	
Bezek Dębiński		Brzeziny		Chojeniec		Chojeniec Kolonia	-
Dobromyśl		Kamionka		Krowica		Kulik	
Kulik - Kolonia		Lechówka		Lipówki		Majdan Zahorodnyński	
Marynin		Mogilnica		Chojno Nowe Pierwsze		Chojno Nowe Drugie	
Romanówka		Stare Chojno		Stasin Dolny		Wola Korybutowa Pierwsza	
Wola Korybutowa		Wola Korybutowa					
Siedliszcze		Siedliszcze Kolonia		Siedliszcze Osada			

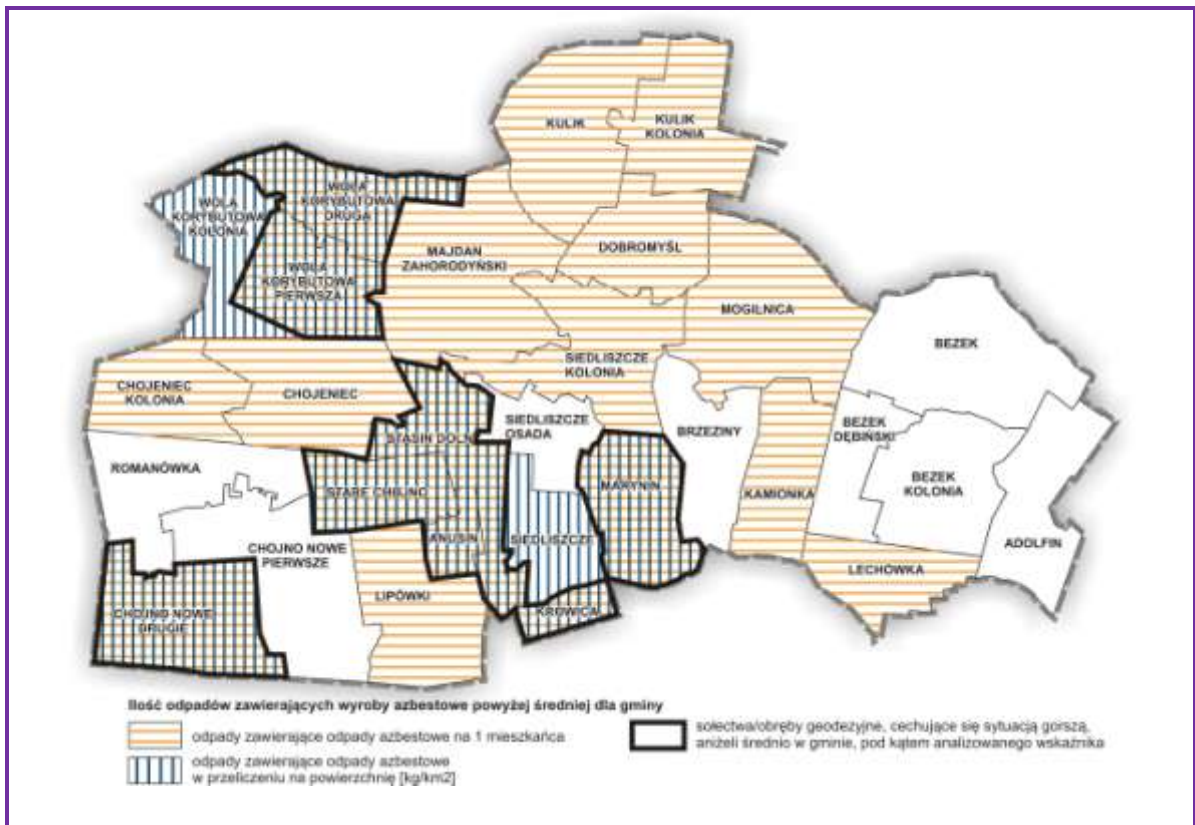

Zródło: opracowanie własne na podstawie „Oceny jakości powietrza w województwie lubelskim za 2015 r. WIOŚ 2016”

O obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi świadczą wskaźniki opisujące ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe do unieszkodliwienia w przeliczeniu na 1 mieszkańca oraz na powierzchnię sołectwa [Mg/km²]. Problemy związane z obecnością odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi występują niemalże we wszystkich sołectwach/obrębach gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze.

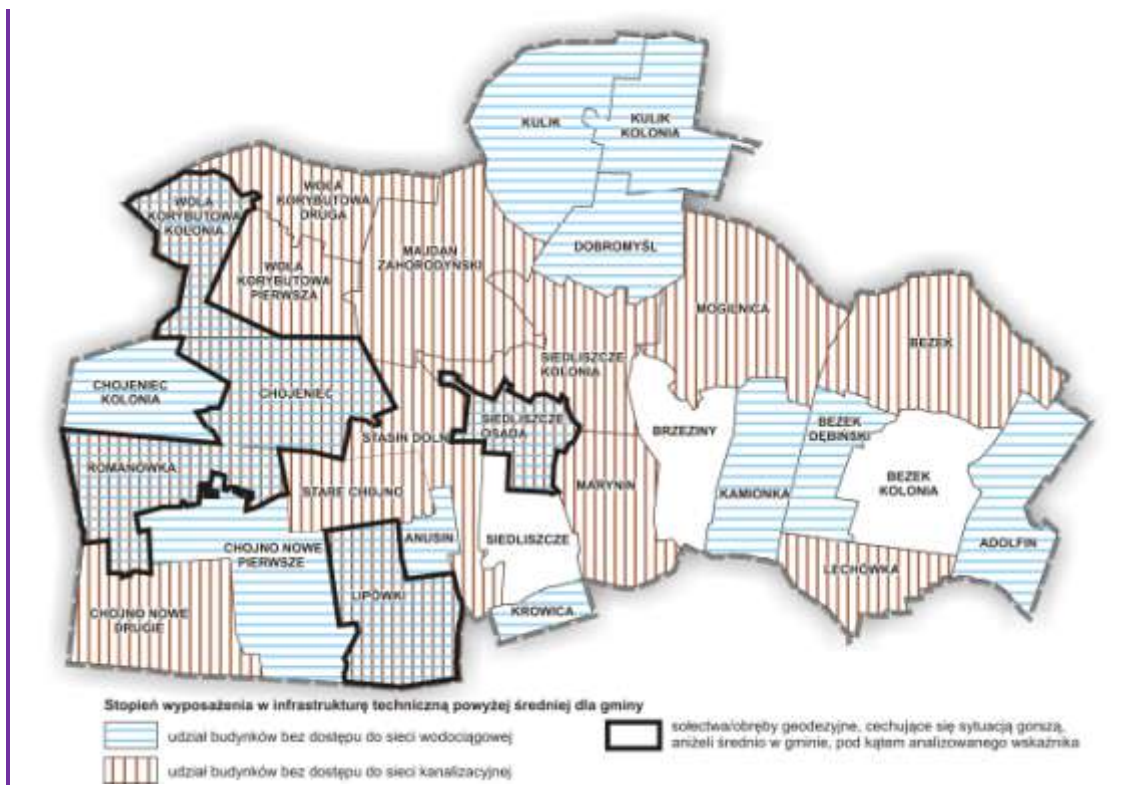
Ilość odpadów zawierających wyroby azbestowe			
	odpady zawierające azbest pozostałe do unieszkodliwienia [kg]	ilość odpadów zawierających odpady azbestowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca	ilość odpadów zawierających odpady azbestowe w przeliczeniu na powierzchnię [kg/km ²]
gmina miejsko - wiejska	4 903 475	704,22	320,55
obszar wiejski	4 288 236	783,24	313,00
obszar miejski	615 239	413,19	385,27
Adolfin	86967	634,80	164,97
Anusin	118145	968,40	857,90
Bezek	273771	654,95	303,93
Bezek - Kolonia	62908	243,83	106,48
Bezek Dębiński	65120	586,67	193,67
Brzeziny	114301	510,27	251,88
Chojeniec	218293	718,07	318,02
Chojeniec - Kolonia	88082	880,82	196,44
Dobromyśl	96197	836,50	231,13
Kamionka	105977	706,51	233,24
Krowica	79521	1032,74	648,03
Kulik	208066	845,80	259,63
Kulik - Kolonia	122775	797,24	224,27
Lechówka	94319	1036,47	271,01
Lipówki	127857	947,09	216,88
Majdan Zahorodyński	257138	813,73	285,23
Marynin	235263	1054,99	539,04
Mogilnica	225120	1032,66	254,92
Chojno Nowe Pierwsze	313705	636,32	382,74
Chojno Nowe Drugie	397314	1218,75	616,05
Romanówka	154282	634,91	250,42
Stare Chojno	167157	949,76	644,02
Stasin Dolny	132575	901,87	377,32
Wola Korybutowa Pierwsza	176735	771,77	363,94
Wola Korybutowa Druga	207088	912,28	414,40
Wola Korybutowa Kolonia	159560	681,88	361,47
Siedliszcze	425847	367,11	408,84
Siedliszcze Kolonia	158162	709,25	302,31
Siedliszcze Osada	31230	294,62	972,78

3.2.4. Wskaźniki przestrzenno – funkcjonalne delimitujące obszary zdegradowane

Kolejnymi wskaźnikami, potwierdzającymi, iż dane sołectwo kwalifikuje się do uznania jako obszar zdegradowany, są wskaźniki opisujące zjawiska przestrzenno-funkcjonalne. Aby ocenić, czy w danym sołectwie występuje stan kryzysowy, dokonano analizy wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, jej stan techniczny, dostęp do podstawowych usług i ich jakość, poziom obsługi komunikacyjnej, stan, jakość oraz niedobór terenów publicznych. **Stopień wyposażenia w infrastrukturę techniczną**, mierzony udziałem budynków bez dostępu do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, znacznie poniżej średniej dla gminy cechuje sołectwa i obręby: Chojeniec, Lipówki, Romanówka, Wola Korybutowa Kolonia oraz Siedliszcze Osada.

Stopień wyposażenia w infrastrukturę techniczną		
	udział budynków bez dostępu do sieci wodociągowej	udział budynków bez dostępu do sieci kanalizacyjnej
gmina miejsko - wiejska	24,07	66,28
obszar wiejski	26,42	72,42
obszar miejski	15,25	43,31
Adolfin	35,38	64,62
Anusin	42,55	57,45
Bezek	4,67	79,44
Bezek - Kolonia	4,17	43,75
Bezek Dębiński	42,42	57,58
Brzeziny	4,26	36,17
Chojeniec	31,09	68,91
Chojeniec - Kolonia	46,30	53,70
Dobromyśl	40,30	59,70
Kamionka	51,06	48,94
Krowica	35,90	64,10
Kulik	46,81	53,19
Kulik - Kolonia	37,31	62,69
Lechówka	20,00	80,00
Lipówki	27,66	72,34
Majdan Zahorodyński	4,93	100
Marynin	21,98	78,02
Mogilnica	14,29	70,00
Chojno Nowe Pierwsze	49,36	50,64
Chojno Nowe Drugie	19,85	96,95
Romanówka	29,13	70,87
Stare Chojno	24,00	76,00
Stasin Dolny	3,77	86,79
Wola Korybutowa Pierwsza	19,74	80,26
Wola Korybutowa Druga	13,79	86,21
Wola Korybutowa Kolonia	29,89	70,11
Siedliszcze	5,08	41,65
Siedliszcze Kolonia	19,44	80,56
Siedliszcze Osada	100,00	100,00

Dostępność komunikacyjna stanowi jeden z głównych czynników decydujących o atrakcyjności inwestycyjnej gminy, będąc ważnym wyznacznikiem jakości życia jej mieszkańców. Z uwagi na słabą dostępność komunikacyjną, stan dróg i związaną z tym niewystarczającą sieć transportu zbiorowego, mieszkańcy peryferyjnych sołectw gminy mają utrudniony dostęp do wielu usług publicznych i komercyjnych. Problem nasila się w okresie jesienno–zimowym, z powodu nieprzejezdnych dróg uniemożliwiających poruszanie się pieszo i za pomocą jednośladów.

Dostępność komunikacyjna							
jakość nawierzchni (zła, zadowalająca, dobra)							
Adolfin	zła	Anusin	zadowalająca	Bezek	zadowalająca	Bezek - Kolonia	zadowalająca
Bezek Dębiński	zadowalająca	Brzeziny	zła	Chojeniec	zadowalająca	Chojeniec Kolonia	zadowalająca
Dobromyśl	zadowalająca	Kamionka	zadowalająca	Krowica	zadowalająca	Kulik	zadowalająca
Kulik - Kolonia	zadowalająca	Lechówka	zadowalająca	Lipówki	zła	Majdan Zahorodyński	zadowalająca
Marynin	zadowalająca	Mogilnica	zadowalająca	Chojno Nowe Pierwsze	zadowalająca	Chojno Nowe Drugie	zadowalająca
Romanówka	zadowalająca	Stare Chojno	zadowalająca	Stasin Dolny	zadowalająca	Wola Korybutowa Pierwsza	zadowalająca
Wola Korybutowa Druga	zadowalająca	Wola Korybutowa Kolonia	zadowalająca				
Siedliszcze	dobra	Siedliszcze Kolonia	dobra	Siedliszcze Osada	dobra		
bezpieczeństwo (małe, umiarkowane, duże)							
Adolfin	brak chodnika i oświetlenia	Anusin	brak chodnika	Bezek	brak chodnika	Bezek - Kolonia	brak chodnika i oświetlenia
Bezek Dębiński	brak chodnika i oświetlenia	Brzeziny	brak chodnika i oświetlenia	Chojeniec	brak chodnika	Chojeniec Kolonia	brak chodnika i oświetlenia
Dobromyśl	brak chodnika	Kamionka	brak chodnika i oświetlenia	Krowica	brak chodnika	Kulik	brak chodnika
Kulik - Kolonia	brak chodnika oświetlenia	Lechówka	brak chodnika i oświetlenia	Lipówki	brak chodnika i oświetlenia	Majdan Zahorodyński	brak chodnika i oświetlenia
Marynin	brak chodnika i oświetlenia	Mogilnica	brak chodnika	Chojno Nowe Pierwsze	brak chodnika	Chojno Nowe Drugie	brak chodnika i oświetlenia
Romanówka	brak chodnika i oświetlenia	Stare Chojno	brak chodnika i oświetlenia	Stasin Dolny	brak chodnika i oświetlenia	Wola Korybutowa Pierwsza	brak chodnika
Wola Korybutowa Druga	brak chodnika i oświetlenia	Wola Korybutowa Kolonia	brak oświetlenia				
Siedliszcze	chodnik + oświetlenie niewystarczające	Siedliszcze Kolonia	chodnik + oświetlenie niewystarczające	Siedliszcze Osada	chodnik + oświetlenie niewystarczające		
komunikacja publiczna							
Adolfin	połączenia wystarczające	Anusin	połączenia wystarczające	Bezek	połączenia wystarczające	Bezek - Kolonia	połączenia wystarczające
Bezek Dębiński	połączenia wystarczające	Brzeziny	połączenia niewystarczające	Chojeniec	połączenia niewystarczające	Chojeniec Kolonia	połączenia niewystarczające
Dobromyśl	brak połączeń	Kamionka	połączenia wystarczające	Krowica	brak połączeń	Kulik	brak połączeń
Kulik - Kolonia	brak połączeń	Mogilnica	połączenia wystarczające	Chojno Nowe Pierwsze	połączenia wystarczające	Chojno Nowe Drugie	połączenia wystarczające

Marynin	połączenia wystarczające	Majdan Zahorodyński	połączenia niewystarczające	Lipówki	połączenia wystarczające	Lechówka	połączenia wystarczające
Romanówka	brak połączeń	Stare Chojno	połączenia wystarczające	Stasin Dolny	połączenia wystarczające	Wola Korybutowa Pierwsza	brak połączeń
Wola Korybutowa Druga	brak połączeń	Wola Korybutowa Kolonia	brak połączeń				
Siedliszcze	połączenia wystarczające	Siedliszcze Kolonia	połączenia wystarczające	Siedliszcze Osada	połączenia wystarczające		
ścieżki rowerowe (brak, ilość wystarczająca, niewystarczająca, jakość dobra, umiarkowana, zła)							
Anusin	brak	Brzeziny	brak	Chojeniec	brak	Chojeniec Kolonia -	brak
Adolfin	brak	Bezek	brak	Bezek Kolonia -	brak	Bezek Dębiński	brak
Dobromyśl	brak	Kamionka	brak	Krowica	brak	Kulik	brak
Kulik - Kolonia	brak	Lechówka	brak	Lipówki	brak	Majdan Zahorodyński	brak
Marynin	brak	Mogilnica	brak	Chojno Nowe Pierwsze	brak	Chojno Nowe Drugie	brak
Romanówka	brak	Stare Chojno	brak	Stasin Dolny	brak	Wola Korybutowa Pierwsza	brak
Wola Korybutowa Druga	brak	Wola Korybutowa Kolonia	brak				
Siedliszcze	brak	Siedliszcze Kolonia	brak	Siedliszcze Osada	brak		

Stopień wyposażenia w infrastrukturę sportu i rekreacji – stopień zaspokojenia potrzeb w całej gminie miejsko – wiejskiej jest wysoko niezadawalający. Wyjątek stanowi sołectwo Siedliszcze, w granicach którego koncentrują się obiekty sportowo – rekreacyjne.

Stopień wyposażenia w infrastrukturę sportu i rekreacji							
boiska i hale sportowe							
Adolfin		Anusin		Bezek	x	Bezek - Kolonia	
Bezek Dębiński		Brzeziny		Chojeniec		Chojeniec	-
Dobromyśl		Kamionka		Krowica		Kulik	
Kulik - Kolonia		Lechówka		Lipówki	x	Majdan	
Marynin		Mogilnica		Chojno Nowe Pierwsze		Chojno Nowe Drugie	
Romanówka		Stare Chojno		Stasin Dolny		Wola Korybutowa Pierwsza	
Wola Korybutowa		Wola Korybutowa					
Siedliszcze	x	Siedliszcze Kolonia	x	Siedliszcze Osada	x		
plac zabaw							
Adolfin		Anusin	x	Bezek	x	Bezek - Kolonia	x
Bezek Dębiński		Brzeziny	x	Chojeniec		Chojeniec Kolonia	-
Dobromyśl		Kamionka		Krowica		Kulik	
Kulik - Kolonia		Lechówka		Lipówki		Majdan Zahorodyński	
Marynin		Mogilnica		Chojno Nowe Pierwsze		Chojno Nowe Drugie	
Romanówka		Stare Chojno		Stasin Dolny		Wola Korybutowa Pierwsza	
Wola Korybutowa		Wola Korybutowa					
Siedliszcze		Siedliszcze Kolonia	x	Siedliszcze Osada	x		

Dostęp do infrastruktury społecznej w zakresie edukacji – edukacja jest istotnym elementem polityki społecznej. Wprawdzie w gminie istnieją dobre warunki zapewniające dostęp do usług w zakresie edukacji na poziomie przedszkola, niemniej jednak stopień zaspokojenia potrzeb w tym zakresie jest niezadawalający - odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w przedszkolu samorządowym w 2015 roku wynosił zaledwie około 30%. W gminie odczuwa się brak miejsc opieki nad małym dzieckiem - brak żłobka oraz niewystarczającą liczbę miejsc w przedszkolach publicznych. Zdecydowanie lepiej wypada dostęp do szkół podstawowych. Stan techniczny i funkcjonalność budynków oświatowych oraz urządzeń sportowych uznać należy za dobry, co jest rezultatem stałych remontów, modernizacji i tworzenia nowych.

Dostęp do infrastruktury społecznej w zakresie edukacji							
przedszkole							
Adolfin		Anusin		Bezek		Bezek - Kolonia	
Bezek Dębiński		Brzeziny		Chojeniec		Chojeniec - Kolonia	
Dobromyśl		Kamionka		Krowica		Kulik	
Kulik - Kolonia		Lechówka		Lipówki		Majdan Zahorodyński	
Marynin		Mogilnica		Chojno Pierwsze	Nowe	Chojno Nowe Drugie	
Romanówka		Stare Chojno		Stasin Dolny		Wola Korybutowa Pierwsza	
Wola Korybutowa Druga		Wola Korybutowa Kolonia					
Siedliszcze		Siedliszcze Kolonia		Siedliszcze Osada	x		
oddziały podstawowe							
Adolfin		Anusin		Bezek	x	Bezek - Kolonia	
Bezek Dębiński		Brzeziny		Chojeniec		Chojeniec - Kolonia	
Dobromyśl		Kamionka		Krowica		Kulik	
Kulik - Kolonia		Lechówka		Lipówki		Majdan Zahorodyński	
Marynin		Mogilnica		Chojno Pierwsze	Nowe	Chojno Nowe Drugie	
Romanówka		Stare Chojno		Stasin Dolny		Wola Korybutowa Pierwsza	
Wola Korybutowa Druga		Wola Korybutowa Kolonia					
Siedliszcze	x	Siedliszcze Kolonia		Siedliszcze Osada			
gimnazjum							
Adolfin		Anusin		Bezek		Bezek - Kolonia	
Bezek Dębiński		Brzeziny		Chojeniec		Chojeniec - Kolonia	
Dobromyśl		Kamionka		Krowica		Kulik	
Kulik - Kolonia		Lechówka		Lipówki		Majdan Zahorodyński	
Marynin		Mogilnica		Chojno Pierwsze	Nowe	Chojno Nowe Drugie	
Romanówka		Stare Chojno		Stasin Dolny		Wola Korybutowa Pierwsza	
Wola Korybutowa Druga		Wola Korybutowa Kolonia					
Siedliszcze	x	Siedliszcze Kolonia		Siedliszcze Osada			
szkoła ponadgimnazjalna							
Adolfin		Anusin		Bezek		Bezek - Kolonia	
Bezek Dębiński		Brzeziny		Chojeniec		Chojeniec - Kolonia	
Dobromyśl		Kamionka		Krowica		Kulik	
Kulik - Kolonia		Lechówka		Lipówki		Majdan Zahorodyński	
Marynin		Mogilnica		Chojno Pierwsze	Nowe	Chojno Nowe Drugie	
Romanówka		Stare Chojno		Stasin Dolny		Wola Korybutowa	
Wola Korybutowa Druga		Wola Korybutowa Kolonia					
Siedliszcze		Siedliszcze Kolonia		Siedliszcze Osada	x		

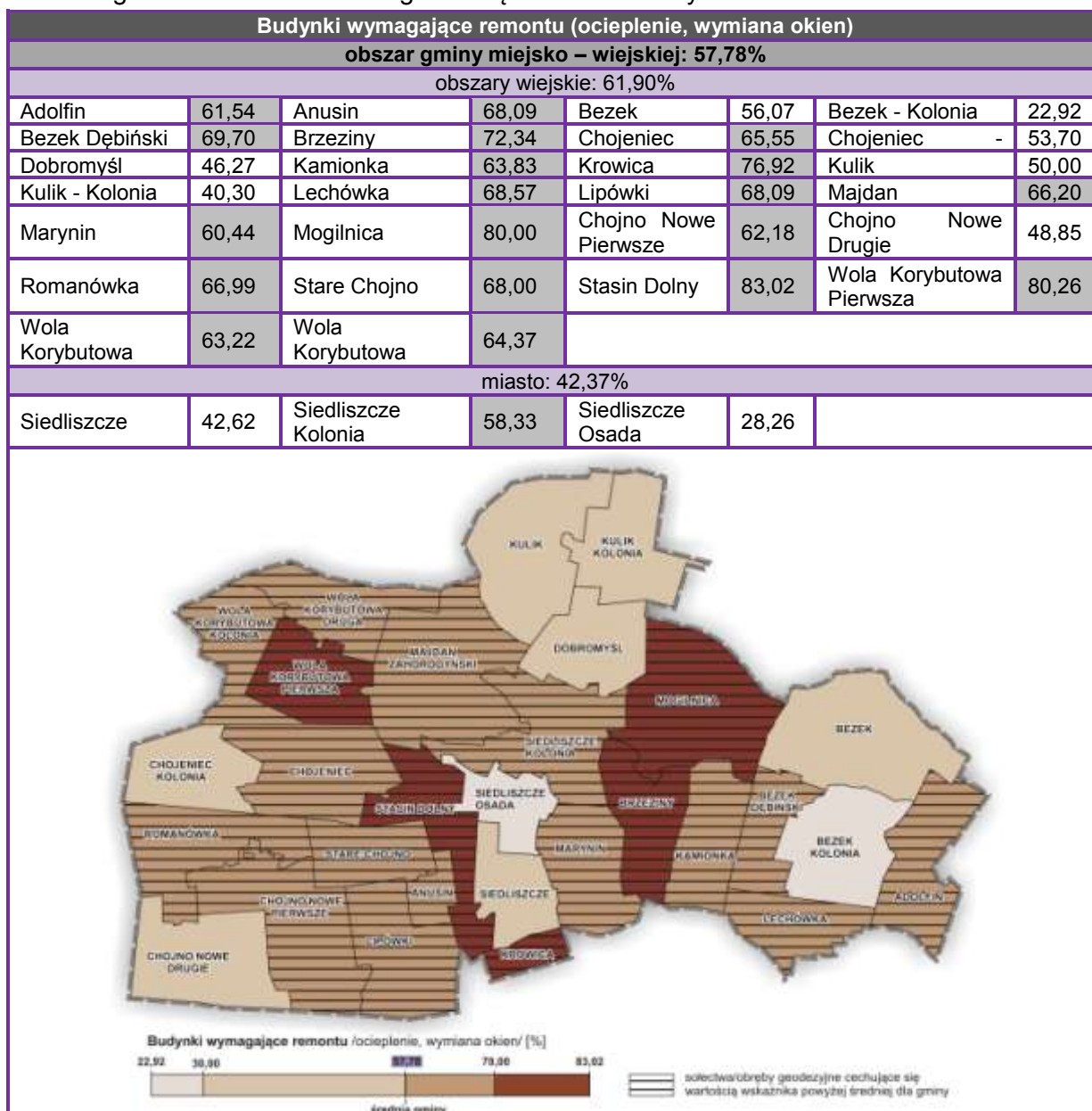

Przestrzeń publiczna to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne. Dlatego też, za obszary przestrzeni publicznej uznaje się obszary silnie identyfikowane przez mieszkańców jako miejsca kształtujące tożsamość gminy, sprzyjające nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na swoje położenie, charakter i świadomość mieszkańców. Na terenie gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze obserwuje się ogromny deficyt jeśli chodzi o tego typu obszary. Główna przestrzeń publiczna, w postaci rynku wraz z parkiem miejskim (w obrebie Siedliszcze Osada), nie jest zagospodarowana w sposób reprezentacyjny, ponadto nie zaspokaja potrzeb mieszkańców całej gminy. Pozostałe przestrzenie publiczne zidentyfikowane w gminie miejsko – wiejskiej to: targowisko (Siedliszcze Osada), zbiornik retencyjny (Majdan Zahorodyński). Przestrzenie wymagają pilnych działań rewitalizacyjnych celem ożywienia i poprawy jakości ich życia mieszkańców gminy.

Przestrzenie publiczne							
Adolfin		Anusin		Bezek		Bezek - Kolonia	
Bezek Dębiński		Brzeziny		Chojeniec		Chojeniec - Kolonia	
Dobromyśl		Kamionka		Krowica		Kulik	
Kulik - Kolonia		Lechówka		Lipówki		Majdan Zahorodyński	x
Marynin		Mogilnica		Chojno Nowe Pierwsze		Chojno Nowe Drugie	
Romanówka		Stare Chojno		Stasin Dolny		Wola Korybutowa Pierwsza	
Wola Korybutowa Druga		Wola Korybutowa Kolonia					
Siedliszcze	x	Siedliszcze Kolonia		Siedliszcze Osada	x		

3.2.5. Czynniki techniczne – w szczególności stopień degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz stopień niefunkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Na terenie gminy Siedliszcze znajdują się obiekty i budynki, według stopnia niefunkcjonowania rozwiązań technicznych, uniemożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych w zakresie energooszczędności. Posłużono się wskaźnikiem opisującym udział budynków wymagających pilnego remontu (dot. ocieplenia i wymiany okien). W większości sołectw/obrębów gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze występują problemy związane z efektywnym korzystaniem z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

W celu uwidocznienia nawarstwienia się negatywnych zjawisk w pięciu analizowanych sferach wydzielono jednostki, w których występuje kumulacja problemów. W przypadku sfery gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej wybrano jednostki analityczne, w których suma stanów kryzysowych jest minimum 3 razy gorsza aniżeli średnio w gminie, natomiast w przypadku sfery społecznej, do analizy której wykorzystano największą liczbę wskaźników, wybrano te jednostki, w których na 16 analizowanych wskaźników, minimum 10 jest gorszych aniżeli średnia dla gminy.

Rycina 5. Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz gospodarczej, funkcjonalno – przestrzennej, środowiskowej oraz technicznej

sfera społeczna

sfera gospodarcza, funkcjonalno – przestrzenna, środowiskowa i techniczna

źródło: opracowanie własne

Po nałożeniu na siebie warstw przedstawiających wszystkie sfery unaoczniała się kumulacja problemów w 9 jednostkach analitycznych (sołectwa i obręby) gminy Siedliszcze.

Rycina 6. Koncentracja negatywnych zjawisk w 5 sferach jednocześnie.

źródło: opracowanie własne

Powyższą analizę przestrzenną potwierdza analiza statystyczna, przeprowadzona poniżej, co szczegółowo prezentują tabele nr 2 i 3.

Tabela 2. Zestawienie wskaźników wskazujących stan kryzysowy i wyznaczających obszar zdegradowany – sfera społeczna

SOŁECTWO	SFERA SPOŁECZNA																
	Gęstość zaludnienia	Dynamika zmian liczby ludności	Wskaźnik starości demograficznej	Wskaźnik młodości demograficznej	Wskaźnik obciążenia demograficznego	Udział osób korzystających z pomocy społecznej - ogółem	Udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia	Liczba bezrobotnych na 100 mieszkańców	Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych	liczba osób bezrobotnych w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie bezrobotnych	Przyrost naturalny	Wskaźnik salda migracji	Poziom przestępczości i naruszeń prawa	Przemoc w rodzinie (liczba interwencji domowych)	Frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r.	Organizacje pozarządowe na 100M	Suma stanów kryzysowych
ADOLFIN	↑	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↑	↓	↓	9
ANUSIN	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↑	9
BEZEK	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↑	↓	↑	↑	↑	↓	↓	↑	↑	↑	6
BEZEK - KOLONIA	↑	↓	↓	↓	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↑	↓	10
BEZEK DĘBIŃSKI	↑	↓	↑	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	13
BRZEZINY	↓	↓	↑	↑	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↓	↓	↑	↓	↓	10
CHOJENIEC	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↓	↓	↑	↑	↑	↑	8
CHOJENIEC - KOLONIA	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↓	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↓	8
DOBROMYŚL	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↓	↑	7
KAMIONKA	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↓	↑	↑	↑	↑	↓	↓	3
KROWICA	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↓	↑	↑	↓	↓	↑	↓	↑	↓	9

KULIK	↑	↓	↑	↑	↓	↓	↓	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↓	↑	8
KULIK - KOLONIA	↑	↑	↑	↓	↑	↓	↓	↓	↑	↓	↓	↑	↑	↑	↓	↓	8
LECHÓWKA	↑	↑	↓	↓	↑	↓	↓	↓	↑	↓	↑	↑	↓	↑	↓	↓	9
LIPÓWKI	↑	↑	↓	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↑	↑	↑	↓	↑	↓	7
MAJDAN ZAHORODYŃSKI	↑	↑	↑	↓	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↓	↑	↑	↑	8
MARYNIN	↓	↓	↓	↑	↓	↑	↓	↓	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↑	11
MOGILNICA	↑	↑	↓	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↑	↑	↓	↓	↓	↑	7
CHOJNO NOWE PIERWSZE	↓	↑	↓	↓	↑	↑	↑	↑	↓	↑	↓	↑	↑	↑	↓	↑	6
CHOJNO NOWE DRUGIE	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↑	↑	↓	↓	↓	↑	↓	↓	10
ROMANÓWKA	↑	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↓	↑	↑	↑	↓	↓	10
STARE CHOJNO	↓	↑	↑	↓	↑	↓	↑	↓	↑	↓	↓	↑	↑	↑	↑	↓	7
STASIN DOLNY	↑	↓	↑	↓	↑	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↑	↓	↑	↓	9
WOLA KORYBUTOWA PIERWSZA	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↓	↓	↑	↓	↑	↓	↑	11
WOLA KORYBUTOWA DRUGA	↑	↓	↓	↑	↓	↑	↑	↑	↑	↓	↑	↓	↓	↑	↑	↓	7
WOLA KORYBUTOWA KOLONIA	↓	↓	↓	↑	↓	↑	↓	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↓	↑	6
SIEDLISZCZE	↓	↑	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↓	↑	↑	11
SIEDLISZCZE KOLONIA	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↑	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↓	10
SIEDLISZCZE OSADA	↓	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↓	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↓	↓	11

Tabela 3. Zestawienie wskaźników wskazujących stan kryzysowy i wyznaczających obszar zdegradowany – sfera gospodarcza, środowiskowa, funkcjonalno – przestrzenna oraz techniczna

SOŁECTWO	WARTOŚĆ WSKAŹNIKA W ODNIESIENIU DO WARTOŚCI ŚREDNIEJ DLA GMINY:												
	 WSKAZUJĄCA NA BRAK STANU KRYZYSOWEGO W DANEJ SFERZE WSKAZUJĄCA NA WYSTĘPOWANIE STANU KRYZYSOWEGO W DANEJ SFERZE												
	SFERA GOSPODARCZA			SFERA ŚRODOWISKOWA			SFERA PRZESTRZENNO FUNKCJONALNA			SFERA TECHNICZNA		SUMA STANÓW KRYZYSOWYCH (4 SFERY)	SFERA SPOŁECZNA – STAN KRYZYSOWY
Ilość podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	Ilość nowozarejestrowanych w latach 2010 - 2015 [podmiotów]	Ilość podmiotów wyrejestrowanych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Zanieczyszczenie powietrza benzo/a/pirenem	Ilość odpadów zawierających wyrobry azbestowe niezbędne do unieszkodliwienia [kg/M]	Ilość odpadów zawierających wyrobry azbestowe niezbędne do unieszkodliwienia [kg/km ²]	Udział budynków bez dostępu do sieci wodociągowej	udział budynków bez dostępu do sieci kanalizacyjnej	Dostępność komunikacyjna (jakość nawierzchni dróg)	Udział budynków mieszkalnych wymagających remontu (ocieplenie, wymiana okien itp.)				
ADOLFIN											5	9	14
ANUSIN											5	9	14
BEZEK											3	6	9
BEZEK KOLONIA											1	10	11
BEZEK DĘBIŃSKI											3	13	16

BRZEZINY											5	10	15
CHOJENIEC											5	8	13
CHOJENIEC KOLONIA											5	8	13
DOBROMYŚL											2	7	9
KAMIONKA											5	3	8
KROWICA											7	9	16
KULIK											2	8	10
KULIK - KOLONIA											5	8	13
LECHÓWKA											6	9	15
LIPÓWKI											8	7	15
MAJDAN ZAHORODYŃSKI											5	8	13
MARYNIN											8	11	19
MOGILNICA											5	7	13
CHOJNO NOWE PIERWSZE											5	6	11
CHOJNO NOWE DRUGIE											6	10	16

ROMANÓWKA											4	10	14
STARE CHOJNO											7	7	14
STASIN DOLNY											7	9	16
WOLA KORYBUTOWA PIERWSZA											5	11	16
WOLA KORYBUTOWA DRUGA											5	7	12
WOLA KORYBUTOWA KOLONIA											5	6	11
SIEDLISZCZE											3	11	14
SIEDLISZCZE KOLONIA											5	10	15
SIEDLISZCZE OSADA											5	11	16

Kolorem szarym oznaczono sołectwa, w których występuje koncentracja problemów natury gospodarczej, środowiskowej, funkcjonalno – przestrzennej i technicznej

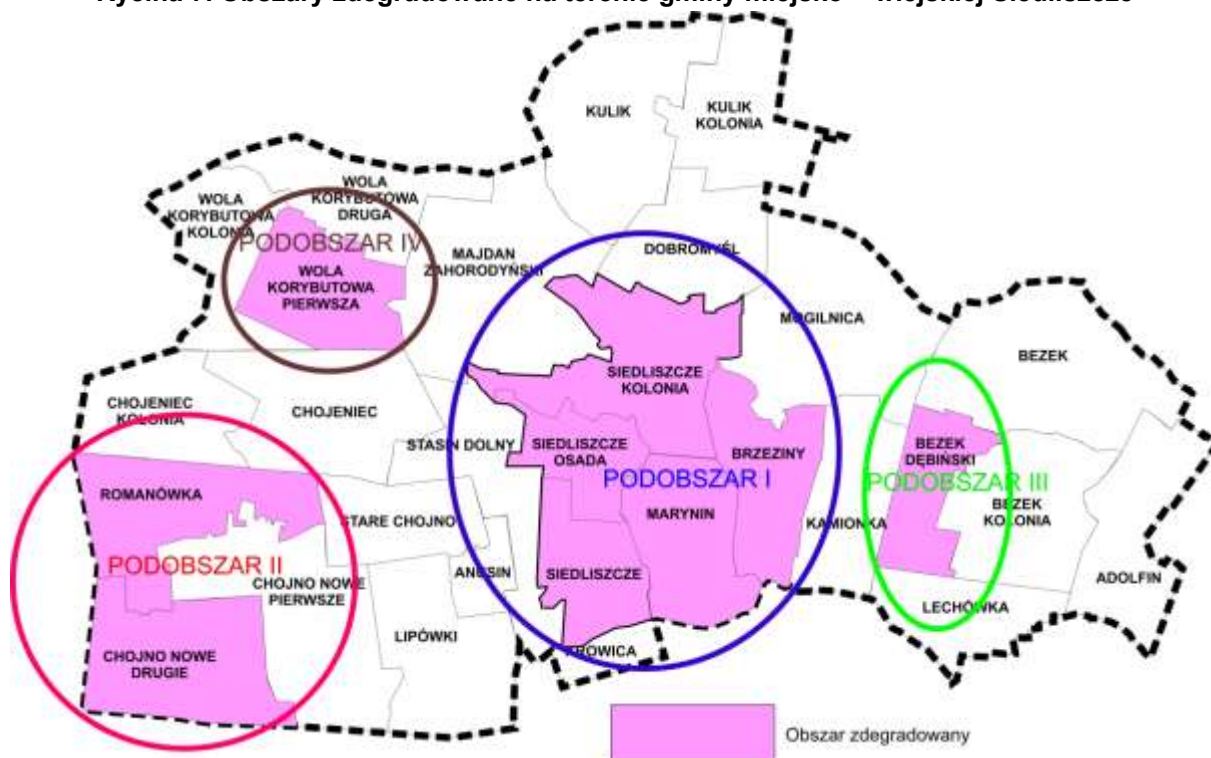
Kolorem fioletowym oznaczono sołectwa, w których występuje koncentracja problemów społecznych

Kolorem czerwonym oznaczono sołectwa, w których koncentrują się problemy społeczne, współwystępujące z problemami gospodarczymi, środowiskowymi, funkcjonalno – przestrzennymi i technicznymi – obszar zdegradowany

Rewitalizacja ma służyć przede wszystkim poprawie jakości życia mieszkańców, co oznacza, że właśnie kwestie społeczne są podstawowymi przesłankami służącymi wyznaczeniu obszarów zdegradowanych i rewitalizacji, a dopiero potem – aspekt gospodarczy, ekologiczny, funkcjonalno-przestrzenny i techniczny. Analiza jakościowa (diagnoza), analiza wielokryterialna (zarówno analiza przestrzenna przy pomocy narzędzi GIS, jak i analiza statystyczna) oraz przeprowadzone konsultacje społeczne wskazują na 9 jednostek analitycznych (sołectwa i obręby geodezyjne), na których występuje stan kryzysowy, przejawiający się nagromadzeniem zjawisk kryzysowych w sferze społecznej, współwystępujący z gorszymi wskaźnikami dotyczącymi co najmniej jednego z problemów o charakterze gospodarczym, środowiskowym, infrastrukturalnym lub przestrzennym. Zidentyfikowano obszar zdegradowany na terenie gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze, który swoim zasięgiem obejmuje 4 podobszary, nieposiadających ze sobą wspólnych granic, a mianowicie:

- ❖ podobszar I obejmuje 4 jednostki urbanistyczne (sołectwa i obręby), położone w centralnej i południowej części gminy miejsko - wiejskiej, tj.: Siedliszcze, Siedliszcze Osada, Siedliszcze Kolonia, Brzeziny i Marynin. Podobszar I zajmuje powierzchnię 2487,13ha, stanowiąc 16,26% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 1936 osób, stanowiąc 27,80% ludności gminy;
- ❖ podobszar II obejmuje 2 sołectwa, położone w południowo - wschodniej części gminy miejsko - wiejskiej, tj.: Romanówka i Chojno Nowe Drugie. Podobszar II zajmuje powierzchnię 1261,02ha, stanowiąc 8,24% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 569 osób, stanowiąc 8,17% ludności gminy;
- ❖ podobszar III obejmuje sołectwo Bezek Dębiński, położone we wschodniej części gminy miejsko – wiejskiej. Podobszar III zajmuje powierzchnię 336,24ha, stanowiąc 2,20% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 111 osób, stanowiąc 1,59% ludności gminy;
- ❖ podobszar IV obejmuje sołectwo Wola Korybutowa Pierwsza, położone w północno - zachodniej części gminy miejsko - wiejskiej, Podobszar IV zajmuje powierzchnię 485,6ha, co stanowi 3,17% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 229 osób, co stanowi 3,29% ludności gminy.

Rycina 7. Obszary zdegradowane na terenie gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze

Cały wyznaczony w oparciu o analizę jakościową i wskaźnikową obszar zdegradowany, obejmujący 4 podobszary, zajmuje **4570,01ha** stanowiąc **29,87% powierzchni gminy** i zamieszkiwany jest przez **2845 osób** stanowiąc **40,85% ludności ogółem**. Obszar cechuje się nagromadzeniem zjawisk kryzysowych, którym należy przeciwdziałać poprzez integrację działań w różnych sferach. Rewitalizacja dla swojej skuteczności na wyznaczonym obszarze na terenie gminy wymaga wieloletnich, wieloaspektowych i kompleksowych działań, a jej osiągnięcie będzie możliwe poprzez aktywność w ramach wyznaczonych celów w trzech sferach:

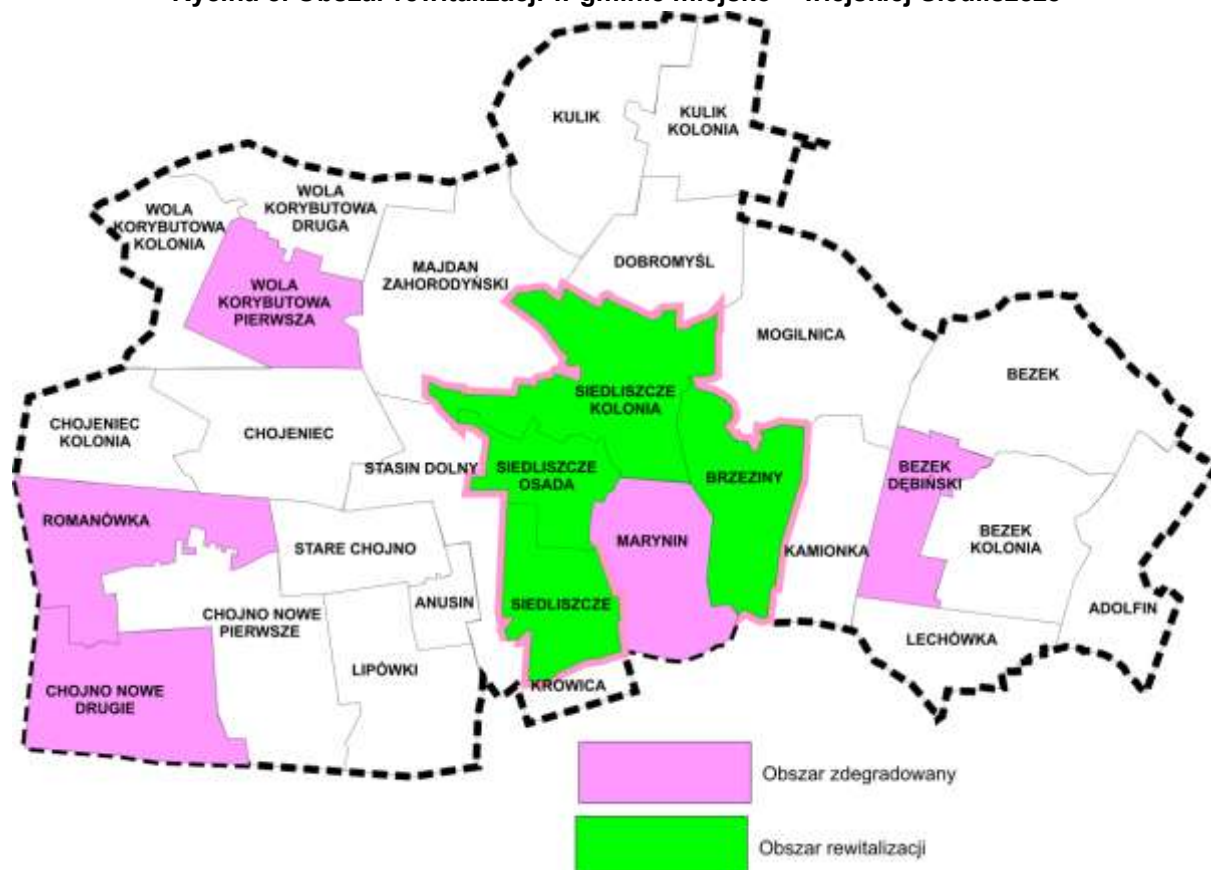
- ❖ społecznej – likwidacja oraz ograniczenie zjawisk patologicznych, ograniczenie ubóstwa i poprawa dostępności do usług publicznych,
- ❖ przestrzennej – poprawa i rozwój infrastruktury technicznej, modernizacja zabudowy, uporządkowanie przestrzeni publicznej;
- ❖ gospodarczej – rozwój przedsiębiorczości na terenie obszaru rewitalizacji, ograniczenie zjawiska bezrobocia;
- ❖ środowiskowej – poprawa jakości środowiska naturalnego przyczyniająca się do poprawy komfortu życia w gminie.

3.3. DELIMITACJA OBSZARU REWITALIZACJI

W związku z wynikami delimitacji, która wskazała jako obszar zdegradowany 9 sołectw w gminie miejsko – wiejskiej Siedliszcze (zajmujący niemal 30% powierzchni Gminy miejsko - wiejskiej i zamieszkały przez blisko 41% mieszkańców) oraz odnosząc się do Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministerstwa Rozwoju oraz Ustawy o rewitalizacji z dn. 3 października 2015r., które wskazują iż obszar rewitalizacji nie może zajmować więcej niż 20% powierzchni miasta oraz obejmować więcej niż 30% ludności, zaszła konieczność ograniczenia obszaru rewitalizacji w ramach obszaru zdegradowanego. Po wykonaniu szczegółowej analizy obszaru, na podstawie informacji dotyczących rozwoju Gminy oraz wyników spotkań konsultacyjnych i ankietyzacji, jako obszar rewitalizacji, na którym gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wybrano jednostki analityczne cechujące się kumulacją negatywnych zjawisk. Wyznaczono 1 podobzdar rewitalizacji, obejmujący 3 obręby: Siedliszcze, Siedliszcze Osada, Siedliszcze Kolonia oraz 1 sołectwo: Brzeziny. Podobzdar zajmuje powierzchnię 2050,69 ha, stanowiąc 13,41% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 1713 osób, stanowiąc 24,60% ludności gminy;

Obszar rewitalizacji składający się z 1 podobzdaru zajmuje powierzchnię 20,51 km², co stanowi 13,41% powierzchni gminy a zamieszkuje go 1713 osób, co stanowi 24,60% ludności Gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze.

Rycina 8. Obszar rewitalizacji w gminie miejsko – wiejskiej Siedliszcze

opracowanie własne

4. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU REWITALIZACJI

Obszar rewitalizacji wskazany w niniejszym Programie nie obejmuje wszystkich zidentyfikowanych, w wyniku delimitacji obszarów zdegradowanych. Dokumentem objęto obszary, w których występuje wysoki stopień koncentracji negatywnych zjawisk kryzysowych, w tym przede wszystkim społecznych, a jednocześnie obszary te mają istotne znaczenie dla rozwoju całej gminy Siedliszcze.

Obszar rewitalizacji obejmuje zarówno tereny wiejskie jak i miejskie. W związku z powyższym, mimo wyodrębnienia 1 podobszaru, charakterystyki obszaru rewitalizacji dokonano w rozbiu na tereny miejskie (jednostki analityczne: Siedliszcze, Siedliszcze Osada i Siedliszcze Kolonia) oraz tereny wiejskie (sołectwo Brzeziny). W pogłębionej diagnozie obszaru rekomendowanego do rewitalizacji wykorzystano:

- a) analizę wskaźnikową;
- b) dokumentację fotograficzną z wizji terenowej, prowadzoną na etapie sporządzania projektu LPR.

Obszar miejski gminy Siedliszcze (jednostki analityczne: Siedliszcze, Siedliszcze Osada oraz Siedliszcze Kolonia)

Obszar rekomendowany do rewitalizacji obejmujący tereny miejskie gminy zajmuje powierzchnię 1596,9ha, co stanowi 10,44% powierzchni gminy miejsko – wiejskiej. Na omawianym obszarze zameldowanych jest 1489 osób, co stanowi 21,38% ludności ogółem, koncentrując się głównie w jednostce Siedliszcze (16,66% ludności gminy).

Obszar wskazany do rewitalizacji obejmuje swoim zasięgiem ściśle centrum miasta Siedliszcze, gdzie mieści się większość obiektów użyteczności publicznej, tereny mieszkaniowe, a także przestrzenie i obiekty pełniące różne funkcje usługowe. Tym samym obszar rewitalizacji posiada charakter wielofunkcyjny i spełnia szereg istotnych funkcji zarówno względem mieszkańców samego miasta, jak również mieszkańców całej gminy. Do głównych funkcji pełnionych przez obszar rewitalizacji zalicza się:

- funkcje administracyjne (lokalizacja urzędów administracji państwowej i samorządowej),
- funkcje kulturalne (lokalizacja instytucji oraz placówek kultury o znaczeniu lokalnym tj.: Gminny Ośrodek Kultury oraz Gminna Biblioteka Publiczna im. Wacława Iwaniuka),
- funkcje edukacyjne i wychowawcze (Przedszkole Samorządowe, szkoła podstawowa, gimnazjum, a także szkoły ponadgimnazjalne w tym: liceum ogólnokształcące, rzemieślnicza szkoła zawodowa, liceum dla dorosłych oraz szkoła policealna),
- funkcje ochrony zdrowia oraz opieki medycznej (lokalizacja placówek ochrony zdrowia, takich jak Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej B.D.M. UNI-MED. Sp.j., NZOZ Salus, Medica Poland Centrum Rehabilitacji Sp. z o.o.),
- funkcje turystyczne (obecność obiektów dziedzictwa kulturowego, lokalizacja obiektów gastronomicznych tj.: bar „PAUZA” przy stacji paliw oraz bar „Zacisze”;
- funkcje mieszkaniowe.

Jednocześnie w granicach miasta zlokalizowany jest obiekt zabytkowy wpisany do rejestru zabytków, o szczególnej wartości historycznej oraz o istotnym znaczeniu nie tylko dla kultury, ale i tożsamości gminy - Pałac Węgleńskich, pełniący obecnie funkcje publiczne (przedszkole). Na wartość historyczną i zabytkową obszaru wpływa układ urbanistyczny miasta, rynek oraz wielodrożnicowy układ rozchodzących się od niego promienie dróg, wraz z zabudową mieszkalną i usługową. Równocześnie w granicach obszaru rewitalizacji zlokalizowane są przestrzenie pełniące różnorodne funkcje, w tym: reprezentacyjne (rynek), wypoczynkowo – rekreacyjne (2 parki miejskie), handlowo-targowe (targowisko) i przemysłowe (m.in. Spółdzielnia Usług Rolniczych). Niestety, niektóre z nich cechują się dalece posuniętą degradacją, co istotnie obniża jakość życia mieszkańców zarówno obszaru rewitalizacji jak i całej gminy. Jest to zatem obszar o znacznym potencjalnie wewnętrznym i niezwykle ważnym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy miejsko – wiejskiej. Z uwagi na pełnione funkcje, jest to obszar o największych sprzecznościach i konfliktach rozwojowych, prowadzących do kumulacji problemów społeczno – gospodarczych, jak również do degradacji technicznej budynków. Wobec powyższego wymaga on wsparcia w ramach procesu rewitalizacji w celu wyeliminowania bądź ograniczenia problemów oraz barier rozwojowych oraz wzmocnienia jego wewnętrznego potencjału.

ANALIZA NEGATYWNYCH ZJAWISK I CZYNNIKÓW W SFERZE SPOŁECZNEJ NA OBSZARZE REWITALIZACJI OBEJMUJĄCYM TERENY MIEJSKIE GMINY

Wielofunkcyjne ścisłe centrum miasta oraz tereny bezpośrednio do niego przylegające są obszarem koncentracji różnych zjawisk kryzysowych, w tym zwłaszcza problemów o charakterze społecznym. Wśród determinant określających obszar należy podkreślić niekorzystne trendy zjawiska tj.: bezrobocie, ubóstwo i przestępczość, a także poziom kapitału społecznego.

O skali problemów społecznych na obszarze rewitalizacji świadczy liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej. Skalę ubóstwa i ogniska jego występowania ujawnia analiza różnego rodzaju wsparcia, jakie na mocy przepisów otrzymują osoby znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej. Obszarem szczególnej koncentracji mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym jest jednostka analityczna Siedliszcze, o czym świadczy liczba osób którym udzielono pomocy społecznej - 68 osób (23 rodziny) w 2015 roku. Skalę zjawiska potwierdza wskaźnik opisujący poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego, który kształtuje się na poziomie 5,86 osób korzystających z pomocy społecznej/100M, znacznie przewyższając średnią zarówno dla obszaru rewitalizacji (4,57) jak i całej gminy miejsko – wiejskiej (4,90). Należy przy tym zaznaczyć, że przypadki wymagające interwencji ze strony służb społecznych związane były często ze zjawiskiem współwystępowania więcej niż jednego rodzaju trudnej sytuacji życiowej. Skupienie osób wykluczonych społecznie w jednym miejscu powoduje tworzenie się tzw. „enklaw biedy” w postaci zabudowy socjalnej, która koncentruje się w jednostce analitycznej Siedliszcze i Siedliszcze Osada. Występowanie problemów społecznych istotnie wpływa na jakość życia całej społeczności zamieszkującej na tym obszarze i osób korzystających z różnych usług czy aktywności na jego terenie. Głównym powodem korzystania z pomocy społecznej świadczeniobiorców zamieszkujących jednostkę

analityczną Siedliszcze było ubóstwo, które jest wynikiem głównie bezrobocia i niepełnosprawności. Ze świadczeń pomocy społecznej z powodu bezrobocia w 2015 roku korzystały 62 osoby (21 rodzin), co stanowiło 5,34 osób/100M, znacznie przewyższając średnią dla obszaru miejskiego (4,16) oraz terenu całej gminy miejsko – wiejskiej 3,90. Kolejną przyczyną korzystania ze świadczeń pomocy społecznej w obszarze rewitalizacji (jednostka analityczna Siedliszcze) jest niepełnosprawność. Jednostkę analityczną Siedliszcze zamieszkiwało 30 osób niepełnosprawnych, w grupie których 6 osób (20% ogólnej liczby osób niepełnosprawnych obszaru rewitalizacji) pobierało świadczenia. Od roku liczba osób niepełnosprawnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej wzrastała, w związku z powyższym należy się spodziewać wzrostu zapotrzebowania na usługi zdrowotne (m.in. rehabilitacje).

Kolejnym istotnym wskaźnikiem warunkującym jakość życia jest poziom bezrobocia, o czym świadczy liczba osób bezrobotnych. Na obszarze rewitalizacji zarejestrowanych było 79 osób bezrobotnych, co stanowiło ponad 21,5% wszystkich bezrobotnych gminy miejsko – wiejskiej. Osoby bezrobotne zamieszkiwały głównie jednostkę Siedliszcze - 69 osób (87,34% osób bezrobotnych obszaru rewitalizacji). Obszar ten cechuje wyższy, aniżeli w gminie udział bezrobotnych w liczbie mieszkańców, który kształtuje się na poziomie 5,95, przy średniej dla całej gminy (5,27/100M). Szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną są osoby długotrwale bezrobotne. W obszarze rewitalizacji, udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem stanowił niemal 32%, przy średniej dla gminy 29%. Zjawisko klasyfikujące obszar jako kryzysowy, szczególnie niekorzystne uwidacznia się w jednostce Siedliszcze Osada ze wskaźnikiem 60% oraz w jednostce Siedliszcze 32%. Obszar rewitalizacji cechuje niewiele wyższy, aniżeli średnio w gminie udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, który kształtuje się na poziomie 8,24, przy średniej dla gminy 8,21. Niekorzystnie wypada jednostka analityczna Siedliszcze ze wskaźnikiem rzędu 9,25 osób bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Poziom bezpieczeństwa jest jednym z aspektów mówiących o jakości życia mieszkańców, a określa go m.in. liczba interwencji domowych, świadcząca o występowaniu problemów rodzinnych i patologii społecznych. Obszarem generującym patologie społeczne, przejawiające się nadużywaniem alkoholu i stwarzaniem sytuacji konfliktowych jest jednostka Siedliszcze (15 interwencji domowych). Wskaźnik obrazujący omawiane zjawisko stanowił 1,3 interwencji/100M (średnia dla całej gminy 1 interwencja/100M). Rozpatrując poziom bezpieczeństwa nie sposób nie wspomnieć o przestępczości kryminalnej. W jednostce Siedliszcze wskaźnik przestępczości kryminalnej wynosił 1,3/100M, przy średniej dla gminy 0,85/100M.

Kluczowym obszarem analizy zjawisk w sferze społecznej na obszarze rewitalizacji jest poziom kapitału społecznego. Wskaźnikiem obrazującym jakość kapitału społecznego gminy jest aktywność obywatelska mieszkańców, mierzona uczestnictwem mieszkańców w wyborach samorządowych w 2014 roku. Na tle frekwencji obszaru rewitalizacji (51,76%), niski poziom aktywności społecznej cechuje jednostki: Siedliszcze Osada (48,28%) oraz Siedliszcze Kolonia (50%). Potwierdzeniem niskiego poziomu kapitału społecznego wskazanych wyżej jednostkach tworzących obszar rewitalizacji, jest brak na tych terenach

organizacji pozarządowych, pożytku publicznego oraz klubów sportowych, których zadaniem jest działalność wspomagająca rozwój społeczności lokalnej, ich aktywizacja i integracja.

ANALIZA NEGATYWNYCH ZJAWISK I CZYNNIKÓW W POZOSTAŁYCH SFERACH NA OBSZARZE REWITALIZACJI OBEJMUJĄCYM TERENY MIEJSKIE GMINY

Sfera gospodarcza

Na terenie obszaru rewitalizacji zlokalizowane są 104 podmioty gospodarcze, co w przeliczeniu na 100 mieszkańców odpowiada 7 podmiotom gospodarczym/100M (średnia dla gminy 3,7 podmioty/100M). Zdecydowana większość przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie obszaru rewitalizacji to mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników. Kondycję lokalnych przedsiębiorstw opisuje m.in. wskaźnik liczby podmiotów wyrejestrowanych w przeliczeniu na 100 mieszkańców, który w 2015 roku wynosił 0,47 podm./100 mieszkańców, co było wartością wyższą aniżeli średnio w gminie (0,37 podm./100M). Słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw cechuje jednostki Siedliszcze Osada i Siedliszcze Kolonia, co potwierdza wielkość analizowanego wskaźnika kształtująca się na poziomie odpowiednio 0,94 podm./100M oraz 0,9 podm./100M. W ramach działań rewitalizacyjnych wskazuje się potrzebę podejmowania kroków zmierzających do podniesienia poziomu przedsiębiorczości w omawianych obszarach, a także poprawy kondycji funkcjonujących tu podmiotów gospodarczych, poprzez tworzenie sprzyjającego rozwojowi przedsiębiorczości klimatu w wyniku działań gminy.

Sfera funkcjonalno – przestrzenna

Na terenie rekomendowanym do rewitalizacji świadczone są usługi służące zaspokajaniu podstawowych, codziennych potrzeb życiowych, m.in. edukacji przedszkolnej, oświaty, ochrony zdrowia, kultury, a także sportu i rekreacji.

W obszarze rewitalizacji w zabytkowym Pałacu Węgleńskich funkcjonuje Przedszkole Samorządowe. Liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadająca na jedno miejsce w przedszkolu wynosi 0,26 i utrzymuje się od lat na tym samym poziomie. Z liczby dostępnych miejsc w przedszkolu oraz liczby dzieci do nich uczęszczających można wnioskować, że infrastruktura służąca wychowaniu na poziomie przedszkolnym w obszarze rewitalizacji, jest na bardzo niskim poziomie i nie zaspakaja obecnych potrzeb. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w przedszkolu samorządowym w 2015 roku wynosił około 30%. Wskazuje się potrzebę stałego monitorowania i prognozowania wskaźników demograficznych oraz zapotrzebowania mieszkańców gminy na tego typu usługi, pamiętając, iż decyzje zatrudnieniowe młodych rodziców uzależnione są często od możliwości zapewnienia opieki nad dzieckiem. Kluczowym zadaniem jest zagwarantowanie funkcjonowania jedyne przedszkola samorządowego w gminie o odpowiednich warunkach lokalowych i wysokich standardach wyposażeniowych.

W granicach obszaru rekomendowanego do rewitalizacji znajdują się obiekty i obszary o wartościach kulturowo - historycznych, tworzących dziedzictwo kulturowe tego obszaru. Podstawowym aspektem w określeniu tego obszaru do rewitalizacji było uwzględnienie istniejących, jak również planowanych miejsc przeznaczonych do uprawiania różnych form turystyki, aktywnej rekreacji bądź też spędzania wolnego czasu. Dlatego znalazło się tu miejsce o charakterze turystyczno – rekreacyjnym i historycznym (jeden z nielicznych zabytków w gminie Siedliszcze) - zespół dworsko-parkowy w Siedliszczu, wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr A/324, którego stan zachowania ocenia się jako niezadowolający. Brak kompleksowej rewitalizacji obiektu oraz odpowiedniego zagospodarowania parku podworskiego sprzyja postępującej dewastacji tego terenu. Uniemożliwia to adekwatną ekspozycję i wykorzystanie terenu do funkcji wypoczynkowo-rekreacyjnej dla mieszkańców i potencjalnych turystów. Mając powyższe na uwadze, niezbędne jest podejmowanie inicjatyw dających zatrudnienie, zwiększenie atrakcyjności i poprawę ogólnego wizerunku obszaru, co powinno sprzyjać przyciąganiu nowych inwestorów. Dodatkowo w obszarze miasta znajduje się grodzisko z wałami tzw. „Zamczysko”, również wpisane do rejestru zabytków pod numerem C/43. W obszarze rewitalizacji znajdują się obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków, głównie są to drewniane domy mieszkalne i gospodarcze w jednostce analitycznej Siedliszcze. Dodatkowo koncentrują się tu takie elementy środowiska kulturowego jak miejsca pamięci, w grupie której wymienia się: były cmentarz z I wojny światowej, obecnie w granicach cmentarza rzymskokatolickiego; mogiła płk. Piotra Bartaka oraz mogiły żołnierzy WP z 1939 r. i żołnierzy NSZ na cmentarzu rzymskokatolickim; grób powstańców z 1863 r.; oraz krzyż pamiątkowy wzniesiony z okazji odzyskania niepodległości w 1918 r. Stan zachowania niektórych z nich jest dalece niezadowolający, dotyczy zwłaszcza krzyża pamiątkowego. Znaczna część tych obiektów mogłaby funkcjonować w obiegu społecznym i gospodarczym, jednakże wymagane jest doinwestowanie w ich readaptację, po uzyskaniu wcześniejszej zgody od odpowiednich organów, w tym Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Istotnym elementem w strukturze przestrzennej miasta jest przestrzeń publiczna. Kluczowym obszarem jest ściśle centrum miasta, a właściwie rynek z parkiem miejskim, stanowiący naturalne miejsce spotkań, organizacji wydarzeń kulturalnych oraz inicjatyw mogących służyć aktywizacji mieszkańców w życiu lokalnej społeczności. Należy podkreślić, iż w 2012 roku przeprowadzono inwestycję pn. „Zagospodarowanie centralnego rynku”, która miała na celu poprawę komunikacji kołowej i pieszej w rejonie istniejących budynków użyteczności publicznych, a także poprawę bezpieczeństwa i funkcjonalności obszaru. Gmina Siedliszcze uzyskała dofinansowanie na tą inwestycję z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Kolejnym obszarem stanowiącym miejsce integracji społeczności lokalnej jest park miejski, znajdujący się w sąsiedztwie rynku, który dotyka zjawisko postępującej degradacji spowodowanej brakiem właściwej pielęgnacji obszarów zielonych, należytego oświetlenia i monitoringu oraz brakiem odpowiedniego wyposażenia w małą architekturę. W ramach działań rewitalizacyjnych wskazuje się potrzebę podjęcia działań mających na celu poprawę estetyki terenu zielonego w celu stworzenia atrakcyjnej, wielofunkcyjnej i ogólnodostępnej przestrzeni rekreacyjnej i wypoczynkowej, dostosowanej pod względem programowym do wymagań i potrzeb społeczności lokalnej, a także rozwoju turystyki. W obszarze tym zlokalizowane jest targowisko, które stanowi bardzo ważną przestrzeń publiczną. Targowisko wymaga podjęcia działań na rzecz budowy parkingów oraz toalety miejskiej. Należy w tym miejscu wyraźnie podkreślić, iż zwarta zabudowa centrum obszaru rewitalizacji uniemożliwia tworzenie nowych terenów zielonych, czy też przestrzeni publicznych sprzyjających integrowaniu się mieszkańców zarówno obszaru rewitalizacji jak i całej gminy, za wyjątkiem wyżej wymienionych. W związku z powyższym, należy dołożyć wszelkich starań, by zoptymalizować potencjał tkwiący w tych przestrzeniach. Ogromną szansą w tym aspekcie wydaje się być przeprowadzenie działań służących rozwojowi infrastruktury czasu wolnego (skwerów, parków, placów zabaw itp.), które wzbogacą ofertę centrum miasta i zachęcą mieszkańców do wspólnej aktywności na powietrzu. Podniesienie jakości ścisłego centrum miasta oraz udostępnienie jej dla mieszkańców, połączone z „miękkimi” działaniami społecznymi, pozwoli na ożywienie tego obszaru .

Dostępność komunikacyjna obszaru rewitalizacji jest ograniczona z uwagi na brak wydzielenia ciągów pieszych i rowerowych w znacznej części odcinków dróg gminnych, co istotnie pogarsza jakość ich użytkowania.

Przestrzenna analiza wskaźnika dostępności do infrastruktury wodociągowej w obszarze rewitalizacji wskazuje, iż w jednostce Siedliszcze Osada dostęp do tego typu instalacji jest ograniczony do zera. Wskaźniki opisujące dostępność infrastruktury kanalizacyjnej wskazują jednostki Siedliszcze Kolonia oraz Siedliszcze Osada jako kryzysowe z uwagi na udział budynków bez dostępu do sieci kanalizacyjnej, który jest zdecydowanie niższy aniżeli średnio dla gminy (66,28%) i wynosi odpowiednio (80,56%) oraz (100%). Poprawie jakości życia mieszkańców w obszarze rewitalizacji służyć będzie uzbrojenie całego obszaru rewitalizacji w infrastrukturę wodociągową oraz kanalizacyjną.

Sfera środowiskowa

Obszar rewitalizacji charakteryzuje się występowaniem przekroczeń dopuszczalnego stężenia benzo/a/pirenu w pyle zawieszonym PM10. Do źródeł szkodliwych substancji na terenie obszaru rewitalizacji należą:

- ❖ emisja z zakładów przemysłowych, w tym zanieczyszczenia pyłowe oraz gazowe,
- ❖ emisja komunikacyjna – powstała w wyniku spalania paliw w środkach mobilnych,

- ❖ emisja niska - przeważająca część budynków mieszkalnych wyposażona jest w indywidualne kotłownie o charakterze lokalnym. Najbardziej popularnym paliwem służącym do opalania jest węgiel kamienny,
- ❖ emisja uciążliwych zapachów - z oczyszczalni ścieków;
- ❖ miejscowe warunki dyspersji zanieczyszczeń kształtowane przez orografię terenu i czynniki pogodowe).

Zagrożeniem dla życia i zdrowia ludzi zamieszkujących obszary rewitalizacji są odpady zawierające wyroby azbestowe, z uwagi na chorobotwórcze działanie azbestu, a właściwie włókien azbestu zawieszonych w powietrzu. Wskaźnik opisujący ilość odpadów zawierających odpady azbestowe w przeliczeniu na km², kwalifikuje obszar rewitalizacji jako kryzysowy. Wskaźnik obrazujący omawiane zjawisko w 2015 roku stanowił 385,27 kg/km², przy średniej dla gminy 320,55 kg/km². Intensyfikacja działań mających na celu całkowite usunięcie wyrobów azbestowych powinna zostać skierowana na jednostkę Siedliszcze Osada, dla którego wskaźnik ponad trzykrotnie przekracza średnią dla gminy (972,78kg/km²).

Sfera techniczna

Jednym z głównych problemów na terenie obszaru rewitalizacji są problemy techniczne wynikające z wykorzystania nieekonomicznych rozwiązań ograniczających efektywność obiektów budowlanych. Wykorzystywane w budynkach źródła ciepła są źródłem niskiej emisji, co powoduje szereg uciążliwości i niekorzystnie wpływa na lokalne środowisko przyrodnicze. Na omawianym terenie, ponad 42% budynków wymaga remontu, przy średniej dla gminy kształtującej się na poziomie niemal 58%. Największe problemy związane z nieekonomicznymi rozwiązaniami ograniczającymi efektywność obiektów budowlanych mają miejsce w jednostce Siedliszcze Kolonia

Na obszarze rewitalizacji znajduje się zespół dworsko-parkowy w Siedliszczu, wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr A/324, którego stan zachowania zabytku ocenia się jako niezadowalający. Wskazuje się potrzebę podjęcia działań zmierzających do zachowania zabytku, poprzez remont z dopuszczeniem rozszerzenia sposobu użytkowania na inne cele (utworzenie punktu informacji turystycznej, punktu pomocy psychologicznej dla osób potrzebujących wsparcia, w tym dla rodzin z problemami alkoholowymi, klubu abstynenta, klubu seniora oraz szkoły zawodowej na potrzeby górnictwa), ewentualne odtwarzanie lub realizację nowych z zachowaniem skali obiektu, regionalnych cech architektonicznych i materiałów budowlanych.

W grupie obiektów, których dotknęło zjawisko postępującej degradacji należy wymienić dawne zabudowania mieszkalne oraz gospodarskie, drewniane wybudowane nawet sprzed 1900r. mające wyraźne cechy architektury regionalnej, jak również drewniane krzyże. Wskazuje się potrzebę podjęcia działań zmierzających do zachowania zabytków, poprzez remonty z dopuszczeniem zmiany sposobu użytkowania na inne cele, po uzyskaniu zgody i warunków realizacyjnych.

Wysoki poziom degradacji technicznej, cechuje budynek Spółdzielni Usług Rolniczych w Siedliszczu. Podstawowym celem działań rewitalizacyjnych i projektów zawartych

w programie powinno być przywrócenie obszarowi zdolności funkcjonowania w strukturze miasta poprzez nadanie mu nowych funkcji bądź przywrócenie funkcji pierwotnej, tym bardziej, że gmina miejska przejmuje obszar na własność.

źródło: www.siedliszcze.pl

Podobszar Brzeziny

Obszar rekomendowany do rewitalizacji zajmuje powierzchnię 453,80 ha, co stanowi 2,97% powierzchni gminy miejsko – wiejskiej. Na omawianym obszarze zameldowane są 224 osoby, co stanowi 3,22% populacji gminy miejsko – wiejskiej. Obszar rewitalizacji cechuje wyższa, aniżeli średnio w gminie miejsko - wiejskiej koncentracja populacji, o czym świadczy wskaźnik gęstości stanowiący w 2015 roku 45,52/km². Wybór obszaru rewitalizacji jest ściśle związany ze zidentyfikowanymi w części diagnostycznej problemami degradacji, głównie społecznej (duży stopień bezrobocia, duża liczba przyznanych świadczeń pomocy społecznej), ale również technicznej: zły stan budynków oraz funkcjonalno – przestrzennej: słaba dostępność komunikacyjna, która w zasadniczy sposób przyczynia się do pogłębienia negatywnych zjawisk społecznych, w tym zwłaszcza bezrobocia. Wybór tego obszaru stanowi zatem odpowiedź na potrzebę prowadzenia działań naprawczych.

Obszar wskazany do rewitalizacji obejmuje tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz wielorodzinnej. Na obszarze tym znajduje się wartościowe założenie dworsko – parkowe, które stanowi niewykorzystany odpowiednio potencjał.

ANALIZA NEGATYWNYCH ZJAWISK I CZYNNIKÓW W SFERZE SPOŁECZNEJ NA OBSZARZE REWITALIZACJI OBEJMUJĄCYM SOŁECTWO BRZEZINY

Wśród determinant określających obszar należy podkreślić: niekorzystne trendy demograficzne, w tym zmiany liczby ludności, przyrost naturalny, migracje, strukturę wieku mieszkańców (obciążenie demograficzne), wysoki stopień bezrobocia, zwłaszcza długotrwałego i wykluczenia społecznego.

Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w stosunku do ludności ogółem w obszarze rewitalizacji prezentuje się niekorzystnie na tle gminy. Świadczy o tym wskaźnik obciążenia demograficznego, odnoszący się do liczby osób w wieku nieprodukcyjnym

przypadających na każde 100 osób w wieku produkcyjnym. W 2015 roku wynosił on niemal 61 osób, przy średniej dla gminy 59 osób, co świadczy o niekorzystnej strukturze wieku. Oznacza to, że w ciągu następnych lat będzie pogłębiać się tendencja wzrostowa liczby osób, które przekroczą potencjalny wiek zdolności do pracy, co przy zaniechaniu kompleksowych działań rewitalizacyjnych może spowodować wyludnianie się obszaru. Dodatkowo niekorzystne trendy demograficzne, tj. ruch wędrowniczy, kwalifikują obszar jako kryzysowy. Wskaźnik salda migracji obszaru rewitalizacji w 2015 roku wynosił $-1,34\%$, przy średniej dla gminy $-0,66\%$. Zjawisko to jest bardzo niekorzystne, ponieważ liczba osób emigrujących na stałe z sołectwa była prawie dwukrotnie wyższa aniżeli liczba osób osiedlających się w jego granicach.

W 2015 r. w obszarze rewitalizacji pomocy społecznej udzielono 11 osobom (2 rodziny), a odsetek osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej kształtował się na poziomie $4,91/100M$, nieznacznie, przewyższając wskaźnik dla całej gminy ($4,90$). Zgromadzenie osób wykluczonych społecznie w jednym miejscu powoduje tworzenie się tzw. „enklaw biedy”, w postaci zabudowy socjalnej (10 lokali), którą w obszarze rekomendowanym do rewitalizacji tworzy osiedle popegeerowskie. Wśród przyczyn powodujących korzystanie z pomocy społecznej mieszkańców osiedla wymienia się m.in. ubóstwo, bezrobocie, w dalszej kolejności niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych. Ze świadczeń pomocy społecznej z powodu bezrobocia w 2015 roku korzystało 10 osób (2 rodziny), co stanowiło $4,46$ osób na 100 mieszkańców, znacznie przewyższając średnią dla całej gminy $3,90$. Bezrobotni mieszkańcy osiedla popegeerowskiego, stali się beneficjentami pomocy społecznej, z brakiem aspiracji i motywacji do podnoszenia bądź zmiany kwalifikacji i roszczeniowym zastawieniem do życia. W takich warunkach wzrastają kolejne pokolenia, dziedziczące biedę i wykluczenie. Niski standard i uboga jakość życia, sprzyja nawarstwianiu się trudności społecznych. Warunkiem koniecznym i niezbędnym do przeprowadzenia skutecznych działań na tym obszarze jest realizacja projektów nakierowanych na aktywizowanie grup wykluczonych społecznie.

Kolejnym istotnym wskaźnikiem warunkującym jakość życia w obszarze rewitalizacji, jest poziom bezrobocia. Likwidacja Państwowego Gospodarstwa Rolnego (PGR-u), w którym zatrudniona była znaczna część mieszkańców obszaru rewitalizacji, sprzyjała pojawieniu się i utrwaleniu zjawiska bezrobocia na tym obszarze. W obszarze rewitalizacji w 2015 roku zarejestrowanych było 23 osoby bezrobotne. Obszar ten cechuje niemal dwukrotnie wyższy, aniżeli w gminie udział osób bezrobotnych w liczbie mieszkańców, który kształtuje się na poziomie $10,27/100M$, przy średniej dla gminy $5,27$ bezrobotnych/ $100M$. Podobna sytuacja dotyczy liczby osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, gdzie wskaźnik kształtuje się na poziomie $16,20$, przekraczając niemal dwukrotnie średnią dla gminy $8,21$. Jedną z przyczyn tak dużego bezrobocia wśród mieszkańców osiedla popegeerowskiego jest ich niski poziom wykształcenia. Pracownicy byłego PGR-u to najslabiej wykształcona grupa społeczna i zawodowa w lokalnej społeczności. Wielu z nich ma wykształcenie tylko podstawowe lub niepełne podstawowe oraz nie posiada wyuczonego zawodu. Nie ulega wątpliwości, że wpływ wykształcenia na poziom bezrobocia jest znaczący. Liczba bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym, w 2015 roku stanowiła niemal $1/3$ osób posiadających status osób bezrobotnych. Gospodarka rynkowa stawia obecnie ogromne wymagania odnośnie kwalifikacji i umiejętności zawodowych. Niedostosowanie się

do tych wymagań powoduje niedopasowanie do rynku pracy, co staje się barierą w znalezieniu zatrudnienia.

Poziom bezpieczeństwa jest jednym z głównych aspektów mówiących o jakości życia mieszkańców, natomiast przestępczość jest jednym z tych zjawisk społecznych, które odciskają dotkliwie piętno na funkcjonowaniu lokalnej społeczności. Negatywne tendencje w tym zakresie dostrzegalne są także na obszarze rewitalizacji. W 2015 roku w obszarze rewitalizacji odnotowano 2 przestępstwa kryminalne, co w przeliczeniu na 100 mieszkańców dało wskaźnik stanowiący 0,9 przestępstw/100 M, przewyższając średnią dla gminy 0,85 przestępstwo/100M. W porównaniu do roku 2014, liczba przestępstw kryminalnych zwiększyła się o 2, co świadczy o wzrastającym zagrożeniu przestępczością w obszarze rewitalizacji. Mając powyższe na uwadze, wskazane jest podjęcie działań mających na celu ograniczenie zjawisk przestępczych, w tym m.in. poprzez monitoring czy też oświetlenie uliczne, w tym miejsc niebezpiecznych.

Wskaźnikiem obrazującym jakość kapitału społecznego gminy jest aktywność obywatelska mieszkańców, przejawiająca się uczestnictwem w wyborach samorządowych w 2014 roku. Na tle frekwencji gminy (44,62%), obszar rekomendowany do objęcia działaniami rewitalizacyjnymi cechuje bardzo niski poziom aktywności społecznej, o czym świadczy udział mieszkańców w wyborach (30%). Potwierdzeniem niskiego poziomu kapitału społecznego tego obszaru, jest brak organizacji pozarządowych, pożytku publicznego oraz klubów sportowych, których zadaniem jest działalność wspomagająca rozwój społeczności lokalnej, ich aktywizacja i integracja.

ANALIZA NEGATYWNYCH ZJAWISK I CZYNNIKÓW W POZOSTAŁYCH SFERACH NA OBSZARZE REWITALIZACJI OBEJMUJĄCYM SOŁECTWO BRZEZINY

Sfera gospodarcza

Według danych BDL GUS, w 2015 roku w obszarze rewitalizacji zarejestrowanych było 6 podmiotów gospodarczych, co stanowiło zaledwie 2,3% podmiotów na terenie gminy. Wskaźnik 2,7 podmiotów przypadających na 100 mieszkańców plasuje obszar poniżej średniej dla gminy Siedliszcze (3,7podm./100M) i wskazuje na niski poziom przedsiębiorczości. Przedsiębiorstwa funkcjonujące w obszarze rewitalizacji to mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników. W porównaniu do roku 2010, liczba podmiotów nie uległa zwiększeniu, co świadczy o niezbyt korzystnej kondycji lokalnych przedsiębiorstw, przejawiając się brakiem nowozarejestrowanych podmiotów.

Sfera funkcjonalno – przestrzenna

Na terenie wskazanym do rewitalizacji nie są świadczone usługi w zakresie wychowania przedszkolnego, oświaty, czy też ochrony zdrowia. Infrastrukturę rekreacji stanowi jedyny w obszarze rewitalizacji plac zabaw, na realizację którego Gmina Miejska otrzymała dofinansowanie w 2014 roku.

W obszarze rewitalizacji znajdują się obiekty i obszary o wartościach kulturowo - historycznych, tworzących dziedzictwo kulturowe tego obszaru. Podstawowym aspektem

w określeniu tego obszaru do rewitalizacji było uwzględnienie istniejących, jak również planowanych miejsc przeznaczonych do uprawiania różnych form turystyki, aktywnej rekreacji bądź też spędzania wolnego czasu. Dlatego znalazło się tu miejsce o charakterze turystyczno – rekreacyjnym i historycznym (jeden z nielicznych zabytków w gminie Siedliszcze) - zespół dworsko-parkowy, wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr A/122/28, którego stan zachowania ocenia się jako zaniedbany, wymagający podjęcia prac rewaloryzacyjnych. Dwór pełni obecnie funkcje mieszkaniowe - jest zamieszkały przez 8 rodzin, z czego 2 osoby korzystają z pomocy społecznej z powodu bezrobocia i ubóstwa.

W obszarze rekomendowanym do objęcia działaniami rewitalizacyjnymi znajduje się zabytkowe założenia parkowe z cennym starodrzewem, które mogłyby pełnić rolę miejsca integracji społeczności lokalnej. Niemniej jednak, brak kompleksowej rewitalizacji zagospodarowania w otoczeniu i w obszarze parku podworskiego sprzyja postępującej dewastacji tego terenu, co uniemożliwia adekwatną ekspozycję i wykorzystanie terenu do funkcji wypoczynkowo-rekreacyjnej dla mieszkańców i potencjalnych turystów. Należy wyraźnie zaznaczyć, iż przed podjęciem jakichkolwiek prac na terenie zespołu dworsko-parkowego wskazane jest uzyskanie zgody i warunków prowadzenia działań rewitalizacyjnych od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Parametry techniczne i użytkowe większości dróg gminnych obszaru rewitalizacji nie odpowiadają należyтым standardom. Brak wydzielenia ciągów pieszych i rowerowych w przeważającej części odcinków dróg wpływa na pogorszenie jakości ich użytkowania. Stan dróg jest zróżnicowany. Wiele z nich wymaga bieżących remontów, a w dalszej perspektywie modernizacji i przebudowy. Obszar cechuje się brakiem oświetlenia dróg, szczególnie w niebezpiecznych i newralgicznych miejscach, co znacznie obniża bezpieczeństwo mieszkańców obszaru. Poza tym, potrzeby mieszkańców obszaru w zakresie komunikacji zbiorowej nie są zabezpieczone w stopniu wystarczającym. To wszystko stanowi istotny problem komunikacyjny, zwiększając tym samym izolację przestrzenną obszaru rewitalizacji, w tym osiedla popegeerowskiego. Ograniczona dostępność komunikacyjna znacząco obniża mobilność mieszkańców, przyczyniając się tym samym do utrwalenia bezrobocia na tym obszarze.

Sfera środowiskowa

Obszar rewitalizacji charakteryzuje się występowaniem przekroczeń dopuszczalnego stężenia benzo/a/pirenu w pyłe zawieszonym PM10. Do źródeł szkodliwych substancji na terenie obszaru rewitalizacji należą:

- ❖ emisja z zakładów przemysłowych, w tym zanieczyszczenia pyłowe oraz gazowe,
- ❖ emisja komunikacyjna – powstała w wyniku spalania paliw w środkach mobilnych,
- ❖ emisja niska - przeważająca część budynków mieszkalnych wyposażona jest w indywidualne kotłownie o charakterze lokalnym. Najbardziej popularnym paliwem służącym do opalania jest węgiel kamienny,
- ❖ emisja uciążliwych zapachów - z oczyszczalni ścieków;
- ❖ miejscowe warunki dyspersji zanieczyszczeń kształtowane przez orografię terenu i czynniki pogodowe.)

Sfera techniczna

Jednym z głównych problemów obszaru rewitalizacji są problemy techniczne wynikające z wykorzystania nieekonomicznych rozwiązań ograniczających efektywność obiektów budowlanych. Wykorzystywane w budynkach źródła ciepła są źródłem niskiej emisji, co powoduje szereg uciążliwości i niekorzystnie wpływa na lokalne środowisko przyrodnicze. Na terenie obszaru rewitalizacji, ponad 72% budynków wymaga remontu, przy średniej dla gminy kształtującej się na poziomie niemal 58%.

W obszarze rekomendowanym do rewitalizacji bardzo wyraźnie uwidacznia się postępująca degradacja funkcjonalno-przestrzenna i techniczna. Zarówno obiekty tworzące osiedle, jak i przestrzeń wokół nich jest zdegradowana. Istniejące bloki mieszkalne wielorodzinne, „czworaki”, baraki i niezagospodarowane pustostany, a przede wszystkim przestrzeń wokół nich, wymagają pilnych prac naprawczych. Należy w tym miejscu wyraźnie podkreślić, iż obok działań infrastrukturalnych dotyczących rewitalizacji w wymiarze fizycznym (przestrzennym i technicznym), konieczne jest jednoczesne realizowanie działań „miękkich” w zakresie rewitalizacji społecznej mieszkańców kryzysowego obszaru rewitalizacji.

5. WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZENIU DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

Wizja podobszarów wyznaczonych do rewitalizacji, to pożądany, docelowy rezultat sekwencji przedsięwzięć i projektów, które stanowią zwięźczenie części postulatywnej opracowania i tworzą bazę do zdefiniowania celów strategicznych oraz kierunków działań. Zawartość wizji jest wypadkową analizy eksperckiej oraz konsultacji społecznych i spotkań warsztatowych prowadzonych z mieszkańcami gminy. Z uwagi na odmienny charakter oraz intensywność występowania problemów społecznych, a także przestrzenno – funkcjonalnych i środowiskowych, dla wskazanych podobszarów przyjęto dwie wizje.

Wizja podobszaru kryzysowego miasta Siedliszcze w perspektywie roku 2023 została zdefiniowana następująco

W 2023 roku Miasto Siedliszcze jest miejscem wysokiej jakości życia o uporządkowanej i reprezentacyjnej przestrzeni publicznej oraz obszarem dynamicznego rozwoju konkurencyjnej, przyjaznej środowisku gospodarki lokalnej, opartej na synergii lokalnych potencjałów rozwojowych.

Wizja obejmuje następujące aspekty rewitalizacyjne:

SFERA SPOŁECZNA

W obszarze miasta Siedliszcze istniejąca infrastruktura społeczna, w której działają instytucje publiczne została odnowiona, zainicjowano przedsięwzięcia aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców, dzięki czemu grupy społeczne zagrożone wykluczeniem, zyskały możliwość czynnego udziału w życiu publicznym. Zmalał także poziom ubóstwa i bezrobocia. Mieszkańcy miasta chętniej angażują się w życie gminy. Powstały nowe inicjatywy społeczne, w tym edukacyjne i kulturalne. Utworzone zostały nowe kierunki kształcenia dla potrzeb planowanej kopalni węgla kamiennego. Uwrażliwienie na sprawy współobywateli oraz wizerunek miasta, zwłaszcza ścisłego centrum – doprowadziło do zmniejszenia przestępczości i wzrostu poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców Siedliszcza oraz przedsiębiorców. Do działania na rzecz miasta została w większym stopniu zaktywizowana młodzież. Stworzono warunki do rozwoju społecznego osób starszych.

SFERA GOSPODARCZA

Przedsiębiorcy działający na terenie miasta, chętniej inwestują w rozwój swoich firm. Dzięki wsparciu doradczemu, które uzyskali, sprawniej zarządzają firmami i konkurują na regionalnym rynku. Zrewitalizowany obiekt zabytkowy tj. Pałac Węgleńskich zdeterminował wzrost atrakcyjności turystycznej, a utworzenie w jego wnętrzach punktu informacji turystycznej przyczyniło się do zwiększenia ruchu turystycznego, który wygenerował popyt na dobra i usługi, co umożliwiło prowadzenie innych działalności ukierunkowanych na zaspokojenie potrzeb turystów. Powstało wiele nowych przedsiębiorstw, w których zatrudnieni są wysoko wykwalifikowani pracownicy, co było efektem współpracy przedsiębiorców z nauką. Młodzi mieszkańcy obszaru rewitalizacji, chętniej osiedlają się w gminie po zakończeniu edukacji, odnajdując tu atrakcyjną pracę lub zakładając działalność gospodarczą.

SFERA FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA

Dzięki zrealizowanym inwestycjom wzmocnione zostały funkcje centrotwórcze centralnej części obszaru rewitalizacji. Obiekty i tereny o wysokich wartościach historycznych i kulturowych zostały udostępnione pod nowe funkcje istotne dla mieszkańców obszaru rewitalizacji. Miejscem integracji społeczności stały się odnowione i zrewitalizowane parki miejskie, stając się jedną z wizytówek miasta. Odnowa i zagospodarowanie zieleni miejskiej, przyczyniły się do poprawy ładu przestrzennego i funkcjonalności obszaru oraz podniosły atrakcyjność nie tylko ścisłego centrum ale i całego obszaru rewitalizacji oraz gminy jako miejsca zamieszkania. Uporządkowane i zagospodarowane przestrzenie publiczne służą integracji wewnątrz i międzypokoleniowej.

SFERA TECHNICZNA

W wymiarze technicznym dzięki realizacji kompleksowych działań zwiększyła się dostępność mieszkańców do podstawowych usług publicznych, a także poprawił się stan techniczny (w tym efektywność energetyczna) zdegradowanych i zabytkowych budynków, umożliwiając tym samym nadanie im nowej funkcji.

SFERA ŚRODOWISKOWA

W wymiarze środowiskowym nastąpi poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie tzw. „niskiej” emisji zanieczyszczeń, co zwiększy komfort życia mieszkańców.

Wizja podobszaru kryzysowego sołectwa Brzeziny w perspektywie roku 2023 została zdefiniowana następująco

W 2023 roku sołectwo Brzeziny będzie zamieszkiwać społeczność zintegrowana, o wysokich kwalifikacjach, aktywna gospodarczo na lokalnym i regionalnym rynku pracy, związanym z wysokiej jakości ofertą spędzania wolnego czasu, turystyką i edukacją.

Wizja obejmuje następujące aspekty rewitalizacyjne:

SFERA SPOŁECZNA

W wymiarze społecznym na rewitalizowanym obszarze nastąpi poprawa warunków i jakości życia mieszkańców oraz włączenie społeczne osób wykluczonych, a także aktywizacja społeczna i integracja społeczności, dzięki programom wsparcia i inicjatywom lokalnym.

SFERA GOSPODARCZA

Działania, związane z aktywizacją gospodarczą obszaru, znacząco obniżyły poziom bezrobocia mieszkańców obszaru rewitalizacji. Ożywienie gospodarcze rewitalizowanego obszaru stało się możliwe dzięki modernizacji i rozbudowie infrastruktury technicznej, głównie drogowej, zwiększając dostępność komunikacyjną i mobilność mieszkańców.

SFERA FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA

W wymiarze funkcjonalno-przestrzennym po przeprowadzeniu kompleksowej rewitalizacji nastąpi zbudowanie spójności przestrzennej osiedla popegeerowskiego, która zostanie osiągnięta poprzez poprawę dostępności komunikacyjnej mieszkańców osiedla, a także ukształtowanie estetycznego i przyjaznego dla osób niepełnosprawnych i starszych systemu przestrzeni publicznych, sprzyjających rozwojowi funkcji rekreacyjnych, wypoczynkowych czy turystycznych.

SFERA TECHNICZNA

W wymiarze technicznym dzięki realizacji kompleksowych działań zwiększyła się dostępność mieszkańców do podstawowych usług publicznych, a także poprawił się stan techniczny zdegradowanego i zabytkowego dworu, umożliwiając tym samym nadanie mu nowej funkcji.

SFERA ŚRODOWISKOWA

Rewitalizacja sektora budynków mieszkaniowych determinuje ograniczenia zużycia energii cieplnej, warunkując jednocześnie redukcję emisji gazów cieplarnianych.

6. CELE REWITALIZACJI ORAZ ODPOWIADAJĄCE ZIDENTYFIKOWANYM POTRZEBOM KIERUNKI DZIAŁAŃ

Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016 – 2023 opiera się na kompleksowym ujęciu procesu rewitalizacji, obejmującym działania zarówno ze sfery społecznej np. aktywizujące i integrujące mieszkańców jak również ze sfery gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej.

W ramach LPR wyznaczone zostały cele i działania sformułowane na podstawie zidentyfikowanych problemów i potrzeb, które w perspektywie kolejnych lat umożliwią ograniczenie lub eliminację negatywnych zjawisk. LPR zbudowany został w oparciu o hierarchiczną strukturę celów, w tym celów strategicznych oraz podlegających im celów operacyjnych oraz kierunków działań rewitalizacyjnych. Cele strategiczne nawiązują

bezpośrednio do wizji obszaru rewitalizacji, stanowiąc jej rozwinięcie. Ostateczny kształt i forma oraz wybór następującej struktury celów jest wynikiem przeprowadzonych badań ankietowych, konsultacji społecznych i warsztatów przeprowadzonych z Zespołem ds. sporządzenia LPR.

Odmierna skala i charakter potrzeb wyznaczonych podobszarów rewitalizacji tj. miasta Siedliszcze i sołectwa Brzeziny sprawiły, iż wyznaczone zostały odrębne cele strategiczne i operacyjne dla każdego z podobszarów.

Wyznaczone cele i kierunki działań spełniają założenia metody SMART, oznacza to że są:

- ❖ *Konkretne* – jasno stwierdzają, czego dotyczy Lokalny Program Rewitalizacji i w jaki sposób zamierza to osiągnąć;
- ❖ *Mierzalne* – umożliwiające pomiar założonych celów;
- ❖ *Osiągalne* – technicznie wykonalne biorąc pod uwagę zakres LPR;
- ❖ *Realistyczne* – wyznaczone w oparciu o środki, czas i zakres interwencji;
- ❖ *Ograniczone w czasie* – osiągnięcie ich jest możliwe do końca 2023 roku.

PODOBSZAR REWITALIZACJI – MIASTO SIEDLISZCZE (jednostki analityczne: Siedliszcze, Siedliszcze Kolonia oraz Siedliszcze Osada).

Cel strategiczny podobszaru miasto Siedliszcze:

Działania rewitalizacyjne wspierają mieszkańców obszaru kryzysowego w budowaniu więzi społecznych, w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych, tworzą korzystne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej, dbają o przestrzeń publiczną i środowisko przyrodnicze, kształtując przyjazną przestrzeń do życia i pracy.

Cele operacyjne i wiodące kierunki interwencji podobszaru miasto Siedliszcze:

1. (S) Aktywizacja mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i włączanie grup problemowych w życie społeczności lokalnej.

Kierunki działań:

- ❖ rozwijanie inicjatyw służących reintegracji zawodowej i społecznej osób wykluczonych społecznie;
- ❖ tworzenie systemu wsparcia rodzin uwikłanych w przemoc;
- ❖ tworzenie i rozwijanie placówek wsparcia dziennego dla osób wykluczonych społecznie;
- ❖ tworzenie placówek udzielających pomocy w zakresie uzależnień;
- ❖ tworzenie warunków dla zaspokajania potrzeb w zakresie tworzenia i rozwijania miejsc opieki nad dziećmi, seniorami oraz osobami niepełnosprawnymi (w tym adaptacja budynków na potrzeby utworzenia żłobka, klubów malucha, domu seniora oraz ich doposażenie);
- ❖ warsztaty i szkolenia aktywizujące seniorów np. nauka obsługi komputera, szkolenia językowe, rękodzieło, zajęcia kulturalne;

- ❖ propagowanie i wspieranie zdrowego i aktywnego trybu życia;
- ❖ wzmocnianie roli trzeciego sektora w realizacji usług społecznych
- ❖ integracja wewnątrzpokoleniowa i międzypokoleniowa;
- ❖ wzmocnienie tożsamości lokalnej i kulturowej oraz podniesienie poziomu integracji społecznej mieszkańców poprzez utworzenie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego;
- ❖ inicjowanie działań integrujących aktywność obywatelską np. poprzez budżet obywatelski;
- ❖ wprowadzenie lokalnych animatorów;
- ❖ podniesienie poziomu jakości kształcenia w szkołach publicznych.

Realizacja celu wraz z przypisanymi do niego wiodącymi kierunkami interwencji pozwoli zaspokajać potrzeby i niwelować problemy wskazane przede wszystkim w sferze społecznej. Szczególnie dotkliwym problemem, wymagającym rozwiązania w procesie rewitalizacji jest niski poziom aktywności społecznej mieszkańców w powiązaniu z niskim stopniem jej integracji. To skutkuje niewystarczającą liczbą inicjatyw lokalnych wśród mieszkańców, dużą liczbą rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz niewystarczającą ofertą usług społecznych. Główny akcent w realizacji tego celu dotyczy aktywizacji i integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wspieranie aktywności społecznej, wzmocnianie integracji społeczności obszaru rewitalizowanego, przyczyni się do wzmocnienia oddziaływania realizowanych inicjatyw i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, tych twardych, infrastrukturalnych oraz tych o charakterze społecznym. Ten cel strategiczny artykułuje mocno i wyraźnie konieczność wzmocnienia poczucia działania wśród mieszkańców, ich wzajemnego zaufania oraz zaangażowania w przedsięwzięcia lokalne. Dla powodzenia przedsięwzięć rewitalizacyjnych konieczne jest włączenie społeczności obszaru i aktywizowanie jej przez działania edukacyjne, kulturalne, społeczne, nastawione na samorozwój i odpowiadające na zdiagnozowane problemy społeczne. Wskazane powyżej kierunki działań niewątpliwie cechują się tym, że ich rezultaty są oddalone w czasie, jednak bez zmiany sposobu myślenia, postaw i nawyków społeczności lokalnej nie da się prowadzić rzetelnego procesu rewitalizacji.

2. (S) Funkcjonalna, estetyczna i bezpieczna przestrzeń, bazująca na lokalnym potencjale kulturowym, rekreacyjnym i zasobach naturalnych, tworząca warunki do zamieszkania, rekreacji i wypoczynku społeczności lokalnej

Kierunki działań:

- ❖ poprawa stanu zagospodarowania i estetyki centrum miasta Siedliszcze;
- ❖ poprawa estetyki i funkcjonalności terenów zielonych, w tym parku miejskiego, poprzez efektywne wykorzystanie funkcji obszaru, jako istotnego aspektu podniesienia jakości życia mieszkańców;
- ❖ poprawa estetyki placu targowego jako strefy handlowo – usługowej;
- ❖ rozbudowa i modernizacja infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej
- ❖ tworzenie miejsc spotkań i wypoczynku dla mieszkańców;
- ❖ rozwijanie systemu bezpieczeństwa (m.in. monitoring);
- ❖ modernizacja placówek kultury, zwiększająca jakość świadczonych usług oraz poszerzenie ich oferty;

- ❖ rewitalizacja obiektów zabytkowych na obszarze rewitalizacji;
- ❖ zachowanie i promocja niematerialnego dziedzictwa kultury.

Realizacja tego celu strategicznego wraz z przypisanymi do niego kierunkami działań pozwoli zaspokajać potrzeby i niwelować problemy wskazane przede wszystkim w sferze społecznej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej. Planowane inwestycje infrastrukturalne przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz ich bezpieczeństwa (sfera techniczna), jednocześnie mając silny wpływ na poprawę jakości, estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych w gminie (przestrzenno-funkcjonalna). W wymiarze społecznym natomiast podkreślają włączenie mieszkańców w tworzenie przestrzeni na obszarze rewitalizowanym. Społeczność ma czuć się kreatorem zmian, stąd mocne powiązanie zapisów kierunków działania tego celu z celem operacyjnym 1.

3. (S) Rozwój gospodarczy miasta Siedliszcze poprzez przeciwdziałanie bezrobociu oraz wzmacnianie jego potencjału rozwojowego

Kierunki działań:

- ❖ wzmacnianie postaw przedsiębiorczych mieszkańców, ze szczególnym naciskiem na młodzież oraz osoby zagrożone utratą pracy;
- ❖ tworzenie udogodnień lokalowych, infrastrukturalnych i kompetencyjnych dla osób zakładających firmy w obszarze rewitalizacji;
- ❖ utworzenie inkubatora przedsiębiorczości wraz z niezbędną infrastrukturą;
- ❖ dostarczanie przedsiębiorcom lokalnym możliwości podnoszenia posiadanych kompetencji w zakresie zarządzania i rozwijania własnej firmy;
- ❖ wdrażanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych na działania rewitalizacyjne;
- ❖ aktywizacja zawodowa mieszkańców obszaru rewitalizacji (współpraca z PUP, staże, szkolenia, doradztwo);
- ❖ podnoszenie kompetencji osób dorosłych (kształcenie ustawiczne, przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu);
- ❖ realizacja programów przekwalifikowania osób długotrwale bezrobotnych w porozumieniu z pracodawcami;
- ❖ dostosowanie kwalifikacji osób do potrzeb lokalnego rynku pracy;
- ❖ rozwijanie współpracy między placówkami edukacyjnymi a przedsiębiorcami w zakresie doraźnego i długofalowego określania pożądanych na lokalnym rynku pracy kompetencji i umiejętności;
- ❖ poprawa warunków dla rozwoju funkcji usługowych, również z sektora kultury i turystyki;
- ❖ modernizacja i rozwój infrastruktury turystycznej, w tym szlaków turystycznych, rowerowych, pieszych oraz wsparcie bazy turystycznej (np. infrastruktura noclegowa i gastronomiczna);
- ❖ identyfikacja i kreacja produktów turystycznych.

Realizacja celu strategicznego wraz z przypisanymi do niego wiodącymi kierunkami interwencji, pozwoli zaspokajać potrzeby i niwelować problemy wskazane przede wszystkim w sferze społecznej i gospodarczej. Wyniki badań ankietowych wyraźnie pokazały,

że największym problemem dla mieszkańców jest problem znalezienia zatrudnienia, a co się z tym wiąże, wysokie bezrobocie, ale także słabo rozwinięta baza turystyczna i rekreacyjno – wypoczynkowa. Dlatego główny akcent w realizacji tego celu dotyczy aktywizacji gospodarczej mieszkańców, wspomaganie działalnością instytucji doradczych, dostosowanie kompetencji do potrzeb lokalnego rynku, jak również rozwój infrastruktury turystycznej w kierunku ukształtowania zintegrowanej i komplementarnej oferty turystycznej, obejmującej zarówno infrastrukturę w postaci systemu komunikacji, bazy noclegowej, gastronomicznej i rekreacyjnej, ale także ofertę kulturalną, stosowną promocję i integrację poszczególnych elementów, które składają się na atrakcyjność turystyczną zarówno obszaru rewitalizacji, jak i całej gminy Siedliszcze.

4. (S) Poprawa jakości infrastruktury technicznej

Kierunki działań:

- ❖ modernizacja i budowa infrastruktury technicznej (m.in. komunikacyjnej, wodociągowej i kanalizacyjnej), służącej wsparciu efektów działań rewitalizacyjnych;
- ❖ rozwój sieci dróg i ścieżek rowerowych oraz pieszych;
- ❖ poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego poprzez budowę chodników oraz realizację oświetlenia ulicznego miejsc niebezpiecznych;
- ❖ budowa parkingów celem zwiększenia dostępności i funkcjonalności przestrzeni publicznych.
- ❖ Realizacja celu strategicznego wraz z przypisanymi do niego wiodącymi kierunkami interwencji, pozwoli zaspokajać potrzeby i niwelować problemy wskazane głównie w sferze przestrzenno – funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej. Planowane inwestycje infrastrukturalne przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz ich bezpieczeństwa (sfera techniczna), jednocześnie mając silny wpływ na poprawę jakości środowiska naturalnego (środowiskowa).

5. (S) Ekologiczna, zadbane przestrzeń miejska

Kierunki działań:

- ❖ wsparcie ograniczania emisji zanieczyszczeń (w tym likwidacja niskiej emisji) m. in. poprzez budowę, modernizację kotłowni lokalnych oraz modernizację, rozbudowę infrastruktury ciepłowniczej i energetycznej,
- ❖ promocja i wsparcie w zakresie wykorzystania OZE;
- ❖ modernizacja obiektów w aspekcie podniesienia efektywności energetycznej;
- ❖ organizacja szkoleń, kursów i promocji nowoczesnych technologii w budownictwie pasywnym,
- ❖ edukacja obywatelska w zakresie ochrony środowiska, kształtowanie i promocja postaw proekologicznych oraz budowanie świadomości ekologicznej;
- ❖ kontynuacja programu likwidacji odpadów zawierających wyroby azbestowe;
- ❖ termomodernizacja, remonty, przebudowy, rozbudowy obiektów użyteczności publicznej;
- ❖ poprawa efektywności funkcjonowania gospodarki odpadami na terenie gminy.

Realizacja celu strategicznego wraz z przypisanymi do niego wiodącymi kierunkami interwencji, pozwoli niwelować problemy wskazane głównie w sferze środowiskowej oraz

technicznej. Planowane działania przyczynią się m.in. do poprawy efektywności energetycznej budynków i obiektów użyteczności publicznej, a także do promocji energooszczędnych rozwiązań, w tym także wśród inwestorów indywidualnych oraz poprawy skuteczności gospodarki odpadami, zwłaszcza w zakresie selektywnej zbiórki odpadów i ich ponownego wykorzystania.

PODOBSZAR REWITALIZACJI – SOŁECTWO BRZEZINY

Cel strategiczny podobszaru Brzeziny:

Integracja społeczności lokalnej, racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz zapewnienie dostępności do infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców

Cele operacyjne i wiodące kierunki interwencji podobszaru Brzeziny:

1. (B) Aktywizacja zawodowa mieszkańców, w tym osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym, czynnikiem eliminującym dysfunkcje społeczne

Kierunki działań:

- ❖ tworzenie działalności podmiotów ekonomii społecznej;
- ❖ realizacja programów aktywizacji zawodowej osób dotkniętych biernością i wykluczeniem społecznym;
- ❖ stymulowanie przedsiębiorczości mieszkańców;
- ❖ tworzenie warunków dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości.

W zakresie zagospodarowania terenów byłego PGR-u, oprócz sukcesywnej modernizacji zabudowy, wskazane jest wdrażanie programów społecznych, które aktywizować będą społeczność lokalną pod kątem przedsiębiorczości, jednocześnie wzmacniając kapitał ludzki i lokalny mieszkańców. W świetle niekorzystnej sytuacji na rynku pracy należy dążyć do przygotowania atrakcyjnych warunków zakładania nowych działalności gospodarczych i generalnej aktywizacji zawodowej, czemu ma służyć realizacja celu strategicznego wraz z przypisanymi do niego wiodącymi kierunkami interwencji.

2. (B) Aktywizacja mieszkańców w celu wzmocnienia poczucia tożsamości lokalnej i identyfikacji z miejscem zamieszkania

Kierunki działań

- ❖ realizacja programów aktywizacji i integracji społecznej;
- ❖ poprawa dostępu do usług społecznych;
- ❖ zwiększenie poziomu bezpieczeństwa (monitoring);
- ❖ przeciwdziałanie przejawom patologii społecznych i wykluczeniu społecznemu
- ❖ wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży na obszarze rewitalizacji

3. (B) Uporządkowanie przestrzeni pod kątem funkcjonalnym i estetycznym oraz poprawa jakości środowiska przyrodniczego

Kierunki działań

- ❖ ochrona zasobów materialnych dziedzictwa kulturowego, w tym ochrona obiektów zabytkowych;
- ❖ poprawa warunków zamieszkania, w tym stanu budynków, ich estetyki oraz najbliższego otoczenia;
- ❖ poprawa jakości infrastruktury drogowej i infrastruktury towarzyszącej, służącej wsparciu efektów działań rewitalizacyjnych;
- ❖ poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego poprzez budowę chodników, bezpiecznych przejść, oświetlenia miejsc niebezpiecznych;
- ❖ wdrożenie programu niskiej emisji wraz z edukacją ekologiczną;
- ❖ kontynuacja programu likwidacji odpadów zawierających wyroby azbestowe.

Szansą na poprawę sytuacji gospodarczej obszaru jest poprawa jakości infrastruktury drogowej i infrastruktury towarzyszącej, która poprawi dostępność komunikacyjną obszaru i przybliży go do ośrodka rozwoju, którym jest miasto Siedliszcze.

7. LISTA PLANOWANYCH, PODSTAWOWYCH PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Lista planowanych podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych obejmuje zdefiniowane na etapie tworzenia Programu rewitalizacji projekty i zadania, charakteryzujące się znacznym stopniem zaawansowania planów realizacji. Zidentyfikowane przedsięwzięcia wyrażają podstawowe interwencje mające w sposób zintegrowany i kompleksowy przyczynić się do rewitalizacji miasta Siedliszcze oraz sołectwa Brzeziny, wykazując silną zbieżność z celami rewitalizacji. Podstawowym założeniem przy identyfikacji przedsięwzięć było osiągnięcie odpowiedniej synergii dzięki połączeniu oddziaływania interwencji nieinwestycyjnych (miękkich) oraz inwestycyjnych.

Lista podstawowych przedsięwzięć została sformułowana w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy w obszarze rewitalizacji oraz zgłoszone fiszki projektowe realizujące cele programu rewitalizacji. Poniższe karty zadań prezentują opis podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych planowanych do realizacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji gminy Siedliszcze na lata 2016-2023. Każdy projekt/przedsięwzięcie zawiera wszystkie niezbędne informacje na temat przedsięwzięć rewitalizacyjnych tj. nazwa, podmiot realizujący, zakres projektu, lokalizacja, szacowana wartość, prognozowane rezultaty.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE 1**Rewitalizacja parków miejskich w Siedliszczu wraz z nadaniem im nowych funkcji kulturalnych oraz wypoczynkowo – rekreacyjnych**

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
<p>Centrum miasta, mimo swoich atutów historycznych, nie jest miejscem wykorzystującym w pełni swój potencjał. Celem projektu jest stworzenie nowej jakościowo przestrzeni w zabudowie śródmiejskiej, w ścisłym centrum miasta bardziej przyjaznej człowiekowi, w tym dla osób niepełnosprawnych oraz seniorów. Projekt ma za zadanie stworzyć warunki rekreacyjne w centrum miasta, a także umożliwić zacieśnianie więzi lokalnych poprzez spędzanie w nim wolnego czasu. Zakres rzeczowy projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rewitalizację ścieżek spacerowych; • budowę elementów rekreacyjno – sportowych, • wprowadzenie elementów małej architektury (ławki, kosze na śmieci itp.), • budowę oświetlenia (np. ledowego), • instalację systemu monitoringu wizyjnego terenu; • budowę parkingu celem zwiększenia dostępności i funkcjonalności przestrzeni. 	<p>Gmina Siedliszcze</p>
	WARTOŚĆ
	200 000

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA

park miejski przy ulicy Sportowej, 22-130 Siedliszcze, park w Centrum miejscowości Siedliszcze-Osada

PROGNOZOWANE REZULTATY

Realizacja projektu przyczyni się do utworzenia wysokiej jakości, reprezentacyjnej przestrzeni publicznej, stanowiącej wizytówkę miasta Siedliszcze i podnoszącej jego atrakcyjność turystyczną. Zostanie stworzone miejsce rekreacyjno – wypoczynkowe dla mieszkańców, sprzyjające integracji społecznej oraz umożliwiające korzystanie z infrastruktury rekreacyjno – wypoczynkowej. Ponadto, efektem projektu będzie stworzenie przestrzeni do organizowania imprez kulturalno – dydaktycznych dla mieszkańców, niezależnie od wieku, a także usprawnienie możliwości korzystania z przestrzeni publicznej osobom niepełnosprawnym. Budowa oświetlenia oraz monitoringu zwiększy poczucie bezpieczeństwa zarówno mieszkańców jak i turystów. Natomiast budowa parkingu jest niezbędnym elementem projektu przyczyniającym się do zwiększenia dostępności przestrzeni dla potencjalnych użytkowników.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

- 2 (S) Funkcjonalna, estetyczna i bezpieczna przestrzeń, bazująca na lokalnym potencjale kulturowym, rekreacyjnym i zasobach naturalnych, tworząca warunki do zamieszkania, rekreacji i wypoczynku społeczności lokalnej
4. (S) Poprawa jakości infrastruktury technicznej

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźniki produktu:

- Liczba miejscowości w których zrealizowano operację z zakresu kształtowania przestrzeni publicznych.

Wskaźniki rezultatu

- Wzrost liczby osób odwiedzających miejscowość, w której zrealizowano operację z zakresu przestrzeni publicznej

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE 2

Rewitalizacja i adaptacja Dworu Węgleńskich wraz z otaczającą przestrzenią oraz nadanie obszarowi nowych funkcji społecznych, kulturalnych, edukacyjnych i rekreacyjnej

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
<p>Przedmiotem projektu jest rewitalizacja Dworu Węgleńskich wraz z najbliższym otoczeniem oraz jego adaptacja do pełnienia nowych funkcji: społecznych, kulturalnych, edukacyjnych i rekreacyjnych. Zakres rzeczowy projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> o kompleksowy remont konserwatorski i termomodernizację budynku – po uzyskaniu zgody i wytycznych realizacyjnych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; o adaptację wnętrza budynku i przestrzeni na potrzeby nowych funkcji – utworzenie punktu informacji turystycznej, punktu pomocy psychologicznej dla osób potrzebujących wsparcia, w tym dla rodzin z problemami alkoholowymi, klubu abstynenta, klubu seniora oraz szkoły zawodowej na potrzeby górnictwa. o odtworzenie kompozycji zieleni w parku; o stworzenie miejsc odpoczynku i zabawy dla mieszkańców (plac zabaw, alejki, oświetlenie obszaru); o zakup urządzeń i wyposażenia obiektu oraz urządzeń do zagospodarowania przestrzeni zewnętrznej. <p>Działaniami inwestycyjnym towarzyszyć będą projekty miękkie (warsztaty, szkolenia, spotkania z kulturą i sztuką).</p>	<p>Gmina Siedliszcze Stowarzyszenie Siedliskie Towarzystwo Regionalne w Siedliszczu</p>
	WARTOŚĆ
	500 000

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA

Dwór Węgleńskich, Siedliszcze Kolonia

PROGNOZOWANE REZULTATY

1. Poprawa dostępności i jakości infrastruktury społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i rekreacyjnej dla osób starszych.
2. Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez remont zabytkowego obiektu oraz udostępnianie go na cele społeczne.
3. Poprawa dostępności i jakości oferty usług społecznych (zwłaszcza kulturalnych i edukacyjnych).
4. Poprawa stanu zagospodarowania i jakości przestrzeni publicznych w mieście.
5. Podniesienie stopnia integracji społecznej mieszkańców.
6. Aktywizacja mieszkańców, w szczególności seniorów i osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia edukacyjnego i kulturalnego.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

1. (S) Aktywizacja mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i włączanie grup problemowych w życie społeczności lokalnej.
2. (S) Funkcjonalna, estetyczna i bezpieczna przestrzeń, bazująca na lokalnym potencjale kulturowym, rekreacyjnym i zasobach naturalnych, tworząca warunki do zamieszkania, rekreacji i wypoczynku społeczności lokalnej
3. (S) Rozwój gospodarczy miasta Siedliszcze poprzez przeciwdziałanie bezrobociu oraz wzmocnienie jego potencjału rozwojowego
4. (S) Poprawa jakości infrastruktury technicznej
5. (S) Ekologiczna, zadbaną przestrzeń miejską

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźniki produktu:

- Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem;
- Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Powierzchnia obszaru objętego rewitalizacją

- Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarze miejskim;
- Wskaźniki rezultatu
- Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu
  - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
  - liczba nowoutworzonych miejsc pracy przy zastosowaniu klauzul społecznych podczas ogłaszania przetargów na roboty przy obiekcie co będzie stwarzać możliwość zatrudnienia osób bezrobotnych z terenu gminy Jastków w firmach wyłonionych w przetargu.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE 3

Przebudowa i zagospodarowanie placu targowo- wystawowego na cele promocji lokalnych produktów

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
<p>Projekt ma na celu organizację przestrzeni sprzyjającej nawiązywaniu więzi międzyludzkich oraz poprawie wizerunku miasta. Zakres rzeczowy projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> o budowę parkingu celem zwiększenia dostępności i funkcjonalności przestrzeni; o budowę publicznej toalety, poprawiając estetykę i warunki zarówno kupujących jak i sprzedających produkty lokalne. <p>Brak dostatecznej liczby miejsc parkingowych stanowi poważną barierę rozwojową ścisłego centrum miasta Siedliszcze. Budowa infrastruktury wpłynie na zwiększenie konkurencyjności lokalnej gospodarki oraz aktywizację miejscowego rynku pracy, a także umożliwi wzrost dostępności do usług dla mieszkańców gminy.</p>	Gmina Siedliszcze
	WARTOŚĆ
	500 000

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA

Plac targowy przy ulicy Lubelskiej, 22-130 Siedliszcze

PROGNOZOWANE REZULTATY

1. Poprawa jakości infrastruktury gospodarczej;
2. Poprawa standardu jakości oraz dostępności do miejsca promocji i sprzedaży produktów lokalnych;
3. Poprawa warunków życia mieszkańców poprzez zwiększenie estetyki przestrzeni miejskiej

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

2. (S) Funkcjonalna, estetyczna i bezpieczna przestrzeń, bazująca na lokalnym potencjale kulturowym, rekreacyjnym i zasobach naturalnych, tworząca warunki do zamieszkania, rekreacji i wypoczynku społeczności lokalnej
3. (S) Rozwój gospodarczy miasta Siedliszcze poprzez przeciwdziałanie bezrobociu oraz wzmacnianie jego potencjału rozwojowego
4. (S) Poprawa jakości infrastruktury technicznej

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźniki produktu:

- Liczba miejscowości, w których zrealizowano operację z zakresu kształtowania przestrzeni publicznej;

Wskaźniki rezultatu

- Liczba podmiotów korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE 4**Rewitalizacja obiektu Spółdzielni Usług Rolniczych w Siedliszczu**

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Istniejący obiekt Spółdzielni Usług Rolniczych jest w stanie całkowitej degradacji. Zakres rzeczowy projektu obejmuje: <ul style="list-style-type: none"> o modernizację budynku; o zagospodarowanie placu obok budynku. W ramach działań rewitalizacyjnych planuje się utworzyć bazę usług komunalnych. W ramach inwestycji na bazie odnowionego budynku powstanie: <ul style="list-style-type: none"> o punkt selektywnej zbiórki odpadów; o baza garażowa na sprzęt komunalny. 	Gmina Siedliszcze
	WARTOŚĆ
	1 000 000

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA

Spółdzielnia Usług Rolniczych, ul. Przemysłowa 3 , 22-130 Siedliszcze

PROGNOZOWANE REZULTATY

Poprawa jakości przestrzeni na terenie gminy poprzez zagospodarowanie terenu przemysłowego.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

2. (S) Funkcjonalna, estetyczna i bezpieczna przestrzeń, bazująca na lokalnym potencjale kulturowym, rekreacyjnym i zasobach naturalnych, tworząca warunki do zamieszkania, rekreacji i wypoczynku społeczności lokalnej
3. (S) Rozwój gospodarczy miasta Siedliszcze poprzez przeciwdziałanie bezrobociu oraz wzmacnianie jego potencjału rozwojowego
4. (S) Poprawa jakości infrastruktury technicznej
5. (S) Ekologiczna, zadbane przestrzeń miejska

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźniki produktu

- powierzchnia przygotowanego terenu inwestycyjnego

Wskaźniki rezultatu

- liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanym terenie inwestycyjnym;
- poziom wykorzystania wspartych terenów inwestycyjnych;
- liczba utworzonych miejsc pracy;
- liczba nowoutworzonych miejsc pracy przy zastosowaniu klauzul społecznych podczas ogłaszania przetargów na roboty przy obiekcie co będzie stwarzać możliwość zatrudnienia osób bezrobotnych z terenu gminy Siedliszcze w firmach wyłonionych w przetargu.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE 5**Modernizacja i poprawa wyposażenia obiektów publicznej infrastruktury kulturalnej wraz z zagospodarowaniem ich otoczenia**

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Zamontowanie instalacji systemu klimatyzacji w Sali Widowiskowej Domu Kultury, co poprawi jakość pełnionych przez nią funkcji, przyczyniając się do aktywnego udziału społeczeństwa w kulturze. W ramach zagospodarowania terenu wokół obiektów kultury (Dom Kultury i znajdującego się	Gminny Ośrodek Kultury w Siedliszczu

w bezpośrednim sąsiedztwie Skansenu), projekt zakłada wykonanie niezbędnych robót budowlanych z zakresu małej architektury, zieleni oraz zamontowanie monitoringu wizyjnego na wypadek zagrożeń.	WARTOŚĆ 38 000zł
Modernizacja pomieszczeń Gminnej Biblioteki Publicznej wraz z wykonaniem podjazdu dla osób niepełnosprawnych, co poprawi jakość prowadzonej przez nią działalności kulturalnej. W ramach zagospodarowania terenu, zakłada się wykonanie niezbędnych robót budowlanych z zakresu małej architektury, zieleni, przystosowania obiektu i najbliższego otoczenia do potrzeb osób niepełnosprawnych	Gminny Ośrodek Kultury w Siedliszczu WARTOŚĆ 37 000
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Dom Kultury, ul. Aleksandra Bałasza 10, 22-130 Siedliszcze Skansen, ul. Bałasza, 22-130 Siedliszcze Gminna Biblioteka Publiczna im. W. Iwaniuka, ul. Szpitalna 15a, w Siedliszczu	
PROGNOZOWANE REZULTATY	
Realizacja projektu przyczyni się do poprawy funkcjonalności, dostępności i komfortu korzystania z usług społeczno – kulturalnych obiektów infrastruktury kultury tj.: Domu Kultury, Skansenu i Biblioteki, wraz z poprawą ładu i estetyki najbliższego otoczenia Domu Kultury i Skansenu. Działania mające na celu zwiększenie dostępu do obiektów kultury mają wpływ na podniesienie jakości życia mieszkańców.	
CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE	
<ol style="list-style-type: none"> (S) Aktywizacja mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i włączanie grup problemowych w życie społeczności lokalnej. (S) Funkcjonalna, estetyczna i bezpieczna przestrzeń, bazująca na lokalnym potencjale kulturowym, rekreacyjnym i zasobach naturalnych, tworząca warunki do zamieszkania, rekreacji i wypoczynku społeczności lokalnej (S) Poprawa jakości infrastruktury technicznej (S) Ekologiczna, zadbane przestrzeń miejska 	
WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE	
<p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem; – liczba zmodernizowanych obiektów pełniących funkcje kulturalne; – liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami <p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne – liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem. 	

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE 6**Remont i rozbudowa Amfiteatru w Siedliszczu wraz z zagospodarowaniem otoczenia**

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
<p>Przedmiotem projektu jest doprowadzenie do ożywienia gospodarczego oraz wielofunkcyjne wykorzystanie zdegradowanej przestrzeni miejskiej poprzez zaadaptowanie infrastruktury na cele: kulturalne, rekreacyjne, turystyczne, społeczne oraz gospodarcze. Realizacja przedsięwzięcia obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zadaszenie obiektu, co rozwiązałoby istotnie problem sezonowości obiektu; 	Gmina Siedliszcze

<ul style="list-style-type: none"> montaż nagłośnienia i oświetlenia sceny; montaż monitoringu; wymiana siedzisk; zagospodarowanie terenu wokół obiektu, z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych. 	WARTOŚĆ 250 000
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Amfiteatr przy Zespole Szkół im. H. Sienkiewicza, ul. Aleksandra Bałusza 1 22-130 Siedliszcze	
PROGNOZOWANE REZULTATY	
<p>Projekt przyczyni się do podniesienia jakości istniejącej infrastruktury kulturalno – edukacyjnej, służącej organizacji imprez kulturalnych i kulturalno – dydaktycznych dla dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, w tym także osób starszych i niepełnosprawnych. Realizacja projektu wpłynie bezpośrednio na zwiększenie atrakcyjności oferty kulturalnej, artystycznej oraz edukacyjnej. Stworzone zostanie miejsce sprzyjające integracji społeczności lokalnej oraz poprawiona zostanie estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznej. Planowana inwestycja nie zmieni sposobu użytkowania obiektu, a jedynie poprawi warunki użytkowania przez osoby korzystające z obiektu, w tym osoby starsze i osoby niepełnosprawne.</p>	
CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE	
<ol style="list-style-type: none"> (S) Aktywizacja mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i włączanie grup problemowych w życie społeczności lokalnej. (S) Funkcjonalna, estetyczna i bezpieczna przestrzeń, bazująca na lokalnym potencjale kulturowym, rekreacyjnym i zasobach naturalnych, tworząca warunki do zamieszkania, rekreacji i wypoczynku społeczności lokalnej (S) Poprawa jakości infrastruktury technicznej (S) Ekologiczna, zadbane przestrzeń miejska 	
WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE	
<p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem; liczba zmodernizowanych obiektów pełniących funkcje kulturalne; liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami <p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury objętych wsparciem. 	

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE 7**Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej**

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Termomodernizacja budynku Ośrodka Zdrowia polegająca na modernizacji instalacji c.w.u. wraz z montażem instalacji z zakresu OZE (pompy ciepła, kolektory słoneczne).	Gmina Siedliszcze
	WARTOŚĆ 500 000
Termomodernizacja budynków Zespołu Szkół w Siedliszczu, polegająca na wymianie stolarki okiennej i drzwiowej, modernizacji instalacji c.w.u. i c.o. (wymiana pieca olejowego) wraz z montażem instalacji OZE (pompy ciepła, kolektory słoneczne, fotowoltaika).	Gmina Miejska w Siedliszczu
	WARTOŚĆ

2 000 000
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej B.D.M. UNI-MED Spółka Jawna, ul. Szpitalna 31, 22-130 Siedliszcze Zespół Szkół im. H. Sienkiewicza, ul. Aleksandra Bałasza 1, 22-130 Siedliszcze
PROGNOZOWANE REZULTATY
Realizacja projektu przyczyni się do podniesienia jakości świadczonych usług publicznych (w tym medycznych i edukacyjnych), a także do poprawy stanu środowiska w skali lokalnej, dzięki ograniczeniu emisji zanieczyszczeń szkodliwych dla jakości życia ludzi. Dodatkowo przyczyni się do poprawy stanu technicznego budynków użyteczności publicznej, co zwiększy bezpieczeństwo wszystkich użytkowników korzystających z budynków. Projekt termomodernizacji poprawi estetykę przestrzeni miejskiej, a także przyczyni się do ograniczenia zużycia energii oraz zmniejszenie kosztów i nakładów finansowych pokładanych przez Gminę Miejską Siedliszcze.
CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE
2. (S) Funkcjonalna, estetyczna i bezpieczna przestrzeń, bazująca na lokalnym potencjale kulturowym, rekreacyjnym i zasobach naturalnych, tworząca warunki do zamieszkania, rekreacji i wypoczynku społeczności lokalnej 5. (S) Ekologiczna, zadbane przestrzeń miejska
WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE
Wskaźniki produktu: <ul style="list-style-type: none"> - liczba zmodernizowanych energetycznie budynków - liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE - liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE - liczba zmodernizowanych źródeł ciepła - powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji Wskaźniki rezultatu: <ul style="list-style-type: none"> - ilość zaoszczędzonej energii cieplnej - dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (CI30) - zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych (CI32) - szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI34) - produkcja energii elektrycznej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE - produkcja energii ciepłej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE - ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE 8	
Poprawa infrastruktury edukacyjnej i wyposażenia dydaktycznego szkół	
ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
<p>Celem projektu jest podniesienie standardu świadczonych usług edukacyjnych. Zakres projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> o modernizację obiektów dydaktycznych; o organizację zajęć przyczyniających się do rozwoju kompetencji kluczowych na rynku pracy; o podnoszenie kompetencji nauczycieli w zakresie korzystania z nowych metod, technologii i sprzętu; o wyposażenie pracowni do zajęć z języka angielskiego. o wyposażenie pracowni do zajęć matematyczno – przyrodniczych. 	Gmina Siedliszcze
	WARTOŚĆ
	470 000
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Siedliszczu, ul. Aleksandra Bałasza 1, 22-130 Siedliszcze	

PROGNOZOWANE REZULTATY

Wyrównanie szans edukacyjnych uczniów.

Poprawa jakości i efektywności kształcenia w zakresie posługiwania się językiem obcym (angielski) oraz przedmiotów matematycznych i przyrodniczych.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

1. (S) Aktywizacja mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i włączanie grup problemowych w życie społeczności lokalnej.
1. (B) Aktywizacja zawodowa mieszkańców, w tym osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym, czynnikiem eliminującym dysfunkcje społeczne

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźnik produktu:

- liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kluczowych kompetencji niezbędnych na rynku pracy;
- liczba nauczycieli objętych wsparciem;
- liczba szkół wyposażonych w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych;
- liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie;
- liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK.

Wskaźnik rezultatu:

- Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu;
- Liczba nauczycieli, którzy nabyli kompetencje w zakresie prowadzenia zajęć z nowych technologii, metod i technik;
- Liczba szkół wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych;
- Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych.

Projekty wyszczególnione w opisie planowanych projektów infrastrukturalnych (inwestycyjnych) stanowią odpowiedź na problemy zdiagnozowane w obszarze rewitalizacji. Aby proces rewitalizacji miał charakter spójny i kompleksowy, wymaga się realizacji, obok przedsięwzięć o charakterze infrastrukturalnym (inwestycyjnym), także działań społecznych (tj. tzw. projektów miękkich), ukierunkowanych na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych. Tego typu działania są konieczne dla osiągnięcia zamierzeń procesu rewitalizacji, w szczególności zaś dla realizacji jego celów społecznych.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE 9**Własna Firma – Lepsza Przyszłość**

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Przedsięwzięcie obejmuje szkolenia i doradztwo przedsiębiorczości oraz bezzwrotne wsparcie finansowe dla osób bezrobotnych – dotacja na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej z preferencją dla przedsiębiorstwa społecznego.	Gmina Siedliszcze
	WARTOŚĆ
	500 000

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA

Grupa docelowa to głównie mieszkańcy miasta Siedliszcze oraz sołectwa Brzeziny

PROGNOZOWANE REZULTATY

1. Wzrost kompetencji w zakresie prowadzenia własnej działalności gospodarczej.
2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach zdegradowanych wyznaczonych w Lokalnym Programie

Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze.

3. Powstanie nowych firm oraz możliwość utworzenia przedsiębiorstwa społecznego.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

- 3.(S) Rozwój gospodarczy miasta Siedliszcze poprzez przeciwdziałanie bezrobociu oraz wzmacnianie jego potencjału rozwojowego.
 1.(B) Aktywizacja zawodowa mieszkańców, w tym osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym, czynnikiem eliminującym dysfunkcje społeczne

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźnik produktu:

- Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej;

Wskaźnik rezultatu:

- Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE 10

„Tradycje kulinarne i taneczne obszarów rewitalizacyjnych”

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY
Projekt ma na celu integrację i aktywizację niepełnosprawnych uczestników WTZ z mieszkańcami obszarów rewitalizacji. Organizowanie spotkań w ramach warsztatów, wpłynie na zacieśnienie więzi między pokoleniami. Projekt zakłada: <ul style="list-style-type: none"> o zachowanie i popularyzację wśród uczestników mieszkańców obszaru rewitalizacji tradycji lokalnych przez gotowanie tradycyjnych potraw oraz pieczenie ciast; o promowanie lokalnego dorobku artystycznego; o integrację wielopokoleniową i podtrzymywanie wspólnych tradycji. 	Stowarzyszenie Siedliskie Towarzystwo regionalne w Siedliszczu Partnerzy projektu: Gminny Ośrodek Kultury w Siedliszczu; Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ) w Majdanie Zahorodyńskim
	WARTOŚĆ
	8 000 – 15 000

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA

Obszar rewitalizacji: jednostki analityczne: Siedliszcze, Siedliszcze Osada; Siedliszcze Kolonia; sołectwo Brzeziny.

PROGNOZOWANE REZULTATY

Zapoznanie mieszkańców z dziedzictwem kulturowym obszaru.

1. Kulturowanie i upowszechnianie tradycji ludowej.
2. Pogłębianie więzi lokalnych i międzypokoleniowych, a przede wszystkim integracja i akceptacja niepełnosprawności.
3. Zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego.
4. Samorozwój poprzez uczestnictwo w różnych formach warsztatów.
5. Wzbudzenie zainteresowania kulturą ludową wśród młodego pokolenia.
6. Wprowadzenie innowacyjności na nowe pomysły, formy i treści życia codziennego.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

1. (S) Aktywizacja mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i włączanie grup problemowych w życie społeczności lokalnej.
 1. (B) Aktywizacja zawodowa mieszkańców, w tym osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym, czynnikiem eliminującym dysfunkcje społeczne

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźnik produktu:

- Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem.

Wskaźnik rezultatu:

- Liczba uczestników grup defaworyzowanych w życiu publicznym
- Zwiększenie stopnia integracji mieszkańców
- Podniesienie poziomu aktywności społecznej mieszkańców.
- Poprawa dostępności oferty usług edukacyjno-kulturalnych dla dzieci i młodzieży.
- Poprawa dostępności oferty usług edukacyjno-kulturalnych osób starszych
- Podniesienie poziomu aktywności społecznej mieszkańców.
- Aktywizacja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE 11

Śladami Legend Gminy Siedliszcze

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY (ZGŁASZAJĄCY)
Celem projekt jest promocja aktywności ruchowej ze szczególnym naciskiem na rekreację ruchową, aktywną turystykę i integrację osób niepełnosprawnych. Projekt ma służyć inicjowaniu i wspomaganie integracji osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnym. Pośrednim celem projektu jest poznanie historii, legend, podań ustnych pochodzących z terenu rewitalizacji.	Stowarzyszenie Siedliskie Towarzystwo Regionalne w Siedliszczu Partnerzy projektu: Gminny Ośrodek Kultury w Siedliszczu; Warsztat Terapii Zajęciowej w Majdanie Zahorodyńskim Zespół Szkół w Siedliszczu
	WARTOŚĆ
	5 000 – 15 000

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA

Siedliszcze, Siedliszcze Osada; Siedliszcze Kolonia; sołectwo Brzeziny.

PROGNOZOWANE REZULTATY

1. Wzrost aktywności fizycznej.
2. Wzrost wiedzy na temat wykluczenia społecznego i sposobów radzenia sobie z nim.
3. Poznanie legend regionu.
4. Zwieszenie tożsamości regionu i identyfikowanie się z nim – promowanie obszaru rewitalizacji wśród mieszkańców gminy i turystów.
5. Przygotowanie spotów informacyjnych na temat projektu.
6. Przygotowanie funpaga.
7. Przygotowanie grafiki informacyjno – edukacyjno – promocyjnej.
8. Praca drukarska zawierająca legendy.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

1. (S) Aktywizacja mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i włączanie grup problemowych w życie społeczności lokalnej.
1. (B) Aktywizacja zawodowa mieszkańców, w tym osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym, czynnikiem eliminującym dysfunkcje społeczne

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźnik produktu:

- Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem.
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem

Wskaźnik rezultatu:

- Liczba uczestników grup defaworyzowanych w życiu publicznym
- Zwiększenie stopnia integracji mieszkańców

- Podniesienie poziomu aktywności społecznej mieszkańców.
- Poprawa dostępności oferty usług edukacyjno-kulturalnych dla dzieci i młodzieży.
- Poprawa dostępności oferty usług edukacyjno-kulturalnych osób starszych
- Podniesienie poziomu aktywności społecznej mieszkańców.
- Aktywizacja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE 12**Cykliczna impreza integracyjna Niepełnosprawni+Sprawni „Brzeziński Jesienny Piknik”**

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY (ZGŁASZAJĄCY)
Wprowadzenie na stałe do Kalendarza Imprez Gminy Siedliszcze wydarzenia kulturalnego w postaci jesiennego pikniku integracyjnego na terenie byłego PGR-u w Mogilnicy. Organizowana co roku impreza kulturalna, stanowić będzie dodatkową atrakcję dla mieszkańców i turystów.	Stowarzyszenie Siedliskie Towarzystwo Regionalne w Siedliszczu
	WARTOŚĆ
	5 000 – 8 000

LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA

Sołectwo Brzeziny

PROGNOZOWANE REZULTATY

1. Umocnienie tożsamości lokalnej.
2. Wyrównywanie szans osób sprawnych i niepełnosprawnych.
3. Wzrost liczby osób uczestniczących w wydarzeniach lokalnych.
4. Poprawa poziomu jakości życia na obszarze rewitalizacji.

CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE

1. (S) Aktywizacja mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i włączanie grup problemowych w życie społeczności lokalnej.
1. (B) Aktywizacja zawodowa mieszkańców, w tym osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym, czynnikiem eliminującym dysfunkcje społeczne

WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE

Wskaźnik produktu:

- Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem.
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem

Wskaźnik rezultatu:

- Liczba uczestników grup defaworyzowanych w życiu publicznym
- Zwiększenie stopnia integracji mieszkańców
- Podniesienie poziomu aktywności społecznej mieszkańców.
- Poprawa dostępności oferty usług edukacyjno-kulturalnych dla dzieci i młodzieży.
- Poprawa dostępności oferty usług edukacyjno-kulturalnych osób starszych
- Podniesienie poziomu aktywności społecznej mieszkańców.
- Aktywizacja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE 13**Rewitalizacja społeczna – poprawa warunków funkcjonowania i rozwoju społeczności lokalnej.**

ZAKRES ZADAŃ	PODMIOT REALIZUJĄCY (ZGŁASZAJĄCY)
Celem projektu jest aktywizacja i integracja społeczności lokalnych, zamieszkujących obszar rewitalizacji (grupy zagrożone wykluczeniem społecznym, osoby zatrudnione i niezatrudnione, będące w wieku aktywności zawodowej, w tym klienci pomocy społecznej) poprzez organizowanie grup wsparcia i edukacyjnych, wzmocnienie kompetencji społecznych i zawodowych niezbędnych na rynku pracy (szkolenia/kursy/warsztaty), lokalne przedsięwzięcia integracyjne aktywizujące lokalną społeczność, działania profilaktyczne, alternatywne sposoby spędzania czasu wolnego.	Stowarzyszenie Siedliskie Towarzystwo Regionalne w Siedliszczu
	WARTOŚĆ
	Grupa 60 osób. Koszt 80 000 – 100 000
LOKALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Siedliszcze, Siedliszcze Osada; Siedliszcze Kolonia; sołectwo Brzeziny	
PROGNOZOWANE REZULTATY	
Nabycie lub uzupełnienie kwalifikacji zawodowych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	
CELE LPR, W KTÓRE WPISUJE SIĘ PRZEDSIĘWZIĘCIE REWITALIZACYJNE	
1. (S) Aktywizacja mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i włączanie grup problemowych w życie społeczności lokalnej.	
1. (B) Aktywizacja zawodowa mieszkańców, w tym osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym, czynnikiem eliminującym dysfunkcje społeczne	
WSKAŹNIKI MONITORUJĄCE	
Wskaźnik produktu: <ul style="list-style-type: none"> – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem 	
Wskaźnik rezultatu: <ul style="list-style-type: none"> – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu; – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu; – Liczba osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu. 	

Powyższy katalog projektów nie jest zamknięty, nabór projektów do Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Siedliszcze na lata 2016-2023 jest ciągły. Na stronie Urzędu Miejskiego w Siedliszczu w zakładce „Rewitalizacja” zamieszczona została karta projektu rewitalizacyjnego. Zespół projektowy ds. „Lokalnego Programu rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016 – 2023”, na czele z Burmistrzem Siedliszcza będzie podejmował decyzje o włączeniu zaproponowanego projektu do LPR zgodnie z postępowaniem opisanym w podrozdziale 13.3. Zasady i tryb aktualizacji LPR.

8. CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH RODZAJÓW PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH REALIZUJĄCYCH KIERUNKI DZIAŁAŃ, MAJĄCYCH NA CELU ELIMINACJĘ LUB OGRANICZENIE NEGATYWNYCH ZJAWISK POWODUJĄCYCH SYTUACJĘ KRYZYSOWĄ

W tym rozdziale ujęte zostały pozostałe projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne, tj. takie, których realizacja pozytywnie wpłynie na rozwiązywanie problemów społecznych występujących na obszarach rewitalizacji. Są to projekty i przedsięwzięcia, które na etapie

tworzenia programu rewitalizacji nie zostały szczegółowo zaplanowane. Przedsięwzięcia te mają głównie charakter społeczny i infrastrukturalny:

W tym rozdziale ujęte zostały pozostałe projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne, tj. takie, których realizacja pozytywnie wpłynie na rozwiązywanie problemów społecznych występujących na obszarach rewitalizacji. Są to projekty i przedsięwzięcia, które na etapie tworzenia programu rewitalizacji nie zostały szczegółowo zaplanowane. Przedsięwzięcia te mają głównie charakter społeczny i infrastrukturalny:

1. Budowa przedszkola, co przyczyni się bezpośrednio do zwiększenia dostępności do oferty opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym, a także stworzy warunki do godzenia życia zawodowego i prywatnego rodziców – ulica A. Bałusza
2. Rozbudowa placu zabaw w Siedliszczu przy ul. Jasnej wraz z budową altany i ogrodzenia, co przyczyni się do poprawy estetyki przestrzeni, poprawy jakości spędzania wolnego czasu przez mieszkańców gminy oraz zaspokoi potrzeby społeczne i kulturalne mieszkańców.
3. Remont i rozbudowa sali gimnastycznej w Siedliszczu, co znacząco podniesie jakość kształcenia w zakresie wychowania fizycznego, a także przyczyni się do promocji aktywnych form spędzania czasu przez dzieci i młodzież szkolną.
4. Remont remiz strażackich. W pierwszej kolejności wskazuje się obiekty w Siedliszczu i Woli Korybutowej Pierwszej, z uwagi na pilne potrzeby modernizacyjne. Projekt przyczyni się do poprawy bazy lokalowej, co z kolei podniesie jakość i komfort pracy strażaków, a także poprawi walory estetyczne przestrzeni.
5. Rewitalizacja osiedla popegeerowskiego wraz z najbliższym otoczeniem w sołectwie Brzeziny. Projekt polega na modernizacji technicznej oraz termomodernizacji budynków wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej, a także na zagospodarowaniu terenu w najbliższym otoczeniu osiedla (zagospodarowanie stawu podworskiego, wprowadzenie elementów małej architektury, budowa alejek, ciągów pieszych, dróg wewnętrznych), co przyczyni się do stworzenia miejsca rekreacji oraz integracji społeczności lokalnej.
6. Poprawa jakości oraz standardu dróg i chodników na rewitalizowanym obszarze, co wpłynie bezpośrednio na zwiększenie atrakcyjności obszaru rewitalizacji, poprawę bezpieczeństwa mieszkańców oraz estetyki i funkcjonalności przestrzeni gminy (przebudowa skrzyżowania ul. Zamkowej z drogą wojewódzką nr 839, przebudowa ulicy Długiej, Polnej, Piaskowej, Spacerowej i Jasnej);
7. Budowa parkingów w miejscowości Siedliszcze, dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych (ulica Malinowa, ulica Sportowa).
8. Budowa ścieżek i szlaków rowerowych oraz tras nornic wal king, co poprawi stan zagospodarowania turystycznego, zwiększając atrakcyjność turystyczną gminy Siedliszcze. Rozwój turystyki rowerowej, w powiązaniu z walorami naturalnymi i dziedzictwem kulturowym ma szansę wzmocnić potencjał turystyczny gminy. Rezultatem powstania tras i ścieżek, będzie także zmniejszenie ruchu kołowego, a co za tym idzie, uzyskany zostanie efekt ekologiczny.
9. Montaż oświetlenia ulicznego, co podniesie bezpieczeństwo mieszkańców gminy (ulice: Pogodna, Jasna, Źródłana);

10. Monitoring miejski – projekt zakłada rozbudowę systemu monitoringu, co przyczyni się do podniesienia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców gminy oraz turystów, zwłaszcza w centrum miasta, a także spowoduje ograniczenie zjawisk przestępczych.
11. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w Siedliszczu (ul. Przemysłowa i Lubelska), co przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności miasta jako miejsca lokowania potencjalnych inwestycji.
12. Informatyzacja Urzędu Miejskiego w Siedliszczu - celem projektu jest rozwój usług internetowych, świadczonych przez sektor publiczny, w tym wdrażanie usług elektronicznych z wykorzystaniem Internetu. Realizacja projektu przyczyni się do długofalowego procesu budowy społeczeństwa informacyjnego oraz wyrównania dysproporcji w zakresie dostępu i wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych dla szybkiego i sprawnego zarządzania gminą oraz zapewnienia rozwoju elektronicznych usług dla ludności i podmiotów gospodarczych.
13. Rozbudowa sieci wodociągowej w sołectwie Brzeziny, a także modernizacja ujęcia wody w Siedliszczu, przyczyni się do poprawy warunków życia mieszkańców oraz stworzenia korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorstw. Realizacja projektu przyczyni się także do osiągnięcia standardów w zakresie ochrony środowiska.
14. Wprowadzenie systemu elektronicznego odczytu wodomierzy oraz wdrożenie zintegrowanego systemu komputerowego, który przełoży się bezpośrednio na jakość świadczonych usług.
15. Rozbudowa kanalizacji w miejscowości Siedliszcze oraz modernizacja oczyszczalni ścieków w sołectwie Brzeziny. Prowadzenie inwestycji związanych z budową i modernizacją systemu kanalizacji sanitarnej, przyczyni się do rozwiązania problemu nielegalnego pozbywania się nieczystości płynnych oraz nieszczelnych zbiorników bezodpływowych. Wzrost skanalizowania obszaru będzie miał znaczący wpływ na poziom ochrony środowiska naturalnego oraz atrakcyjności turystycznej.
16. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej - przedsięwzięcie obejmuje kompleksowe działania związane z termomodernizacją budynków użyteczności publicznej, których celem jest: wykonanie robót budowlanych obejmujących w zależności od potrzeb: ocieplenie ścian i stropów, wymianę źródeł ciepła i systemów ogrzewania w budynkach użyteczności publicznych (w tym: w Urzędzie Miejskim, w szkołach, świetlicach wiejskich, remizach OSP). Zrealizowanie projektu wpłynie bezpośrednio na zwiększenie atrakcyjności terenu, poprawę bezpieczeństwa korzystających z obiektu oraz poprawiona zostanie estetyka i funkcjonalność przestrzeni. Projekt będzie miał również bezpośredni wpływ na środowisko naturalne.
17. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii i innych energooszczędnych rozwiązań m.in.:
  - montaż instalacji OZE (panele fotowoltaiczne, instalacje solarne, pompy ciepła) w budownictwie mieszkaniowym, obiektach użyteczności publicznej oraz budynkach wykorzystywanych do prowadzenia działalności gospodarczej;
  - wykorzystanie energooszczędnego oświetlenia (ulicznego i wewnątrz budynków).
18. Wdrożenie systemu selektywnej zbiórki odpadów poprzez zakup pojemników do zbiórki i segregacji odpadów. Dzięki realizacji projektu związanego z wdrożeniem systemu selektywnej zbiórki, rozwiązany zostanie problem nieoptymalnego wykorzystania surowców wtórnych;

19. Podejmowanie działań na rzecz usuwania azbestu, efektem czego będzie poprawa standardu życia mieszkańców oraz zapewniony zostanie optymalny poziom ochrony ich zdrowia.
20. Wsparcie osób poszukujących zatrudnienia - Program zakłada realizację instrumentów i usług rynku pracy skierowanych do grup defaworyzowanych z obszaru zdegradowanego, wymagających szczególnego wsparcia. Grupa docelowa: Osoby znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku pracy - 50+, kobiety, osoby niepełnosprawne, długotrwale bezrobotne, osoby o niskich kwalifikacjach;
21. Poprawa jakości życia osób wymagających wsparcia - przewiduje się realizację projektów odnoszących się do dostosowania obiektów do zapewnienia pomocy społecznej osobom potrzebującym (m.in. osoby starsze, niepełnosprawne, osoby w trudnej sytuacji rodzinnej) oraz przygotowanie i wdrożenie programów zapewniających wsparcie;
22. Integracja, aktywizacja i edukacja mieszkańców. Planuje się działania obejmujące m.in.: podniesienie poziomu wykształcenia dzieci z rodzin zagrożonych lub objętych wykluczeniem społecznym, zachęcenie do czytania i samokształcenia, naukę tolerancji, organizację i przeprowadzenie terapeutycznych zajęć teatralnych dla osób niepełnosprawnych.
23. Wsparcie przedsiębiorców posiadających nieruchomości w centrum Siedliszcza w remontach i adaptacji budynków, co przyczyni się do rozwoju działalności gospodarczej obszaru rewitalizacji, a także poprawi estetykę i funkcjonalność przestrzeni ścisłego centrum miejscowości Siedliszcze.

9. MECHANIZMY ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI MIĘDZY POSZCZEGÓLNYMI PROJEKTAMI/ PRZEDSIĘWZIĘCIAMI REWITALIZACYJNYMI ORAZ POMIĘDZY DZIAŁANAMI RÓŻNYCH PODMIOTÓW I FUNDUSZY NA OBSZARZE GMINY

Program rewitalizacji ujmuje działania w sposób kompleksowy (z uwzględnieniem projektów rewitalizacyjnych, które mogą być współfinansowane ze środków EFRR, EFS, FS oraz innych publicznych lub prywatnych) tak, aby nie pomijać aspektu społecznego oraz gospodarczego lub przestrzenno-funkcjonalnego, lub technicznego, lub środowiskowego związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem.

Program rewitalizacji złożony z wielu różnorodnych projektów jest konstrukcją warunkującą osiągnięcie kompleksowości interwencji. Oczekuje się wzajemnego powiązania oraz synergii projektów rewitalizacyjnych.

Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 wskazują na następujące rodzaje komplementarności pomiędzy poszczególnymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji:

Komplementarność przestrzenna oznacza konieczność wzięcia pod uwagę podczas tworzenia i realizacji programu rewitalizacji wzajemnych powiązań pomiędzy projektami/

przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, przewidzianymi do realizacji na obszarze rewitalizacji jak i znajdującymi się poza nim, ale oddziałujących na obszar rewitalizacji. Wszystkie podstawowe projekty rewitalizacyjne skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Zapewnienie komplementarności przestrzennej projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych ma służyć temu, by program rewitalizacji efektywnie oddziaływał na cały dotknięty kryzysem obszar (a nie punktowo, w pojedynczych miejscach), poszczególne projekty rewitalizacyjne wzajemnie się dopełniały przestrzennie oraz by zachodził między nimi efekt synergii. Celem zapewnienia komplementarności przestrzennej interwencji jest także to, by prowadzone działania nie skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary lub nie prowadziły do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Komplementarność przestrzenna skutkuje ciągłą analizą następstw decyzji przestrzennych w skali całej gminy i jej otoczenia (np. przeznaczanie nowych terenów pod zabudowę) dla skuteczności programu rewitalizacji. Narzędziem osiągnięcia komplementarności przestrzennej są dokumenty planistyczne tj.: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy. Działania rewitalizacyjne skupiać się będą w obszarze rewitalizacji obejmującym teren miasta Siedliszcze, a więc na obszarze, który w gminie pełni istotne funkcje ponadlokalne i lokalne (usługi dla ludności, kultura, edukacja, sporty i rekreacja, administracja, funkcja reprezentacyjna). Podjęcie interwencji na obszarze miasta, wzmocni jego funkcje oraz pozytywnie oddziałuje na sąsiednie obszary, w których koncentrują się problemy społeczne (w tym na sołectwo Brzeziny).

Komplementarność problemowa – oznacza konieczność realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym oraz środowiskowym), a tym samym będzie wpływać kompensująco albo naprawczo na zjawiska zdiagnozowane w gminie Siedliszcze jako kryzysowe. Zapewnienie komplementarności problemowej ma przeciwdziałać fragmentacji działań koncentrując uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru. Skuteczna komplementarność problemowa oznacza konieczność powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy na innych polach, co skutkuje lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań administracji.

Wymienione w rozdziale 7 podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne przyczyniają się do rozwiązania problemów we wszystkich wyżej wymienionych aspektach tworząc tym samym spójną i komplementarną całość. Wśród przykładów wymienić można przeciwdziałanie degradacji przestrzeni miejskiej dzięki uporządkowaniu centrum miasta, w tym terenów zielonych wraz z nadaniem funkcji reprezentacyjnej (plac miejski przy ulicy Sportowej) oraz (plac targowy), rozwój infrastruktury technicznej i postaw ekologicznych (termomodernizacja budynków użyteczności publicznej), przeciwdziałanie patologiom społecznym i bezrobociu (wsparcie finansowe na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz programy aktywizujące i integrujące osoby zagrożone wykluczeniem społecznym) oraz poprawa jakości szeregu usług publicznych, w tym kultury.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna – oznacza konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. W tym celu niezbędne jest osadzenie systemu zarządzania programem rewitalizacji w przyjętym przez gminę systemie zarządzania w ogóle. Zasadnicze elementy systemu wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Siedliszcze oraz jego osadzenie w systemie zarządzania gminą opisano w dalszej części opracowania. Za prawidłową realizację założeń Lokalnego Programu Rewitalizacji odpowiada Burmistrz Siedliszcza, natomiast nad bieżącą koordynacją wszystkich działań związanych z rewitalizacją będzie czuwać Zespół ds. rewitalizacji, który zostanie powołany zarządzeniem Burmistrza Siedliszcza, w skład którego będą wchodzić pracownicy Urzędu Gminy Siedliszcze. Szczególną rolę we wdrażaniu LPR pełnią Radni oraz sołtysi obszarów wyznaczonych do rewitalizacji, ponieważ to oni jako przedstawiciele społeczności lokalnej znający najważniejsze problemy i potrzeby mieszkańców będą wspierać wszystkie działania mające na celu poprawę jakości życia i wzmocnienie kapitału ludzkiego na obszarze miasta. We wdrażaniu LPR ważne jest również zaangażowanie innych podmiotów, w tym budowanie partnerstw publicznych, prywatnych i społecznych, pozwoli to na kompleksową rewitalizację obszaru zdegradowanego i poprawę warunków do rozwoju społeczno-gospodarczego. Istotnym elementem Lokalnego Programu Rewitalizacji, powiązany z systemem zarządzania LPR, jest stały monitoring efektów wdrażania dokumentu oraz jego ocena. System monitoringu i ewaluacji oraz procedura aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji została szczegółowo opisana w rozdziale 13.

Komplementarność międzyokresowa - Lokalny Program Rewitalizacji gminy Siedliszcze na lata 2016-2023 zwraca uwagę na zachowanie ciągłości programowej. Projekty zaplanowane w Programie są komplementarne wobec przedsięwzięć już zrealizowanych w ramach polityki spójności na lata 2007-2013. Działania te dotyczą przede wszystkim walki z bezrobociem, ubóstwem, negatywnym zjawiskiem patologii, wspieraniem przedsiębiorczości-poprzez organizację kursów doszkalających dla mieszkańców. W zakresie środowiska naturalnego programy związane z termomodernizacją budynków mieszkalnych/użyteczności publicznej, dofinansowania do wymiany kotłów na niskoemisyjne. W zakresie sfery technicznej oraz działań mających na celu poprawę funkcjonalności przestrzeni publicznej, wymienić należy: inwestycje w zakresie infrastruktury drogowej poprawiającą mobilność mieszkańców, podłączeń do infrastruktury kanalizacyjnej oraz wodociągowej, poprawa jakości przestrzeni publicznych, poprawa dostępności do usług społecznych i kulturowych. Działania podejmowane w poprzednich okresach są kontynuowane w obecnym dokumencie. Doświadczenie zdobyte podczas realizacji poprzednich działań rewitalizacyjnych pozwoli na bardziej efektywne wykorzystanie środków finansowych. Zrealizowane projekty, obejmujące podobszar miasta Siedliszcze to:

- Budowa Domu Kultury w Siedliszczu;
- Zagospodarowanie centralnego rynku w Siedliszczu;
- Kompleksowe rozwiązanie gospodarki wodno-kanalizacyjnej na terenie gminy Siedliszcze w miejscowościach: Siedliszcze, Kolonia Bezek, Adolfin, Cechówka, Jankowice;
- Budowa altany rekreacyjnej w parku w Siedliszczu;

- Rewitalizacja skansenu w Siedliszczu;
- Budowa boiska rekreacyjnego w Siedliszczu dla tworzenia pozytywnego wizerunku Lubelszczyzny;
- Utworzenie placu rekreacyjnego w miejscowości Siedliszcze;
- Modernizacja oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych;
- Przyjazne gimnazjum w gminie Siedliszcze;

Natomiast w obszarze sołectwa Brzeziny zrealizowany został projekt pn. „Budowa placu rekreacyjnego dla dzieci, młodzieży i dorosłych w Brzezinach jako promocja unikalnych walorów turystycznych Lubelszczyzny.

Komplementarność źródeł finansowania - zróżnicowanie tematyczne projektów wpisanych do Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023 przewidzianych do realizacji ze wsparciem UE, będzie skutkowało (pod warunkiem uzyskania dofinansowania) połączeniem wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego ze wsparciem z Europejskiego Funduszu Społecznego lub Funduszu Spójności. Komplementarność źródeł finansowania, w kontekście polityki spójności 2014-2020, oznacza, że projekty rewitalizacyjne, a wynikające z programu rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków UE z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.

10. INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Wdrożenie Lokalnego Programu Rewitalizacji wymaga zapewnienia zdywersyfikowanych źródeł finansowania zaplanowanych przedsięwzięć. Biorąc pod uwagę różnorodność zaplanowanych celów interwencji oraz określonych rezultatów, ma to kluczowe znaczenie dla efektywnej realizacji LPR. Montaż finansowy zakłada możliwość pozyskania środków pochodzących ze wszystkich możliwych do wykorzystania źródeł. Szansą jest tutaj zaangażowanie podmiotów prywatnych i publicznych, dla których dedykowane są poszczególne możliwości. Kluczową rolę odgrywać tu będą zdolności administracyjne i gotowość do absorpcji środków, a także ich dostępność. Podstawowym źródłem finansowania są środki pochodzące ze źródeł Unii Europejskiej, a dedykowane wprost na przedsięwzięcia dotyczące rewitalizacji lub inne możliwe do wykorzystania na jej rzecz. Biorąc jednak pod uwagę ograniczoność tych środków, dużą konkurencję podczas procedur konkursowych oraz ograniczony czas możliwości ich pozyskiwania, głównym wyzwaniem będzie zaangażowanie środków pochodzących ze źródeł prywatnych. Mogą one stanowić istotne dopełnienie i wpłynąć na przyspieszenie procesu rewitalizacji, bazującego na potencjale endogennym. Istotne znaczenie dla zapewnienia finansowania procesu rewitalizacji będzie miała koordynacja zapewniona ze strony Zespołu ds. Rewitalizacji Gminy Siedliszcze. W ramach prac Zespołu prowadzony będzie stały monitoring możliwych do wykorzystania źródeł finansowania, a także włączanie różnorodnych interesariuszy do udziału w montażu finansowym.

Środki publiczne UE

Głównym źródłem finansowania realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji są środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego przewidziane w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 w ramach działania **13.3. Rewitalizacja obszarów miejskich**. Realizacja projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych przy współfinansowaniu RPO WL w ramach tego działania będzie możliwa jedynie pod warunkiem wpisania ich do Lokalnego Programu Rewitalizacji. Na dofinansowanie szansę mają projekty infrastrukturalne, mające na celu przywracanie bądź nadanie nowych funkcji obszarom zdegradowanym pod względem społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym.

W działaniu 13.3 określony został szeroki katalog beneficjentów, którzy mogą starać się o dofinansowanie projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego:

- podmioty publiczne: m.in. JST oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego,
- podmioty prywatne: spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają JST lub ich związki, MŚP (przedsiębiorstwa muszą prowadzić działalność na terenie województwa lubelskiego),
- podmioty społeczne: przedsiębiorstwa społeczne, zgodnie definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, organizacje pozarządowe,
- podmioty mieszane: podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne.

W ramach RPO WL przewidziano także preferencje punktowe dla inwestycji niezbędnych dla kompleksowej rewitalizacji danego obszaru realizowanych w ramach następujących działań:

- 3.1 Tereny inwestycyjne,
- 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego,
- 5.3 Efektywność energetyczna sektora mieszkaniowego,
- 5.5 Promocja niskoemisyjności,
- 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne,
- 9.1 Aktywizacja zawodowa,
- 9.3 Rozwój przedsiębiorczości,
- 11.1 Aktywne włączenie,
- 11.2 Usługi społeczne i zdrowotne,
- 12.2 Kształcenie ogólne,
- 13.2 Infrastruktura usług społecznych.

Zakres, organizacja i finansowanie rewitalizacji powinny być dostosowane do specyfiki obszaru, z wykorzystaniem doświadczeń wszystkich podmiotów planujących realizację projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Spośród innych Programów Operacyjnych należy wymienić m.in. :

- ❖ Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, w ramach programu nie wyodrębniono działań dedykowanych przedsięwzięciom rewitalizacyjnym, jednak przyjęto rozwiązania promujące tego rodzaju projekty wprowadzając dodatkowe kryteria wyboru. Preferencje dla projektów rewitalizacyjnych przewidziane zostały w Osi Priorytetowej I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki;
- ❖ Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój – wprowadzie w ramach programu nie wyodrębniono działań dedykowanych przedsięwzięciom rewitalizacyjnym, jednak przedstawione w programie kategorie interwencji pozwalają wzmocnić procesy rewitalizacyjne. Przede wszystkim Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji wspiera działania zmierzające do poprawy kapitału ludzkiego i społecznego obszaru rewitalizacji. W ramach tej osi funkcjonuje Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych, którego jednym z celów jest podniesienie jakości działań realizowanych przez publiczne i niepubliczne podmioty na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych. Kolejne działanie, które może być źródłem finansowania jest Działanie 2.14 Rozwój narzędzi dla uczenia się przez całe życie, które ma na celu zwiększenie dostępu osób dorosłych do różnych form uczenia się przez całe życie oraz zwiększenie dostępu do wysokiej jakości usług z zakresu całozyciowego doradztwa edukacyjno-zawodowego. W Programie alokowane są środki Europejskiego Funduszu Społecznego, co umożliwi zaplanowanie i realizację przedsięwzięć ukierunkowanych na wsparcie sfery społecznej.

Środki budżetu państwa – przewidziane na współfinansowanie projektów, gdzie głównym źródłem finansowania mogą być programy dotacyjne poszczególnych ministerstw:

- ❖ Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020. Zadania do realizacji nawiązujące do rozwoju usług z zakresu aktywizacji seniorów oraz związane z zaspokojeniem potrzeb osób starszych, przewidziane w LPR mogą znaleźć dofinansowanie w Rządowym Programie na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020, który za cel przyjął poprawę jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną. Promowane są tutaj działania mające na celu podtrzymanie aktywności osób starszych i zapewnienie ich udziału w życiu społecznym oraz działania ukierunkowane na osoby o ograniczonej samodzielności. W programie wyznaczono 4 Priorytety:
  - ✓ *Priorytet 1.* Edukacja osób starszych ukierunkowany na zwiększenie różnorodności oraz poprawę jakości oferty edukacyjnej dla osób starszych. W ramach priorytetu wspierane będą działania obejmujące np. tworzenie oferty zajęć edukacyjnych i warsztatów o aktywnym starzeniu się, kształcenie opiekunów.
  - ✓ *Priorytet 2.* Aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz i międzypokoleniową, nawiązujący do tworzenia odpowiednich warunków dla integracji wewnątrzpokoleniowej, a także międzypokoleniowej osób starszych w oparciu o istniejącą infrastrukturę społeczną. Przewidziano tutaj wsparcie dla projektów dotyczących m.in.: aktywności społecznej oraz fizycznej i turystyczno-

rekreacyjnej osób starszych, działania angażujące różne pokolenia, przeciwdziałania e-wykluczeniu.

- ✓ *Priorytet 3.* Partycypacja społeczna osób starszych, koncentrujący się na rozwoju zróżnicowanych form aktywności społecznej osób starszych, w tym zwłaszcza ich partycypacji w życiu społecznym, procesach decyzyjnych i kształtowaniu polityk publicznych. W ramach tego priorytetu wspierane będą projekty dotyczące m.in.: form aktywności osób starszych wobec społeczności lokalnych, aktywności wspierających uczestnictwo i integrację w życiu społecznym i publicznym, pomocy obywatelskiej.
- ✓ *Priorytet 4.* Usługi społeczne dla osób starszych (usługi zewnętrzne), ukierunkowany na zwiększenie poziomu dostępności oraz podniesienie jakości usług społecznych dla osób starszych, a także wspieranie różnych działań na rzecz samoorganizacji i samopomocy. W ramach tego priorytetu wspierane będą projekty obejmujące m.in.: szkolenia dla wolontariuszy i opiekunów (z zakresu pomocy osobom starszym), wspieranie różnych form samopomocy, poprawę dostępności osób starszych do różnorodnych usług (m.in. opiekuńczych, kulturalnych, edukacyjnych, doradczych, sportowych i turystycznych).
Wnioskodawcami mogą być: organizacje pozarządowe, osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, przepisów o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego, spółdzielnie socjalne, spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe, towarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.

❖ Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Źródłem finansowania przedsięwzięć wyznaczonych w LPR mogą być w szczególności następujące programy:

- ✓ Program Rozwój Infrastruktury Kultury zakładający wsparcie infrastruktury oraz poprawę funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, domów kultury, jak również szkół i uczelni artystycznych:

Priorytet 1. Infrastruktura kultury, gdzie głównym celem jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez rozbudowę oraz modernizację infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów prowadzących działalność w tym obszarze. Dofinansowywane będą projekty dotyczące m.in. budowy, przebudowy i remontu infrastruktury oraz zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej. O dofinansowanie mogą się ubiegać m.in. samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki, a także bibliotek w skład których wchodzi powyższe instytucje), jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, jak również kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Priorytet 3. Infrastruktura domów kultury (Zasadniczym celem priorytetu jest zapewnienie optymalnych warunków dla działalności domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w zakresie edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację i rozbudowę ich infrastruktury. Zadania możliwe do realizacji w ramach tego priorytetu to: prace budowlane, opracowywanie dokumentacji technicznej czy zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych. O wsparcie finansowe w ramach priorytetu mogą się ubiegać: domy i ośrodki kultury oraz centra kultury i sztuki posiadające status samorządowej instytucji kultury, biblioteki posiadające status samorządowej instytucji kultury, w skład których wchodzi domy i ośrodki kultury bądź centra kultury i sztuki, a także jednostki samorządu terytorialnego (wyłącznie jako organy prowadzące dla wyżej wskazanych podmiotów).

- ✓ Program Edukacja. Ukierunkowany na rozwijanie ekspresji twórczej i kreatywności, podnoszenie kompetencji artystycznych i medialnych. *Priorytet 1. Edukacja kulturalna* wspieranie zadania z zakresu edukacji kulturalnej, ważne dla rozwoju kapitału społecznego. Wsparcie finansowe kierowane będzie do dwóch rodzajów projektów: działań edukacyjno-animacyjnych, stymulujących kreatywność i aktywizujących twórczo uczestników reprezentujących wszystkie grupy wiekowe i społeczne oraz przedsięwzięć artystycznych dla dzieci i młodzieży, kształtujących potrzebę stałego uczestniczenia w życiu kulturalnym. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie wydarzeń artystycznych dla dzieci i młodzieży do 18 r. ż. (festiwali, koncertów, spektakli teatralnych) oraz zadań edukacyjno-kulturalnych (projektów rozwijających kreatywność i umiejętności twórcze uczestników, zadań integracji międzypokoleniowej i społecznej). O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego), organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne; podmioty prowadzące działalność gospodarczą.
- ✓ Program Promocja literatury i czytelnictwa. *Priorytet 4. Partnerstwo publiczno-społeczne* wspierający aktywizowanie lokalnych społeczności wokół bibliotek publicznych jako ważnych instytucji kultury w gminach, a także wzmacnianie roli bibliotek publicznych jako miejsc integracji życia lokalnych społeczności. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie na rzecz organizowania i prowadzenie wolontariatu na rzecz biblioteki, organizację i prowadzenie działań aktywizujących lokalną społeczność wokół biblioteki. O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się organizacje pozarządowe, będące podmiotami prawa polskiego, które nawiążą współpracę z biblioteką publiczną, poświadczoną umową określającą warunki współpracy umożliwiające realizację zadania.
- ❖ Fundusz Termomodernizacji i Remontów - Przedsięwzięcia dotyczące działań termomodernizacyjnych i remontowych, przewidziane do realizacji w LPR, mogą zostać wsparte w ramach Funduszu Termomodernizacji i Remontów. Celem Programu jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe. O dofinansowanie przedsięwzięć w ramach premii termomodernizacyjnej

mogą się ubiegać właściciele bądź też zarządcy: budynków mieszkalnych, budynków zbiorowego zamieszkania, budynków użyteczności publicznej stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego służących do wykonywania przez nie zadań publicznych, lokalnych sieci ciepłowniczych, a także lokalnych źródeł ciepła.

- ❖ Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej - Działania dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego oraz zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego, przewidziane do realizacji w ramach niniejszego dokumentu, mogą zostać dofinansowane ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W kontekście zadań zaproponowanych w niniejszej Strategii szczególnie istotnymi źródłami finansowania wydaje się być program:
  - ✓ Edukacja ekologiczna. Głównym celem programu Edukacja ekologiczna jest „podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej kształtowanie postaw ekologicznych społeczeństwa poprzez promowanie zasad zrównoważonego rozwoju”. W ramach tego programu wspierane są przedsięwzięcia edukacyjne dotyczące m.in.: kształtowania postaw społeczeństwa z wykorzystaniem tradycyjnych mediów i Internetu, aktywizacji społeczeństwa dla zrównoważonego rozwoju, wsparcia systemu edukacji w zakresie ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju, a także budowy, rozbudowy, remontu i wyposażenia obiektów infrastruktury służących edukacji ekologicznej
- ❖ Program Młodzież Solidarna w Działaniu na lata 2016-2020, umożliwiający finansowanie działań dedykowanych różnym grupom wiekowym, w tym wsparcia rodziny na różnych etapach życia oraz stworzenia warunków rozwoju młodzieży;
- ❖ Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014-2020 umożliwiający realizację przedsięwzięć dotyczących aktywizacji społecznej i obywatelskiej przez organizacje pozarządowe. Możliwość finansowania działań “miękkich” ma kluczowe znaczenie dla powodzenia procesu rewitalizacji. Dodatkowym źródłem mogą być fundusze inwestycyjne i instrumenty zwrotne BGK.

Środki budżetów samorządów – wojewódzkich, powiatowych – na współfinansowanie projektów lub jako niezależne źródło finansowania

Środki finansowe Gminy Siedliszcze, przewidziane na prowadzenie inwestycji publicznych na obszarze rewitalizacji, będą kluczowym źródłem finansowania. Gmina będzie miała możliwość angażowania środków jako udziału w prowadzonych inwestycjach oraz w miarę możliwości zapewni wkład własny dla lokalnych interesariuszy.

Środki prywatne

Możliwość zaangażowania środków pochodzących z sektora biznesu czy osób fizycznych uzależnione jest od wielu czynników zewnętrznych i wewnętrznych, np. dostępności środków w ramach programów pomocowych, kondycji finansowej. Zaangażowanie środków pochodzących z sektora biznesu może mieć różnorodną formę określoną w możliwościach prawnych. Środki pochodzące i/lub pozyskane przez organizacje

pozarządowe mogą stanowić istotne dopełnienie działań podejmowanych na obszarze rewitalizacji, co wymaga włączenia przedstawicieli lokalnych organizacji.

Inne środki publiczne to m.in. fundusze celowe, kredyty, pożyczki, obligacje komunalne i inne narzędzia i instrumenty finansowe kierowane do JST.

Szacunkowe ramy finansowe Lokalnego Program Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023 zawierają przedsięwzięcia realizowane do końca obowiązywania dokumentu. Wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych kształtuje się na poziomie 6 093 000 – 6 133 000 zł.

L.p.	Nazwa przedsięwzięcia	Planowany termin realizacji								Możliwe źródło finansowania z indykatywnym podziałem środków	Potencjalne środki finansowania			kwota
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023		publiczne	prywatne	Zewnętrzne (w tym unijne)	
1.	Rewitalizacja parków miejskich w Siedliszczu wraz z nadaniem mu nowych funkcji kulturalnych oraz wypoczynkowo – rekreacyjnych									PROW 2014 – 2020: M07 – Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20); Program Ochrona Powierzchni Ziemi (NFOŚiGW) Środki własne Środki prywatne				200 000
2.	Rewitalizacja i adaptacja Pałacu Węgleńskich wraz z otaczającą przestrzenią oraz nadanie obszarowi nowych funkcji społecznych, kulturalnych, edukacyjnych i rekreacyjnej									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne Działanie 11.2. Usługi społeczne i zdrowotne Działanie 13.2 Infrastruktura usług społecznych Działanie 13.3. Rewitalizacja obszarów miejskich PROW 2014 – 2020: M07 – Podstawowe usługi i odnowa wsi Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Dziedzictwo kulturowe - Priorytet 1- Ochrona zabytków Rządowy Program na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020 Środki własne				500 000
3.	Przebudowa i zagospodarowanie placu targowo - wystawowego na									PROW 2014 – 2020: M07 - Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich;				500 000

	cele promocji lokalnych produktów									M19 – Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatyw LEADER Program Ochrona Powierzchni Ziemi (NFOŚiGW) Środki własne				
4.	Rewitalizacja obiektu Spółdzielni Usług Rolniczych w Siedliszczu									RPO WL 2014-2020 Działanie 3.1. Tereny inwestycyjne				1 000 000
5.	Modernizacja i poprawa wyposażenia obiektów publicznej infrastruktury kulturalnej wraz z zagospodarowaniem ich otoczenia									RPO WL 2014-2020 Działanie 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego Działanie: 7.1. Dziedzictwo kulturowe i naturalne PROW 2014 – 2020: M07 – Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20)				75 000
6.	Remont i rozbudowa Amfiteatru wraz z zagospodarowaniem otoczenia									RPO WL 2014-2020 Działanie: 7.1. Dziedzictwo kulturowe i naturalne PROW 2014 – 2020: M07 – Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20)				250 000
7.	Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej									RPO WL 2014-2020 Działanie 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego PO Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020 Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki Fundusz Termomodernizacji i Remontów Środki własne				2 500 000
8.	Poprawa infrastruktury edukacyjnej i wyposażenia dydaktycznego szkół									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 12.2. Kształcenie ogólne 13.7. Infrastruktura szkolna				470 000
9.	Własna Firma – Lepsza Przyszłość									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 9.3. Rozwój przedsiębiorczości				500 000
10.	„Tradycje kulinarne i taneczne obszarów rewitalizacyjnych”									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 11.1. Aktywne włączenie				8 000 – 15 000

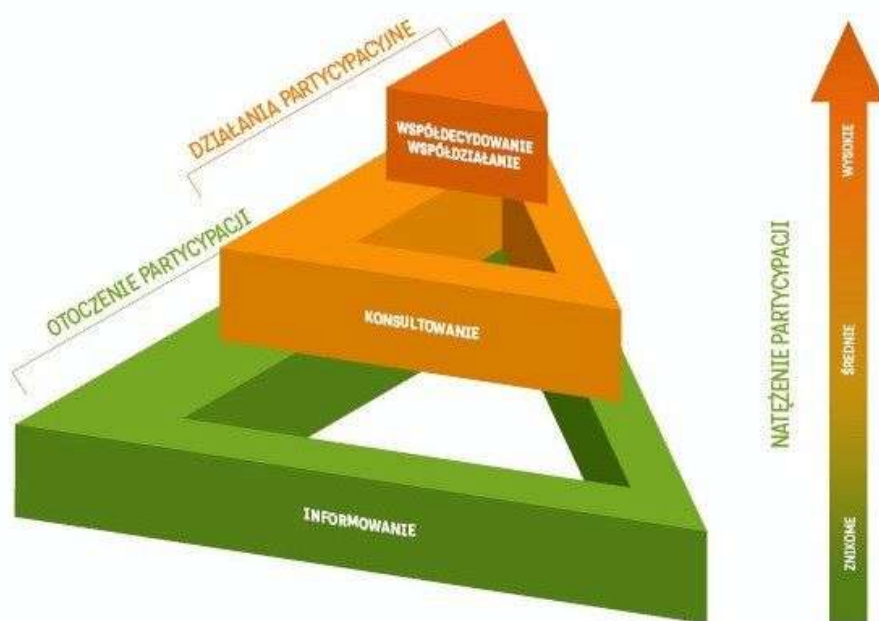
11.	Śladami Legend Gminy Siedliszcze									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 11.1. Aktywne włączenie				5 000 –15 000
12.	Cykliczna impreza integracyjna Niepełnosprawni+Sprawni „Brzeziński Jesienny Piknik”									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 11.1. Aktywne włączenie				5 000 –8 000
13.	Rewitalizacja społeczna – poprawa warunków funkcjonowania i rozwoju społeczności lokalnej.									RPO WL 2014 – 2020: Działanie 11.1. Aktywne włączenie				80 000 – 100 000

11. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI

Jednym z niezbędnych elementów Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023 jest proces włączenia społeczności lokalnej w proces rewitalizacji. Poza Wytycznymi⁴, które wymieniają „realizację zasady partnerstwa i partycypacji” jako jedną z podstawowych cech programu rewitalizacji.

Partycypacja społeczna jest wpisana w proces rewitalizacji gminy Siedliszcze na każdym jego etapie: opracowanie LPR, wdrażanie LPR poprzez projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne oraz monitorowanie, ocena i aktualizacja LPR. Partycypacja opiera się na drabinie partycypacyjnej, mającej na celu nawiązanie kontaktu z interesariuszami procesu rewitalizacji na etapie opracowania LPR i utrzymanie go podczas wdrażania dokumentu.

Rycina 9. Schemat partycypacji społecznej

źródło: www.partycypacjaobywatelska.pl

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem wypracowanym przez samorząd gminny, ekspertów zewnętrznych oraz mieszkańców, przedsiębiorców i przedstawicieli instytucji publicznych i prywatnych (w tym organizacji pozarządowych) działających na terenie gminy Siedliszcze. Prace nad przygotowaniem LPR, jego realizacja oraz aktualizacja oparte są na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością obszaru zdegradowanego i rewitalizacji.

⁴ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, Ministra Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r.

Proces partycypacji społecznej umożliwia społeczności lokalnej czynny udział w kształtowaniu przestrzeni wokół siebie oraz działanie na rzecz własnych interesów. Interesariusze byli źródłem informacji nt. problemów, potencjałów i potrzeb gminy Siedliszcze, a następnie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. **Na spotkaniach konsultacyjnych (oraz dzięki innym metodom partycypacji) udało się wyznaczyć obszar rewitalizacji a następnie wyznaczyć wizję i cel do podobszarów rewitalizacji. Mieszkańcy oraz pozostali użytkownicy obszaru zdegradowanego i rewitalizacji (m.in. przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, podmioty publiczne) zidentyfikowali i zweryfikowali przedsięwzięcia i projekty rewitalizacyjne (wymienione w rozdziale 7).**

Zarówno spotkania konsultacyjne jak i konferencje zorganizowane w trakcie prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji **wpłynęły na integrację społeczności lokalnej wokół przedsięwzięć i projektów na rzecz poprawy stanu obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Dzięki wykorzystaniu różnych metod i dotarciu do szerokiego grona interesariuszy (dzięki wykorzystaniu różnego rodzaju środków przekazu: portale społecznościowe, strony internetowe, zaproszenia, tablica ogłoszeń Urzędu, telebim Urzędu Miejskiego w Siedliszczu) ustalenia i wypracowane rozwiązania nie prowadzą do uprzywilejowania części społeczności lokalnej kosztem innych interesariuszy.**

Partycypacja społeczna jest wpisana w proces rewitalizacji gminy Siedliszcze na każdym etapie tego procesu (opracowania LPR, wdrażania LPR, monitorowania i aktualizacji LPR). Poniżej zestawienie metod partycypacyjnych wykorzystanych podczas tworzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023. Raporty z poszczególnych spotkań stanowią załącznik nr 4 do niniejszego dokumentu.

Tabela 4. Zestawienie spotkań i innych metod partycypacji społecznej oraz formy informowania społeczności lokalnej

Nazwa metody	Podstawowe informacje o jej przeprowadzeniu	Efekty spotkania
Konferencja rozpoczynająca opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023 „Rewitalizacja – START”	28 grudnia 2016 r. w Domu Kultury w Siedliszczu Liczba uczestników: 66 osób	Wprowadzenie mieszkańców w tematykę rewitalizacji w perspektywie finansowej 2014-2020 oraz aspekty prawne rewitalizacji. Przedstawienie interesariuszom korzyści płynących z realizacji Lokalnych Programów Rewitalizacji.
Ankieta on line dla mieszkańców gminy Siedliszcze – pomocna dla wyznaczenia obszaru zdegradowanego i rewitalizacji	27.01. – 03.02.2017r. Ilość ankiet: 55	Ankieta identyfikująca jakość życia mieszkańców i braki na terenie gminy Siedliszcze i problemów grup interesariusza.
Zamieszczenie dokumentu pn. „Diagnoza wyznaczająca obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji na terenie gminy Siedliszcze” na stronie internetowej gminy, celem zgłaszania uwag do przedmiotowego dokumentu.	06.02. – 13.02.2017r.	Dokument został zweryfikowany o zgłoszone uwagi
I spotkanie informacyjno – konsultacyjne -	10 lutego 2017r. w Domu Kultury w	Społeczność lokalna zidentyfikowała najważniejsze problemy, potencjały oraz wizję

dotyczące 1 etapu sporządzania LPR, jakim jest diagnoza oraz delimitacja obszarów zdegradowanych oraz rewitalizacji.	Siedliszczu. Liczba uczestników: 56 osób	rozwoju gminy Siedliszcze. Dokonano wstępnej delimitacji obszaru zdegradowanego oraz obszaru wskazanego do rewitalizacji. Podczas warsztatów uczestnicy wspólnie z moderatorem wypracowali cele rewitalizacji najbardziej odpowiadające ich potrzebom. Następnie zaprezentowane zostały eksperckie propozycje celów, które skonfrontowano z sugestiami mieszkańców. W większości cele wypracowane podczas spotkania i cele eksperckie pokryły się.
Zamieszczenie na stronie internetowej gminy Karty projektu rewitalizacyjnego Możliwość zgłoszenia przez mieszkańców, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe propozycji własnych projektów rewitalizacyjnych	13.02.– 24.02.2017r. Liczba złożonych kart - 21	Identyfikacja projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych
Spotkanie konsultacyjne Burmistrza Siedliszcza i Zespołu ds. opracowania LPR z ekspertem zewnętrznym sporządzającym LPR	18.02.2017r.	Spotkanie wykorzystujące elementy metody „burzy mózgów” i dyskusji nad zidentyfikowanymi pomysłami. Efektem spotkania była identyfikacja głównych projektów rewitalizacyjnych, odpowiadających na zidentyfikowane podczas opracowywania Diagnozy, potrzeby i problemy społeczności lokalnej.
Konferencja podsumowująca końcowy dokument LPR		Konferencja obejmowała podsumowanie procesu prac na Lokalnym Programem Rewitalizacji

Ze względu na to, że proces partycypacji społecznej obejmuje również fazę realizacji, monitoringu i aktualizacji LPR dotyczy on okresu do 2023 r. Proces partycypacji sprzyja inicjatywom oddolnym mieszkańców i włączaniu się w realizację zidentyfikowanych projektów rewitalizacyjnych.

Konieczne jest także podejmowanie stałych działań mających na celu informowanie interesariuszy o zrealizowanych działaniach, w tym wynikach przeprowadzonych analiz oraz konsultacji, opracowanych planów i wizualizacji przestrzennych, harmonogramu realizacji projektów i monitoringu procesu. Poniżej zestawienie działań informacyjnych przeprowadzonych w trakcie opracowywania Programu Rewitalizacji.

Działanie informacyjne	Grupa interesariuszy	Etap realizacji LPR
Informacja na stronach internetowych (strona nt. rewitalizacji i strona główna Urzędu Miejskiego, strony: google+Inwestuj w Siedliszczu, Inwestuj w Siedliszczu,)	osoby starsze; młodzież; osoby pracujące; osoby bezrobotne; podmioty publiczne i prywatne; organizacje pozarządowe	Na każdym etapie prac nad dokumentem

portale społecznościowe (facebook Gminy Siedliszcze, twitter Inwestuj w Siedliszczu)	osoby starsze; młodzież; osoby pracujące; osoby bezrobotne; podmioty publiczne i prywatne; organizacje pozarządowe	Na każdym etapie prac nad dokumentem
tablica Urzędu Miejskiego; Telebim Urzędu Miejskiego	osoby starsze; młodzież; osoby pracujące; osoby bezrobotne; podmioty publiczne i prywatne; organizacje pozarządowe	Na każdym etapie prac nad dokumentem

Gmina Siedliszcze na etapie sporządzenia dokumentu stosowała zasady partycypacji społecznej wynikające z umowy dotacji na realizację projektu „Przygotowanie programu Rewitalizacji obszaru kryzysowego na terenie gminy Siedliszcze”, który jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020 oraz ze środków budżetu państwa przyznanych w ramach konkursu dotacji na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania programów rewitalizacji na terenie Województwa Lubelskiego.

12. SYSTEM REALIZACJI (WDRAŻANIA) PROGRAMU REWITALIZACJI

12.1. SYSTEM INSTYTUCJONALNY W PROCESIE REWITALIZACJI

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem o charakterze operacyjnym, wpisując się w system zarządzania rozwojem lokalnym Gminy Siedliszcze i stanowi jeden z istotnych elementów procesu zarządzania sprawami publicznymi w gminie. W związku z tym wymaga zintegrowanego systemu wdrażania, który zapewni efektywne łączenie różnych źródeł finansowania projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz współpracy podmiotów, instytucji i lokalnej społeczności zaangażowanych w cały proces rewitalizacji.

Na czas opracowywania LPR, Burmistrz Siedliszcza, zarządzeniem nr 36a/2016 z dnia 1 lipca 2016 roku, powołał Zespół projektowy ds. „Lokalnego Programu rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016 – 2023”, wyodrębniony w ramach struktur Urzędu Miejskiego. Do głównych zadań należało:

- zbieranie materiałów diagnostycznych, niezbędnych do sporządzania dokumentu;
- ścisła współpraca z operatorem zewnętrznym opracowującym Program;
- zgłaszanie propozycji projektów i ich programowanie,
- weryfikacja opracowanego projektu dokumentu LPR.

Na etapie wdrażania realizacji Programu Rewitalizacji planuje się powołać zespół ds. rewitalizacji, który będzie ciałem doradczym i opiniotwórczym Burmistrza Siedliszcza w zakresie rewitalizacji. Zakłada się, że zespół ds. rewitalizacji będzie ciałem składającym się z pracowników Urzędu Miejskiego w Siedliszczu mających duże doświadczenie w realizacji projektów inwestycyjnych i nieinwestycyjnych oraz w zarządzaniu przestrzenią publiczną, jak i doświadczenie we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Ponadto instytucjami wspomagającymi powinny być jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego (m.in. Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna, Zespół

Szków w Siedliszczu). Szczególną rolę we wdrażaniu LPR przypisuje się Radnym Gminy Miejskiej oraz sołtysom, ponieważ to oni jako przedstawiciele społeczności lokalnej znający najważniejsze problemy i potrzeby mieszkańców będą wspierać wszystkie działania mające na celu poprawę jakości życia i wzmocnienie kapitału ludzkiego na obszarze gminy. W związku z powyższym celowe byłoby rozszerzenie składu Zespołu ds. rewitalizacji o sołtysów i radnych, co najmniej obszarów rewitalizacji: tj.: obszar miasta Siedliszcze oraz sołectwo Brzeziny.

Do głównych kompetencji Zespołu ds. rewitalizacji nadzorowanego przez Burmistrza Siedliszcza należeć będzie:

- Koordynacja wdrażania poszczególnych zadań w całym okresie realizacji LPR;
- Przeprowadzanie monitoringu wdrażania LPR (zbieranie danych dotyczących postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych);
- Przygotowywanie raportów ewaluacyjnych nt. wdrażania LPR;
- Przyjmowanie i weryfikacja wniosków od podmiotów zgłaszających udział w programie oraz planowanie kolejnych działań w ramach programu;
- Prowadzenie konsultacji społecznych mających na celu włączenie wszystkich interesariuszy w proces rewitalizacji;
- Prowadzenie działań informacyjnych i publikacja informacji na temat realizacji programu.

Zespół ds. rewitalizacji powinien odbywać cykliczne spotkania, w trakcie których omawiane będą poszczególne etapy prac nad wdrażaniem Programu rewitalizacji. Pracę zespołu wspomagać będzie Urząd Miejski, w szczególności poprzez zapewnienie miejsc do spotkań oraz przygotowanie stosownych informacji, w szczególności o charakterze monitorującym (wskaźniki produktu, rezultatu) jak też ewaluacyjnym. Istotną rolą zespołu będzie przekazywanie informacji uzyskanych w trakcie spotkań środowiskom, które reprezentuje i odwrotnie, przekazywanie Burmistrzowi oczekiwań i opinii tych środowisk. Zakłada się więc, że zespół ds. rewitalizacji będzie swoistym łącznikiem pomiędzy Burmistrzem, a interesariuszami rewitalizacji.

12.2. ZARZĄDZANIE PROCESEM REWITALIZACJI

Opracowanie i przyjęcie programu rewitalizacji rozpoczyna pierwszy i najistotniejszy etap procesu wdrażania LPR. Proces wdrażania jest przedsięwzięciem złożonym wymagającym odpowiedniego przygotowania organizacyjnego i kadrowego oraz stałej komunikacji z otoczeniem.

Opracowanie programu rewitalizacji to konieczny warunek do rozwoju jednostki samorządu terytorialnego, jednak aby przyniósł on zaplanowane efekty konieczne jest jego sukcesywne wdrażanie oraz kontrolowanie przebiegu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Podstawowymi aspektami zarządzania procesem rewitalizacji są:

- umiejętne włączanie wielu interesariuszy w sposób skłaniający do współpracy ,
- wybór i inicjowanie przedsięwzięć o wysokim potencjale do wywołania pozytywnych zmian na obszarze rewitalizacji,

- angażowanie w realizacji LPR różnych środków finansowych,
- planowanie realizacji poszczególnych inicjatyw w czasie mając na uwadze logiczną konsekwencję wprowadzania przez nie zmian,
- ciągle monitorowanie postępów w realizacji przedsięwzięć oraz stopnia osiągnięcia założonych celów rewitalizacji,
- czuwanie nad trwałością osiągniętych rezultatów.

Właściwy proces wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze wymaga połączenia wysiłków wielu instytucji, organizacji i obejmuje następujące etapy:

Etap pierwszy:

Pierwszy etap wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji obejmuje powołanie koordynatora w postaci Zespołu ds. rewitalizacji. Zespół ds. rewitalizacji zarządza bezpośrednio całokształtem procesu rewitalizacji.

Istotnym elementem pierwszego etapu wdrażania LPR jest redukcja głównych barier rozwojowych gminy Siedliszcze poprzez inicjowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Inicjatorem pierwszych przedsięwzięć jest Gmina Siedliszcze, co pociąga za sobą identyfikację kolejnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze strony podmiotów prywatnych (społecznych i gospodarczych).

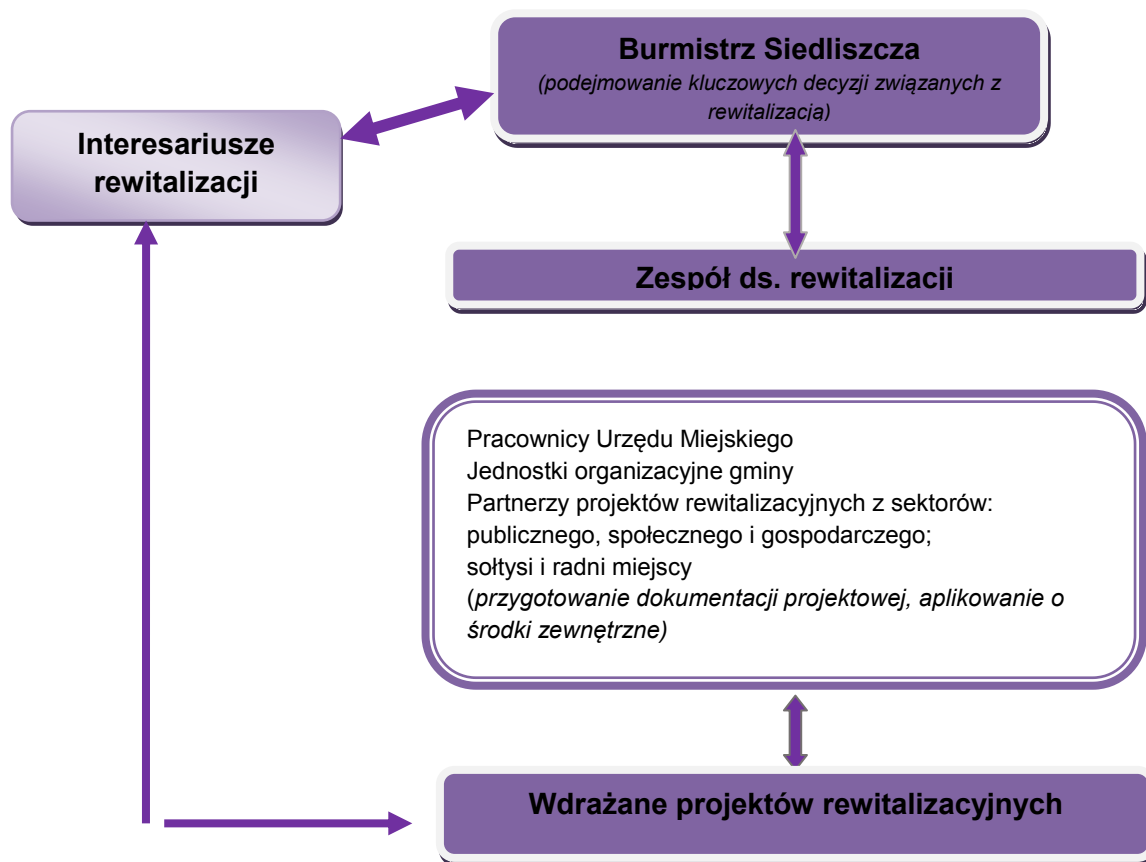
Etap drugi:

Drugi etap procesu obejmuje ustalenie harmonogramu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz określenie tych priorytetowych. Dzięki temu realizacja przedsięwzięć priorytetowych otworzy drogę do realizacji kolejnych podobnych projektów indywidualnych i partnerskich. Przedsięwzięcia wskazane w Lokalnym Programie Rewitalizacji będą przygotowywane systematycznie, tak aby charakter przedsięwzięć odpowiadał aktualnym potrzebom mieszkańców zdegradowanego obszaru.

Etap trzeci:

Trzeci etap wdrażania LPR to przede wszystkim prowadzenie stałego monitoringu i ewaluacji realizowanych przedsięwzięć oraz analiza ich wpływu na otoczenie (efekty ich realizacji). Ważnym elementem etapu trzeciego jest aktualizacja podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (w tym aktualizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji) i prowadzony w ramach tego procesu mechanizm włączania społeczności lokalnej.

Rycina 10. Schemat Struktury zarządzania i wdrażania rewitalizacji w gminie Siedliszcze

12.3. SYSTEM BUDOWANIA I WSPIERANIA PARTNERSTWA

Dla powodzenia wdrożenia programu rewitalizacji należy przyjąć tzw. zasadę partnerstwa, czyli współpracy poszczególnych aktorów rozwoju (instytucji samorządowych, organizacji społecznych, przedstawicieli mieszkańców, przedsiębiorców) oraz zasadę partycypacji społecznej, zakładającą na prowadzenie dialogu społecznego pomiędzy różnymi podmiotami na terenie gminy Siedliszcze, w zakresie wdrażania programu rewitalizacji.

Współpraca podmiotów powinna dotyczyć w szczególności:

- ❖ prowadzenia dialogu społecznego pomiędzy różnymi podmiotami w zakresie przedsięwzięć rewitalizacyjnych i ich komplementarności;
- ❖ budowy trwałej sieci partnerstwa na rzecz rozwoju gminy Siedliszcze, a tym samym zapewnienia kompleksowego podejścia do rozwiązywania problemów zdiagnozowanych w programie rewitalizacji;
- ❖ kojarzenia partnerów do wspólnych przedsięwzięć oraz projektów, poprzez tworzenie płaszczyzny i podstaw wymiany pomysłów, potencjału i potrzeb,
- ❖ poprawy skuteczności działania tych podmiotów poprzez wymianę doświadczeń i informacji o trendach/pomysłach rozwojowych,
- ❖ prowadzenia badań i analiz w zakresie zmian społeczno-gospodarczych w gminie, które są rezultatem prowadzonych działań rewitalizacyjnych;

- ❖ współdziałania w zakresie doboru rozwiązań zapobiegających sytuacjom kryzysowym o charakterze społeczno-gospodarczym,
- ❖ tworzenia warunków sprzyjających wdrażaniu programu rewitalizacji,
- ❖ wdrażania programu rewitalizacji.

Określenie zasad i sposobów współuczestnictwa wszystkich interesariuszy rewitalizacji jest kluczowym elementem osiągnięcia zgodności podejmowanych działań z zidentyfikowanymi potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnej na etapie konsultacji społecznych. Ponadto istotne jest ograniczenie występowania potencjalnych konfliktów oraz kosztów ich rozwiązywania, co jest podstawą do tworzenia współczesnych form samoświadomości społecznej. Współpraca międzysektorowa, podczas wdrażania LPR, odbywać się będzie w kilku zintegrowanych wymiarach:

- ❖ *merytorycznym* – poprzez współuczestnictwo w podejmowaniu decyzji i rozwiązywaniu problemów przy wdrażaniu LPR; podmiot wykonawczy cyklicznie będzie organizował spotkania z przedstawicielami sektora gospodarczego i społecznego;
- ❖ *organizacyjnym* – poprzez angażowanie zasobów i kompetencji charakterystycznych dla danego sektora i wzajemnym ich uzupełnianiu podczas realizacji wspólnych projektów;
- ❖ *finansowym* – poprzez współudział finansowy partnerów i zapewnienie wkładu własnego (w przypadku projektu partnerskiego, w tym wykorzystanie koncepcji partnerstwa publiczno-prywatnego).

Inicjatorem przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest Burmistrz Siedliszcza wraz z Zespołem ds. rewitalizacji, których zadaniem jest zachęcenie do współpracy jak największej liczby partnerów. Będzie to możliwe dzięki organizacji naborów na partnera przedsięwzięcia rewitalizacyjnego. Dodatkowo zostanie wdrożony system zachęt pozwalający na zidentyfikowanie osób zaangażowanych w życie społeczności lokalnej (tzw. lokalni liderzy) i będą w stanie pozyskać dla procesu rewitalizacji szerokie poparcie wśród interesariuszy. Partnerstwa zostaną sformalizowane stosowymi porozumieniami, umowami lub listami intencyjnymi, co pozwoli na określenie zakresu obowiązku poszczególnych partnerów i terminów wykonywanych zadań.

Współpraca pomiędzy partnerami LPR ma na celu:

- ❖ wykorzystanie potencjału organizacji i społeczności lokalnej poprzez skoordynowanie działań w ramach jednego, spójnego projektu akceptowanego i wspieranego przez wszystkich uczestników,
- ❖ optymalne wykorzystanie kompetencji i zasobów będących w dyspozycji gminy, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców,
- ❖ wsparcie innowacyjności proponowanych rozwiązań, wyrażającej się zastosowaniem nowych podejść do problemów związanych z rozwojem lokalnym

13. SYSTEM MONITORINGU I OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ I SYSTEM WPROWADZANIA MODYFIKACJI W REAKCJI NA ZMIANY W OTOCZENIU PROGRAMU

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023 to dokument otwarty, który poddawany będzie okresowej analizie, ocenie i aktualizacji. W związku z czym niezbędne jest systematyczne zbieranie oraz analiza i wykorzystanie informacji o przebiegu wdrażania założeń LPR.

13.1. MONITOROWANIE EFEKTÓW DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

System monitorowania oraz oceny Programu rewitalizacji jest niezwykle istotny z punktu widzenia weryfikacji skuteczności podejmowanych działań, określonych w ramach celów strategicznych i operacyjnych oraz odpowiadających im kierunków działań. Za monitoring i ocenę Programu będzie odpowiedzialny Zespół ds. Rewitalizacji. W tabeli poniżej zestawiono cele strategiczne i operacyjne wraz z przypisanymi do nich wskaźnikami, a także źródłem pozyskania danych.

Tabela 5. Wskaźniki monitoringowe wdrażana Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Siedliszcze

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Wskaźnik rezultatu	Źródło danych
S – miasto Siedliszcze			
Działania rewitalizacyjne wspierają mieszkańców obszaru kryzysowego w budowaniu więzi społecznych, w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych, tworzą korzystne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej, dbają o przestrzeń publiczną i środowisko przyrodnicze, kształtując przyjazną przestrzeń do życia i pracy.	1. (S) Aktywizacja mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i włączenie grup problemowych w życie społeczności lokalnej.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje; Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem; Liczba inicjatyw oddolnych mieszkańców, którym udzielono wsparcia finansowego w danym roku Liczba zrealizowanych projektów z zakresu aktywizacji i zaangażowania społecznego;	Sprawozdania z realizacji projektów
	2. (S) Funkcjonalna, estetyczna i bezpieczna przestrzeń, bazująca na lokalnym potencjale kulturowym, rekreacyjnym i zasobach naturalnych, tworząca warunki do zamieszkania, rekreacji i wypoczynku społeczności lokalnej	Powierzchnia zagospodarowanych przestrzeni publicznych Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem; Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/ kulturalnej/ turystycznej będącej przedmiotem projektu liczba nowoutworzonych miejsc pracy przy zastosowaniu klauzul społecznych podczas ogłaszania przetargów na roboty przy obiekcie.	Sprawozdania z realizacji projektów
	3. (S) Rozwój gospodarczy miasta Siedliszcze poprzez przeciwdziałanie bezrobociu oraz wzmacnianie jego potencjału rozwojowego	Liczba utworzonych miejsc pracy. Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej. Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na rewitalizowanych obszarach Liczba nowoutworzonych miejsc pracy przy zastosowaniu klauzul społecznych podczas ogłaszania przetargów na roboty przy obiekcie.	Sprawozdania z realizacji projektów

	4. (S) Poprawa jakości infrastruktury technicznej	Długość zmodernizowanej /wybudowanej sieci wodociągowej Długość zmodernizowanej /wybudowanej sieci kanalizacyjnej Długość przebudowanych /wybudowanych dróg Długość przebudowanych /wybudowanych chodników	Sprawozdania z realizacji projektów
	5. (S) Ekologiczna, zadbane przestrzeń miejska	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych, Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków, Powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji,	Sprawozdania z realizacji projektów
B – sołectwo Brzeziny			
Integracja społeczności lokalnej, racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz zapewnienie dostępności do infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców	1. (B) Aktywizacja zawodowa mieszkańców, w tym osób nieaktywnych zawodowo oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym, czynnikiem eliminującym dysfunkcje społeczne	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje, Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, Liczba utworzonych miejsc pracy, Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej. Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na rewitalizowanych obszarach	Sprawozdania z realizacji projektów
	2. (B) Aktywizacja mieszkańców w celu wzmocnienia poczucia tożsamości lokalnej i identyfikacji z miejscem zamieszkania	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem liczba realizowanych społecznych projektów rewitalizacyjnych liczba osób biorących udział w społecznych projektach rewitalizacyjnych liczba uczniów korzystających z edukacyjnych projektów rewitalizacyjnych	Sprawozdania z realizacji projektów
	3. (B) Uporządkowanie przestrzeni pod kątem funkcjonalnym i estetycznym oraz poprawa jakości środowiska przyrodniczego	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanym obszarze Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją. Długość zmodernizowanej /wybudowanej sieci wodociągowej Długość zmodernizowanej /wybudowanej sieci kanalizacyjnej Długość przebudowanych /wybudowanych dróg Długość przebudowanych /wybudowanych chodników Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturowego. Liczba osób korzystających z obiektów zasobów kultury. Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich.	Sprawozdania z realizacji projektów

Podmiotem koordynującym wdrażanie Lokalnego Programu Rewitalizacji jest Burmistrz Siedliszcza, gdyż odpowiada za kreowanie i realizację polityki rozwoju na terenie gminy. Ważnym elementem wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze jest umiejętne określenie systemu kontroli i monitorowania realizacji celów. Podmiotem odpowiedzialnym za monitorowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji jest Zespół do spraw rewitalizacji, powołany zarządzeniem Burmistrza na etapie opracowania dokumentu.

Bardzo istotną rolę w procesie społecznego monitorowania realizacji LPR będą pełnić Radni Gminy Miejskiej i sołtysi obszarów zdegradowanych i rewitalizacji, którzy przy pomocy mieszkańców będą kontrolować realizację poszczególnych projektów rewitalizacyjnych, a zatem wyznaczonych celów rewitalizacji.

Zespół ds. rewitalizacji odpowiedzialny będzie za zbieranie danych obrazujących tempo i jakość wdrażania projektów, ich raportowanie, a następnie interpretowanie informacji opisujących postęp i efekty realizowanego zadania. Obejmuje także okresowe i końcowe sprawozdania z realizacji projektów.

Przyjęty system monitorowania jest podstawą do efektywnej ewaluacji i aktualizacji LPR w przypadku gdy stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów. Systematyczna ocena i aktualizacja umożliwi dostosowywanie założeń Lokalnego Programu Rewitalizacji do bieżących uwarunkowań zewnętrznych wpływających na efektywność realizacji zaplanowanych działań mających na celu poprawę zdiagnozowanej sytuacji kryzysowej.

13.2. ZASADY, TRYB I METODY PRZEPROWADZENIA EWALUACJI

Ewaluacja ma na celu identyfikację oraz ewentualną poprawę jakości, skuteczności i spójności realizacji Programu Rewitalizacji w odniesieniu do konkretnych problemów obszaru rewitalizacji z jednoczesnym uwzględnieniem założeń programowych. Jej zadaniem jest sprawdzenie czy w wyniku podejmowanych działań powstały oczekiwane rezultaty oraz czy wpłynęły one na osiągnięcie wyznaczonych celów określonych w LPR.

Ocena wszystkich zrealizowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostanie dokonana przy współudziale wszystkich interesariuszy rewitalizacji oraz w oparciu o 5 zasadniczych kryteriów ewaluacyjnych:

- 1) **skuteczność** (ang. *effectiveness*) – kryterium pozwalające ocenić w jakim stopniu osiągnięte zostały cele dokumentu zdefiniowane na etapie planowania.
- 2) **efektywność** (ang. *efficiency*) – kryterium pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” zrealizowanych projektów, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów.
- 3) **użyteczność** (ang. *utility*) – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie programu odpowiada zdiagnozowanym potrzebom grupy docelowej.
- 4) **trafność** (ang. *relevance*) – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele programu odpowiadają charakterowi i skali potrzeb wskazanym w odniesieniu do obszaru rewitalizacji.
- 5) **trwałość** (ang. *sustainability*) – kryterium pozwalające ocenić na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem programu będą nadal widoczne po zakończeniu jego realizacji.

Ewaluacja założeń programowych i stopnia realizacji projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w dokumencie zostanie podzielona na następujące części:

- ❖ **ex-ante** (przed realizacją programu) – stanowiąca instrument ułatwiający podejmowanie spójnych decyzji (ocena ta została przeprowadzona na etapie przygotowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji, listę podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych sporządzono w oparciu o lokalne potrzeby oraz analizę zgłoszonych kart projektów);
- ❖ **on-going** (w trakcie realizacji LPR) – instrument obserwacji prowadzonej przez Zespół, który będzie na jej podstawie przygotowywał sprawozdanie z realizacji LPR, co najmniej raz na 2 lata (jest to również instrument monitorowania bieżących zmian w otoczeniu);
- ❖ **ex-post** (po zakończeniu realizacji LPR) – służąca ocenie zgodności i efektywności zrealizowanych projektów w ramach Programu z założeniami i celami przyjętymi w niniejszym dokumencie. W 2023r., sporządzony zostanie końcowy raport ewaluacyjny celem weryfikacji założonych celów rewitalizacji, wskaźnika oddziaływania i wskaźników rezultatu. Raport ewaluacyjny zostanie udostępniony mieszkańcom na stronie internetowej Urzędu Miejskiego oraz stronie dedykowanej procesowi rewitalizacji w gminie. Zapewni to jawność działań rewitalizacyjnych oraz ocenę ich efektywności, a także możliwość wypowiedzenia się w tym zakresie przez wszystkie zainteresowane podmioty

Wprowadzenie systemu monitoringu oraz powiązanej z nim procedury ewaluacji pozwoli wyeliminować w znacznym stopniu problem dezaktualizacji założeń i celów zawartych w dokumencie, wynikający ze zmieniających się warunków funkcjonowania podmiotów realizujących poszczególne projekty, zmian prawodawstwa oraz innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań.

Wszelkie dokumenty ewaluacyjne będą sporządzane przez Zespół ds. rewitalizacji i adresowane do Burmistrza Siedliszcza. Ewaluacja on-going będzie podstawą do rozpoczęcia procesu aktualizacji LPR, natomiast po przeprowadzeniu ewaluacji ex-post wszelkie rozbieżności pomiędzy pierwotnymi ustaleniami LPR, a jego rzeczywistym wykonaniem będą szczegółowo wyjaśnione.

13.3. ZASADY I TRYB AKTUALIZACJI PROGRAMU

Proces rewitalizacji, jako rozciągnięty w czasie, podlegał będzie wpływowi czynników zewnętrznych, co implikuje konieczność założenia okresowej aktualizacji LPR oraz aktualizacji nadzwyczajnej w razie zaistnienia okoliczności istotnie wpływających na LPR.

Do podjęcia okresowych działań naprawczych i aktualizacji LPR podstawą będzie system monitorowania i ewaluacji. Okresowa aktualizacja będzie przeprowadzana w przypadku gdy stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów, zaistnieje potrzeba wprowadzenia do programu nowego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, zmiany harmonogramu realizacji projektów, planu finansowego lub konieczność aktualizacji wskaźników. Do LPR na późniejszym etapie jego realizacji będą mogli dołączyć dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących). Preferowane będą te inicjatywy, które mogą

się przyczynić do sukcesu Lokalnego Programu Rewitalizacji w zakresie wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego.

Biorąc pod uwagę czas obowiązywania dokumentu (2016-2023), może zająć konieczność aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji, dlatego LPR będzie posiadać formułę otwartą. W przypadku zmiany wymogów prawnych, pojawiania się nowych problemów, zmian w otoczeniu oraz potrzeby utworzenia nowych projektów – będzie on aktualizowany. Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, potrzeby mieszkańców obszarów zdegradowanych, możliwości budżetu gminy oraz dostępność środków zewnętrznych będą determinować nowych odbiorców i zakres nowych projektów. Informacje o stanie realizacji LPR oraz ewentualnych zamierzeniach aktualizujących dokument będą publicznie udostępniane. Ewentualność wprowadzenia poprawek i aktualizacji dokumentu wiązała się będzie z przyjęciem odpowiedniej uchwały przez Radę Miejską, tak aby LPR mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. Wszelkie zmiany w dokumencie będą musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne.

Procedura okresowej aktualizacji LPR obejmuje następujące kroki:

1. Zainteresowane podmioty publiczne i prywatne, działające na obszarach wskazanych do rewitalizacji w ramach LPR lub zainteresowane podjęciem takiej działalności w trybie ciągłym zgłaszają swoje propozycje w zakresie zmiany LPR w formie pisemnej do Urzędu Miejskiego lub w formie karty projektu umieszczonej na stronie internetowej gminy, jeżeli propozycja dotyczy wprowadzenia nowego projektu rewitalizacyjnego.

Tabela 6. Wzór karty projektu rewitalizacyjnego

Podmiot, który będzie realizował projekt np. gmina, powiat, przedsiębiorstwo, stowarzyszenie, spółdzielnia, szkoła, podmiot leczniczy, itp.	
Nazwa projektu:	
Opis projektu:	
Zadania planowane do realizacji w ramach projektu:	
Miejsce realizacji projektu:	
Szacowana wartość projektu:	
Planowany okres realizacji: (mm/rrrr –mm/rrrr)	
Źródło finansowania: (fundusze UE, środki gminy, środki prywatne):	
Rezultaty planowanego projektu: (znaczenie dla obszaru, wpływ na redukcję problemów, oddziaływanie na otoczenie):	

2. Podczas przeprowadzania ewaluacji on-going (w 2018, 2020 oraz 2022 r.) Burmistrz Siedliszcza wraz z Zespołem ds. rewitalizacji dokona weryfikacji zgłoszonych propozycji i wyda opinię odnośnie włączenia lub odmowy włączenia zgłoszonego projektu bądź innej proponowanej zmiany do Lokalnego Programu Rewitalizacji,
3. Jeżeli przeprowadzona ewaluacja skuteczności dotychczasowych działań i propozycje interesariuszy spowodują konieczność włączenia do LPR nowych projektów, modyfikacji założonych celów bądź też wyznaczonych kierunków działań warunkujących powodzenie rewitalizacji, Burmistrz wraz z Zespołem ds. rewitalizacji podejmuje decyzję o przystąpieniu do okresowej aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji,
4. Dokument LPR zostaje uaktualniony zgodnie z proponowanymi zmianami, a następnie poddany konsultacjom społecznym,
5. Zaktualizowany LPR, poddany będzie konsultacjom społecznym poprzez bezpośrednie konsultacje z mieszkańcami w zakresie identyfikacji nowych problemów i potrzeb rewitalizacyjnych.
6. LPR po konsultacjach z mieszkańcami, jest ponownie uchwalany przez Radę Miejską Siedliszcze,
7. W celu przejrzystości LPR dla wszystkich zaangażowanych podmiotów (w tym IZ RPO WL) oraz partnerów, zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Miejskiej w postaci rejestru zmian,
8. Zaktualizowany LPR po przyjęciu przez Radę Miejską jest zgłaszany do Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego.

Jeżeli do LPR zgłoszone zostaną wyjątkowo istotne dla społeczności lokalnej projekty, a termin okresowej aktualizacji jest stosunkowo odległy lub gdy zaistnieją istotne zmiany w otoczeniu wpływające na LPR, Burmistrz ma możliwość przystąpienia do procesu nadzwyczajnej aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Do 31 grudnia 2023 r., Gmina Siedliszcze będzie realizować działania rewitalizacyjne w oparciu o niniejszy Lokalny Program Rewitalizacji okresowo poddawany aktualizacji.

Systematyczny monitoring, ocena skuteczności działań rewitalizacyjnych i jasny system wprowadzania modyfikacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji w reakcji na zmiany w otoczeniu umożliwi dostosowywanie jego założeń do bieżących uwarunkowań zewnętrznych wpływających na efektywność realizacji zaplanowanych działań, mających na celu poprawę zdiagnozowanej sytuacji kryzysowej.

14. PROCES STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU NA ŚRODOWISKO

Rozdział zostanie uzupełniony po przeprowadzeniu Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Siedliszcze na lata 2016 – 2023, który realizowany jest równolegle z procesem weryfikacji projektu dokumentu przez Instytucję Zarządzającą RPO WL.

15. ZAŁĄCZNIK NR 1. PODSTAWA PRAWNA I METODA OPRACOWANIA PROGRAMU

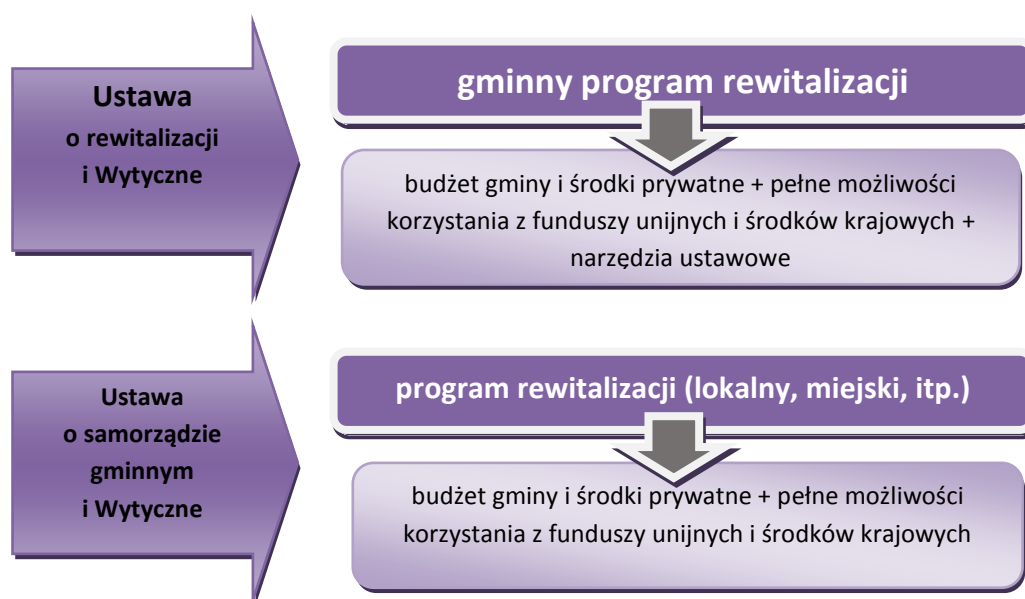
15.1. KONTEKST ORAZ PODSTAWY PRAWNE OPRACOWANIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Prace związane z opracowaniem Programu Rewitalizacji dla gminy Siedliszcze zostały zapoczątkowane Uchwałą Nr XXIV/190/17 Rady Miejskiej w Siedliszczu z dnia 15 lutego 2017 roku w sprawie przystąpienia do opracowania „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016 – 2023”.

Działania rewitalizacyjne w obecnym okresie programowania Unii Europejskiej zyskały nowe podstawy formalno-prawne. Wraz z wejściem w życie *Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. 2015 poz. 1777)* doprecyzowano zakres zadań własnych gminy w obszarze działań rewitalizacyjnych. Zmiana ta nie wprowadza nowego zadania własnego gminy, obciążając ją obowiązkami dotychczas nierealizowanymi, lecz jedynie sankcjonuje i porządkuje obecnie istniejący stan faktyczny w tym zakresie. Ustawa określa zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji przy pomocy gminnego programu rewitalizacji. Do 31 grudnia 2023 roku ustawa dopuszcza realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach wdrażania innego programu rewitalizacji (w tym lokalnego lub miejskiego) przyjmowanego uchwałą rady gminy. W ustanowionym okresie przejściowym możliwe jest prowadzenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych poprzez dwa typy programów rewitalizacji, sporządzanych w oparciu o:

- *Ustawę z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji – gminny program rewitalizacji;*
- *Ustawę o samorządzie gminnym;*
- *Wytyczne ministerialne i Zasady regionalne* - lokalny lub miejski program rewitalizacji:
  - ❖ *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* Ministra Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r.;
  - ❖ *Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim* Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Departamentu Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym z grudnia 2015 r.

PRACOWANIE PROGRAMU REWITALIZACJI ZGODNIE Z ZASADAMI OKREŚLONYMI W KAŻDYM Z POWYŻSZYCH ŹRÓDEŁ WIAŻE SIĘ Z KONKRETNymi KONSEKWENCJAMI, KTÓRE ZOSTAŁY PRZEDSTAWIONE NA PONIŻSZYM SCHEMACIE.

Niniejszy Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Siedliszcze został opracowany zgodnie z *Wytycznymi*⁵ i *Zasadami*⁶, w związku z czym na zaplanowane działania rewitalizacyjne, oprócz środków własnych i środków inwestorów prywatnych, gmina Siedliszcze ma możliwość pozyskania funduszy unijnych i środków krajowych.

W obecnym okresie programowania Unii Europejskiej na lata 2014-2020 wprowadzono szersze i bardziej kompleksowe pojęcie rewitalizacji. Obecna definicja rewitalizacji wynika z *Ustawy o rewitalizacji, Narodowego Planu Rewitalizacji 2022* (będącego obecnie na etapie projektu i założeń), *Wytycznych oraz Zasad*. Według ich zapisów rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji w sposób zaplanowany oraz zintegrowany na podstawie gminnego programu rewitalizacji (wg *Ustawy o rewitalizacji*) lub innego programu rewitalizacji (lokalnego, miejskiego wg *Wytycznych oraz Zasad*).

Zasadniczym elementem lokalnego programu rewitalizacji jest wyznaczenie obszaru zdegradowanego, tj. obszaru na którym zidentyfikowano sytuację kryzysową. Jest to sytuacja, w której mierniki poziomu rozwoju sfer społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej są na niskim poziomie lub obserwuje się ich silną tendencję spadkową. Za stan kryzysowy należy uznać sytuację występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych współwystępujących z negatywnymi zjawiskami co

⁵Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministra Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r.

⁶Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Departamentu Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym z grudnia 2015 r.

najmniej z jednej ze sfer gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej.

Kolejnym etapem jest wyznaczenie obszaru rewitalizacji, który może się zawierać w całości lub w części obszaru zdegradowanego. Niezwykle ważny jest fakt, że *Ustawa, Wytyczne i Zasady* ograniczają powierzchnię obszaru rewitalizacji do maksymalnie 20% powierzchni gminy oraz liczbę zamieszkującej go ludności do maksymalnie 30% mieszkańców gminy.

Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Siedliszcze na lata 2016-2023 został poddany weryfikacji pod kątem zgodności z *Wytycznymi* przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego. Weryfikacja została przeprowadzona w oparciu o Procedurę oceny programów rewitalizacji w Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020.

15.2. PRZYJĘTA METODYKA PRAC

Zasady opracowania LPR

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Siedliszcze opracowany został z wykorzystaniem modelu ekspercko-partycypacyjnego, polegającego na możliwie szerokim udziale wszystkich interesariuszy w pracach nad Programem, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych, odpowiadających między innymi za zorganizowanie procesu konsultacji społecznych oraz przygotowanie końcowej wersji dokumentu. Przy opracowaniu LPR kierowano się następującymi zasadami, dzięki którym powstał dokument najlepiej odpowiadający na potrzeby rewitalizowanego obszaru i jego mieszkańców:

- partycypacja społeczna,
- kompleksowość, koncentracja, komplementarność,
- planowanie w oparciu o realnie możliwe do uzyskania środków.

Proces rewitalizacji w dokumencie został przedstawiony jako przedsięwzięcie całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni, środowiska i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany. Rewitalizacja poprzez realizację spójnych i komplementarnych działań, jest kompleksowa, co prowadzi do zmian w różnych sferach życia mieszkańców.

Partycypacja społeczna

Partycypacja społeczna jest nieodłącznym elementem procesu rewitalizacji i stanowi fundament wszelkich działań na każdym etapie tego procesu. Kluczowym elementem prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji było zapewnienie włączenia lokalnej społeczności w proces jego opracowania. Mieszkańcy miasta i gminy zostali włączeni w proces diagnozowania problemów, wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, określenia celów rewitalizacji oraz identyfikacji przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych. Niezbędne dla opracowania LPR było nawiązanie dialogu z szerokim kręgiem interesariuszy i przeprowadzanie transparentnego procesu konsultacji społecznych. Dzięki zapewnieniu wkładu społeczności lokalnej w opracowanie LPR będzie miała ona czynny wkład przy wdrażaniu i utrzymaniu przyjętych założeń. Partycypacja społeczna w ramach rozpoczętego procesu rewitalizacji opierała się na drabinie partycypacyjnej, mającej na celu nawiązanie kontaktu z interesariuszami procesu rewitalizacji:

- ❖ Informowanie:
  - strona internetowa Urzędu Miejskiego w Siedliszczu (zakładka poświęcona rewitalizacji) – informacje nt. opracowania, wdrażania i monitoringu LPR oraz dokumenty do konsultacji i ankiety (dotarcie do jak największej liczby mieszkańców, w tym osób młodych),
  - ogłoszenia na terenie miasta – plakaty, broszury (dotarcie do mieszkańców, w tym osób starszych),
  - ogłoszenia w Urzędzie Miejskim oraz w Ośrodku Pomocy Społecznej w Siedliszczu (dotarcie do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym).
- ❖ Konsultowanie (ankiety, badania, spotkania i uzgodnienia):
  - bezpośrednie spotkania z mieszkańcami,
  - 📄 ankietyzacja w formie papierowej i elektronicznej,
  - 📄 wyłożenie projektu LPR do publicznego wglądu wraz z możliwością wnoszenia uwag i propozycji projektów (na kartach projektów).
- ❖ Aktywne uczestnictwo zainteresowanych stron:
  - 📄 włączenie się interesariuszy w realizację działań rewitalizacyjnych.

Kompleksowość, koncentracja, komplementarność Lokalnego Programu Rewitalizacji

Program rewitalizacji ujmuje działania w sposób **kompleksowy** (z uwzględnieniem projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych ze środków europejskich, w tym: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego oraz innych publicznych lub prywatnych) tak, aby nie pomijać aspektu społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno-funkcjonalnego i technicznego. Zaplanowane inwestycje nie są nastawione jedynie na szybki efekt poprawy estetyki przestrzeni, czy skupione tylko na działaniach remontowych i modernizacyjnych, które nie skutkują zmianami strukturalnymi na obszarze zdegradowanym. Lokalny Program Rewitalizacji złożony z wielu różnorodnych projektów jest konstrukcją warunkującą osiągnięcie kompleksowości interwencji. Projekty

inwestycyjne oraz tzw. “miękkie” są wzajemnie powiązane, jak również charakteryzują się synergią.

Podczas przygotowania dokumentu zastosowano zasadę **koncentracji**:

- terytorialnej przejawiającej się w tym, iż działania rewitalizacyjne skierowane są ku pewnemu, określonymu dzięki diagnozie, obszarowi. LPR został skierowany do obszarów najbardziej potrzebujących pomocy, gdzie koncentracja problemów jest największa;
- tematycznej, która polega na tym, że działania skupiają się na rozwiązaniu problemów, które według diagnozy najbardziej szkodzą obszarowi problemowemu. Koncentracja interwencji i konieczność hierarchizacji potrzeb powoduje, że LPR dotyczy obszaru zdegradowanego w mieście i obszarach wiejskich gminy, tj. tych, gdzie skala problemów i zjawisk kryzysowych jest największa.

Wymogiem koniecznym dla wspierania projektów rewitalizacyjnych jest zapewnienie ich **komplementarności** w różnych wymiarach:

- ❖ *Komplementarność przestrzenna* – na etapie tworzenia dokumentu wzięto pod uwagę wzajemne powiązania pomiędzy projektami rewitalizacyjnymi. Zapewnienie komplementarności przestrzennej projektów rewitalizacyjnych ma służyć temu, by program rewitalizacji efektywnie oddziaływał na cały dotknięty kryzysem obszar (a nie punktowo, w pojedynczych miejscach), poszczególne projekty rewitalizacyjne wzajemnie się dopełniały przestrzennie oraz by zachodził między nimi efekt synergii. Celem zapewnienia komplementarności przestrzennej interwencji jest także to, by prowadzone działania nie skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary lub nie prowadziły do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie.
- ❖ *Komplementarność problemowa* oznacza konieczność realizacji projektów rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar zdegradowany we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym).
- ❖ *Komplementarność proceduralno-instytucjonalna* dotyczy takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur.
- ❖ *Komplementarność międzyokresowa* – do chwili obecnej samorząd gminy nie posiadał Lokalnego Programu Rewitalizacji skupiającego się na zdefiniowanym w diagnozie obszarze zdegradowanym.
- ❖ *Komplementarność źródeł finansowania*, w kontekście polityki spójności 2014-2020 – projekty rewitalizacyjne, wynikające z programu rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków m.in. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Silna koordynacja i synergia projektów rewitalizacyjnych finansowanych szczególnie

w ramach EFS i EFRR jest konieczna dla uzyskania korzystnych efektów dla obszaru zdegradowanego. Jednocześnie koordynacja środków programów operacyjnych ze środkami polityk i instrumentów krajowych jest konieczna dla realizacji zasady dodatkowości środków UE. Komplementarność finansowa oznacza zdolność łączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania, przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądaných zmian.

Planowanie w oparciu o realnie możliwe do uzyskania środki

W związku z ograniczonymi środkami budżetowymi gminy Siedliszcze, konieczne jest pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji. Przy programowaniu działań z udziałem środków zewnętrznych uwzględniono realne możliwości uzyskania dofinansowania z dostępnych funduszy. Uwzględniono również konieczność posiadania wkładu własnego do projektów. Ponieważ na etapie tworzenia LPR koszty projektów są szacunkami, plan finansowy programu jest z konieczności indykatywny. Realizacja poszczególnych przedsięwzięć, w tym wkład własny zostanie ujęty w Wieloletniej Prognozie Finansowej. Jednocześnie podczas naboru projektów do LPR oraz jego aktualizacji o nowe przedsięwzięcia, potencjalni partnerzy procesu rewitalizacji zadeklarują zabezpieczenie wkładu własnego.

Elementy LPR i etapy jego opracowania

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016 - 2023 składa się z trzech zasadniczych części:

- diagnostyczno – analitycznej;
- strategicznej;
- wdrożeniowo - ewaluacyjnej.

W ramach prac nad szeroką diagnozą w pierwszej kolejności przeprowadzono prace przygotowawcze polegające na zgromadzeniu materiałów źródłowych oraz danych dotyczących Miasta i Gminy Siedliszcze, zarówno ilościowych, jak i jakościowych. Dane pozyskano z Urzędu Miejskiego Siedliszcze, strony internetowej gminy (<http://www.siedliszcze.pl>), Banku Danych Lokalnych, Głównego Urzędu Statystycznego, a także raportów nadrzędnych instytucji samorządowych i wyspecjalizowanych jednostek. Dokumentami źródłowymi dla opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji była Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Siedliszcze na lata 2014 – 2020 oraz Strategia Promocji Gospodarczej. Problemy zidentyfikowane w strategiach zostały uwzględnione podczas opracowania diagnozy gminy Siedliszcze, a wskaźniki odpowiednie dla poszczególnych problemów zostały przeanalizowane w skali sołectw (dot. obszarów wiejskich) i obrębów geodezyjnych (dotyczy wyłącznie obszarów miejskich). Po zebraniu wszystkich niezbędnych danych, przeprowadzono szczegółową analizę problemów społecznych, która została uzupełniona analizą wskaźników odpowiednich dla problemów w sferach gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej. Na podstawie analizy wskaźnikowej, uwzględniającej w szczególności wskaźniki społeczno-gospodarcze, wyznaczony został obszar zdegradowany, na którym zidentyfikowano sytuację kryzysową. Wyznaczone sołectwa oraz obręby wchodzące w skład obszaru

zdegradowanego, w których zidentyfikowano najgorszą sytuację społeczną, na którą nawarstwia się największa liczba innych zdiagnozowanych problemów zostały uznane za obszar rewitalizacji.

Podczas dalszych prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji określona została wizja stanu docelowego obszaru rewitalizacji oraz cele i kierunki działań rewitalizacyjnych. Następnie zidentyfikowano projekty rewitalizacyjne realizujące przyjęte cele, opracowano szczegółowy plan ich finansowania z podaniem możliwych źródeł, opracowano harmonogram ich realizacji, a także opisano komplementarność projektów.

16. ZAŁĄCZNIK NR 2. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU GMINY

16.1. RYS HISTORYCZNY

Historia Siedliszcza jest nierozzerwalnie związana z rodami Korybutów, Witwińskich, Kożuchowskich, Podhorodyńskich, Siestrzewitwowskich, Rzewuskich i Węgleńskich.

Badania znalezisk archeologicznych z Siedliszcza i okolic świadczą o prastarych dziejach osadnictwa w tej okolicy, które sięga IV okresu epoki brązu. Późniejsza historia Siedliszcza to dzieje osady targowej położonej na południe od grodu obronnego, które sięgają prawdopodobnie początków XV wieku. Początki jej istnienia są słabo udokumentowane, a najstarsza zachowana wzmianka źródłowa poświadczająca istnienie Siedliszcza jako wsi należącej do parafii Łyszcz pochodzi z 1421 roku. Od drugiej połowy XV w. osada była w posiadaniu rodu Korybutów. W roku 1548 Tomasz i Mikołaj Korybutowie otrzymali przywilej na lokację miasta Tomisław, która miało powstać na terenie wsi Siedliszcze. Na początku XVII w. Korybutowie sprzedali majątek i przez długi okres osada bardzo często zmieniała właścicieli. Właścicielem m.in. była Walerian Podhorodyński, który na miejscu zamku zniszczonego w wyniku wojen, wznosił dwór folwarczny. Pod koniec XVII w. Siedliszcze znalazło się w posiadaniu rodu Rzewuskich. Po roku 1752 kiedy to Wacław Rzewuski został hetmanem polnym koronnym, stacjonowała w Siedliszczu chorągiew husarii, którą dowodził pułkownik Wojciech Józef Longin Węgliński. Wojciech J.L. Węgleński w 1758r. odkupił od Wacława Rzewuckiego dobra Siedliszcza i już w 1760r. otrzymał od króla Augusta III zgodę na lokację miasta na prawie magdeburskim, wraz z przywilejem na organizowanie cotygodniowych targów i czterech jarmarków rocznie, w tym dwóch dwutygodniowych. W latach 1758-1766, w miejscu starego dworu z czasów Waleriana Podhorodyńskiego, stanął nowy, okazały dwór w stylu barokowym, zaś w 1764 roku Węgleński wybudował cerkiew greko-katolicką wraz z plebanią i wydał zgodę na utworzenie parafii. Osada zamieszkiwana była głównie przez mieszczan wyznania greko-katolickiego i Żydów, podczas gdy ludność wyznania rzymsko-katolickiego przeważała w okolicznych wsiach, będących częścią dóbr. Osada korzystnie położona przy trakcie z Chełma do Łęcznej i Lublina, przy przecięciu z lokalną drogą z Rejowca do Cycowa, posiadała znaczący potencjał dla rozkwitu handlu i rzemiosła, jednak mimo starań Węgleńskiego rozwój ekonomiczny miasteczka przebiegał powoli. W 1787 r. właścicielem miasteczka został Antoni Leopold Węgleński – syn Wojciecha Józefa Longina. W 1875 roku, w ramach represji po powstaniu styczniowym, miejscowa parafia greko-katolicka została przekształcona w prawosławną. Pod koniec lat 90. XVIII miejscowa parafia greko-katolicka została przekształcona w prawosławną. W XIX wieku dobra wielokrotnie zmieniały właścicieli i na

skutek złego administrowania podupadły pod względem ekonomicznym. W kwietniu 1882 połowa zabudowań osady wraz z cerkwią i plebanią została zniszczona na skutek pożaru, w 1886 roku ogień strawił miejscową bożnicę, która odbudowana spłonęła ponownie w 1897 roku. Pod koniec XIX wieku w osadzie znajdowała się cerkiew prawosławna, synagoga, szkoła początkowa, urząd gminy, stacja pocztowa, kasa wkładowo-zaliczkowa, a także mała fabryka narzędzi rolniczych, fabryka wód gazowanych, 3 garbarnie i olejarnia. Miejscowa ludność zajmowała się wyrobem bryczek i sań, sprzedawanych później na jarmarkach w Łęcznej. Na terenie folwarku działała gorzelnia i dwa młyny wodne. W 1906 roku podjęto działania na rzecz budowy w Siedliszczu parafialnego kościoła katolickiego, zaś w 1909 roku w osadzie założony został cmentarz katolicki, mieszczący się w pobliżu cmentarza prawosławnego (wcześniej unickiego). Podczas I wojny światowej, w sierpniu 1915 r. w Siedliszczu toczyły się zacięte walki między wojskami rosyjskimi i niemieckimi. Wycofujący się Rosjanie podpalili osadę, niszcząc doszczętnie drewnianą i murowaną zabudowę całego centrum. Osadę opuściło wówczas wielu mieszkańców, tak iż spośród 2752 mieszkańców notowanych tu w 1914 roku, w 1917 roku pozostało zaledwie 945 osób. W okresie międzywojennym w osadzie funkcjonowała synagoga, cerkiew oraz szkoła ludowa. Siedliszcze, odbudowujące się ze zniszczeń wojennych, pozostawały niewielką osadą, zamieszkałą przez ludność zróżnicowaną pod względem etnicznym i wyznaniowym. W latach 1920-1922 roku miała miejsce parcelacja majątku, zaś dawny dwór przeznaczono na potrzeby urzędu gminy oraz szkoły powszechne. W latach 30. XX wieku miał miejsce gospodarczy rozwój ośrodka – powstały tu wówczas 2 młyny motorowe, 3 młyny wodne, 9 wiatraków, a także gorzelnia. Siedliszcze zostały wyzwolone spod okupacji niemieckiej w lipcu 1944 r.

Prawa miejskie Siedliszcze odzyskało w 2016 roku.

16.2. SFERA SPOŁECZNA

16.2.1. Demografia

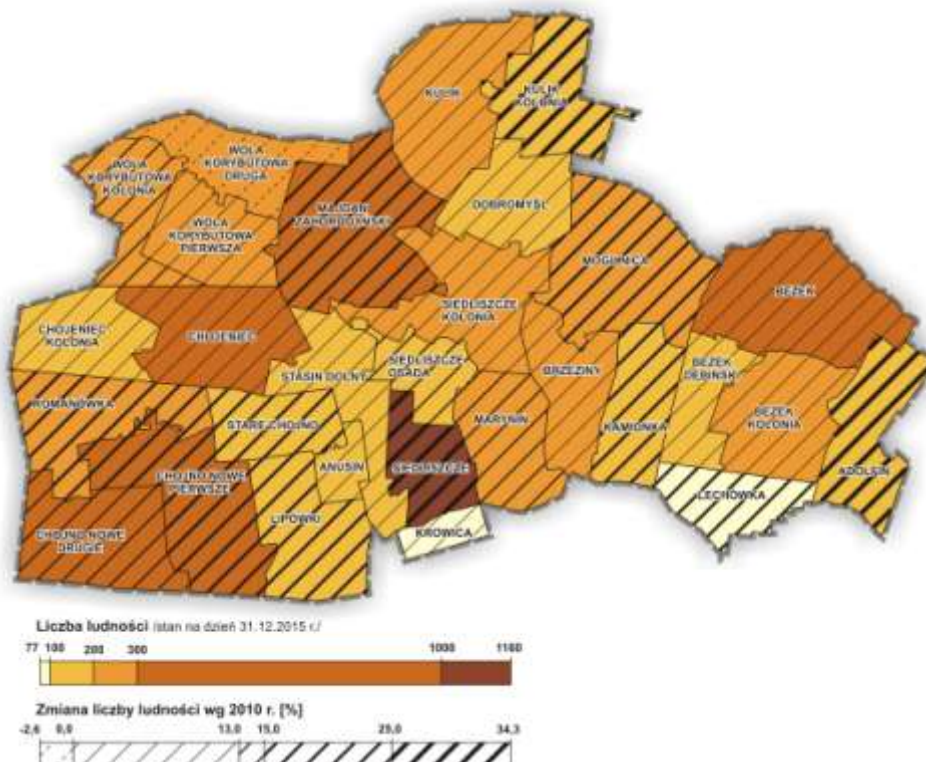
Przemiany demograficzne są niezwykle istotną składową rozwoju społeczno-gospodarczego, bo decydują one m.in. o zmianach udziału ludności w poszczególnych ekonomicznych grupach wieku. Znaczny udział ludności przedprodukcyjnej i produkcyjnej wpływa na obecną i potencjalną wielkość zasobu siły roboczej. Powoduje też określone konsekwencje gospodarcze związane z przedsiębiorczością i aktywizacją rynku pracy, co z kolei przekłada się na wysokość dochodów władz samorządowych. Z drugiej strony wizja kurczenia się zasobów siły roboczej i odpływu wykwalifikowanej ludności zagraża nowym inwestycjom. Podobnie wzrost udziału ludności w wieku nieprodukcyjnym, o czym informują wskaźniki obciążenia demograficznego, to konieczność zwiększenia wydatków socjalnych.

Według danych Urzędu Miejskiego w Siedliszczu, liczba osób zameldowanych w gminie w 2015 roku wynosiła 6963 osoby. W porównaniu do 2010 roku odnotowano wzrost liczby mieszkańców o 14,5% (o 882 osoby).

Analiza danych wykazała, iż pod względem zaludnienia największymi sołectwami/obrubami w gminie jest: Siedliszcze (1096 osób), Chojno Nowe Pierwsze (493) i Bezek (418 osób). Udział liczby mieszkańców w ogólnej liczbie ludności wynosił: Siedliszcze – 15,8%, Chojno

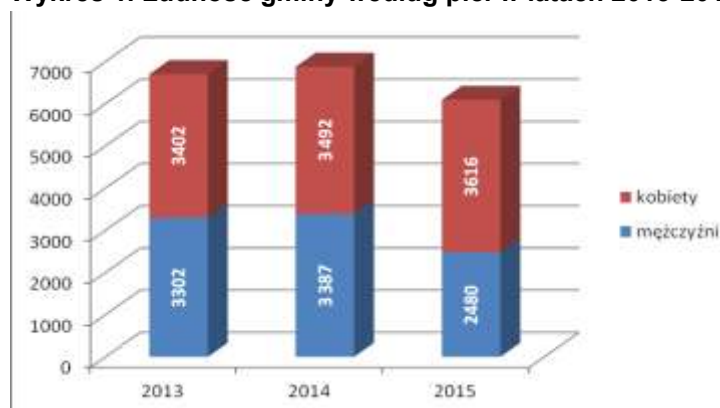
Nowe Pierwsze – 7,1%, Bezek - 6,0%. Liczba ludności w pozostałych sołectwach kształtowała się na poziomie od 326 do 77 osób w sołectwie Krowica. Najniższy odsetek mieszkańców zamieszkiwał sołectwo Krowica (1,1%) i Lechówka (1,3%). Od 2010 roku spadek ludności nastąpił jedynie w sołectwie Wola Korybutowa Druga (o 6 osób). Najwyższy wzrost liczby ludności został odnotowany w Siedliszczu (o 234 osoby), Chojnie Nowym Pierwszym (o 68), Majdanie Zahorodyńskim (o 42) oraz w Bezku i Adolfinie po 35 osób.

Rycina 11. Zmiana liczby ludności w latach 2013 – 2015 w poszczególnych sołectwach/obrębach gminy Siedliszcze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu

Spośród 6963 mieszkańców zamieszkujących gminę, 50,8% stanowiły kobiety, a 49,2% mężczyźni (3422). Średnio na 100 mężczyzn przypadało 103,4 kobiety, co jest wynikiem niższym od średniej dla województwa (106) i średniej dla powiatu (104). Od 2010 roku zaobserwowano wzrost współczynnika feminizacji, który w tym okresie wynosił 103,1 kobiet/100 mężczyzn.

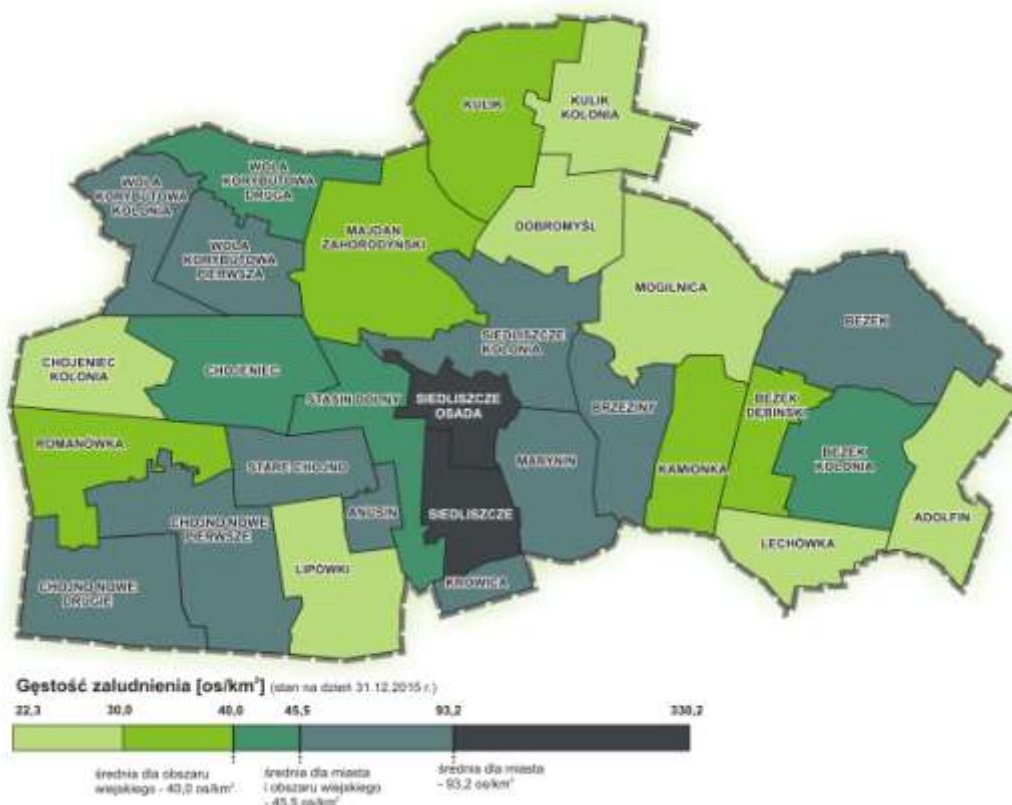
Wykres 1. Ludność gminy według płci w latach 2013-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gęstość zaludnienia

Gminę Siedliszcze charakteryzuje bardzo niski wskaźnik gęstości zaludnienia – 45 osób/1 km². Z dostarczonych danych przez Urząd Miejski w Siedliszczu wskaźnik ten wynosił 45,52 osób/km². W obszarze wiejskim gminy wskaźnik ten wynosił 39,9 osób/km², zaś dla miasta 93,24 osób/1km². Oznacza to, że gęstość zaludnienia jest wyższa od średniej dla powiatu chełmskiego (42 osoby/km²), ale zdecydowanie niższa od średniej dla województwa wynoszącej 85 osób/km². Biorąc pod uwagę liczbę ludności zamieszkałej w gminie najwyższą gęstością zaludnienia charakteryzują się jednostki analityczne: Siedliszcze Osada (330,22 osób/1km², Siedliszcze (111,37 osób/1km²) oraz sołectwo Anusin (88,59 osób/1km²). Najmniej zaludnioną jest sołectwo Chojeniec Kolonia i Lipówki, w których wskaźnik ten wynosił zaledwie 23 osoby/1km².

Rycina 12. Gęstość zaludnienia w sołectwach/obrębach Gminy Siedliszcze

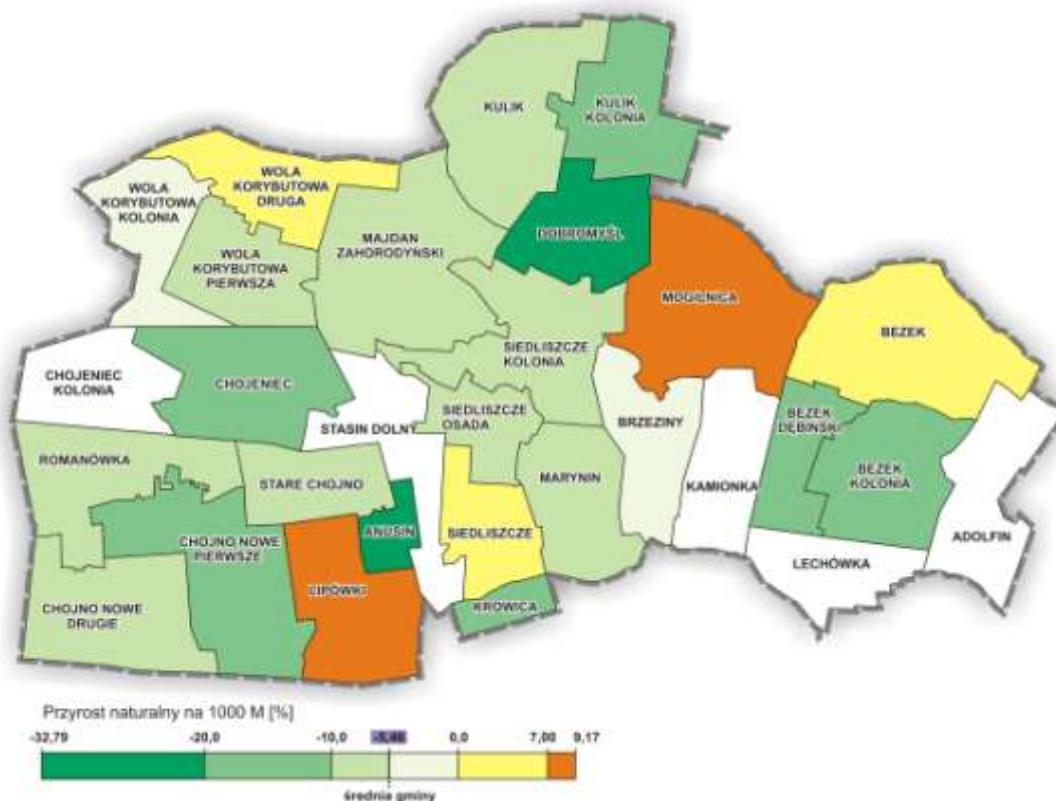

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu

Ruch naturalny i wędrowny ludności

Dynamika zmian liczby ludności kształtowana jest pod wpływem dwóch procesów demograficznych – przyrostu naturalnego oraz ruchu wędrownego (migracyjnego). Na przyrost naturalny ludności składają się zmiany w jej liczbie, powodowane przez urodzenia i zgony. W latach 2013 – 2015 zaobserwowano znaczącą (ponad dwukrotną) przewagę zgonów nad urodzeniami, co w konsekwencji daje ujemną wartość przyrostu naturalnego. Wartość przyrostu naturalnego w analizowanym okresie stale się pogłębiała, a w 2015 r. odnotowano jego wartość (- 37) dla obszarów wiejskich oraz (-1) dla obszaru miejskiego, zaś dla obszaru gminy (-38). Niekorzystne tendencje potwierdzają wskaźniki przyrostu naturalnego na 1000 osób. Wartość wskaźnika przyrostu naturalnego dla gminy wynosiła (-5,46), na terenach miejskich (-0,67), zaś dla obszarów wiejskich (-6,76).

Rycina 13. Wskaźnik przyrostu naturalnego w latach 2013 - 2015 w Gminie Siedliszcze

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu

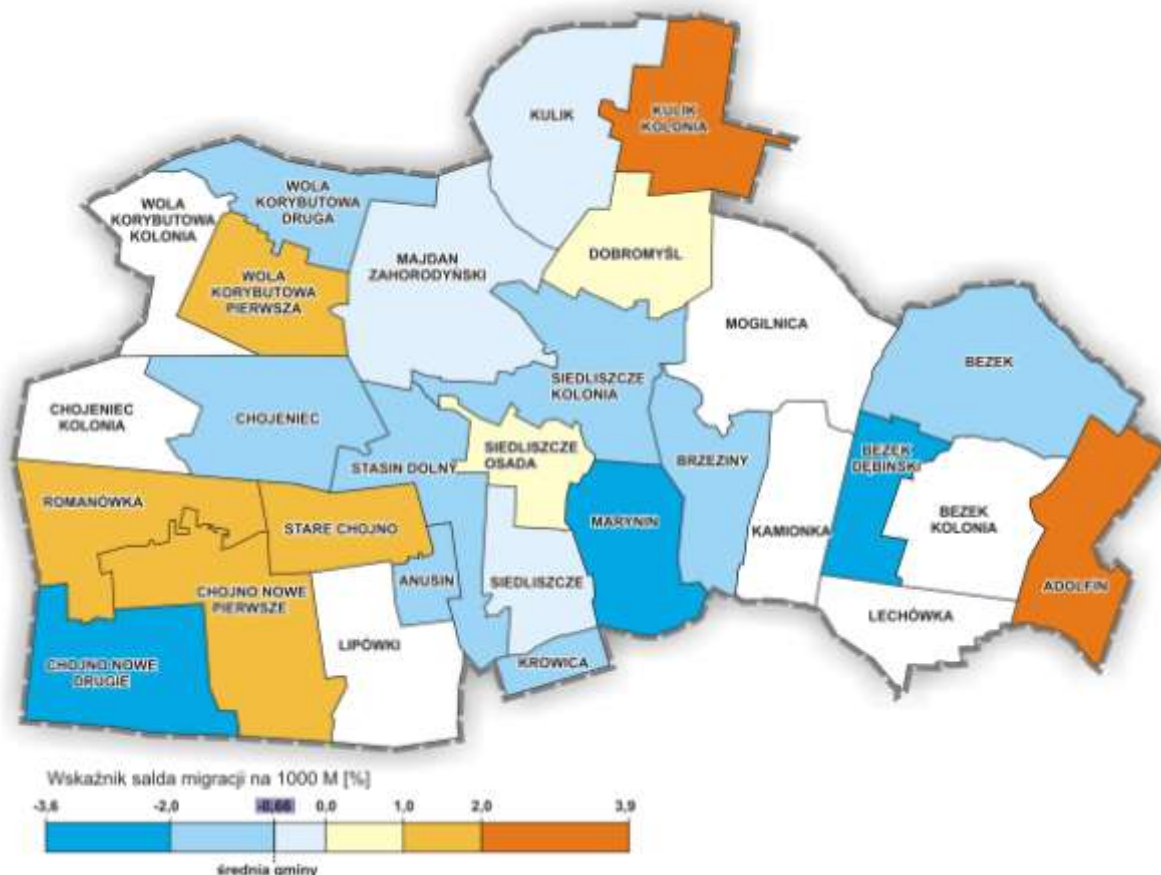
Podobnie jak w przypadku wzrastającej liczby zgonów, od 2013 roku odnotowuje się malejącą liczbę urodzeń, która w obszarze miejskim zmniejszyła się nieznacznie, bo tylko o 4 urodzenia, zaś w obszarze wiejskim gminy zmalała o 14 urodzeń, natomiast w obszarze całej gminy nastąpił spadek o 10 urodzeń. Należy spodziewać się, utrzymania tendencji, która w kolejnych latach będzie oscylowała w zbliżonym przedziale. Z punktu widzenia kierunków i możliwości rozwojowych gminy, potencjał ludnościowy jest bardzo osłabiony ze względu na ciągły ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego.

Od 2013 roku, w gminie Siedliszcze utrzymuje się stale ujemne saldo ruchu wędrownego (migracyjnego), co oznacza, iż liczba osób emigrujących na stałe z gminy była zdecydowanie wyższa niż liczba osób osiedlających się w jej granicach.

W 2015r. na terenie gminy zameldowało się łącznie 116 osób, w tym na obszarach wiejskich 53 osoby, a na terenie miasta zaledwie 8 osób. Wymeldowały się 162 osoby (72 – z obszarów wiejskich, a 18 osób z miasta), co daje saldo migracji dla całej gminy (- 46). Wartość wskaźnika salda migracji na 1000 osób, w 2015r. wyniosła (- 0,66) dla obszaru całej gminy, na wsi (- 0,35), a na terenie miasta (- 0,54). Największą liczbę zameldowań w gminie odnotowano w 2014r. i wyniosła ona 119 osób (na obszarach wiejskich 57 osób, w mieście 5 osób), przy czym w tym okresie wymeldowało się 125 osób. Od 2015 roku ruch osiedleńczy na teren gminy zmalał, zameldowało się 116 osób, przy 125 osobach, które się wymeldowały. Saldo migracji wynosiło więc (-46) osób (na obszarach wiejskich (-19), w mieście (-8). Niewielkie dodatnie saldo migracji odnotowano jedynie

w sołectwach/jednostkach analitycznych: Adolfin, Dobromyśl, Kulik Kolonia, Chojno Nowe Pierwsze, Romanówka, Stare Chojno, Wola Korybutowa Pierwsza i Siedliszcze Osada, gdzie napływ ludności wynosił łącznie 30 osób. W 7 sołectwach saldo migracji wyniosło 0, zaś w 15 odnotowano ujemne saldo migracji, z tym że najwyższym cechowały się: Chojno Nowe Drugie (-11), Marynin (-8), Bezek (-6) oraz jednostka analityczna Siedliszcze (-5). Głównym kierunkiem migracji były miasta, zwłaszcza miasto Chełm i Lublin, przy czym zameldowania w gminie mieszkańców pochodzących z miast były wyższe niż wymeldowania mieszkańców z gminy do miast. Należy nadmienić, że przytoczone powyżej dane nie oddają realnej wartości określającej obecny ruch migracyjny. Nie obejmują czasowych migracji na tle zarobkowym, zwłaszcza związanych z wyjazdem za granicę. Nie wszyscy z tych, którzy podjęli decyzję o wyjeździe decydują się na wymeldowanie, niektórzy wykonują pracę w tzw. trybie wahadłowym (część roku spędzają za granicą, część na obszarze zameldowania).

Rycina 14. Wskaźnik salda migracji w sołectwach/obrębach Gminy Siedliszcze na 2015 r

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu

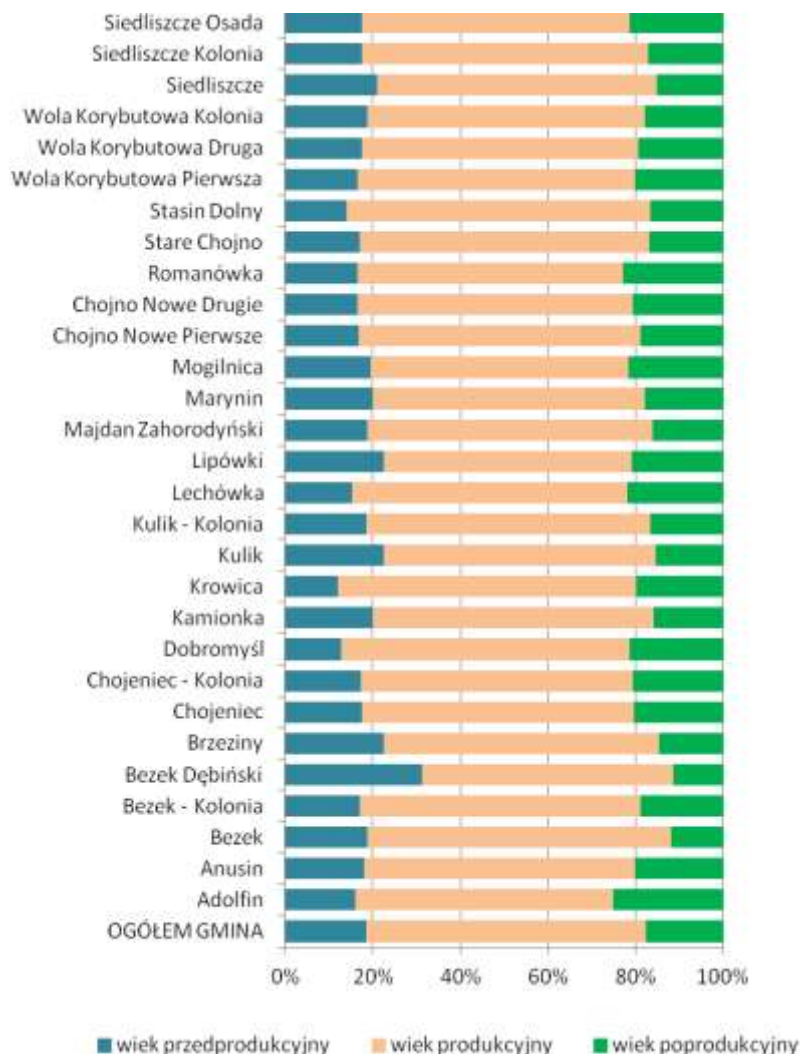
Niższe ceny nieruchomości oraz bardziej korzystne warunki zamieszkania w gminie najprawdopodobniej będą sprzyjały osiedlaniu się ludności. Do znacznego zwiększenia atrakcyjności osiedleńczej gminy przyczyni się także rozbudowywana infrastruktura techniczna. Ciągły proces dostosowywania się gminy do nowych warunków otoczenia, pozytywnie wpłynie na kierunek zmian w liczbie ludności. Przewiduje się, że chwilą uruchomienia planowanej kopalni węgla kamiennego, a tym samym stworzenia nowych miejsc pracy, liczba ludności się w znaczący sposób zwiększy. Stąd też, dalszy rozwój gminy

zależać będzie od podniesienia poziomu atrakcyjności, warunkujących napływ nowych mieszkańców. Z uwagi na młody wiek migrantów, wpłynęłoby to korzystnie zarówno na strukturę wieku, jak też na wielkość przyrostu naturalnego. Dlatego też, niezbędne jest podjęcie działań zmierzających nie tylko do stworzenia miejsc pracy, ale również warunków mieszkaniowych, opieki nad dziećmi oraz możliwości rozwoju osobistego i atrakcyjnego spędzania wolnego czasu, czemu będzie służyć wybudowanie zbiornika „Oleśniki” w sąsiednich gminach.

Struktura wieku mieszkańców

Na liczbę ludności decydujący wpływ mają dwa czynniki: ruch naturalny oraz wędrowną ludności. Te z kolei zdeterminowane są przez strukturę ludności według wieku i płci. Struktura ludności według biologicznych grup wieku to kategoria mająca szczególne znaczenie społeczne. Należy zwrócić uwagę na sygnały płynące ze struktury ludności według ekonomicznych grup wieku. Obserwuje się wprawdzie niewielki, ale systematyczny, spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, przy jednoczesnym wzroście liczby ludności w wieku produkcyjnym. W 2015 roku udział osób w wieku przedprodukcyjnym stanowił zaledwie 19,43% ogółu mieszkańców gminy, co w porównaniu do 2013 roku oznacza spadek o 0,52%. Na obszarach wiejskich gminy udział grupy wiekowej był jeszcze niższy i zmalał o 0,91%. Natomiast na obszarze miasta Siedliszcze zaznaczyła się tendencja odwrotna. Zaobserwowano wzrost udziału liczby osób wieku przedprodukcyjnym (o 1,05%) z 19,57% w 2013 roku do 20,62% w 2015 roku. Maleje, choć nieznacznie odsetek mieszkańców w wieku produkcyjnym. Udział tej grupy ekonomicznej w strukturze ludności gminy wynosił 64,20% i tu nastąpił niewielki spadek (o 0,81%). Na obszarach wiejskich wskaźnik ten utrzymywał się na podobnym poziomie (64,4%), zaś w mieście Siedliszcze obniżył się o 2,91% (z 67,32% do 64,41%) w analizowanych latach. Udział liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w gminie wzrósł bardzo wyraźnie z 16,65% w roku 2013 do 18,28% w 2015 roku. Odnotowano także wzrost udziału tej grupy ekonomicznej zarówno na obszarach wiejskich, jak i w mieście. Rozpatrując strukturę wieku w poszczególnych sołectwach należy stwierdzić, iż najbardziej korzystna struktura wieku ludności ma miejsce w sołectwach: Bezek – Kolonia, Brzeziny, Kulik, Wola Korybutowa Druga, Lipówki i Kamionka, gdzie występuje znaczny udział w grupie ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz najniższy wskaźnik ludności w wieku poprodukcyjnym. Najbardziej zaawansowane starzenie społeczeństwa występuje w sołectwach: Adolfin, Romanówka, Mogielnica i Chojeniec Kolonia.

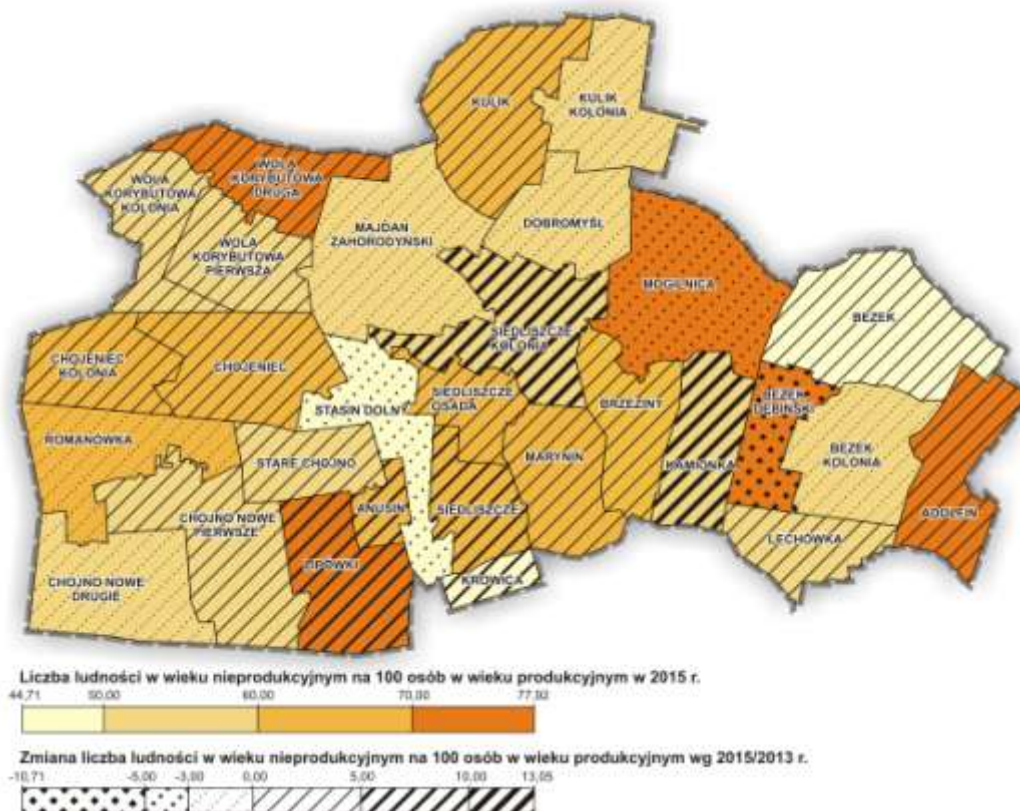
Wykres 2. Struktura wieku ludności w sołectwach/obrębach w gminie Siedliszcze (%) - 2015r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu

Zmiany w populacji osób w wieku przedprodukcyjnym i wieku produkcyjnym mają swoje odzwierciedlenie w postaci wskaźników obciążenia demograficznego. Wskaźnik ten wyraża stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (przed- i poprodukcyjnym) na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 2015 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 59 osób w wieku nieprodukcyjnym i wielkość ta od 2013 roku wzrastała sukcesywnie (z 56 osób do 59). Rozpatrywany wskaźnik miał wartość niewiele niższą niż przeciętnie w powiecie (58) i województwie (60). W sołectwach: Adolfin, Bezek Dębiński, Lipówki, Mogilnica i Wola Korybutowa Druga wskaźnik wskazywał, że 100 osób w wieku produkcyjnych utrzymywało 70 osób w wieku nieprodukcyjnym. Wzrastający odsetek osób w wieku produkcyjnym świadczy o zaistnieniu zjawiska renty demograficznej – obecnie korzystnie wpływającej na dynamikę rozwoju gospodarczego, ale przede wszystkim wskazuje na postępujący proces starzenia się społeczeństwa gminy. Przeprowadzone

analizy wykazały, że w gminie wyraźnie zaznacza się ten proces, jednakże nie przybiera on jeszcze znaczących rozmiarów, zatem aktualnie nie ma bezpośredniego zagrożenia jego negatywnymi skutkami i zbyt dużego obciążenia demograficznego.

Rycina 15. Zmiana liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2013 i 2015 roku wg sołectw/obrębów gminy Siedliszcze

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu

Reasumując, należy stwierdzić, że na przestrzeni lat w gminie zachodziły znaczne zmiany zarówno w liczbie, jak też i w strukturze ludności, a głównymi czynnikami powodującymi te zmiany były: zmniejszająca się liczba urodzeń, przesuwanie się roczników wyżowych przez kolejne grupy wieku oraz przedłużanie się przeciętnej długości trwania życia. Oznacza to, że w przyszłości przy zachowanej strukturze, sytuacja gminy pod tym względem będzie ulegać pogorszeniu, tzn. mniej osób będzie wchodzić w wiek produkcyjny, więcej natomiast zasilać będzie grupę osób starszych. Oznacza to naruszenie równowagi pokoleniowej, ponieważ przy zachowaniu dotychczasowych trendów rozwoju będzie coraz mniej dzieci, a tym samym potencjalnych przyszłych pracowników, a coraz więcej osób w wieku poprodukcyjnym.

Prognoza demograficzna

Prognozy demograficzne stanowią ważne dane wyjściowe, wpływające na planowanie rozwoju gminy. W odniesieniu do danych demograficznych, należy stwierdzić, iż w ostatnich 10 latach odnotowywano niekorzystne dla rozwoju gminy spadki liczby mieszkańców, które wynikały zarówno z ujemnego salda migracji, jak i ujemnego przyrostu naturalnego. Gmina

miejsko - wiejska Siedliszcze jest jedną z najbardziej zaludnionych gmin w powiecie chełmskim, stanowiąc niemal 8,8% ludności powiatu chełmskiego. Wyższym wskaźnikiem cechuje się wyłącznie gmina Chełm – 18,1%. Pod względem gęstości zaludnienia gmina Siedliszcze zajmuje także dosyć wysoką pozycję w powiecie chełmskim z wielkością kształtującą się na poziomie 45os/km². Wyższym wskaźnikiem cechują się wyłącznie: gmina wiejska Rejowiec Fabryczny (50os/km²), gmina wiejska Rejowiec (62 os/km² – w 2017 r. utworzono m. Rejowiec – brak danych), gmina wiejska Chełm (65 os/km²) oraz miasto Rejowiec Fabryczny (311 os/km²). Biorąc pod uwagę strukturę wiekową społeczeństwa, w gminie Siedliszcze dominują osoby w wieku produkcyjnym, w 2015 roku ich udział kształtował się na poziomie około 64,2 % ludności gminy.

Prognozę demograficzną poddano analizie, rozpatrując ją w 3 wariantach:

- ❖ wariant I - oszacowany na podstawie przyrostu liczby ludności w ostatnich 10 latach, dane z Banku Danych Lokalnych;
- ❖ wariant II - oszacowany na podstawie przyrostu liczby ludności w ostatnich 5 latach, dane z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu;
- ❖ wariant III – oszacowany na podstawie „Prognozie ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu” opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny.

Wariant I - oszacowany na podstawie faktycznego przyrostu liczby ludności w ostatnich 10 latach – Bank Danych Lokalnych.

Według prognozy opartej o stały przyrost liczby ludności stanowiący średnią z ostatnich 10 lat wynika, iż liczba mieszkańców w gminie Siedliszcze będzie sukcesywnie się zmniejszać, co odpowiada aktualnemu trendowi demograficznemu, co obrazuje tabela poniżej.

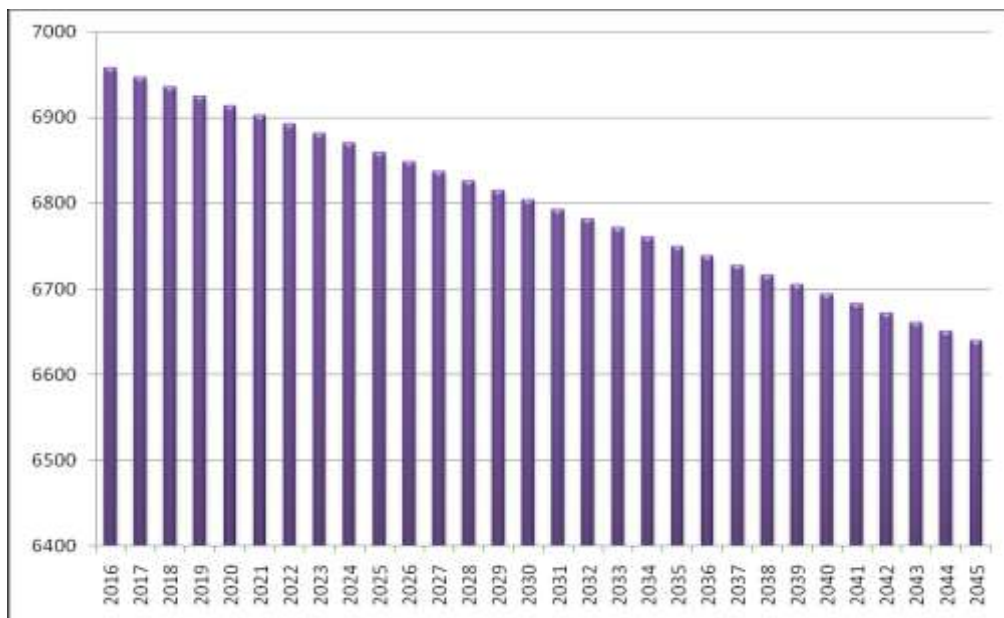
Tabela 7. Zmiana liczby ludności w latach 2005 – 2015 (wariant I)

rok	liczba ludności	przyrost roczny [osoba]	wskaźnik przyrostu rocznego
2005			
2006	7055	-22	-0,31
2007	6978	-77	-1,1
2008	7002	24	0,34
2009	6993	-9	-0,13
2010	7098	105	1,48
2011	7047	-51	-0,72
2012	6973	-74	-1,06
2013	6959	-14	-0,2
2014	6972	13	0,19
2015	6969	-3	-0,04
średnio w ciągu ostatnich 10lat		-11	
przyrost 10 letni	-108		

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Szacuje się, że w ciągu 30 lat liczba zmniejszy się o ok. 319 osób. Na podstawie przeprowadzonego prognozowania można uznać, że w roku 2045 przy założeniu dotychczasowego trendu liczba ludności gminy będzie wynosić ok. 6639. Wykres poniżej obrazuje szacowany przyrost liczby ludności dla gminy Siedliszcze w ciągu kolejnych 30 lat na podstawie banku Danych Lokalnych.

Wykres 3. Prognoza demograficzna dla gminy Siedliszcze na lata 2016 – 2045 – wariant I

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

wariant II - oszacowany na podstawie przyrostu liczby ludności w ostatnich 5 latach, dane z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu.

Według prognozy opartej o stały przyrost liczby ludności stanowiący średnią z ostatnich 5 lat wynika, iż liczba mieszkańców w gminie Siedliszcze będzie sukcesywnie się zwiększać.

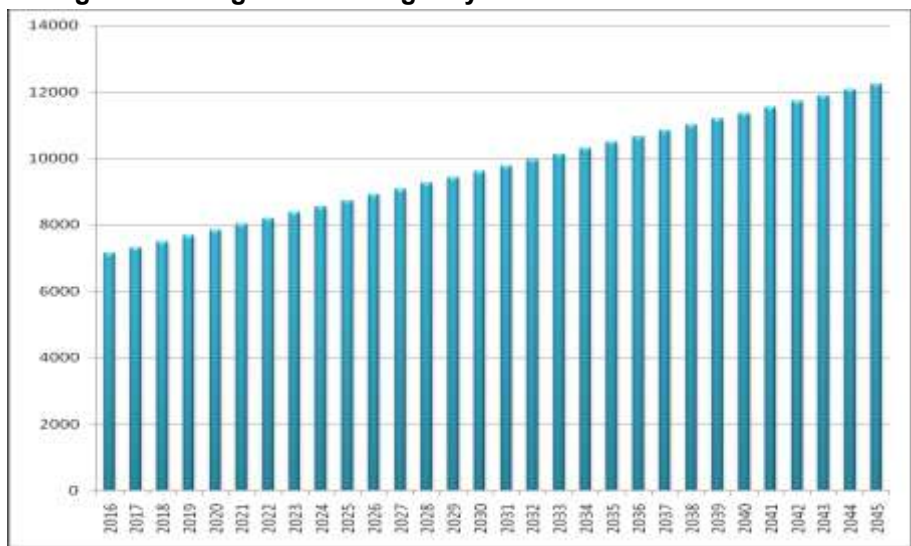
Tabela 8. Zmiana liczby ludności w latach 2010 – 2015 (wariant II)

rok	liczba ludności	przyrost roczny [osoba]	wskaźnik przyrostu rocznego
2010	6081		
2011	6232	151	2,42
2012	6425	193	3,00
2013	6599	174	2,64
2014	6794	195	2,87
2015	6963	169	2,43
średnio w ciągu ostatnich 5 lat	882		
przyrost 5 letni		176	

źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu

Szacuje się, że w ciągu 30 lat liczba zwiększy się o ok. 5104 osób. Na podstawie przeprowadzonego prognozowania można uznać, że w roku 2045 przy założeniu wzrostowego trendu, liczba ludności gminy będzie wynosić ok. 12 243. Wykres poniżej obrazuje szacowany przyrost liczby ludności dla gminy Siedliszcze w ciągu kolejnych 30 lat na podstawie danych pozyskanych z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu.

Wykres 4. Prognoza demograficzna dla gminy Siedliszcze na lata 2016 – 2045 – wariant II

źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu

wariant III – oszacowany na podstawie „Prognozy ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu” opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny.

„Prognoza ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu”, opracowana przez Główny Urząd Statystyczny, jest spójna z obowiązującą od 1 października 2014 r. prognozą dla województw na lata 2014 – 2050. Zgodnie z „Prognozą...”, w latach 2015-2045 liczba ludności powiatu chełmskiego na przestrzeni lat będzie systematycznie maleć. Przyjęto, iż liczba ludności gminy Siedliszcze stanowić będzie 8,8% ludności powiatu chełmskiego w poszczególnych prognozowanych latach.

Tabela 9. Szacunkowy przyrost liczby ludności w latach 2015 – 2045 uwzględniający Prognozę ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu

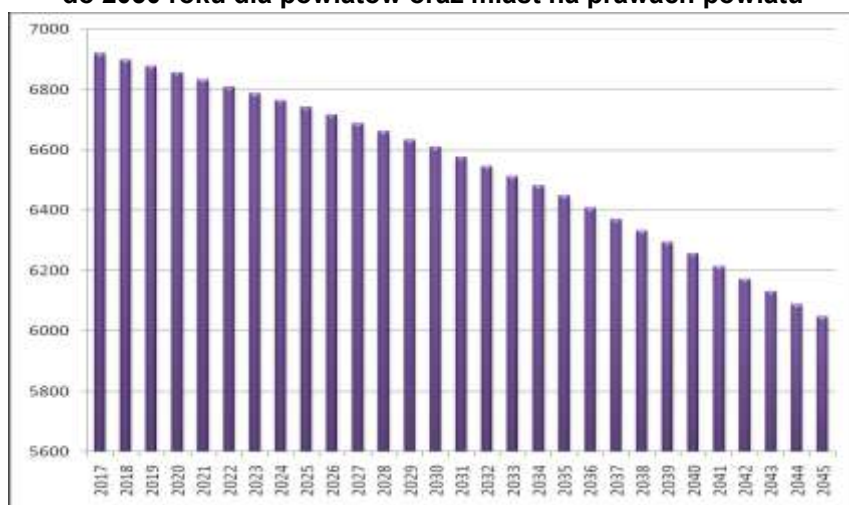
rok	liczba ludności		przyrost ludności		wskaźnik przyrostu rocznego	
	powiat chełmski	gmina Siedliszcze	powiat chełmski	gmina Siedliszcze	powiat chełmski	gmina Siedliszcze
prognoza na rok 2016	78 866	6940				
prognoza na rok 2017	78 624	6919	-242	-21	-0,31	-0,31
prognoza na rok 2018	78 381	6897	-243	-21	-0,31	-0,31
prognoza na rok 2019	78 140	6876	-241	-21	-0,31	-0,31

prognoza na rok 2020	77 899	6855	-241	-21	-0,31	-0,31
prognoza na rok 2025	76 618	6741	-256	-23	-0,33	-0,33
prognoza na rok 2030	75 107	6609	-302	-27	-0,4	-0,4
prognoza na rok 2035	73 263	6447	-368	-32	-0,5	-0,5
prognoza na rok 2040	71 096	6256	-433	-38	0,61	0,61
prognoza na rok 2045	68 712	6047	-477	-48	-0,69	-0,69
przyrost liczby ludności			- 10 154	- 893		

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Najwolniejszy spadek liczby mieszkańców prognozowany jest do roku 2020, gdzie rocznie liczba mieszkańców zmniejszać się będzie o ok 0,31%. Najszybszy spadek prognozuje się od roku 2040, kiedy to corocznie liczba ludności zmniejszać się będzie o ponad 0,6%. W przeciągu analizowanych lat prognozuje się, iż liczba mieszkańców gminy zmniejszy się o około 893 osób w stosunku do roku 2016, co stanowić będzie blisko 13% obecnej liczby mieszkańców gminy. Z prognozy demograficznej GUS można wywnioskować, iż do około 2020 roku nie będą widoczne istotne zmiany w strukturze wiekowej społeczeństwa. Z kolei po roku 2020 przewiduje się spadek liczby ludności zarówno w wieku przedprodukcyjnym, jak i produkcyjnym oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Zjawisko to wskazuje na wzrost średniej wieku mieszkańców gminy, czyli starzenie się społeczeństwa. Należy podkreślić, iż prognoza demograficzna GUS została sporządzona dla powiatów, w tym przypadku dla powiatu chełmskiego, w skład którego wchodzi 13 gmin wiejskich, 2 gminy miejsko-wiejskie (Siedliszcze i Rejowiec) oraz 1 miasto, w związku z powyższym cechują się one różnymi uwarunkowaniami rozwojowymi i krajobrazowymi.

Wykres 5. Szacunkowy przyrost ludności w latach 2016-2045 na podstawie Prognozy ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wariant I i wariant III bazują na danych uzyskanych z Banku Danych Lokalnych, które wskazują iż liczba ludności w gminie Siedliszcze zmniejszy się odpowiednio o: wariant I – 319 osób, wariant III – o 893 osoby. Wyniki uzyskane w wariantach I i III mają charakter wyłącznie poglądowy i nie uwzględniają planowanych działań inwestycyjnych na poziomie krajowym czy też regionalnym, które z pewnością mogą się przyczynić do wzrostu liczby mieszkańców w gminie Siedliszcze. Zwraca się uwagę, iż w perspektywie 30-letniej, na terenie gminy pojawią się nowe czynniki, które w sposób znaczący ograniczą odpływ ludności, a wręcz spowodują jej napływ. Do takich z pewnością zaliczyć można budowę dużych obiektów przemysłowych i usługowych, w tym planowanego zakładu górniczego w sołectwie Kulik, generujących dużo nowych miejsc pracy i zapotrzebowanie na nowe mieszkania i usługi. Mając na uwadze powyższe, najbardziej prawdopodobny wydaje się być wariant II, określony na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Miejskiego w Siedliszczu, który zakłada, iż liczba ludności zwiększy się znacząco, o ok. 5104 osoby i w 2045 roku będzie wynosić 12 243 osoby.

16.2.2. Źródła utrzymania ludności

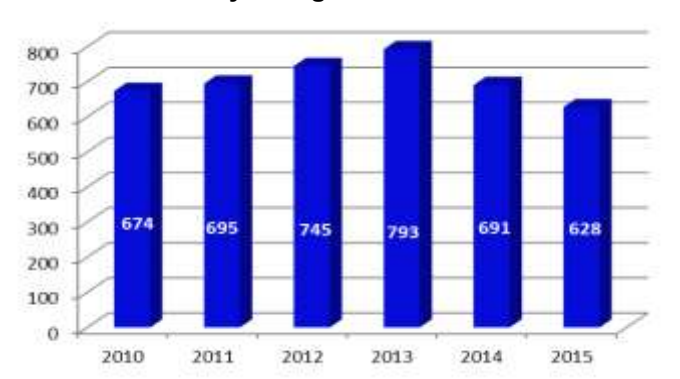
Na składowe rynku pracy składają się: zasoby kapitału ludzkiego i jego wykorzystanie (z punktu widzenia grup wiekowych, wykształcenia, kategorii zdrowotnych), podział pracowników według pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej (wielkość zatrudnienia), a także wielkość i struktura bezrobocia. Głównymi czynnikami, uzależnionymi od siebie i jednocześnie warunkującymi rodzaj i charakter rynku pracy, są struktura gospodarcza oraz zasoby ludzkie. Według danych GUS BDL za rok 2015, na terenie gminy Siedliszcze znajduje się 2368 gospodarstw domowych, z czego 1728 gospodarstw (73%) utrzymywało się z dochodów z działalności rolniczej. Pod względem źródła pozyskiwania dochodów na drugim miejscu znajdowały się gospodarstwa utrzymujące się z pracy najemnej (260), zaś 379 gospodarstw otrzymywało dochody z niezarobkowych źródeł (emerytury, renty, świadczenia z pomocy społecznej). Według danych GUS średnie wynagrodzenie w powiecie chełmskim w 2015 r. wynosiło 3251,54 zł brutto, w relacji do średniej krajowej wartość ta stanowiła 83,3%. Wartość wynagrodzenia od 2010 r. wzrosła o 619,40 zł brutto.

16.2.3. Bezrobocie

Gminę Siedliszcze dotyka problem bezrobocia, w tym bezrobocia ukrytego, które cechuje się nadwyżką zatrudnionych w rolnictwie, co nie jest objęte oficjalną statystyką. Brak obowiązku publikowania danych dotyczących stopy bezrobocia na poziomie gmin skutkuje utrudnionym, a w niektórych przypadkach niemożliwym do nich dostępem. Za wskaźnik zastępczy można uznać odsetek zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym. W latach 2013 - 2015 z roku na rok obserwowano tendencję spadkową liczby osób bezrobotnych. Pod koniec 2013r. w urzędzie pracy zarejestrowanych było 499 osób, a udział bezrobotnych w liczbie osób wieku produkcyjnego wyniósł 11,63%. Od 2014 roku liczba bezrobotnych powoli wykazuje tendencję malejącą. W 2015 roku zarejestrowanych było 367 osób, a udział bezrobotnych w liczbie ludności wieku produkcyjnego kształtował się na poziomie 8,21%.

Wykres 6. Liczba bezrobotnych w gminie Siedliszcze w latach 2013– 2015

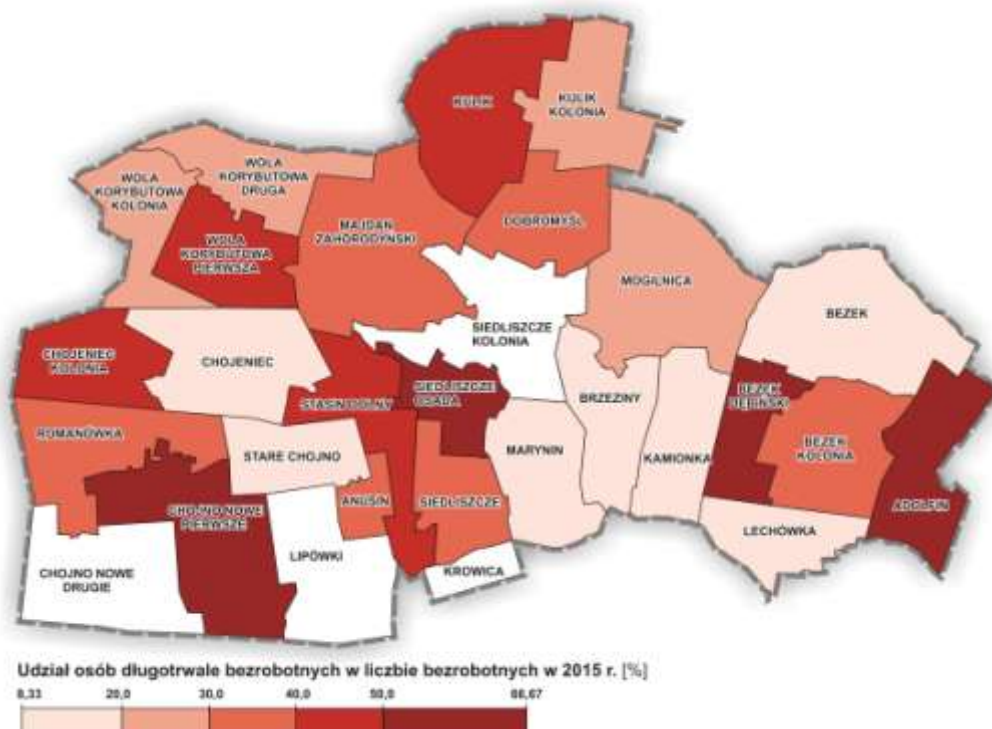

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W gminie udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił 8,21%, był on zdecydowanie niższy od wskaźnika dla powiatu chełmskiego (10,4%), lecz niewiele wyższy dla województwa lubelskiego (8,1%). Niewątpliwie wpływ na tę sytuację ma bliskie sąsiedztwo miasta Chełma i Lublina, które zapewnia miejsca pracy części mieszkańcom gminy.

Spośród osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Chełmie, ponad 29,16% znajduje się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, są to osoby długotrwale bezrobotne, które są szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną. Zjawisko długotrwałego bezrobocia od 2013 roku w niewielkim stopniu malało i przybierało wartość 31,52%, a w 2014 roku 30,92%.

Rycina 16. Udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych w sołectwach/obrębach gminy Siedliszcze w 2015 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Chełmie

W gminie bezrobocie dotyczy przede wszystkim ludzi młodych. Największy udział osób bezrobotnych charakteryzuje grupę wiekową 25-34 lata. W roku 2015 stanowili oni 31,0% ogółu mieszkańców gminy pozbawionych pracy. Znaczący i systematyczny wzrost liczby osób bezrobotnych w tej grupie wiekowej uwidacznia się od 2013 roku. Ta grupa wiekowa jest również najliczniejsza wśród kobiet w trudnej sytuacji na rynku pracy. Jest to niepokojąca tendencja, gdyż może skłaniać młodych ludzi do migracji w celu poszukiwania pracy. Problemy ze znalezieniem pracy mają również mieszkańcy gminy w przedziale 35 -44 lata. W roku 2015 grupa ta była drugą co do liczebności i stanowiła 22,4% osób bezrobotnych, jest to zatem kolejna grupa wymagającej wsparcia. Kolejną liczną grupą ludności pozbawionej pracy są osoby w wieku 45 – 54 lata (13,6%). Bardzo podobne wartości, bo na poziomie 14 – 15% bezrobocia dotyczą ogółu mieszkańców w wieku 24 lata i mniej oraz 55 i więcej. Grupy wiekowe: 45 - 54 lata oraz 55 i więcej są również najliczniejsze wśród kobiet w trudnej sytuacji na rynku pracy.

Kolejna istotna kwestia związana z bezrobociem to wykształcenie osób bezrobotnych. Poziom wykształcenia osób bezrobotnych często świadczy o niedopasowaniu kompetencji do rynku pracy. W gminie większość osób bezrobotnych rejestrujących się to osoby wykształceniem gimnazjalnym i niższym (36,78%) oraz zasadniczym zawodowym (30,7%). Stosunkowo wysokie bezrobocie wśród osób z wykształceniem zawodowym może świadczyć o niedopasowaniu wykształcenia kierunkowego do rzeczywistych potrzeb lokalnego rynku pracy. Następną grupę stanowią osoby bezrobotne posiadające wykształcenie policealne, średnie ogólnokształcące i średnie zawodowe (23,2% bezrobotnych). Niepokojącym zjawiskiem jest wzrastający udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym (9,32%). Należy zauważyć, że osoby z wykształceniem wyższym w ostatnich latach odczuwają coraz większe problemy ze znalezieniem pracy.

Reasumując dane dotyczące problemu bezrobocia na terenie gminy Siedliszcze warto pamiętać o kilku wrażliwych grupach, które mają problemy ze znalezieniem pracy, a więc o osobach o najniższym wykształceniu, osobach nie posiadających doświadczenia zawodowego oraz długotrwale bezrobotnych. Z uwagi na niedostatecznie wykorzystany potencjał osób bezrobotnych, uważa się za niezbędne podejmowanie działań minimalizujących poziom zjawiska bezrobocia prowadzącego do wykluczenia społecznego. W celu aktywizacji zawodowej mieszkańców gminy, nieodzowne są działania aktywizujące w stosunku do osób długotrwale bezrobotnych w kierunku udziału w szkoleniach i programach aktywizacji rynku pracy i przeciwdziałania bezrobociu przy udziale potencjalnych pracodawców. Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób w grupie wiekowej 25 – 34 lata, osób długotrwale bezrobotnych, osób niepełnosprawnych, kobiet i osób z niskimi kwalifikacjami. Omawiane kategorie są szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną.

16.2.4. Wykluczenie społeczne

Pomoc społeczna

Wraz z rozwojem życia społecznego zaistniały mechanizmy społeczne i kulturowe sprzyjające wykluczeniu jednostek, tj. stawianiem ich poza nawiasem życia społecznego.

Zjawisko to ujawniło się w postaci marginalizacji, polaryzacji życia społecznego, bezrobocia, ubóstwa i bezdomności. Proces wykluczenia zachodzi w sposób dynamiczny, a niekorzystne sytuacje, np. brak pracy, powodujący pierwotnie wykluczenie z rynku pracy, może stać się przyczyną kolejnych trudności i głębokiego wykluczenia społecznego. Zjawisko to potęguje przenoszenie bezradności i ubóstwa na zasadzie dziedziczenia.

Z przeprowadzonych analiz⁷ za lata 2013 - 2015 wynika, że wśród przyczyn powodujących korzystanie z pomocy społecznej społeczeństwa w gminie występowały przede wszystkim trudne sytuacje życiowe jak ubóstwo i bezrobocie. Należy przy tym zaznaczyć, że przypadki wymagające interwencji ze strony służb społecznych związane były często ze zjawiskiem współwystępowania więcej niż jednego rodzaju trudnej sytuacji życiowej.

Z pomocy ośrodka w 2015 roku skorzystało 414 osób (zasiłki i pomoc w naturze, ubezpieczenie, dożywianie), czyli 5,94 % wszystkich zameldowanych mieszkańców gminy. Przeprowadzona analiza danych za rok 2013 i 2015 wskazuje na spadek zarówno liczby rodzin (o 17,02%) i osób (o 24,86%) korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w gminie. W liczbach bezwzględnych spadek ten wynosił odpowiednio o 24 rodziny i 137 osób. Jednakże nie we wszystkich sołectwach w gminie odnotowano tendencje spadkowe dotyczące liczby rodzin i osób otrzymujących zasiłek z pomocy społecznej. Niekorzystna sytuacja w tym względzie dotyczy w szczególności sołectw: Anusin, Brzeziny, Bezek Dębiński, Chojeniec, Krowica, Kulik Kolonia, Lipówki, Majdan Zahorodyński, Romanówka i Wola Korybutowa Pierwsza, gdzie nastąpił wzrost liczby rodzin i osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej.

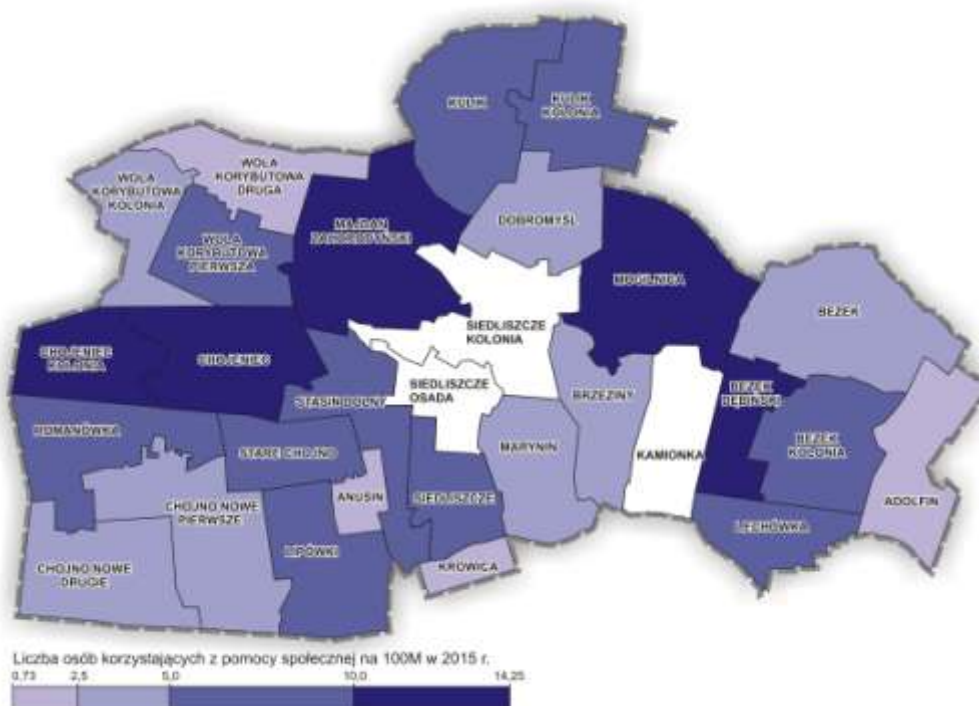
Wskaźnik obrazujący potrzeby lokalnej społeczności w zakresie pomocy społecznej, o czym świadczy liczba ludności korzystająca z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2015 roku jest zróżnicowany. Przy średniej wartości dla gminy stanowiącej 4,90osoby/100M, niekorzystna sytuacja wyróżnia sołectwa: Chojeniec Kolonia, Majdan Zahorodyński, Mogilnica, gdzie wskaźnik ten wynosił ponad 10 osób/100 mieszkańców.

---

⁷

na podstawie sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Siedliszczu;

Rycina 17. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w sołectwach/obrębach gminy Siedliszcze

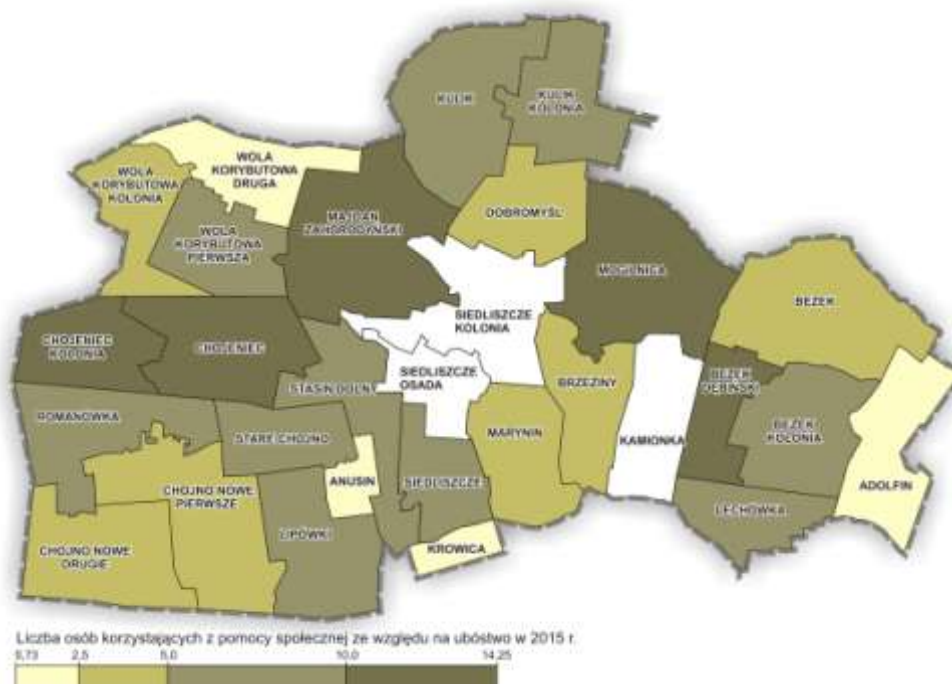

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodka Pomocy Społecznej w Siedliszczu

Ubóstwo jest głównym powodem korzystania z pomocy społecznej świadczeniobiorców w gminie. Czynnikiem sprzyjającym ubóstwu są: uwarunkowania demograficzne, społeczno - ekonomiczne, zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny, patologie społeczne jak przemoc w rodzinie czy alkoholizm.

Analiza danych z lat 2013 – 2015 lat wskazuje na zmniejszenie się liczby osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa o 24,9%. Spadek ten nie wiąże się jednak z wyraźną poprawą warunków ekonomicznych i socjalnych, a raczej z zaostrzeniem kryteriów ekonomicznych, jakie musi spełniać osoba starająca się o przyznanie pomocy. Porównując 2015 rok do 2013 roku jedynie w sołectwie Bezek Dębiński, Lipówki i Romanówka nastąpił wzrost liczby osób pobierających świadczenie z tego tytułu. Należy jednak wyraźnie podkreślić, iż oprócz rodzin i osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej, ubóstwo dotyka także rodziny pozbawione prawa do zasiłku. Szczególnie dotyczy to rodzin będących osobami bezrobotnymi, rodzin alkoholików czy rodzin wielodzietnych. Zjawisko to potęguje przenoszenie bezradności i ubóstwa na zasadzie dziedziczenia.

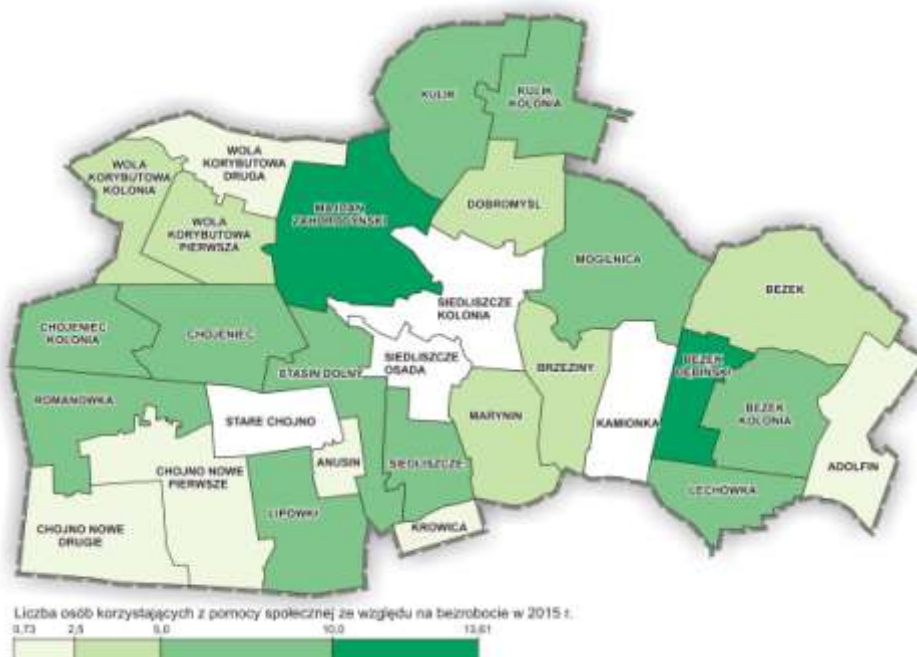
Rycina 18. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa na 100 mieszkańców w sołectwach/obrębach gminy Siedliszcze

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodka Pomocy Społecznej w Siedliszczu

Wśród głównych przyczyn powodujących korzystanie z pomocy społecznej społeczeństwa jest także bezrobocie. Liczba osób bezrobotnych w gminie Siedliszcze na koniec 2015 roku wynosiła 367 osób. W tym czasie w gminie ze świadczeń pomocy społecznej korzystało 330 osób bezrobotnych, co stanowiło 89,9% ogółu bezrobotnych. W porównaniu do 2013 roku nastąpiła tendencja spadkowa liczby osób bezrobotnych o 132 osoby tj. o 28,57%. Od 2013 roku wzrost liczby osób bezrobotnych pobierających świadczenia wystąpił w sołectwach Lipówki, Bezek Dębiński, Wola Korybutowa Kolonia i Romanówka, kształtował się w granicach 10% - 125%. W pozostałych sołectwach zaobserwowano spadek liczby osób bezrobotnych pobierających świadczenia z pomocy społecznej.

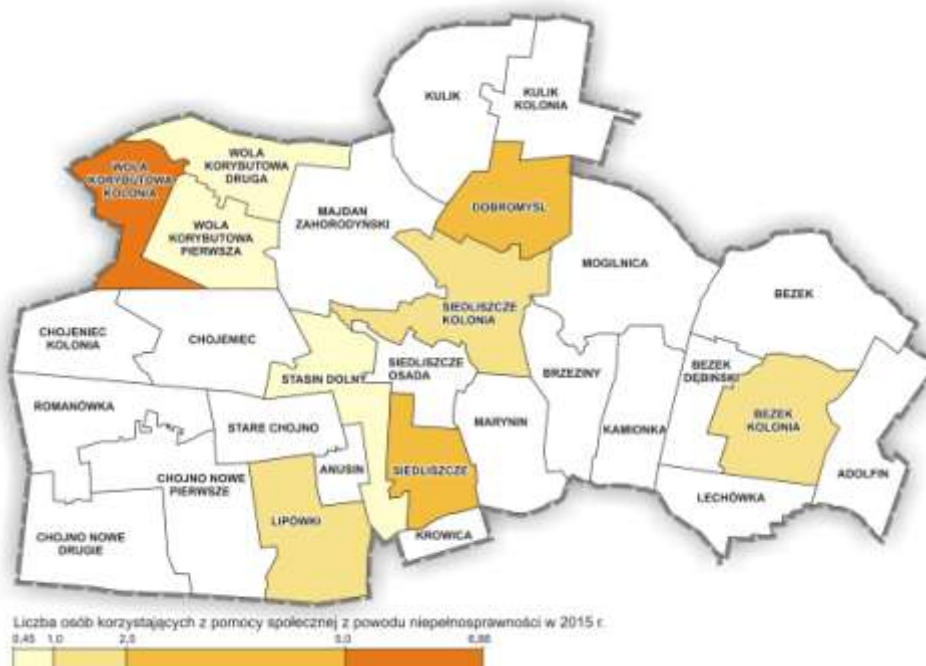
Rycina 19. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców z powodu bezrobocia w 2015 roku w gminie Siedliszcze

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodka Pomocy Społecznej w Siedliszczu

Kolejną przyczyną korzystania ze świadczeń pomocy społecznej jest niepełnosprawność. Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej środowiska osób niepełnosprawnych w gminie obrazuje i jednocześnie wyostża obraz negatywnych zjawisk w nich zachodzących: począwszy od procesu starzenia się społeczeństwa, poprzez bezrobocie, zwłaszcza długookresowe i dotyczące ludzi młodych oraz związane z nim konsekwencje w sytuacji finansowej i rodzinnej niepełnosprawnych, aż do niskiego poziomu wykształcenia i trudności w odnalezieniu się na rynku pracy. W 2015 roku w gminie było 223 osoby niepełnosprawne, co stanowiło 3,20% ogółu ludności, a ze świadczeń pomocy społecznej korzystały zaledwie 64 osoby (28,69% ogólnej liczby osób niepełnosprawnych). Odnotowano, iż postępuje wzrost liczby osób niepełnosprawnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w sołectwach tj. Bezek, Chojeniec, Kulik, Majdan Zahorodyński, Marynin, Mogilnica, Chojno Nowe Pierwsze, Wola Korybutowa Pierwsza i Siedliszcze. Podobnie jak w przypadku bezrobocia, czy też zjawiska ubóstwa zmieniły się kryteria przyznawania świadczeń z pomocy społecznej

Rycina 20. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców z powodu niepełnosprawności

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodka Pomocy Społecznej w Siedliszczu

Na terenie Gminy Siedliszcze, w sołectwie Brzeziny znajduje się osiedle popegeerowskie. Generalną cechą społeczności popegeerowskich jest bierność i bezradność społeczna. Byłe PGR-y to miejsca koncentracji wielu trudnych problemów zarówno natury społecznej, jak i gospodarczej. Zmiany, jakie zaszły na tych obszarach w ciągu ostatnich dwóch dekad, a w ich rezultacie wzrost dysproporcji w rozwoju społeczno - gospodarczym oddziela je w istotny sposób od pozostałych części Gminy. Bezrobotni mieszkańcy osiedla w sołectwie Brzeziny, stali się beneficjentami pomocy społecznej, z brakiem aspiracji i motywacji do podnoszenia bądź zmiany kwalifikacji i roszczeniowym zastawieniem do życia. W takich warunkach wzrastają kolejne pokolenia, dziedziczące biedę i wykluczenie, niski standard i uboga jakość życia, sprzyja nawarstwianiu się trudności społecznych.

Infrastruktura pomocy społecznej

Infrastruktura społeczna, rozumiana jest jako zespół urządzeń publicznych zaspokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności, min. są to placówki typu: Domy Pomocy Społecznej, Środowiskowe Domy Samopomocy, zakłady aktywności zawodowej, schroniska i noclegownie, mieszkania chronione. Na terenie gminy Siedliszcze funkcjonują dwie instytucje opiekuńcze. Są to:

- Dom Pomocy Społecznej w sołectwie Chojno Nowe Pierwsze -przeznaczony jest dla osób przewlekle, psychicznie chorych. Ośrodek dysponuje sześćdziesięcioma pięcioma miejscami i świadczy usługi bytowe, opiekuńcze i wspomagające oraz
- Dom Dziecka w Siedliszczu- jest placówką sprawującą opiekę społeczną nad dziećmi z powiatu chełmskiego. Od 1 marca 2007 roku w ramach Domu Dziecka funkcjonuje

Autonomiczna Grupa Usamodzielniania w Nowinach, w ramach której wychowankowie pod kierunkiem wychowawców uczą się umiejętności przydatnych w codziennej egzystencji. Większość dzieci przebywających w domu dziecka pochodzi z rodzin zaniedbanych, patologicznych i bezrobotnych mających problem w sprawowaniu opieki

Zadania z zakresu pomocy społecznej na terenie gminy realizuje Ośrodek Pomocy Społecznej (OPS) zlokalizowany w mieście przy ul. Szpitalnej. OPS jest instytucją zajmującą się zapobieganiem marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Dysponując wiedzą o sytuacji osób potrzebujących udziela pomocy nie tylko w formie świadczeń finansowych ale również o charakterze niepieniężnym, do której zaliczyć można pracę socjalną, opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, sprawienie pogrzebu, zapewnienie schronienia, odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej, dożywianie dzieci czy gorący posiłek.

W gminie podejmowane są działania zmierzające do zminimalizowania skutków patologii społecznych, przede wszystkim dotyczy to przemocy w rodzinie i nadużywania alkoholu. Rada Gminy Siedliszcze przyjęła Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii, Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Siedliszcze na lata 2014 – 2020, Program współpracy Gminy Siedliszcze z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Wymienione Programy skierowane są do mieszkańców gminy, do osób doświadczających przemocy w rodzinie tj.: współmałżonków, dzieci i młodzieży, grup zależnych (osób starszych i niepełnosprawnych), sprawców przemocy w rodzinie, a także do instytucji, podmiotów zajmujących się profesjonalnym udzielaniem wsparcia społecznego oraz świadków przemocy w rodzinie, a jego celem jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz zwiększenie dostępności i skuteczności pomocy.

Problemem jest liczba zgłaszanych i wykrywanych przypadków przemocy domowej. Przemocy doświadczały kobiety w wieku od 18 do 60 lat, natomiast sprawcami przemocy byli mężczyźni, najczęściej z problemem alkoholowym. W gminie Siedliszcze w 2013 roku sporządzono 2 Niebieskie Karty, zaś w 2015 roku – już 5 rodzin zostało objętych procedurą „Niebieska Karta”. I tak w 2014 roku odnotowano 4 przypadki przemocy w rodzinie w Woli Korybutowej Kolonii, natomiast już w 2015 r. – nie występowało to zjawisko. W sołectwach: Bezek, Kulik i Chojno Nowe Pierwsze po raz pierwszy uaktywniła się przemoc w rodzinie w 2015 roku. W mieście Siedliszcze od 2013 roku liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskiej Karty” utrzymywała się na stałym poziomie.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Siedliszczu współpracuje z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi, między innymi szkołami Powiatowym Urzędem Pracy w Chełmem, placówkami służby zdrowia, Komendą Powiatową Policji czy Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,

16.2.5. Bezpieczeństwo publiczne

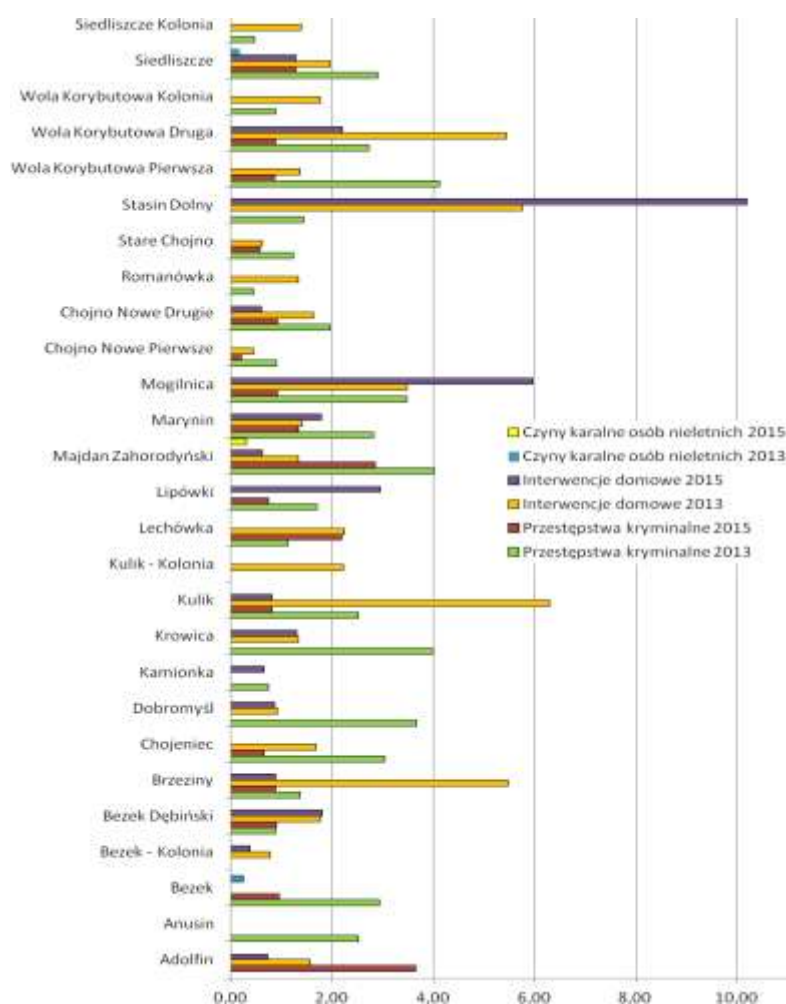
Poziom bezpieczeństwa jest jednym z głównych aspektów mówiących o jakości życia mieszkańców, natomiast przestępczość jest jednym z tych zjawisk społecznych, które odciskają dotkliwie piętno na funkcjonowaniu lokalnej społeczności. Nadzór nad

bezpieczeństwem publicznym na terenie gminy sprawuje Komisariat Policji w Rejowcu Fabrycznym.

Z danych statystycznych wynika, że w 2015 roku nastąpił w gminie spadek stwierdzonych ogółem przestępstw o 65,68% w porównaniu z 2013 rokiem (z 338 przestępstw do 116). Z analizy zagrożeń przestępczością wynika, że najczęściej przestępstw odnotowano w sołectwie: Stasin Dolny, Marynin, Chojno Nowe Drugie, Lechówka. W ogólnej liczbie przestępstw obserwuje się spadek liczby popełnianych przestępstw kryminalnych o 57,77%, jednakże w sołectwach: Adolfin, Majdan Zahorodyński, Lechówka, Marynin i Siedliszcze nadal zauważa się znaczącą liczbę przestępstw, przekraczających średnią dla gminy. Podobna sytuacja ma miejsce w odniesieniu do interwencji domowych, gdzie odnotowano wprawdzie spadek o 50% dla całej gminy, jednakże w sołectwach: Bezek, Krowica, Lipówki, Marynin, Mogilnica, Stasin Dolny, Wola Korybutowa Kolonia wciąż utrzymuje się na poziomie przekraczającym średnią dla gminy liczbę interwencji.

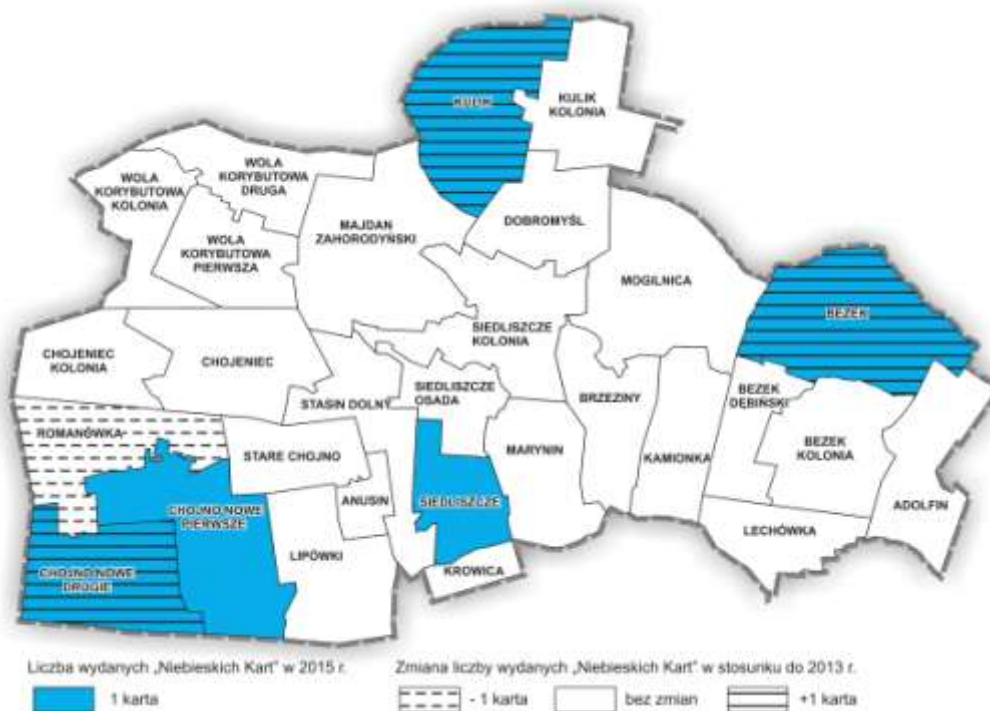
Wykres 7. Liczba i rodzaje przestępstw popełnionych w gminie Siedliszcze w 2013-2015r.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Komisariatu Policji w Rejowcu Fabrycznym

W trakcie przeprowadzanych interwencji w miejscach zamieszkania, w uzasadnionych przypadkach sporządzano „Niebieskie Karty”⁸, co świadczyło o przemocy w rodzinie i mogło być wykorzystane do prowadzonych postępowań. Od 2013 roku wzrastała także liczba zakładanych Niebieskich Kart⁹, o czym świadczy fakt iż w 2013 roku tą procedurą objęte były tylko 2 rodziny, zaś w 2015 roku – 5 rodzin. Niewątpliwie, wpływ na to bardzo niekorzystne zjawisko mają występujące na terenie gminy, trudności ekonomiczne wielu rodzin i patologie społeczne, szczególnie alkoholizm, który jest w znacznej części przypadków czynnikiem powodującym znęcanie się nad rodziną i konfliktów rodzinnych.

Rycina 21. Rodziny objęte procedurą „Niebieskiej Karty” wg sołectw/obrębów w gminie Siedliszcze (2013 i 2015r.)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ośrodka Pomocy Społecznej w Siedliszczu

W 2015 roku na terenie gminy działały jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w sołectwach: Siedliszcze, Wola Korybutowa, Majdan Zahorodyński, Kulik, Mogilnica i Dobromyśl. Jednostki posiadają podstawowe wyposażenie techniczne. Jednostka OSP w Siedliszczu włączona jest do krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego.

Na terenie gminy nie występują szczególne uwarunkowania sprzyjające powstawaniu poważnych zagrożeń ludności i jej mienia. Nie obserwuje się zagrożeń związanych z ruchami masowymi ziemi ani obszarów osuwiskowych. Zagrożenie powodziowe związane z największą w tym rejonie rzeką Wieprz jest minimalne i dotyczy wyłącznie niewielkiego, niezabudowanego obszaru położonego w południowo-zachodniej części gminy,

⁸Niebieska Karta jest dokumentem służbowym wypełnianym przez funkcjonariusza policji w przypadku stwierdzenia przemocy w rodzinie;

⁹Sprawozdanie z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Siedliszczu za 2015 rok;

bezpośrednio przy granicy z gminą Trawniki. Lokalne rzeki i cieki wodne nie stanowią istotnego zagrożenia powodziowego. Dodatkowe zabezpieczenie stanowi Zbiornik retencyjny im. Edwarda Wojtasa w Majdanie Zahorodyńskim, wybudowany na rzece Mogilnica, mogący retencjonować nadmiar wód. Do lokalnych podtopień może dochodzić jedynie w przypadku długotrwałych lub bardzo intensywnych opadów. Na terenie gminy, ani w jej bezpośrednim sąsiedztwie nie funkcjonują również żadne zakłady przemysłowe stwarzające zagrożenie poważną awarią przemysłową. Nieco większe zagrożenie jest związane z transportem substancji niebezpiecznych i łatwopalnych drogą krajową nr 12. Jednakże awarie związane z katastrofami drogowymi mają niewielki zasięg i są stosunkowo łatwe do opanowania i zneutralizowania skutków.

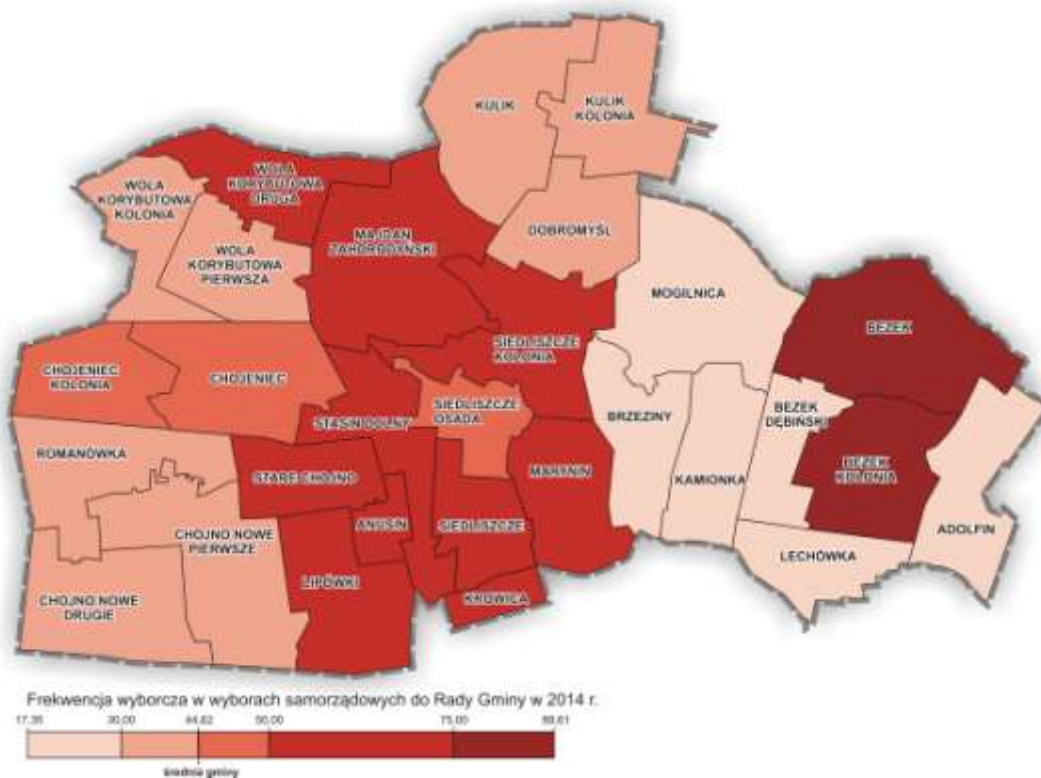
16.2.6. Kapitał społeczny, działalność organizacji pozarządowych

Aktywność obywatelska mieszkańców

Zasadniczym wskaźnikiem obrazującym jakość kapitału społecznego gminy jest aktywność obywatelska mieszkańców, przejawiająca się uczestnictwem w organizacjach społecznych, grupach nieformalnych i innych organizowanych inicjatywach obywatelskich. O aktywności obywatelskiej świadczy również uczestnictwo mieszkańców w wyborach prezydenckich, parlamentarnych oraz samorządowych. W wyborach samorządowych wzięło udział 2520 osób, co stanowi 44,62% uprawnionych do głosowania. Analizując udział w wyborach lokalnych w ostatnich latach zauważalna jest stała tendencja wzrostowa.

Frekwencja wyborcza podczas wyborów samorządowych do Rady Gminy wyniosła 46,18%. Bardzo podobna była frekwencja dotycząca wyboru Wójta Gminy i wynosiła 46,16%. Aktywność społeczną mieszkańców gminy należy ocenić jako niską – szczególnie na tle frekwencji osiągniętej przez sąsiadujące gminy powiatu chełmskiego. Analiza danych wskazuje, iż aktywność obywatelska terenów miejskich (51,76%) jest wyższa aniżeli wiejskich (42,59%), na co istotnie wpływa przestrzenne zróżnicowanie analizowanego wskaźnika. Przy średniej dla obszaru miejskiego (51,76%), jedynie mieszkańcy sołectwa Siedliszcze, wykazali się większą aktywnością obywatelską aniżeli średnio w mieście. Najwyższym wskaźnikiem aktywności obywatelskiej cechowały się obszary wiejskie, w grupie której wymienia się sołectwa tj.: Bezek (88,61%), Bezek – Kolonia (87,13%), Stare Chojno (72,22%) oraz Anusin (72,16%). Natomiast znikomą aktywnością, o czym świadczy wielkość wskaźnika frekwencji, znacząco odbiegająca od średniej w gminie, cechują się sołectwa: Adolfin, Bezek Dębiński, Lechówka (poniżej 18%), Kamionka, Mogilnica, Brzeziny (poniżej 30%).

Rycina 22. Frekwencja w wyborach samorządowych

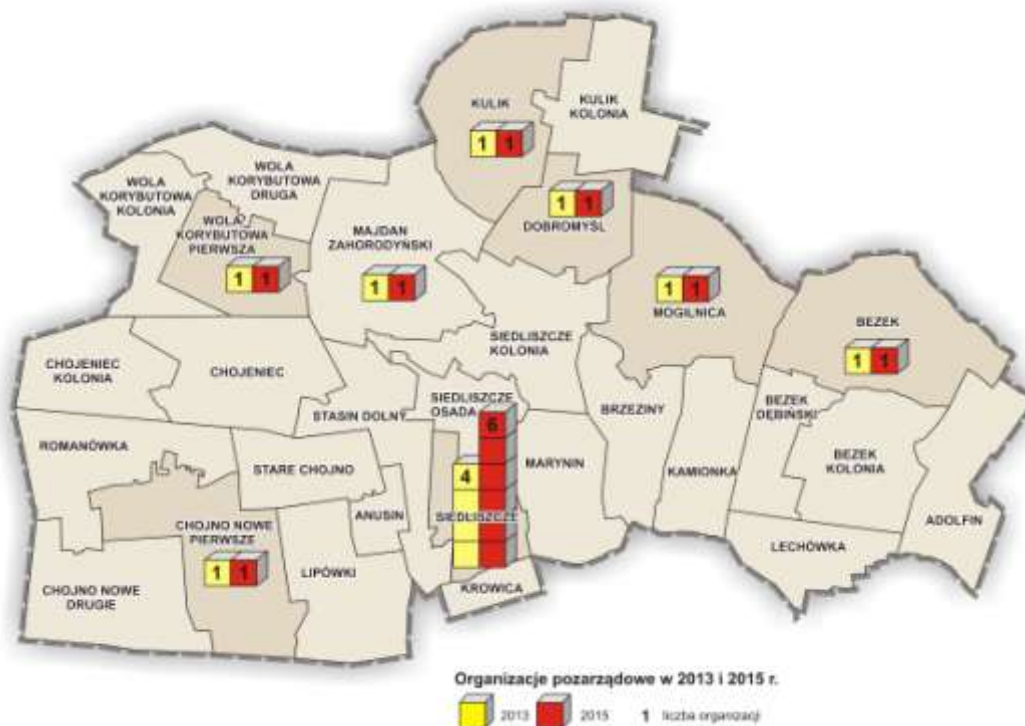
źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego a w Siedliszczu

Mieszkańcy gminy wykazali się zdecydowanie niższą aktywnością polityczną w wyborach na Prezydenta Polski, aniżeli w wyborach samorządowych. Uprawnionych do głosowania było 5578 osób, z czego zaledwie 2291 osób oddało głos na wybór Prezydenta RP, co stanowiło zaledwie 41,81% uprawnionych. Największe zainteresowanie głosowaniem na Prezydenta wykazali mieszkańcy sołectwa Krowica, Marynin, Siedliszcze (46,81%) oraz Wola Korybutowa Druga, Wola Korybutowa – Kolonia, tam udział ludności głosującej na Prezydenta wynosił RP 45,43%. Wskaźnik frekwencji w postaci średniej dla gminy kształtował się na poziomie 41,07%, będąc wielkością niższą niż w powiecie chełmskim (45,07%) oraz dla regionu (55,34%).

dofinansowaniu do upowszechniania kultury fizycznej (organizacja zawodów sportowych, festynów, konkursów) wypoczynku dzieci i młodzieży, realizacji zadań z zakresu kultury, sztuki, przeciwdziałaniu uzależnieniom i patologiom społecznym.

Rycina 24. Organizacje pozarządowe (zarejestrowane i niezarejestrowane) w 2013 i 2015 roku w sołectwach/obrębach gminy Siedliszcze

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Siedliszczu

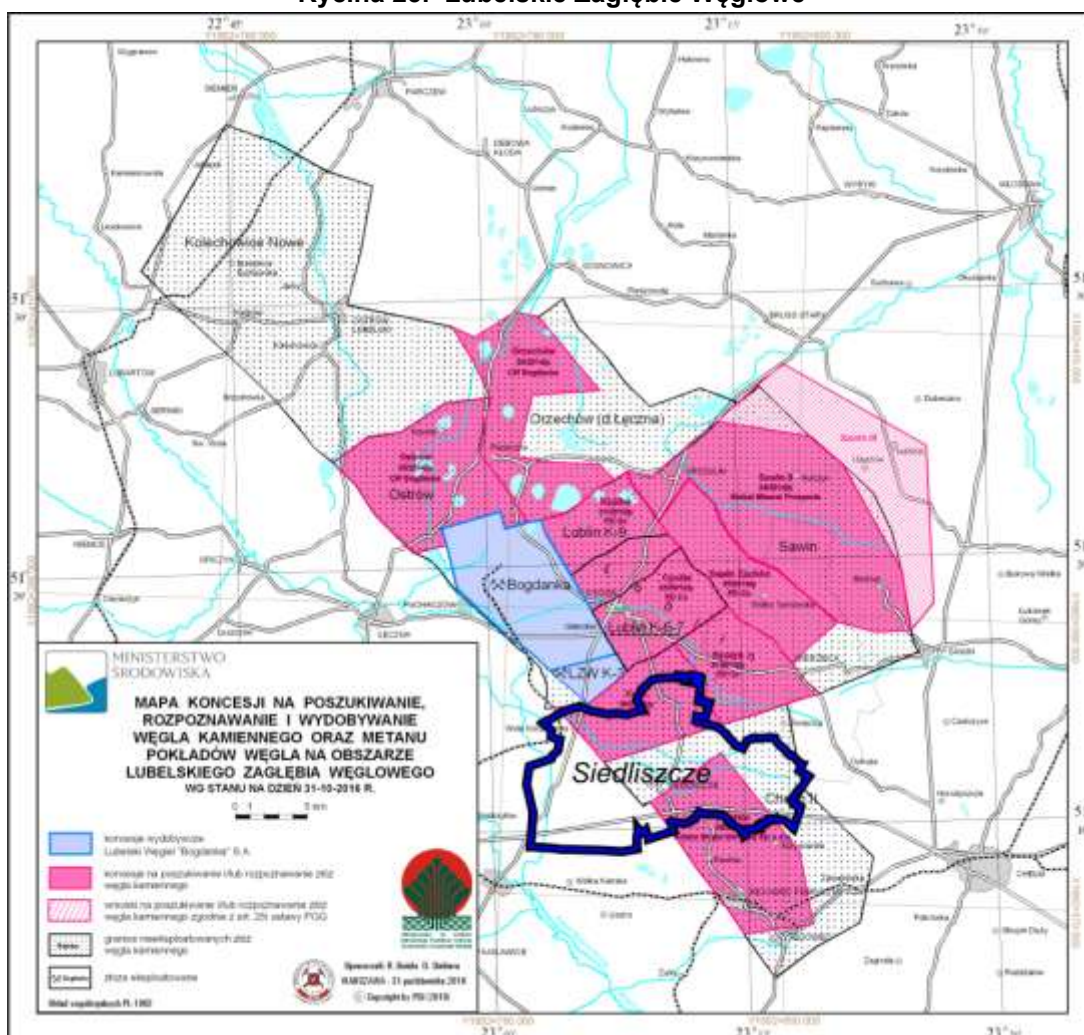
16.3. SFERA ŚRODOWISKOWA

16.3.1. Budowa geologiczna oraz udokumentowane złoża kopalin

Obszar gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze, znajduje się w peryferyjnej części platformy wschodnioeuropejskiej, w granicach Niecki Lubelskiej (nadbużańskiej), cechującej się łagodną strukturą paleozoiczną, utworzoną ze skał karbońskich. Najstarsze utwory w podłożu to kambryjskie piaskowce (miąższość > 700 m), powyżej których występują: margle i wapień ordowiku, sylurskie iłowce i mułowce wapniste z soczewkami i laminami wapieni oraz utwory dewonu dolnego (piaskowce, mułowce i iłowce) oraz dewonu środkowego i górnego (wapień i dolomity). Miąższość węglonośnych osadów karbońskich (iłowce, mułowce, piaskowce z wkładkami węgla) jest zróżnicowana i waha się od 600 m do 1600 m. Powyżej utworów paleozoicznych występują utwory mezozoiczne - jurajskie, które wykształcone są w postaci wapieni i dolomitów o miąższość rzędu około 100 m. Występujące nad nimi utwory kredy zalegają na głębokości 400 - 600 m i są reprezentowane przez osady węglanowe, wśród których wymienia się: kredę piszącą, margle, wapień margliste, opoki i opoki margliste. Powyżej występują utwory trzeciorzędowe (miocen) tj.: piaskowce i inne skały okrucowe. W obniżeniach podłoża kredowego występują utwory czwartorzędowe, plejstoceńskie o miąższości około 20 m.

Stopień rozpoznania złóż kopalin w gminie Siedliszcze jest duży. Gmina należy do szczególnie zasobnych w kopaliny. Na terenie gminy Siedliszcze występują udokumentowane złoża: węgla kamiennego, torfów, kruszyw naturalnych, wapieni i margli, ziemi krzemionkowych oraz surowców ilastych. Strategiczne znaczenie przypisuje się zasobom węgla kamiennego, co wynika z faktu, iż gmina Siedliszcze położona jest w centralnej części Lubelskiego Zagłębia Węglowego (LZW). Na terenie gminy znajdują się złoża: Chełm II, Lublin, Lublin K-4 i K-5, Lublin K-8, co obrazuje rycina poniżej. W oparciu na istniejący potencjał zasobowy złóż kopalin (dot. węgla kamiennego), w sołectwie Kulik planowana jest budowa kopalni węgla kamiennego.

Rycina 25. Lubelskie Zagłębie Węglowe

źródło: opracowanie własne na podstawie Państwowego Instytutu Geologicznego, stan na 31.10.2016r.

Sporządzany corocznie przez Państwowy Instytut Geologiczny w Warszawie bilans zasobów kopalin informuje o aktualnie udokumentowanych (na dzień 31.12.2015) zasobach złóż i ich eksploatacji. W tabeli poniżej zestawiono złoża surowców zbilansowanych na terenie gminy Siedliszcze.

Tabela 10. Udokumentowane złoża kopalin w gminie Siedliszcze- stan na 31.12.2015 rok

Nazwa złoża Miejscowość	Zasoby geologiczne bilansowe (w tys. ton m ³)	Stan zagospodarowania
Kruszywo naturalne – piaski i żwiry		
Lechówka dz. 104/1	56	E – złożo eksploatawane
Lechówka dz. 19/1	59	E – złożo eksploatawane
Lechówka dz.86	94	E – złożo eksploatawane
Lechówka dz.87	77	E – złożo eksploatawane
Lechówka dz.97/1,101/1	159	T – złożo zagospodarowane, eksploatawane okresowo
Lechówka dz.99	159	Z - złożo zaniechane
Mogielnica	27	R – złożo rozpoznane szczegółowo
Wapień i margle przemysłu cementowego		
Bezek	865 715	P – złożo o zasobach rozpoznanych wstępnie
Surowce ilaste dla przemysłu cementowego		
Lechówka dz. 102/1, 99	142	T – złożo zagospodarowane, eksploatawane okresowo
torf		
Mogielnica I	482	R – złożo rozpoznane szczegółowo
Ziemia krzemionkowa		
Lechówka	961	Z – złożo z którego wydobycie zostało zaniechane

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.XII.2015r, PIG.PIB, Warszawa 2016;

Spośród udokumentowanych złóż kopalin, część posiada wyznaczone obszary i tereny górnicze. Aktualny status obszarów górniczych cechuje złoża: Lechówka dz. nr 87, Lechówka dz. nr 86 (koncesja ważna do 06.05.2018), Lechówka dz. nr 102/1 i 99, Lechówka dz. nr 104/1 (koncesja ważna do 23.08.2020), Lechówka 19/1 ((koncesja ważna do 30.06.2022), Lechówka dz. nr 97/1 i 100 (koncesja ważna do 31.01.2030) oraz Lechówka 2 (koncesja ważna do 27.07.2026). Granice terenów i obszarów górniczych, dla których wydano koncesje na wydobycie pokrywają się ze sobą. Obszary te położone są w południowo – wschodniej części gminy, w sołectwie Lechówka. W obrębie poszczególnych obszarów koncesyjnych prowadzona jest okresowa eksploatacja. Dla większości tych terenów ustanowiony został rolny lub leśny kierunek ich rekultywacji.

Na terenie gminy Siedliszcze znajdują się wyrobiska poeksploatacyjne, wymagające rekultywacji. Z reguły są to obiekty niewielkie o powierzchni kilkuset m², których wykaz przedstawia tabela nr 2.

Tabela 11. Wyrobiska eksploatacyjne na terenie gminy Siedliszcze wymagające rekultywacji

Nazwa złoża (sołectwo)	Rodzaj kopaliny	Propozycja zagospodarowania wyrobiska	Otoczenie wyrobiska	Stan zagospodarowania	Całkowita powierzchnia terenu do zagospodarowania [m ²]
Kulik (Kulik)	piasek i żwiry	zasypanie i przywrócenie użytkowania rolniczego	pola uprawne	porośnięte trawą i drzewami wzdłuż granic działki	1 400
Kulik (Kulik)	piasek i żwiry	wyrównanie terenu i zalesienie	pola uprawne i teren zalesiony	częściowo porośnięte trawą	300

Dębowce	piasek i żwiry	zalesienie	las	miejscami porośnięte trawą	30
Dobromyśl (Dobromyśl)	piasek i żwiry	wyrównanie terenu	nieużytek	porośnięte trawą i pojedynczymi drzewami	450
Chojeniec (Chojeniec)	piasek i żwiry	wyrównanie terenu	łąki, pola	miejscami porośnięte trawą i pojedynczymi drzewami	30 000
Bezek (Bezek)	piasek i żwiry	wyrównanie terenu	łąki, pola uprawne	częściowo porośnięte trawą	390
Siedliszcze (Siedliszcze)	piasek i żwiry	wyrównanie terenu	pola uprawne, zakłady przemysłowe	porośnięte trawą	600
Lipówki (Lipówki)	piasek i żwiry	zasypanie i przywrócenie użytkowania rolniczego	pola uprawne	porośnięte trawą i pojedynczymi drzewami	1800
Siedliszcze (Siedliszcze)	piasek i żwiry	wyrównanie terenu, przywrócenie użytkowania rolniczego	pola uprawne	porośnięte trawą	200
Lechówka (Lechówka)	piasek i żwiry	wyrównanie terenu i zalesienie	pola uprawne	porośnięte trawą i pojedynczymi drzewami	1200
Lechówka (Lechówka)	ziemia krzemionkowa	wyrównanie terenu, przywrócenie użytkowania rolniczego	pola uprawne	miejscami porośnięte trawą	200

Źródło: Program ochrony środowiska dla gminy Siedliszcze

Na terenie gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze nie występują tereny predestynowane do występowania ruchów masowych ziemi.

Na terenie gminy występują umiarkowanie korzystne warunki fizjograficzne dla posadowienia nowych budynków. Ograniczenia występują na terenach o znacznych spadkach, dotyczy głównie wschodniej części gminy położonej w obrębie mezoregionu Pagóry Chełmskie, jak również z uwagi na występowanie słabonośnych gruntów organicznych położonych w obniżeniach terenu, a także z uwagi na obszary płytkiego występowania wód podziemnych. Ponadto, zalegające w podłożu skały kredowe, cechują się różną nośnością terenu, uzależnioną od stopnia skrasowienia skał. W związku z powyższym realizacja wszelkiej zabudowy wymaga zabezpieczenia tych skał przed działaniem wody, z uwagi na duże prawdopodobieństwo uaktywnienia się procesów erozyjnych, w tym krasowych.

16.3.2. Zasoby wodne oraz stan czystości hydrosfery

Zgodnie z podziałem hydrograficznym kraju, obszar gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze położony jest w regionie wodnym Wisły Środkowej, w zlewni Wieprza. Sieć wód powierzchniowych tworzą: rzeka Mogilnica, przepływająca przez gminę z południowego – wschodu w kierunku północno – zachodnim; Kanał Wieprz-Krzna – przecinający zachodnią część gminy oraz zbiornik wód powierzchniowych w Majdanie Zahorodyńskim o funkcji

retencyjnej. Sieć hydrograficzną uzupełniają rowy melioracyjne. Największe obszary zmeliorowane znajdują się w rejonie cieką wodnego Mokry Rów oraz w północno-zachodniej części gminy Siedliszcze. Istotnym elementem są tereny bagien i mokradeł z okresowo lub stale stagnującą wodą na powierzchni terenu - między innymi rejon cieką wodnego: Mokry Rów, Chojeniec, Mogilnica oraz obszar w rejonie wsi Majdan Zahorodyński oraz Kulik - Kolonia. Z uwagi na występujące zjawisko suszy, środkowa i wschodnia część obszaru gminy została zaklasyfikowana do obszarów bardzo pilnie wymagających nawodnień.

Zgodnie z nowym podziałem kraju na jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) obszar opracowania znajduje się w obrębie JCWP, granice których pokrywają się z granicami naturalnymi cieków powierzchniowych. Są to:

- **JCWP RW20001724529 Mogilnica** – niezagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych, obejmuje zdecydowaną większość obszaru gminy;
- **JCWP RW2000026642813 Kanał Wieprz-Krzna od Wieprza do dopł. z lasu przy Żulinkach** – zagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych. Wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW (funkcja JCW, sposób zagospodarowania zlewni) generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych;
- **JCWP RW200017243989 Rów Mokry** - niezagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych ;
- **JCWP RW200017245169 Białka** - niezagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych;
- **JCWP RW20001724569 Świnka bez dopł. spod Kobyłki** - zagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych. Wpływ działalności antropogenicznej na stan JCW oraz brak możliwości technicznych ograniczających wpływ tych oddziaływań, generuje konieczność przesunięcia w czasie osiągnięcia celów środowiskowych przez JCW. Występująca działalność gospodarcza człowieka związana jest ściśle z występowaniem bogactw naturalnych bądź przemysłowym charakterem obszaru.
- **JCWP RW2000232663449 Uherka od źródeł do Garki** - niezagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych.

Priorytetowe działania naprawcze powinny mieć na celu poprawę stanu jakości wód powierzchniowych, właściwego funkcjonowania rzek, wzmocnienia funkcji przyrodniczych, zapewnienia drożności rzek jako korytarza ekologicznego, ale także realizację systemów nawodnień w obszarze Kanału Wieprz-Krzna, celem przeciwdziałania skutkom suszy.

Oceny jakości wód powierzchniowych w ramach monitoringu dokonuje się zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 22 października 2014 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych*. Stan/potencjał ekologiczny JCWP klasyfikowany jest w pięciostopniowej skali, ustalonej wg wskaźników biologicznych, fizykochemicznych i hydromorfologicznych (klasa I - stan bardzo dobry, klasa II - stan dobry, klasa III - stan umiarkowany, klasa IV - stan słaby, klasa V - stan zły). Pojęcie stanu ekologicznego odnosi się do JCWP naturalnych, do JCWP silnie zmienionych i sztucznych stosuje się pojęcie potencjału ekologicznego.

Tabela 12. Wykaz JCWP na terenie gminy miejsko - wiejskiej Siedliszcze

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Powierzchnia	Zlewnia	Status JCWP	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Aktualny stan JCWP	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych	Typ odstępstwa	Uzasadnienie derogacji
RW20001724529	Mogilnica	153,9302	Zlewnia Wieprza	Naturaln a część wód	DOBRY I POWYŻEJ DOBREGO/ utrzymanie dobrego stanu ekologicznego oraz możliwość migracji organizmów wodnych	DOBRY/ osiągnięcie dobrego stanu chemicznego	DOBRY	Niezagrożona	brak	Nie dotyczy
RW2000026642813	Kanał Wieprz-Krzna od Wieprza do dopł. z lasu przy Żulinkach	7,98356	Zlewnie Wieprza	Sztuczna a część wód	PONIŻEJ DOBREGO/ osiągnięcie dobrego potencjału ekologicznego oraz możliwość migracji organizmów wodnych	DOBRY/ osiągnięcie dobrego stanu chemicznego	ZŁY	Zagrożona	4(7)	Planowane inwestycje z zakresu ochrony przeciwpowodziowej, energetyki inwestycje spełniają potrzebę nadrzędnego interesu społecznego, a cele środowiskowe nie mogą być osiągnięte za pomocą innych działań znacznie korzystniejszych z punktu widzenia środowiska naturalnego - Budowa zbiornika Oleśniki na rzece Wieprz, Eksploatacja podziemna węgla kamiennego ze złoża "Ostrów", Inwestycja polegająca na eksploatacji węgla kamiennego w Lubelskim Zagłębiu Węglowym, w obrębie udokumentowanych złóż węgla K-9, K-6-7, K-8 i K-4-5.

RW200017243989	Rów Mokry	112,0262	Zlewnie Wieprza	Sztuczna część wód	UMIARKOWANY / osiągnięcie dobrego potencjału ekologicznego oraz możliwość migracji organizmów wodnych	DOBRY / osiągnięcie dobrego stanu chemicznego	ZŁY	Niezagrożona	4(7)	Planowane inwestycje z zakresu ochrony przeciwpowodziowej, inwestycje spełniają potrzebę nadrzędnego interesu społecznego, a cele środowiskowe nie mogą być osiągnięte za pomocą innych działań znacznie korzystniejszych z punktu widzenia środowiska naturalnego - Budowa zbiornika małej retencji wodnej Poczekajka: Budowa zbiornika Oleśniki na rzece Wieprz.
RW200017245169	Białka	64,76891	Zlewnie Wieprza	Naturalna część wód	SŁABY / osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego oraz możliwość migracji organizmów wodnych	DOBRY / osiągnięcie dobrego stanu chemicznego	ZŁY	Niezagrożona	brak	nie dotyczy
RW20001724569	Świnka bez dopł. spod Kobyłki	229,1001	Zlewnie Wieprza	Naturalna część wód	SŁABY / osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego oraz możliwość migracji organizmów wodnych	DOBRY / osiągnięcie dobrego stanu chemicznego	ZŁY	zagrożona	4(7)	Planowana inwestycja z zakresu energetyki, inwestycja spełnia potrzebę nadrzędnego interesu społecznego, a cele środowiskowe nie mogą być osiągnięte za pomocą innych działań znacznie korzystniejszych z punktu widzenia środowiska naturalnego - Inwestycja polegająca na eksploatacji węgla kamiennego w Lubelskim Zagłębiu Węglowym, w obrębie udokumentowanych złóż węgla K-9, K-6-7, K-8 i K-4-5.
RW2000232663449	Uherka od źródeł do Garki	228,6907	Zlewnie lewostronnych dopływów Bugu granicznego	Naturalna część wód	UMIARKOWANY / osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego	DOBRY / Osiągnięcie dobrego stanu chemicznego	ZŁY	zagrożona	brak	nie dotyczy

źródło: Projekt Aktualizacji Programu Gospodarki Wodnej dorzecza Wisły

Zdecydowana większość gminy Siedliszcze znajduje się w obrębie JCWPd nr PLGW200090. Tylko niewielki południowo – wschodni fragment gminy położony jest w granicach JCWPd nr PLGW200091.

Ocena jakości wód podziemnych polega na ocenie stanu ekologicznego jednolitych części wód podziemnych. Oceniany jest stan chemiczny oraz stan ilościowy wód podziemnych. Ocena stanu chemicznego mówi o aktualnej jakości wód, w oparciu o zestaw wskaźników fizykochemicznych oraz chemicznych. Oceny stanu ilościowego oraz chemicznego dwóch JCWPd przeprowadzono w 2010 oraz w 2012 roku. Stan ilościowy oraz stan chemiczny oceniono jak dobry. W przypadku JCWPd nr PLGW200090, obejmującej przeważającą część obszaru gminy Siedliszcze, projekt Aktualizacji PGW przewiduje derogacje wynikające z art. 4 ust. 7 Ramowej Dyrektywy Wodnej, co spowodowane jest planowaną inwestycją związaną eksploatacją podziemną węgla kamiennego ze złoża "Ostrów". Inwestycja spełnia potrzebę nadrzędnego interesu społecznego, a cele środowiskowe nie mogą być osiągnięte za pomocą innych działań znacznie korzystniejszych z punktu widzenia środowiska naturalnego. Zostało przewidziane zastosowanie działań minimalizujących negatywny wpływ na stan wód. Przedmiotowa JCWPd nie jest natomiast zagrożona pod względem utrzymania dobrego stanu. Odmienne przedstawia się natomiast JCWPd PLGW200091, która zagrożona jest ryzykiem nieosiągnięcia dobrego stanu JCWPd, głównie z uwagi na lej depresji odwodnienia kopalni kredy i ujęcia komunalnego w Chełmie oraz nieuporządkowaną gospodarkę wodno - ściekową.

Pod względem hydrologicznym gmina miejsko – wiejska Siedliszcze położona jest na obszarze występowania Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) Nr 407 Niecka Lubelska Chełm – Zamość, dla którego przewiduje się ustanowienie obszaru ochronnego. Stopień zagrożenia wód podziemnych, określany jako czas pionowej migracji zanieczyszczeń do GZWP w południowej, wschodniej i częściowo w północnej części gminy wynosi do 5 lat, co świadczy o dużym zagrożeniu tych wód zanieczyszczeniami. Natomiast wody w obrębie zachodniej części gminy cechują się średnim stopniem zagrożenia na zanieczyszczenia. Czas pionowej migracji zanieczyszczeń wynosi 5-25 lat.¹¹

16.3.3. Zasoby glebowe i ich jakość

Na terenie gminy Siedliszcze przeważają gleby o średniej jakości, należące do klasy bonitacyjnej IVa i IVb, stanowiąc blisko 56% gruntów ornych. Na terenie gminy brak jest gleb o najwyższej I klasie. Gleby urodzajne, tj. o klasach bonitacyjnych II, IIIa i IIIb zajmują 27,8 %, zaś gleby słabe około 16,5 % gruntów ornych. Największą wartość rolniczą mają rędziny wytworzone ze zwietrzliny skał kredowych, koncentrację których obserwuje się w południowej części gminy. Wśród użytków zielonych przeważają gleby średnie i słabe o klasach IV (56 %) i V (30 %). W dolinach i obniżeniach terenu występują gleby hydro morficzne glejowe, murszowo -mineralne, torfowe, murszowo – torfowe oraz mady rzeczne.

Na terenie gminy Siedliszcze największe zagrożenie dla jakości gleb, stwarza nadmierne stosowanie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin. Według badań IUNG

¹¹ Dokumentacja hydrologiczna dla ustanowienia stref ochronnych czwartorzędowego zbiornika obszaru wód podziemnych GZWP nr 406

w Puławach¹² gleby obszaru analizy cechują się w 38,5 % zakwaszeniem (w tym kwaśnych i bardzo kwaśnych jest 21 %). Wapnowania obecnie wymaga 18,1% gleb, a wskazane jest na dalszych 6,7% gleb. Silne zakwaszenie gleby ogranicza możliwości produkcyjne, a także sprzyja uaktywnianiu się związków toksycznych. Gleby gminy wykazują także silne wyczerpanie ze składników mineralnych na poziomie - 45% fosfor, 58% potas i 87% magnez.

Drugim czynnikiem mającym wpływ na jakość gleb jest emisja zanieczyszczeń wynikająca z ruchu pojazdów i utrzymywania drogi w okresie zimowym (zasolenie), zwłaszcza po drodze krajowej nr 12. Badania zanieczyszczenia gleby przy ww. trasie wykonywane są w miejscowości Marynin, poniżej miejscowości Siedliszcze. Zanieczyszczenia gleby metalami ciężkimi nie przekraczają wartości dopuszczalnych, których poziomy określa *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie standardów jakości gleb oraz standardów jakości ziemi.*

16.3.4. Przyroda

Gmina Siedliszcze należy do obszarów o stosunkowo niewielkich walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Łączna powierzchnia obszarów chronionych na terenie gminy wynosi 2 758,5 ha (blisko 18,4% powierzchni całkowitej gminy), z czego niemal 67% zajmują obszary chronionego krajobrazu. Największy udział obszarów objętych ochroną przyrodniczą (powyżej 10%) cechuje sołectwa tj.: Chojno Nowe Drugie (17,73%), Kulik (16,5%) oraz Kulik Kolonia (12,81%). W granicach gminy Siedliszcze występują następujące formy ochrony przyrody, wyznaczone na podstawie *ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody*:

- ❖ Specjalny Obszar Ochrony SOO „Dobromyśl” - PLH 060033 – ostoja o powierzchni 636,8 ha, obejmująca swoim zasięgiem fragment zlewni rzeki Mogilnicy z gęstą siecią drobnych dopływów i zarastających rowów melioracyjnych. Przedmiotem ochrony na terenie SOO Dobromyśl jest 9 siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG;
- ❖ Specjalny Obszar Ochrony SOO „Pawłów” - PLH 060065 – ostoja o powierzchni około 871 ha, obejmująca swoim zasięgiem torfowiska leżące w pobliżu miejscowości Pawłów (w dolinie Dorohuczy i jej dopływów) i Krowicy, a także fragmenty lasów mieszanych znajdujących się w pobliżu miejscowości Pawłów i kompleks stawów w miejscowości Kanie. Na granicach ostoi zidentyfikowano 7 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG, które są m.in. przedmiotem ochrony SOO;
- ❖ Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu, powołany w 1983 r. Uchwałą WRN w Chełmie Nr XVIII/89/83 z dnia 28 marca 1983 r., a następnie zmieniony Rozporządzeniem Nr 50 Wojewody Chełmskiego z dnia 26 czerwca 1998 r. i Rozporządzeniem Nr 49 Wojewody Lubelskiego z dnia 28 lutego 2006 r. OChK swoim zasięgiem obejmuje tereny wielu gmin regionu, w tym północną część gminy Siedliszcze, zajmując powierzchnię 5,5 km². W granicach obszaru znajdują się charakterystyczne krajobrazy Pagórów Chełmskich i Obniżenia Dubienki. Są to

¹² Program Ochrony Środowiska dla gminy Siedliszcze (2004 – 2015), Siedliszcze, 2004 r.

masywne wyniosłości na przemian z podmokłymi zagłębieniami przeważnie pochodzenia krasowego, które cechują się zróżnicowaną szatą roślinną;

- ❖ Pawłowski Obszar Chronionego Krajobrazu- powołany w 1983 r. Uchwałą WRN w Chełmie nr XVIII/89/83 z dnia 28 marca 1983 r., a następnie zmieniony Rozporządzeniem Nr 52 Wojewody Lubelskiego z dnia 26 czerwca 1998 r. oraz Rozporządzeniem Nr 51 Wojewody Lubelskiego z dnia 28 lutego 2006 r. Na terenie gminy Siedliszcze OChK obejmuje tereny w południowej (wzdłuż doliny Rowu Mokrego) i południowo-zachodniej części gminy (wzdłuż Kanału Wieprz – Krzna).

Na terenie gminy Siedliszcze znajduje się 11 pomników przyrody, w tym: 10 pojedynczych drzew i 1 grupa drzew, które znajdują się w 2 zabytkowych parkach podworskich – w sołectwach: Kulik oraz Chojno Nowe Pierwsze.

Rycina 26. Obszary chronione na terenie gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze

opracowanie własne

Gmina Siedliszcze cechuje się niskim stopniem lesistości, w 2015 roku wskaźnik kształtował się na poziomie niespełna 5% i w porównaniu do 2010 roku zwiększył się zaledwie o 0,4%. Największy kompleks leśny położony jest w sołectwie Dobromyśl, w północnej części gminy. W strukturze własności gruntów leśnych, zdecydowana większość to grunty leśne publiczne (74,2%), pozostałe stanowią własność prywatną.

16.3.5. Powiązania przyrodnicze

Największe predyspozycje do kształtowania powiązań przyrodniczych mają tereny związane z dolinami rzek. W systemie przyrodniczym gminy najważniejszą rolę odgrywają następujące korytarze ekologiczne:

- ❖ korytarz Działy Grabowieckie, który rozciąga się na długości około 70 km, począwszy od terenów gminy Uchanie na wschodzie, dalej na północ między innymi przez tereny gminy Żmudź i następnie w kierunku zachodnim i północno – zachodnim do południowych obszarów gminy Siedliszcze. Korytarz łączy ze sobą 2 korytarze ekologiczne, a mianowicie: Polesie – Dolina Bugu oraz korytarz ekologiczny Wieprz Krzna;
- ❖ korytarz Wieprz – Krzna, który obejmuje tereny od gminy Zwierzyniec na południu, dalej kierując się na północ aż do terenów gminy Ludwin, rozciągając się na długości około 90 km. Korytarz ten stanowi łącznik dla korytarzy ekologicznych: Roztocze, Zamojszczyzna, Działy Grabowieckie, Mazowsze – Polesie – południe i Polesie. Z uwagi na przebiegającą przez teren gminy drogę krajową nr 12, korytarz ten nie ma zachowanej pełnej ciągłości ekologicznej.

Lokalne znaczenie posiadają kompleksy leśne, które mimo małych powierzchni, cechują się urozmaiconym składem gatunkowym drzewostanów. W krajobrazie rolniczym, kompleksy leśne stanowią matecznik dla wielu gatunków, a także spełniają rolę obszarów węzłowych, zasilając w gatunki tereny rolne, szczególnie w przypadku jego wzbogacenia przez gatunki wodne. Dodatkowo wzdłuż południowo – zachodniej granicy gminy, występują obszary bagienne i torfowiskowe, cechujące się dużą różnorodnością przyrodniczą, spełniając rolę obszarów węzłowych. Dzięki temu stanowią jeden z najistotniejszych elementów struktury ekologicznej gminy. Są to:

- ❖ obszar torfowiskowy wzdłuż Rowu Mokrego i Kanału Wieprz - Krzna (objęty ochroną w postaci Pawłowskiego OChK);
- ❖ obszar torfowiskowy przy północno - wschodniej granicy gminy (objęty ochroną w postaci Chełmskiego OChK);
- ❖ obszar torfowiskowy pomiędzy wsią Janowica, a Majdanem Zahorodyńskim (w większości objęty ochroną w postaci obszaru Natura 2000 „Dobromyśl”),
- ❖ obszar torfowiskowy na Dopływie z Kolonii Mogilnica (teren planowanego zbiornika wodnego),
- ❖ obszar torfowiskowy na Mogilnicy pomiędzy miejscowościami Mogilnica i Bezek,
- ❖ obszar torfowiskowy na Dopływie z Chojna Starego pomiędzy miejscowościami Romanówka i Stare Chojno,
- ❖ obszar torfowiskowy na Dopływie spod Chojeńca na zachód od miejscowości Gliny.

16.3.6. Powietrze atmosferyczne

W zakresie jakości powietrza oraz emitowanych do niego zanieczyszczeń nie ma możliwości dokładnego oszacowania danych dla poszczególnych sołectw m.in. ze względu na brak punktów monitoringowych jakości powietrza. W związku z tym analiza niniejszego obszaru została oparta o dane udostępnione przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie i zawarte w „Ocenie jakości powietrza w województwie lubelskim za 2015 rok”

oraz badania i analizy przeprowadzone w ramach opracowania „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Siedliszcze”.

Jak wynika z danych WIOŚ w Lublinie, strefę lubelską, według kryterium ochrony zdrowia, zaliczono do klasy C z uwagi na przekroczenia 24-godzinnych stężeń pyłu PM10, średniorocznych stężeń PM2,5 i benzo/a/pirenu w pyłe PM10. Główną przyczyną wysokich stężeń tego rodzaju zanieczyszczeń jest emisja z procesów grzewczych opartych na węglu, w tym tzw. niska emisja z indywidualnego ogrzewania budynków. Drugą przyczyną są niekorzystne warunki klimatyczne, rozumiane jako wystąpienie szczególnie niekorzystnej sytuacji meteorologicznej z punktu widzenia zanieczyszczenia powietrza. Dodatkowymi przyczynami są emisja z zakładów przemysłowych, ciepłowni oraz emisja komunikacyjna. W strefie lubelskiej istotny udział ma emisja z rolnictwa (uprawy).

Rycina 27. Obszary przekroczeń zanieczyszczeń powietrza w 2015 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie Oceny jakości powietrza w województwie lubelskim za 2015 rok

Na obszarze Gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze nie zanotowano przekroczeń dopuszczalnego poziomu 24-godz. stężeń pyłu PM10 oraz średniorocznych stężeń pyłu PM2,5. Najbliżej zlokalizowanym w stosunku do terenu Gminy Siedliszcze obszarem, gdzie w 2015 roku zanotowano przekroczenia dopuszczalnego poziomu 24-godz. stężeń pyłu PM10 oraz średniorocznych stężeń pyłu PM2,5, jest miasto Chełm. Znacznie gorzej sytuacja wygląda w zakresie benzo/a/pirenu w pyłe zawieszonym PM10. Przekroczenia tego rodzaju związków chemicznych zanotowano w dużej ilości miejsc na obszarze województwa lubelskiego, w tym także na obszarze Gminy Siedliszcze. Koncentracja emisji zanieczyszczeń występuje w centralnej części gminy miejsko – wiejskiej obejmując miasto Siedliszcze oraz sołectwa bezpośrednio otaczające miasta.

Mieszkańcy Gminy Siedliszcze nie mają możliwości podłączenia się do sieci gazowej, z uwagi na brak gazociągu na terenie gminy. Niemniej jednak istnieje możliwość doprowadzenia gazociągu wysokoprężnego od strony gminy Trawniki (gazociąg relacji Fajstlawice-Trawniki). Zakładana jest również realizacja na terenie gminy stacji redukcyjno-pomiarowej I stopnia. Na terenie gminy brak jest także zbiorczej sieci ciepłowniczej. Większość gospodarstw domowych zaopatrywanych jest w ciepło ze źródeł indywidualnych opalanych paliwami stałymi, głównie węglem i drewnem. Obiekty użyteczności publicznej oraz budynki wielorodzinne w sołectwach tj.: Siedliszcze, Bezek Kolonia, Bezek oraz Mogilnica - posiadają własne kotłownie opalane paliwami stałymi. W ostatnich latach kotłownie konwencjonalne są stopniowo wymieniane na olejowe.

Struktura zużycia nośników energii cieplnej na terenie gminy uwarunkowana jest głównie względami finansowanymi oraz dostępnością danego nośnika. W strukturze rodzajowej nośników energii w roku bazowym dominuje węgiel kamienny, wykorzystywany do celów grzewczych i przygotowania ciepłej wody użytkowej. W sektorze publicznym, węgiel kamienny stanowił 45%, zaś w sektorze prywatnym aż 91%. Pozostałe rodzaje nośników energii kształtują się następująco: energia elektryczna: sektor publiczny – 25%, sektor prywatny – 5%; olej opałowy: sektor publiczny – 23%, sektor prywatny – niespełna 1%; olej napędowy: sektor publiczny – 8%, sektor prywatny – niespełna 1%.

Oprócz emisji pochodzących z sektora komunalno-bytowego, na jakość powietrza w Gminie Siedliszcze wpływa również emisja liniowa będąca wynikiem spalania paliw płynnych w silnikach spalinowych pojazdów samochodowych oraz maszyn rolniczych. Charakteryzuje się ona koncentracją wzdłuż szlaków komunikacyjnych i nierównomiernością występowania w ciągu doby. Substancje emitowane z silników pojazdów mają wpływ na jakość powietrza szczególnie w najbliższym otoczeniu dróg. Największa emisja z tego rodzaju źródeł występuje w otoczeniu ważnych szlaków komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu, dotyczy głównie drogi krajowej nr 12.

16.3.7. Hałas i fale elektromagnetyczne

Hałas stanowi uciążliwość środowiskową uznawaną za jeden z ważniejszych powodów pogarszania się standardów życia mieszkańców. Z uwagi na brak dużych zakładów przemysłowych, położenie z dala od większych skupisk osadniczych oraz rozproszoną sieć osadniczą, głównym źródłem hałasu w gminie są: droga krajowa nr 12 oraz w mniejszym stopniu drogi wojewódzkie i pozostałe. Na terenie gminy WIOŚ w Lublinie nie prowadzi pomiarów hałasu komunikacyjnego. Z uwagi na plany budowy nowej drogi ekspresowej S12, z dużym prawdopodobieństwem należy stwierdzić, iż nowa droga tranzytowa przejmie przeważającą część ruchu występującego obecnie na drodze krajowej nr 12. W przypadku wystąpienia ponadnormatywnych poziomów hałasu na terenach chronionych akustycznie, w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla tego przedsięwzięcia powinny być zaplanowane środki minimalizujące. Mniej istotny, praktycznie nieodczuwalny, jest hałas kolejowy oraz hałas komunalny, związany z drobną działalnością usługową.

Najpowszechniejszymi sztucznymi źródłami pól elektromagnetycznych występującymi w środowisku są:

- linie i stacje elektroenergetyczne – źródła pól elektrycznych i magnetycznych o częstotliwości 50 Hz;
- instalacje radiokomunikacyjne, radionawigacyjne i radiolokacyjne – urządzenia wytwarzające pola elektromagnetyczne o częstotliwości od ok. 0,1 MHz do ok. 100 GHz.

Gmina Siedliszcze nie została objęta badaniami promieniowania elektromagnetycznego (PEM). Najbliżej zlokalizowanym punktem pomiarowo – kontrolnym, na którym dokonano pomiaru poziomu promieniowania elektromagnetycznego był punkt w gminie Sawin, dla którego dokonano pomiaru w 2015 roku. Średnia arytmetyczna zmierzonych wartości skutecznych natężeń pól elektrycznych promieniowania elektromagnetycznego dla zakresu częstotliwości co najmniej od 3 MHz do 3 000 MHz uzyskanych dla punktu pomiarowego wyniosła 0,12 V/m i była zdecydowanie niższa od wartości dopuszczalnej wynoszącej 7 V/m.

16.4. SFERA TECHNICZNA

16.4.1. Mieszkalnictwo

Układ komunikacyjny wpływa na kształtowanie pasmowo-liniowego charakteru osadnictwa. Struktura osadnicza gminy ukształtowana jest z podziałem na założenie miejskie i osady wiejskie o stosunkowo zwartym układzie osadniczym, z wyraźną funkcją wiodącą miejscowości: Majdan Zahorodyński, Dobromyśl, Chojno Nowe Pierwsze, Chojno Nowe Drugie, Anusin i Bezek.

Na terenie miasta dominuje zabudowa mieszkaniowa w formie jednorodzinnej, miejscami wymieszana z zabudową zagrodową i usługową. W większości przypadków wolnostojące budynki tworzą luźne struktury skupione wzdłuż ulic. Jedynie w centralnej części miasta zabudowa mieszkaniowo-usługowa miejscami tworzy krótkie, zwarte pierzeje. Najstarsze budynki mieszkalne i usługowe są zazwyczaj jednokondygnacyjne, często drewniane z dachami dwuspadowymi lub naczółkowymi, usytuowane frontem do ulicy. Nowa zabudowa ma bardziej zróżnicowany charakter i jest wyższa. Dominują budynki o jednej kondygnacji pełnej z poddaszem lub o dwóch pełnych kondygnacjach pokryte dachami dwu lub wielospadowymi z wykuszami. Większość miejscowości ma charakter luźnych ulicówek z zabudową rozlokowaną wzdłuż przebiegającej przez wieś głównej drogi. Typowy układ liniowy, wzdłuż symetrycznie położonej drogi mają wsie: Mogilnica, Bezek, Majdan Zahorodyński. Ponieważ gmina ma charakter typowo rolniczy, na terenach wiejskich dominuje zabudowa zagrodowa, której miejscami towarzyszą różnego typu usługi lub produkcja. Zabudowa jednorodzinna i wielorodzinna koncentruje się w mieście Siedliszcze oraz w: Bezku, Bezku-Kolonii i Mogilnicy.

Zmiany ustrojowe i transformacja gospodarcza, jakie miały miejsce po 1989 roku, spowodowały likwidację PGR-ów. Wraz z ich likwidacją, nastąpiła degradacja tych obszarów. Problem ten dotknął bezpośrednio mieszkańców osiedla „popegeerowskiego” w sołectwie Brzeziny. Na osiedle składają się:

- ❖ 3 bloki, w tym 1 blok tzw. „czworak” – stan techniczny obiektów ocenia się jako zły;

zdjęcia: Maciej Dudek

- ❖ barak – w skład którego wchodzi 4 mieszkania komunalne – stan techniczny budynku ocenia się jako bardzo zły, konieczne natychmiastowe modernizacje.

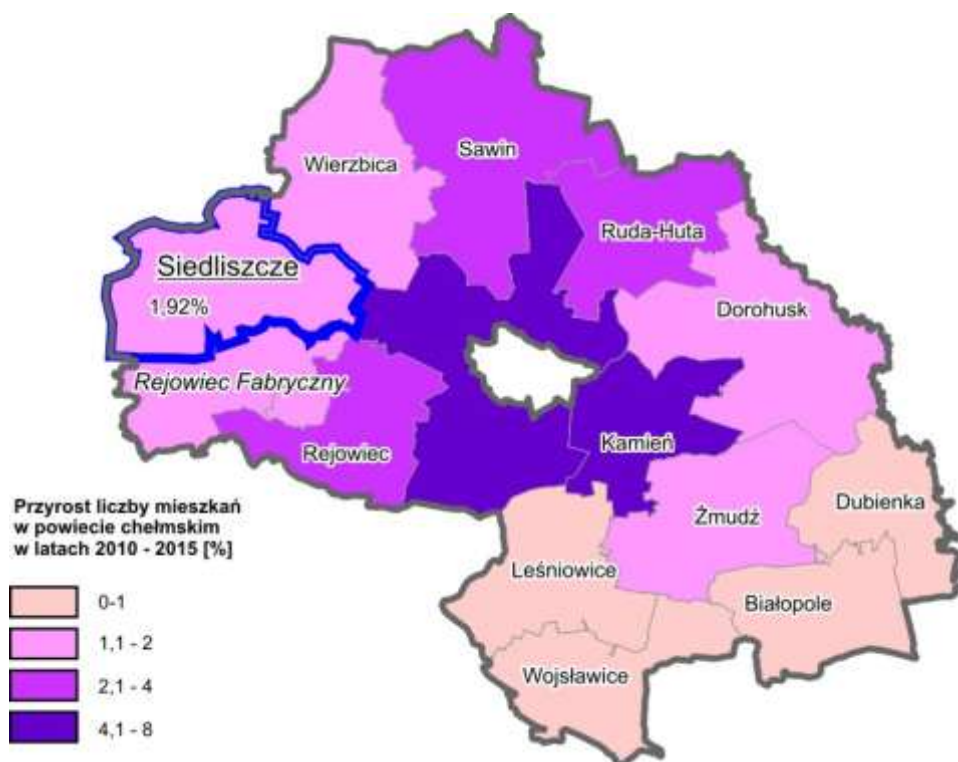

Zdjęcia: Maciej Dudek

Liczba mieszkań pod koniec 2015 roku wynosiła 2495 i na przestrzeni lat 2010-2015 wykazywała tendencję wzrostową (wzrost o 47 mieszkań). Na koniec 2015 roku gmina dysponowała 25 mieszkaniami komunalnymi o łącznej powierzchni 1957 m². Wartość ta jest mniejsza niż w roku 2009, w którym to gmina była w posiadaniu 35 mieszkań komunalnych o łącznej powierzchni 1821 m². W 2015 roku w gminie Siedliszcze było 358 mieszkań na 1000 mieszkańców, o 13,1 mieszkań na 1000 mieszkańców więcej aniżeli w 2010 roku.

Gmina Siedliszcze znajduje się w strefie oddziaływania procesów suburbanizacyjnych miast tj: Chełm oraz Łęczna. Na przełomie lat 2010-2015 podejmowane były działania inwestycyjne na obszarze gminy przez inwestorów indywidualnych, o czym świadczy wzrost liczby mieszkań oddanych do użytku z 8 w 2010 roku do 12 w 2014 roku.

Rycina 28. Zasoby mieszkaniowe powiatu chełmskiego – przyrost liczby mieszkań w stosunku do 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

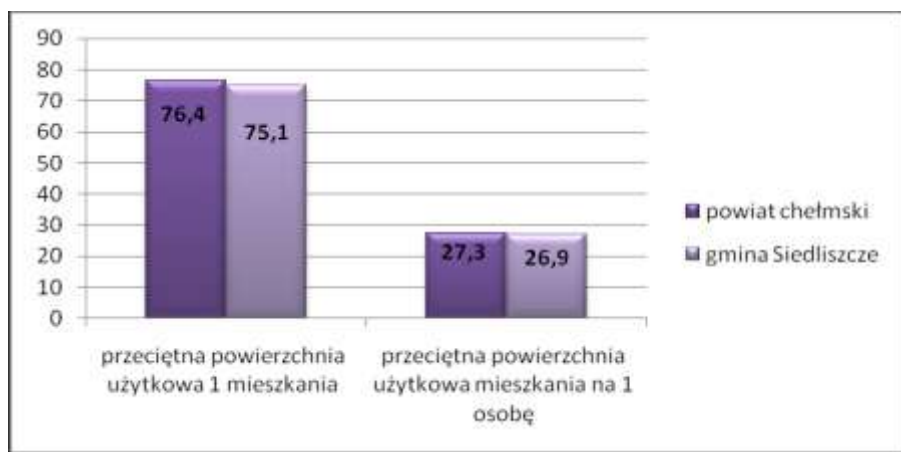
Tabela 13. Zasoby mieszkaniowe gminy Siedliszcze w latach 2010 – 2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mieszkania [szt.]	2448	2452	2465	2473	2486	2495
Izby [szt.]	8483	8507	8507	8579	8692	8739
Mieszkania na 1000 mieszkańców	344,9	347,9	353,5	355,4	356,6	358
Powierzchnia użytkowa mieszkań [m ²]	74,0	74,20	74,5	74,7	75,0	75,1
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkańca [m ²]	25,5	25,8	26,3	26,6	26,7	26,7

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Warunki mieszkaniowe w gminie stanowią jeden z ważniejszych czynników świadczących o rozwoju gospodarczym. W analizowanym przedziale czasowym należy zauważyć stały wzrost liczby mieszkań i izb. W ciągu ostatnich 5 lat liczba mieszkań wzrosła o 47 (tj.: o 1,9%), a liczba izb o 256 (tj.: o 3,1%).

Wykres 8. Wskaźniki opisujące zasoby mieszkaniowe w gminie Siedliszcze w 2015 roku oraz powiatu chełmskiego

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Dane dotyczące wyposażenia mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne świadczą o niekorzystnym stanie części mieszkań. Wiele lokali nie spełnia podstawowych warunków socjalno-bytowych ze względu na brak doprowadzenia podstawowych urządzeń sanitarnych.

Tabela 14. Wyposażenie mieszkań w urządzenia techniczno – sanitarne oraz udział mieszkań wyposażonych w instalacje w latach 2010 – 2015 w gminie Siedliszcze

wodociąg					
2010	2011	2012	2013	2014	2015
1 902	1 906	1 919	1 927	1 940	1 949
77,70	77,73	77,85	77,92	78,04	78,12
ustęp splukiwany					
2010	2011	2012	2013	2014	2015
1 636	1 640	1 653	1 661	1 674	1 683
66,83	66,88	67,06	67,17	67,34	67,45
łazienka					
2010	2011	2012	2013	2014	2015
1 523	1 527	1 540	1 548	1 561	1 570
62,21	62,28	62,47	62,60	62,79	62,93
centralne ogrzewanie					
2010	2011	2012	2013	2014	2015
1 169	1 173	1 186	1 195	1 208	1 217
47,75	47,84	48,11	48,32	48,59	48,78
gaz sieciowy					
2010	2011	2012	2013	2014	2015
0	0	0	0	0	0

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Jednym z głównych problemów na terenie gminy są problemy techniczne wynikające z wykorzystania nieekonomicznych rozwiązań ograniczających efektywność obiektów budowlanych. Wykorzystywane w budynkach źródła ciepła są źródłem niskiej emisji, co powoduje szereg uciążliwości i niekorzystnie wpływa na lokalne środowisko przyrodnicze. Na terenie gminy Siedliszcze jest łącznie 2426 budynków, które korzystają z węglowych kotłów ciepła – średnio na jedno sołectwo 78. Na terenie poszczególnych sołectw najczęściej ww. budynków odnotowano na terenie sołectwa Siedliszcze – 400. Niekorzystanie wypadają również sołectwa: Chojno Nowe Pierwsze (151), Majdan Zahorodyński (137), Chojno Nowe Drugie (127), Chojeniec (115) oraz Bezek (103). W porównaniu do roku 2013, liczba budynków korzystających z węglowych kotłów ciepła wzrosła o 32 budynki (o 1,4%), w największym stopniu w sołectwach: Majdan Zahorodyński (o 5), Siedliszcze (o 5) oraz Wola Korybutowa Pierwsza (o 4).

16.4.2. Obiekty i granice stref ochrony konserwatorskiej

Na terenie gminy Siedliszcze występują różne obiekty i obszary o wartościach kulturowo - historycznych, które składają się na dziedzictwo kulturowe tego terenu. Niektóre z tych obiektów i obszarów objęte są ochroną prawną w postaci wpisu do rejestru zabytków, zgodnie z *ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Jest to pięć zespołów dworsko – parkowych oraz jeden zabytek archeologiczny

- ❖ Zespół dworsko-parkowy w Chojnie Nowym (Chojno Nowe 118, 22-130 Siedliszcze), wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr A/113/20 - stan zachowania zabytku ocenia się jako bardzo dobry;

źródło: projekt *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze, 2016r.*

- ❖ Zespół dworsko-parkowy w Chojeńcu (Chojeniec 53, 22-130 Siedliszcze), wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr A114/20 - stan zachowania zabytku ocenia się jako zły;

źródło: projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze, 2016r.

- ❖ Zespół dworsko-parkowy w Brzezinach (Brzeziny 41, 22-130 Siedliszcze), wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr A/122/28 - stan zachowania zabytku ocenia się jako zaniedbany, wymagający podjęcia prac rewaloryzacyjnych. Dwór obecnie jest zamieszkały przez 8 rodzin.

Zdjęcia: Maciej Dudek

- ❖ Zespół dworsko-parkowy w Kuliku (Kulik, 22-130 Siedliszcze), wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr.: A/137/43 - stan zachowania zabytku ocenia się jako bardzo dobry;

źródło: projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze, 2016r.

- ❖ Zespół dworsko-parkowy w Siedliszczu (ul. Szkolna 62, 22-130 Siedliszcze), wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr A/324 - stan zachowania zabytku ocenia się jako niezadowolający.

źródło: projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze, 2016r.

- ❖ zabytek archeologiczny wpisany do rejestru zabytków pod nr C/43 - grodzisko z wałami tzw. „Zamczysko” - w wyniku użytkowania rolniczego przekształcił się w pagórkowate wzniesienie o średnicy około 100 m i wysokości około 4 m.

Na obszarach ścisłej strefy ochrony konserwatorskiej w odniesieniu do obiektów indywidualnie wpisanych do rejestru zabytków, wszelka działalność inwestycyjna i budowlana obejmująca m.in.: prace remontowe, modernizacyjne, porządkowe, wtórne podziały terenu, budowę nowych obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej oraz wycinkę drzew – wymaga pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zgodnie z przepisami szczególnymi. Wszelka działalność budowlana w obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga przeprowadzenia wyprzedzających kompleksowych badań archeologicznych. W uzasadnionych przypadkach Wojewódzki Konserwator Zabytków może odstąpić od realizacji tego warunku.

Wokół zespołów zabytkowych objętych ochroną prawną proponuje się wyznaczyć strefy ochrony ekspozycji widokowej. Strefa powinna obejmować otwarte widoki na zabytkowy zespół od strony przyległych dróg komunikacyjnych. Celem utworzenia strefy jest objęcie ochroną planistyczną widoku na obiekt zabytkowy. Strefy ochrony ekspozycji winny być uwzględnione w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, które mogą je odpowiednio do skali opracowania skorygować. Inwestycje prowadzone w obrębie strefy wymagają opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków są jednocześnie obiektami będącymi w gminnej ewidencji zabytków na podstawie *zarządzenia nr 8/2013 Wójta Gminy Siedliszcze z dnia 8 lutego 2013 roku*.

Oprócz obiektów ujętych w rejestrze zabytków, na terenie gminy Siedliszcze istnieje wiele obiektów będących w wojewódzkiej ewidencji zabytków, które koncentrują się głównie w jednostce analitycznej Siedliszcze.

Tabela 15. Wykaz obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

Sołectwo	Obiekt
Chojno Nowe	Zespół folwarczny
Chojno Nowe	Spichlerz, suszarnia chmielu w zespole folwarcznym
Siedliszcze 45	Budynek mieszkalno-gospodarczy
Siedliszcze Kolonia	Brama w d. zespole dworskim
Siedliszcze Kolonia 23	Obora, ob. budynek gospodarczy w d. zespole dworskim
Siedliszcze Kolonia 24	Budynek gospodarczy w d. zespole dworskim
Siedliszcze Kolonia 26	Ciepłarnia, ob. budynek mieszkalno-gospodarczy w d. zespole dworskim ob. budynek mieszkalno-gospodarczy
Siedliszcze Kolonia 35	Budynek mieszkalny w d. zespole dworskim
Siedliszcze, ul. 1 Maja 12	Dom mieszkalny
Siedliszcze, ul. Rynek 1	Dom mieszkalny (ob. poczta i sklep)
Siedliszcze, ul. Rynek 1 a	Dom mieszkalny
Siedliszcze, ul. Rynek 2	Dom mieszkalny
Siedliszcze, ul. Kościelna 3	Plebania (ob. organistówka)
Siedliszcze, ul. Krótka 2	Dom mieszkalny
Siedliszcze, ul. Lubelska 17	Dom mieszkalny
Siedliszcze, ul. Lubelska 2	Dom mieszkalny
Siedliszcze, ul. Lubelska 3	Dom mieszkalny
Siedliszcze, ul. Ogrodowa 3	Dom mieszkalny
Siedliszcze, ul. Szkolna 1 i 2	Zajazd i olejarnia (ob. dom kultury i budynek mieszkalny)
Siedliszcze, ul. Szkolna 12	Dom mieszkalny
Siedliszcze, ul. Szkolna 144	Dom mieszkalny
Siedliszcze, ul. Szkolna 8	Młyn
Siedliszcze, ul. Szkolna 8	Budynek gospodarczy (ubojnia i wędzarnia)
Siedliszcze, ul. Szkolna 8	Dom
Siedliszcze, ul. Szkolna 8	Budynek gospodarczy (obora i kurnik)
Siedliszcze, ul. Szpitalna 3	Dom
Siedliszcze, ul. Szpitalna 12	Budynek mieszkalny i szynk (ob. Urząd Gminy)
Siedliszcze, ul. Szpitalna 19	Budynek mieszkalno-gospodarczy
Siedliszcze, ul. Szpitalna 21	Bank spółdzielczy
Siedliszcze, ul. Szpitalna 22	Dom mieszkalny
Wola Korybutowa	Kościół rzymskokatolicki pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa
Wola Korybutowa	Dzwonnica w zespole kościoła rzymskokatolicki pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa
Bezek	Ogród podworski
Kamionka	Założenie dworsko-ogrodowe
Lipówki Kolonia	Park podworski (relikt)

źródło: projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze, 2016r.

Na terenie gminy występują bardzo licznie stanowiska archeologiczne (nieruchome zabytki archeologiczne) zarejestrowane podczas badań archeologicznych przeprowadzonych

metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski. Na terenie gminy Siedliszcze zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych jest 337. Koncentrują się one głównie w sołectwach/ jednostkach analitycznych: Kulik (56), Siedliszcze (35), Kulik Kolonia (32), Bezek (31), Majdan Zahorodyński (24) oraz Wola Korybutowa (23). Stanowiska archeologiczne znajdują się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Istotnym elementem krajobrazu kulturowego gminy są liczne kapliczki i krzyże przydrożne, upamiętniające wydarzenia religijne lub historyczne, 1 - kapliczka przy drodze ze Starego Chojna do Siedliszcza; 2 – kapliczka przydrożna w rejonie Stasina Dolnego, 3 – mogiła powstańców styczniowych w Siedliszczu, kaplica p.w. św. Anny w Bezku.

źródło: projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze, 2016r.

Kolejnym i elementem środowiska kulturowego gminy są liczne miejsca pamięci. Na terenie gminy jest 8 miejsc pamięci, które są wpisane do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Znajdują się w następujących sołectwach:

- ❖ *sołectwo Bezek* - Mogiła Nieznanego Żołnierza Armii Czerwonej, na dawnym cmentarzu prawosławnym;
- ❖ *sołectwo Kulik* - Mogiła ofiar terroru oraz grób NN żołnierza, na cmentarzu prawosławnym oraz Tablica upamiętniająca pobyt sztabu I Ukraińskiej Dywizji Partyzanckiej, budynek dworu
- ❖ *jednostka analityczna Siedliszcze* - Były cmentarz z I wojny światowej, obecnie w granicach cmentarza rzymskokatolickiego; Mogiła płk. Piotra Bartaka oraz mogiły żołnierzy WP z 1939 r. na cmentarzu rzymskokatolickim; Grób powstańców z 1863 r.; Krzyż pamiątkowy wzniesiony z okazji odzyskania niepodległości w 1918 r. oraz Miejsce masowej egzekucji na terenie cmentarza żydowskiego.

Na terenie gminy Siedliszcze zachowały się liczne dawne zabudowania mieszkalne oraz gospodarskie, drewniane i murowane mające wyraźne cechy architektury regionalnej.

Wartość historyczną i zabytkową przedstawia dodatkowo układ urbanistyczny miasta Siedliszcze, rynek i wielodrożnicowy układ rozchodzących się od niego promieniście dróg, wraz z zachowaną zabudową mieszkalną i usługową.

Na terenie gminy Siedliszcze występują cmentarze, które wpisane zostały do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Znajdują się one w następujących sołectwach:

- ❖ Bezek - Cmentarz prawosławny oraz Cmentarz przy kościele filialnym parafii rzymskokatolickiej, dawny przycerkiewny, prawosławny;
- ❖ Brzeziny - Cmentarz prawosławny
- ❖ Julianów - Cmentarz ewangelicki
- ❖ Kulik - Cmentarz prawosławny/greckokatolicki
- ❖ Siedliszcze - Cmentarz rzymskokatolicki z 1909 r.; Cmentarz przykościelny, dawniej grzebalny – rzymskokatolicki, Cmentarz żydowski (kirut);
- ❖ Wola Korybutowa - Cmentarz rzymskokatolicki oraz Cmentarz ewangelicki.

Stan zachowania niektórych obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków jest dalece niezadowalający. W grupie obiektów, których dotknęło zjawisko postępującej degradacji wymienia się: oborę, budynek gospodarczy, ciepłarnię i budynek mieszkalny w dawnym zespole dworskim w sołectwie Siedliszcze-Kolonia, relikty parku podworskiego w sołectwie Lipówki, tablicę upamiętniającą pobyt sztabu I Ukraińskiej Dywizji Partyzanckiej na budynku dworu w sołectwie Kulik, krzyż pamiątkowy wzniesiony z okazji odzyskania niepodległości w 1918 roku w jednostce analitycznej Siedliszcze.

Wiele budynków i obiektów, nie będących zabytkami, szczególnie: liczne kapliczki i krzyże, zachowane dawne zabudowania mieszkalne i gospodarskie, zwłaszcza drewniane, współtworzy charakterystyczny, tradycyjny, krajobraz kulturowy gminy. W przypadku budynków o wartościach historycznych nie zachodzi szczególna konieczność obejmowania ich ochroną konserwatorską, ale wskazane byłoby podejmowanie działań zmierzających do ich zachowania, poprzez remonty z dopuszczeniem zmiany sposobu użytkowania na inne cele, ewentualne odtwarzanie lub realizację nowych z zachowaniem skali obiektu, regionalnych cech architektonicznych i materiałów budowlanych.

16.5. SFERA GOSPODARCZA

16.5.1. Struktura gospodarcza gminy Siedliszcze

Na terenie gminy Siedliszcze dominuje działalność rolnicza, w której zatrudnionych jest aż 73% aktywnych zawodowo jej mieszkańców. Duże znaczenie przypisuje się także sektorom gospodarczym tj.: przetwórstwo, usługi i handel. W sektorze przemysłowym i w budownictwie zatrudnionych jest niecałe 6% pracujących, zaś w sektorze usług – niecałe 5%.

16.5.1.1. Przedsiębiorczość pozarolnicza

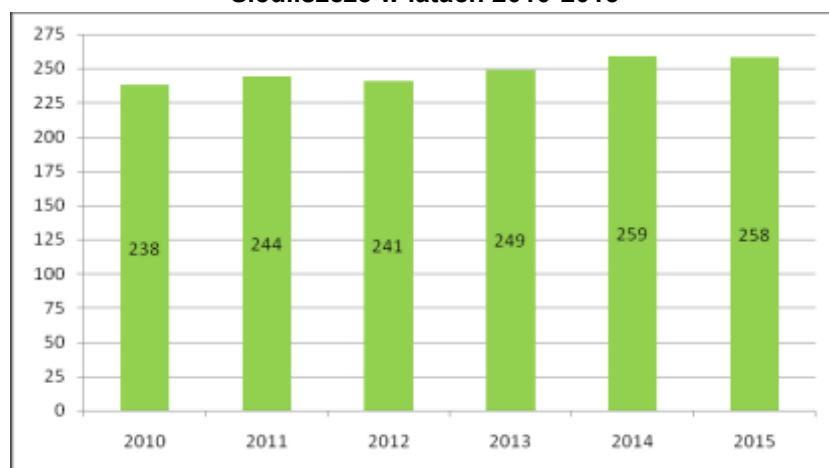
Na potencjał gospodarczy gminy składa się stopień koncentracji podmiotów gospodarczych, ich charakter, branża w której działają, a także otoczenie biznesu służących zaspokojeniu potrzeb wewnętrznych i jej mieszkańców oraz potrzeb zewnętrznych. Procesy kształtujące sferę gospodarczą wpływają na dynamikę rozwoju społeczno - ekonomicznego różnych

jednostek osadniczych. Powyższa zależność jest szczególnie zauważalna na szczeblu lokalnym. Zjawiska i przemiany gospodarcze w znacznym stopniu determinują kierunek oraz dynamikę rozwoju w pozostałych sferach. Rozwój miejscowej gospodarki jest szczególnie istotny dla mieszkańców gminy, głównie ze względu na szansę zmniejszenia stopy bezrobocia i wzrost poziomu jakości życia.

Na terenie gminy Siedliszcze w 2015 r., według danych GUS, funkcjonowało 258 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, o 8,4% (20 podmiotów) więcej w porównaniu do 2010 roku. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w 2015 roku stanowiła 27 podmiotów, koncentrując się głównie w sołectwie Siedliszcze (8). Na przestrzeni analizowanego czasu, liczba tych przedsiębiorstw utrzymuje się na podobnym poziomie. Ze względu na rolniczy charakter, gmina posiada znacznie mniejszą liczbę podmiotów gospodarczych niż w pozostałych gminach miejsko-wiejskich oraz miejskich. Analizując liczbę podmiotów gospodarczych w analizowanym okresie, tj. w latach 2010-2015, ich liczba systematycznie wzrasta.

Analizując sferę gospodarczą należy uwzględnić nie tylko bezwzględną liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw ale również przedsiębiorczość mieszkańców, która mierzona jest wskaźnikiem przedsiębiorczości, tj. liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności. W latach 2010 – 2015 dla obszaru gminy Siedliszcze obserwuje się stopniowy wzrost analizowanego wskaźnika z wielkości 335/10 tys. ludności w 2010 roku do 370/10 tys. ludności w roku 2015, co świadczy o tendencji wzrostowej aktywności gospodarczej.

Wykres 9. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie gminy Siedliszcze w latach 2010-2015

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

W podziale na sektory własnościowe podmioty działające w sektorze publicznym stanowią 6,2%, natomiast w sektorze prywatnym 93,8%. W sektorze prywatnym największy odsetek stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (82,2%), natomiast organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne) – niespełna 5,4%.

Tabela 16. Podmioty gospodarki gospodarczej wg sektorów własnościowych w gminie Siedliszcze w latach 2010 – 2015

PKD	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Podmioty gospodarki narodowej						
ogółem	238	244	241	249	259	258
sektor publiczny						
ogółem	16	16	17	18	18	16
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	14	14	15	16	16	14
sektor prywatny						
ogółem	222	228	224	231	241	242
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	183	192	185	192	199	199
sektor prywatny - spółki handlowe	8	9	10	10	10	10
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0	0	1	1	1	1
sektor prywatny - spółdzielnie	4	4	4	4	4	4
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	9	9	11	12	13	13

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Według danych Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG)¹³, według stanu na dzień 17.01.2017 r., w gminie działalność gospodarczą prowadzi 187 podmiotów. Największy odsetek podmiotów działa na terenie miasta Siedliszcze – ponad 34% oraz sołectw: Bezek (6,4%), Chojno Nowe Pierwsze i Chojno Nowe Drugie po 5,3%. Zgodnie z danymi Krajowego Rejestru Sądowego (KRS)¹⁴, działa tu 11 podmiotów gospodarczych, z czego 9 w mieście Siedliszcze i po 1 w sołectwach: Bezek Kolonia oraz Chojno Nowe Pierwsze.

Rozwój przedsiębiorczości w gminie, wynika ze wzrostu liczby podmiotów gospodarczych w analizowanych latach, co prezentuje poniższa tabela.

Tabela 17. Podmioty gospodarki wg sekcji PKD 2007¹⁵ w gminie Siedliszcze w latach 2010-2015

Sekcje PKD	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OGÓŁEM	238	244	241	249	259	258
Sekcja A	7	7	5	4	4	3
Sekcja B	0	0	0	0	0	0
Sekcja C	8	7	9	12	11	10
Sekcja D	1	1	0	0	0	0
Sekcja E	1	1	1	1	1	1
Sekcja F	43	52	48	51	56	58
Sekcja G	64	66	64	66	66	67

¹³ <https://prod.ceidg.gov.pl/ceidg/ceidg.public.ui/Search.aspx>

¹⁴ <https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu?t:lb=t>, odczyt a dnia 17 styczeń 2017r.

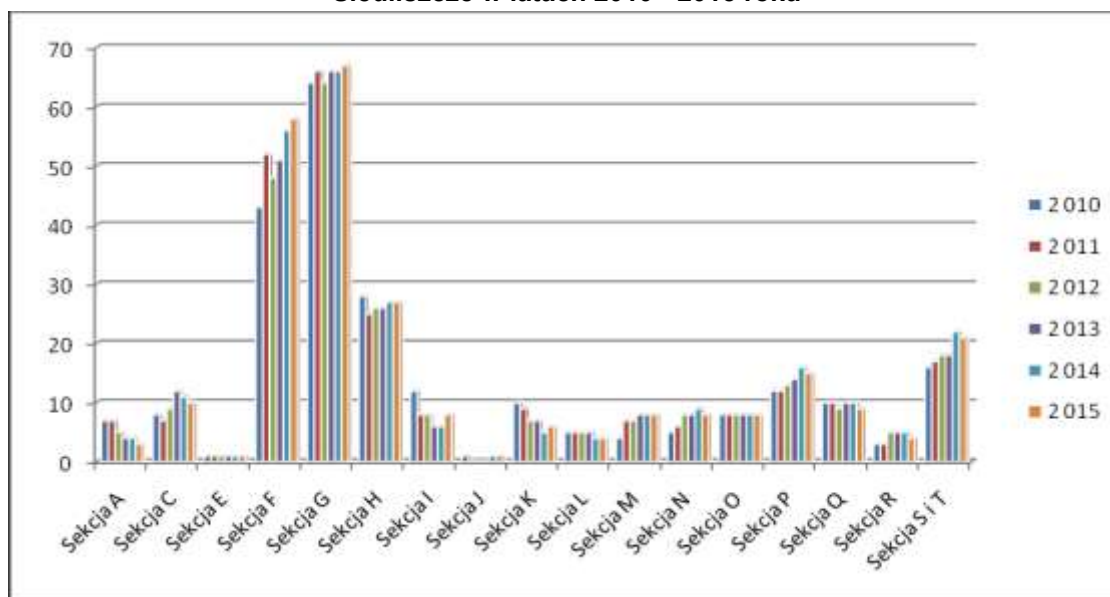
¹⁵ Wyjaśnienie skrótów sekcji PKD 2007: A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S – Pozostała działalność usługowa, T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – Organizacje i zespoły eksterytorialne

Sekcja H	28	25	26	26	27	27
Sekcja I	12	8	8	6	6	8
Sekcja J	1	0	0	0	1	1
Sekcja K	10	9	7	7	5	6
Sekcja L	5	5	5	5	4	4
Sekcja M	4	7	7	8	8	8
Sekcja N	5	6	8	8	9	8
Sekcja O	8	8	8	8	8	8
Sekcja P	12	12	13	14	16	15
Sekcja Q	10	10	9	10	10	9
Sekcja R	3	3	5	5	5	4
Sekcja S i T	16	17	18	18	22	21
Sekcja U	0	0	0	0	0	0

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Zgodnie z podziałem podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007, w 2015 roku największy odsetek stanowiły podmioty z sekcji G stanowiącej niewiele ponad jedną czwartą zarejestrowanych działalności (26% wszystkich podmiotów z terenu gminy). Niewiele mniejszy odsetek stanowiły podmioty działające w sekcji F – 22,5% podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy. Na terenie gminy brak jest podmiotów gospodarczych działających w sekcjach: B (Górnictwo i wydobywanie) – co w przypadku realizacji inwestycji polegającej na budowie kopalni węgla kamiennego w sołectwie Kulik ulegnie zmianie, D (Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych) i U (Organizacje i zespoły eksterytorialne).

Wykres 10. Liczba podmiotów gospodarczych wg poszczególnych sekcji PKD 2007 w gminie Siedliszcze w latach 2010 - 2015 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Na terenie gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze według klas wielkości podmiotów gospodarczych, działają przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób (tj. mikroprzedsiębiorstwa), zatrudniające od 10 do 45 osób (małe przedsiębiorstwa) oraz zatrudniające 50-249 (średnie przedsiębiorstwa). Według danych GUS w 2015 r.

mikroprzedsiębiorstwa stanowiły 93% przedsiębiorstw z terenu gminy (240 przedsiębiorstw). W podziale na miejscowości najczęściej mikroprzedsiębiorstw działało na terenie Siedliszcza – 37,5% mikroprzedsiębiorstw z terenu gminy. Małe przedsiębiorstwa stanowiły zaledwie 7,1% (17 przedsiębiorstw), najczęściej działało na terenie jednostki analitycznej Siedliszcze – 76,5%. Ponadto małe przedsiębiorstwa działały na terenie sołectw: Chojno Nowe Pierwsze (2 przedsiębiorstwa), Dobromyśl (1) i Bezek (1). Na terenie gminy w 2015 roku znajdowało się 1 średnie przedsiębiorstwo w Siedliszczu.

Tabela 18. Podmioty gospodarcze według klas wielkości

Miejscowość	2010			2011			2012			2013			2014			2015		
	mikroprzedsiębiorstwa	małe przedsiębiorstwa	średnie przedsiębiorstwa	mikroprzedsiębiorstwa	małe przedsiębiorstwa	średnie przedsiębiorstwa	mikroprzedsiębiorstwa	małe przedsiębiorstwa	średnie przedsiębiorstwa	mikroprzedsiębiorstwa	małe przedsiębiorstwa	średnie przedsiębiorstwa	mikroprzedsiębiorstwa	małe przedsiębiorstwa	średnie przedsiębiorstwa	mikroprzedsiębiorstwa	małe przedsiębiorstwa	średnie przedsiębiorstwa
OGÓŁEM	219	19	0	225	19	0	223	18	1	229	19	1	239	19	1	240	19	1
Adolfin	2	19	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	1	0	0	1	0	0
Anusin	3	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0
Bezek	10	0	0	12	1	0	13	1	0	13	1	0	13	1	0	15	1	0
Bezek Dębiński	1	1	0	1	0	0	1	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0
Bezek- Kolonja	7	0	0	9	0	0	9	0	0	7	0	0	8	0	0	6	0	0
Brzeziny	6	0	0	6	0	0	4	0	0	3	0	0	4	0	0	6	0	0
Chojeniec	12	0	0	12	0	0	12	0	0	10	0	0	11	0	0	9	0	0
Chojeniec- Kolonja	5	0	0	6	0	0	6	0	0	7	0	0	8	0	0	9	0	0
Dobromyśl	5	0	0	5	0	0	6	0	0	5	1	0	4	1	0	4	1	0
Gliny	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Jankowice	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0
Janowica	3	0	0	3	0	0	1	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0
Kamionka	3	0	0	3	0	0	2	0	0	2	0	0	1	0	0	2	0	0
Krowica	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	3	0	0	2	0	0
Kulik	5	0	0	5	0	0	5	0	0	5	0	0	6	0	0	5	0	0
Kulik -Kolonja	2	0	0	2	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0
Lechówka	4	0	0	4	0	0	4	0	0	3	0	0	3	0	0	3	0	0
Lipówki	1	0	0	3	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	4	0	0
Majdan Zahorodyński	10	0	0	9	0	0	7	0	0	10	0	0	10	0	0	9	0	0
Marynin	10	0	0	7	0	0	8	0	0	8	0	0	6	0	0	5	0	0
Mogilnica	6	0	0	7	0	0	8	0	0	8	0	0	6	0	0	6	0	0
Nowe Chojno	14	3	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0
Romanówka	5	0	0	3	0	0	2	0	0	2	0	0	1	0	0	2	0	0
Siedliszcze	79	14	0	75	14	0	78	13	0	83	13	1	89	13	1	90	13	1
Stare Chojno	2	0	0	5	0	0	5	0	0	4	0	0	6	0	0	4	0	0
Stasin Dolny	2	0	0	3	0	0	3	0	0	3	0	0	5	0	0	5	0	0
Wojciechów	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0
Wola Korybutowa Pierwsza	18	1	0	20	1	0	19	1	0	18	1	0	20	1	0	22	0	0

Zabitek	0	0	0	1	0	0	1	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0
Chojno Nowe Pierwsze	-	-	0	16	3	0	18	3	0	22	3	0	21	3	0	19	2	0

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Do głównych pracodawców i jednocześnie przedsiębiorstw zatrudniających najwięcej osób działających na terenie gminy Siedliszcze należą firmy zajmujące się handlem detalicznym oraz różnego rodzaju usługami, w grupie której wymienia się:

- ❖ Gminną Spółdzielnię „Samopomoc Chłopska w Siedliszczu” – usługi i handel – małe przedsiębiorstwo (10 – 49 pracowników);
- ❖ Winył-Pol s.j w Siedliszczu – produkcja materiałów izolacyjnych - małe przedsiębiorstwo (10 – 49 pracowników);
- ❖ Mosso” Kwaśniewscy S.J. Magazyn Zbożowy w Siedliszczu - Usługi rolnicze, skup zboża - małe przedsiębiorstwo (10 – 49 pracowników)
- ❖ Przedsiębiorstwo Usługowo – Handlowe „ROLTEX Siedliszcze” Sp. z o.o. w Siedliszczu – usługi rolnicze, handel - małe przedsiębiorstwo (10 – 49 pracowników)
- ❖ Delikatesy Centrum P.H.U. „Lotus” w Siedliszczu – handel - małe przedsiębiorstwo (10 – 49 pracowników)
- ❖ Medica Poland Centrum Rehabilitacji Sp. z o.o. w Siedliszczu – usługi medyczne - małe przedsiębiorstwo (10 – 49 pracowników)
- ❖ Spółdzielnia Usług Rolniczych w Siedliszczu – usługi rolnicze - małe przedsiębiorstwo (10 – 49 pracowników),
- ❖ FPHU „Bud-Rol” – handel i usługi - małe przedsiębiorstwo (10 – 49 pracowników);
- ❖ „Gra – Tir Serwis” – usługi.

Na terenie gminy Siedliszcze planowana jest budowa kopalni węgla kamiennego, która ma szansę zostać największym w tym rejonie przedsiębiorstwem oferującym znaczną ilość miejsc pracy.

Instytucjami otoczenia biznesu są wszelkiego rodzaju podmioty publiczne i prywatne, które w sposób pośredni lub bezpośredni mają związek z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej na danym terenie. Gmina Siedliszcze leży w sąsiedztwie miasta powiatowego przez co znajduje się w zasięgu oddziaływania instytucji otoczenia biznesu znajdujących się na terenie Chełma, w grupie których wymienia się m.in.: Stowarzyszenie Rozwoju Aktywności Społecznej TRIADA, Filię Fundacji Rozwoju Lubelszczyzny Lubelska Fundacja Rozwoju - Agencja Rozwoju Regionalnego, Chełmskie Stowarzyszenie Rozwoju Społeczno – Gospodarczego CIVIS.

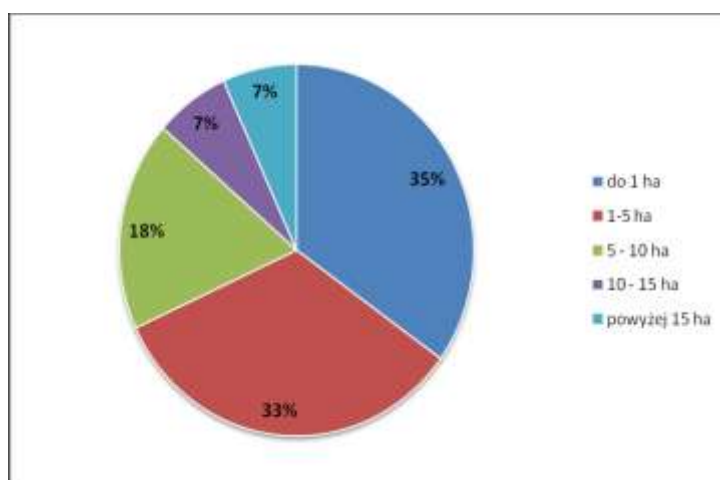
16.5.1.2. Sektor rolniczy

Gmina Siedliszcze posiada umiarkowane warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa. Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie wynosi 51,7 pkt. (wg skali IUNG w Puławach), co świadczy o średnio korzystnych warunkach do rozwoju rolnictwa.

Duży wpływ na poziom rolnictwa ma struktura wielkościowa gospodarstw. Im większe gospodarstwa, tym większe możliwości produkcyjne rolnika, a zatem i dochody, jakie może

uzyskać. Duża wielkość gospodarstw sprzyja również specjalizacji, a gospodarstwa wyspecjalizowane są na ogół bardziej wydajne. Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego 2010 na obszarze gminy Siedliszcze znajdowało się 1641 gospodarstw rolnych i wszystkie są gospodarstwami indywidualnymi. Czynnikiem determinującym stan rolnictwa i intensywności produkcji rolnej na danym obszarze jest struktura agrarna. Na terenie gminy Siedliszcze przeważają gospodarstwa od 1ha do 5ha, które stanowią 68% wszystkich gospodarstw rolnych (1118 gospodarstw rolnych). Gospodarstwa od 5ha do 10ha stanowią niemal 18,3% (300 gospodarstw). Pozostałe gospodarstwa o wielkości 10 – 15ha oraz powyżej 15ha stanowią niewielki odsetek, odpowiednio: 6,8% (112) oraz 6,7% (111). Średnia wielkość gospodarstwa rolnego w 2015 roku kształtowała się na poziomie 4,1ha. Wartość analizowanego wskaźnika wyróżnia takie sołectwa jak: Kamionka oraz Mogilnica, w których średnia wielkość gospodarstwa wynosi powyżej 8ha. W porównaniu do 2013 roku obserwuje się sukcesywny spadek średniej wielkości gospodarstwa, z 4,4ha w 2010 roku do 4,1ha w 2015 roku.

Wykres 11. Struktura ilościowa gospodarstw rolnych w gminie Siedliszcze

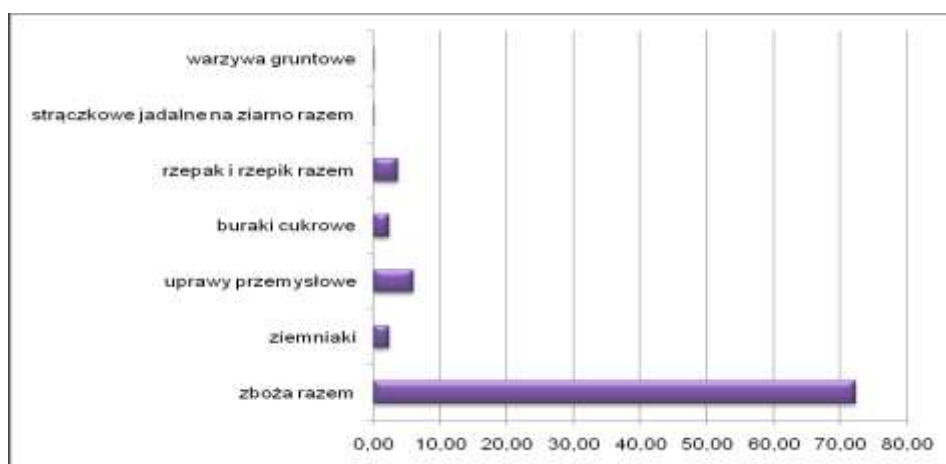

Źródło: opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego

Na terenie gminy Siedliszcze występuje 8 dużych gospodarstw o powierzchni powyżej 50 ha, w sołectwach: Siedliszcze - 2, Marynin - 2, Kulik - 1, Kulik Kolonia - 2, Lechówka – 1.

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej w decydujący sposób wpływa na rodzaj upraw i hodowlę zwierząt. Na terenie gminy Siedliszcze w zakresie upraw dominują zboża, które stanowią ponad 72% zasiewów. Ponadto gmina specjalizuje się w uprawach przemysłowych, ziołach, roślinach okopowych i rzepaku.

Wykres 12. Rodzaje upraw na terenie gminy Siedliszcze (powierzchnia zasiewu)

źródło: opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego, 2010

Pod względem hodowli zwierząt gmina Siedliszcze wyróżnia się hodowlą bydła. Ilościowo przeważa pogłowie drobiu i bydła. Znajduje się tu 10 dużych gospodarstw hodowlanych zajmujących się hodowlą lub chowem zwierząt powyżej 10 DJP: 7 gospodarstw zajmujących się chowem i hodowlą bydła w miejscowościach: Siedliszcze – 1, Janowica – 1, Lipówki – 2, Chojno Nowe Pierwsze – 2 oraz 3 gospodarstwa posiadające trzodę chlewną w miejscowościach: Wola Korybutowa II – 2 oraz Wola Korybutowa Kolonia - 1.

16.5.2. Zatrudnienie oraz lokalny rynek pracy

Na terenie gminy Siedliszcze w 2015 r. pracowały 348 osoby¹⁶. Od 2010 roku liczba pracujących zmniejszyła się o 69 osób. W 2015 roku pracujący stanowili niespełna 7,8% ludności w wieku produkcyjnym i 5% ogółu ludności gminy. W układzie PKD 2007 liczbę zatrudnionych obrazuje poniższa tabela:

Tabela 19. Liczba pracujących według sektorów ekonomicznych

Sektory ekonomiczne wg sekcji PKD 2007	Pracujący		Spadek /wzrost zatrudnienia
	2010 rok	2015 rok	
Sekcja A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo)	4	0	- 4
Sekcja B (Górnictwo i wydobywanie), sekcja C (Przetwórstwo przemysłowe), Sekcja D (Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych), Sekcja E (Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją) i sekcja F (Budownictwo)	16	0	- 16
sekcja G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych), sekcja H (transport i gospodarka magazynowa), sekcja I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) i w sekcji J (informacja i komunikacja),	59	51	- 8

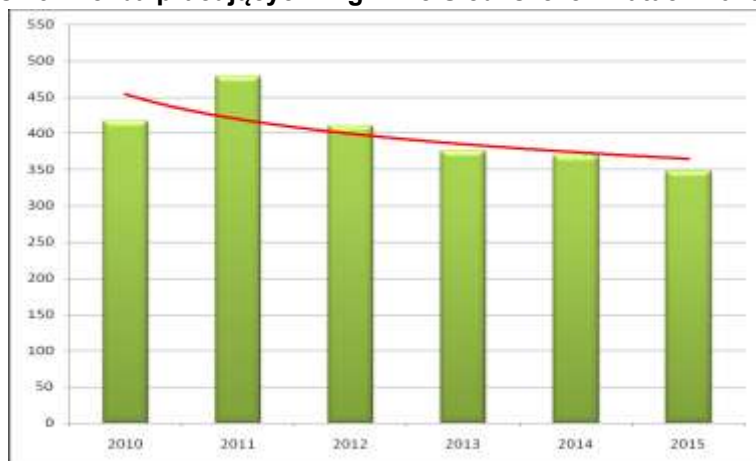
¹⁶ Województwo Lubelskie. Podregiony. Powiaty. Gminy 2016

sekcja K (Działalność finansowa i ubezpieczeniowa) i sekcja L (Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości),	4	brak danych dla tych sekcji w 2015r., które zostały przypisane do sekcji wymienionych poniżej ¹⁷	
sekcja M (Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna), sekcja N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca), sekcja O (Administracja publiczna i obrona narodowa), sekcja P (Edukacja), Sekcja Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna), Sekcja R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją), Sekcja S (Pozostała działalność usługowa)	334	279	- 55
Ogółem	417	348	- 69

źródło: opracowanie własne na podstawie Rocznik statystyczny Województwo Lubelskie Podregiony, powiaty, gminy

Wykres poniżej przedstawia zestawienie liczby ludności na przestrzeni lat 2010 - 2015, wraz z wyliczoną linią trendu, która obrazuje stały spadek liczby ludności pracującej w gminie Siedliszcze.

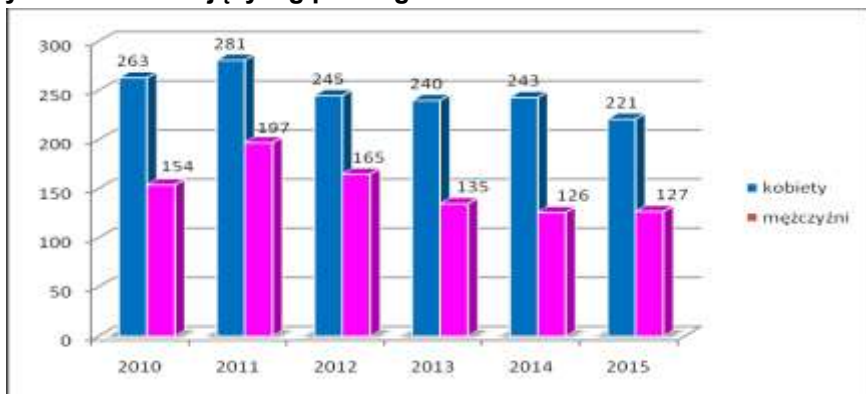
Wykres 13. Liczba pracujących w gminie Siedliszcze w latach 2010 – 2015

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Wśród pracujących w analizowanych latach dominowały kobiety, których udział w ogólnej liczbie pracujących najwyższy był w 2014 roku (65,8%). W porównaniu do roku 2015 obserwuje się stopniową tendencję malejącą, jeśli chodzi o udział kobiet wśród pracujących, osiągając wielkość 63,5%. Najmniejsza różnica występowała w 2012 r., kobiety wówczas stanowiły 59,7% pracujących, zaś mężczyźni – niewiele ponad 40,3%.

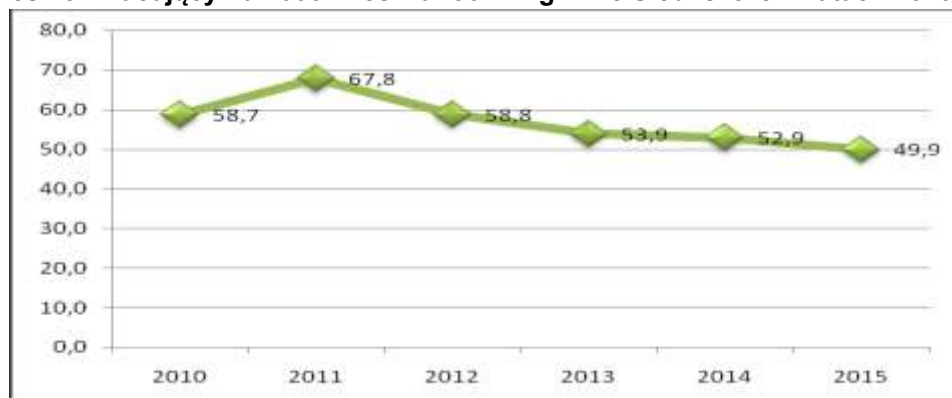
¹⁷ Rocznik statystyczny Województwo Lubelskie Podregiony, powiaty, gminy, WUS Lublin 2016

Wykres 14. Pracujący wg płci w gminie Siedliszcze w latach 2010 – 2015

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Tak mała liczba pracujących w stosunku do ogółu ludności gminy spowodowana jest brakiem danych statystycznych obejmujących osoby pracujące w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego oraz podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób. Ponadto rozbieżności mogą wynikać również z niedopasowania kwalifikacji pracowników do nowych technologii i braku potrzebnych kompetencji przy otrzymaniu zatrudnienia.

Wskaźnik prezentujący liczbę pracujących na 1000 ludności gminy w 2015 r. wynosił 49,9 i od 2011 stale maleje, co prezentuje poniższy wykres.

Wykres 15. Pracujący na 1000 mieszkańców w gminie Siedliszcze w latach 2010-2015

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

16.5.3. Atrakcyjność inwestycyjna gminy

Niezbędnym elementem stymulującym rozwój gospodarczy i podniesienie konkurencyjności, jest przygotowanie zorganizowanych terenów przeznaczonych pod lokalizację przemysłu i usług, wyposażonych w pełną infrastrukturę techniczną i posiadających uregulowany stan prawny. W dokumencie „Studium przestrzenne lokalizacji i możliwości rozwoju regionalnych stref przedsiębiorczości w województwie lubelskim, Katalog stref przedsiębiorczości”, wskazuje się 1 strefę przedsiębiorczości na terenie popegeerowskim w sołectwie Chojno Nowe Pierwsze o powierzchni 24,5 ha, cechującą się korzystnym położeniem przy międzynarodowym drogowym szlaku komunikacyjnym.

Niezbędnym warunkiem rozwoju przedsiębiorczości jest przygotowanie terenów inwestycyjnych dla potencjalnych inwestorów. Teren inwestycyjny powinien być wyposażony w infrastrukturę techniczną, posiadać odpowiednią dostępność komunikacyjną oraz system ulg dla inwestorów. Miejsce powinno odznaczać się najwyższymi walorami użytkowymi lokalizacji dla prowadzonej działalności.

Gmina Siedliszcze posiada znaczny zasób terenów inwestycyjnych - dysponuje ok. 15,3 ha przeznaczonymi pod inwestycje, co ma swoje umocowanie w planach miejscowych. Dotyczy to takich sołectw jak:

- ❖ *Siedliszcze* (3 ha - obsługa rolnictwa oraz 4 ha – obsługa międzynarodowego ruchu tranzytowego),
- ❖ *Bezek Kolonia* (1,3 ha – obsługa rolnictwa),
- ❖ *Siedliszcze* (4 ha – obsługa międzynarodowego ruchu tranzytowego),
- ❖ *Chojno Nowe Pierwsze* (2 ha – teren przemysłu spożywczego).

Dodatkowo na terenie jednostek strukturalnych: Chojno Nowe Drugie, Chojno Nowe Pierwsze wyznaczone zostały tereny zabudowy usługowej, obiektów produkcyjnych, składów i magazynów.

Dodatkowo w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, wyznaczone zostały tereny produkcyjno – usługowe, składy i magazyny w sołectwach: Bezek, Chojno Nowe Drugie, Wola Korybutowa Kolonia oraz strefę zakładu górniczego wraz z zabudową produkcyjno – usługową w sołectwie Kulik, obejmujący rejon lokalizacji planowanego zakładu górniczego związanego z wydobyciem węgla kamiennego wraz z niezbędną infrastrukturą i zapleczem produkcyjno-usługowym, skladowym i magazynowym;

W ostatnim czasie na obszarze gminy miejsko – wiejskiej zainwestowało 5 przedsiębiorstw, które stworzyły łącznie 109 miejsc pracy. W grupie głównych inwestorów wymienia się: Centrum Rehabilitacji Medica Poland (48 nowych miejsc pracy – usługi medyczne), WINYL – POL (12 nowych miejsc pracy – produkcja materiałów izolacyjnych), Mosso Kwaśniewscy (12 nowych miejsc pracy – usługi rolnicze), Delikatesy Centrum (15 nowych miejsc pracy – handel) oraz Bud – Rol FHPU (8 nowych miejsc pracy – handel i usługi).

Gmina, wychodząc naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom lokalnym przedsiębiorcom udostępniła portal internetowy *inwestujwsiedliszczu.pl*, który zawiera ofertę terenów inwestycyjnych w gminie Siedliszcze. Rozwojowi przedsiębiorczości sprzyjają ponadto działania władz samorządowych przejawiające się m.in. w stosowaniu zachęt inwestycyjnych w formie ulg podatkowych, rozwijaniu infrastruktury technicznej, tworzeniu stref inwestycyjnych.

16.5.4. Zdolność inwestycyjna gminy

Sytuacja finansowa Gminy Siedliszcze

Struktura budżetu uchwalanego rokrocznie przez Radę Gminy świadczy o zdolności inwestycyjnej danej jednostki samorządu terytorialnego. W analizowanym okresie,

tj. w latach 2010-2015, zaobserwowano stały wzrost dochodów ogółem (z wyjątkiem roku 2012, kiedy to dochody nieznacznie zmalały w stosunku do roku poprzedniego, jednakże były wyższe niż w roku 2010) oraz niewielkie wahania w strukturze dochodów gminy. Według danych GUS w 2015 r. dochód budżetu gminy wynosił 22,94 mln zł i był o ok. 29% wyższy w porównaniu do 2010 r. Na strukturę dochodu ogółem składają się: dochody własne, subwencja ogólna i dotacje. Największy udział miała subwencja ogólna (47,4%) i dotacje (33,1%), a znacznie mniejszy dochody własne (19,5%). W dotacjach ogółem, dotacje inwestycyjne stanowiły aż 26,9%.

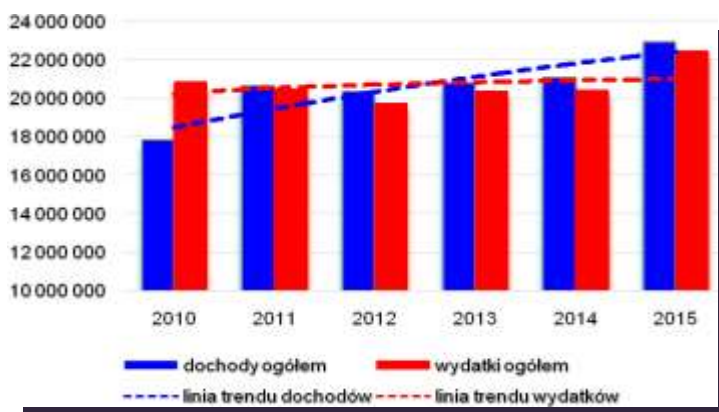
Tabela 20. Dochody i wydatki budżetowe w latach 2010 – 2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DOCHODY						
dochody ogółem	17 816 318,37	20 648 979,33	20 348 630,15	20 795 220,66	21 103 343,54	22 941 124,30
dochody własne	3 478 376,04	4 165 084,52	4 722 418,15	4 851 335,93	5 710 403,01	6 037 193,34
subwencja ogólna	8 440 370,00	8 926 929,00	9 641 487,00	9 556 788,00	9 192 596,00	9 610 745,00
dotacje ogółem	5 897 572,33	7 556 965,81	5 984 725,00	6 387 096,73	6 200 344,53	7 293 185,96
dotacje inwestycyjne	1 137 900,50	2 509 234,00	653 493,40	820 841,00	644 002,89	1 961 790,60
dochody na 1 mieszkańca	2 503,35	2 919,41	2 898,25	2 983,53	3 039,51	3 316,63
dochody własne na 1 mieszkańca	488,74	588,87	672,61	696,03	822,47	872,81
WYDATKI						
wydatki ogółem	20 823 013,83	20 469 520,01	19 743 977,38	20 357 277,26	20 422 310,68	22 420 640,34
wydatki majątkowe	4 935 723,78	3 184 994,16	1 321 152,73	2 052 938,96	2 757 179,05	3 862 483,63
wydatki inwestycyjne	4 935 723,78	3 184 994,16	1 321 152,73	2 052 938,96	2 757 179,05	3 862 483,63
wydatki bieżące ogółem	15 887 290,05	17 284 525,85	18 422 824,65	18 304 338,30	17 665 131,63	18 558 156,71
dotacje ogółem	493 831,32	489 989,41	589 582,68	624 711,47	676 393,85	742 169,06
świadczenia na rzecz osób fizycznych	4 176 851,43	4 361 494,14	4 487 588,39	4 278 253,56	4 519 665,65	4 262 348,85
wydatki ogółem na 1 mieszkańca	2 925,81	2 894,04	2 812,13	2 920,70	2 941,42	3 241,38
wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca	695,37	451,96	189,47	295,00	395,46	554,24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

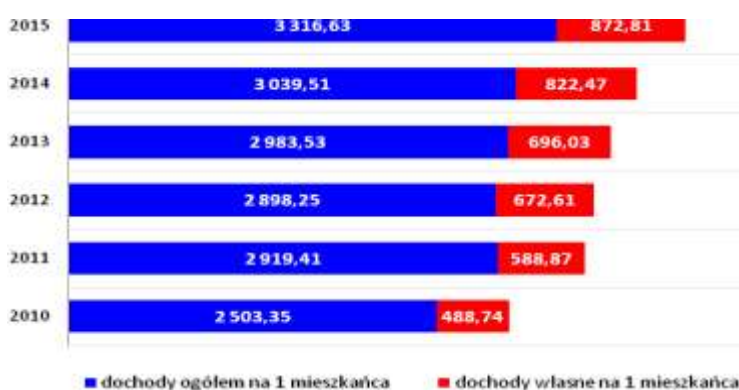
Wykres 16. Dochody i wydatki w latach 2010-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W 2015 r. na obszarze gminy Siedliszcze, według danych GUS, średni dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł 3 316,63zł. W porównaniu do 2010 r. wzrost o 813,28 zł (32,5%). Natomiast dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca od 2010 r. stale rosły i wynosiły 872,81zł (wzrosły o 384,06 zł).

Wykres 17. Dochody ogółem i dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy Siedliszcze w latach 2010-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych BDL

Analizując wydatki gminy w latach 2010-2015 można zaobserwować, że do roku 2012 r. wydatki malały, a w latach następnych nieznacznie wzrastały. Według danych GUS wydatki w 2015 r. wynosiły 22,4 mln zł i były wyższe o 1 597 626,51zł w porównaniu do 2010 roku.

W strukturze wydatków największy odsetek stanowiły wydatki bieżące – 82,8% wydatków ogółem. Wydatki majątkowe stanowiły 17,2% wydatków ogółem i w całości były to wydatki majątkowe inwestycyjne. Wydatki ogółem w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosły 3241,38zł i były o 10,8% wyższe w porównaniu do 2010 r. Natomiast wartość wydatków majątkowych inwestycyjnych na jednego mieszkańca wyniosła 554,24 zł i była niższa ponad 20% niż w 2010 roku.

Wykres 18. Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy Siedliszcze w latach 2010-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych BDL

Sytuacja finansowa gminy uzależniona jest od wyniku finansowego w poszczególnych latach. W analizowanym okresie, można zaobserwować wahania zarówno w dochodach jak i wydatkach gminy, co skutkowało niewielkim ale dodatnim wynikiem finansowym w poszczególnych latach (wyjątkiem był 2010 rok, w którym wydatki znacznie przewyższały dochody gminy). Prezentuje to poniższa tabela.

Tabela 21. Wynik budżetu i relacja deficytu/ nadwyżki do dochodów w latach 2010 - 2015

Rok	Dochody ogółem			Wydatki ogółem			Wynik budżetu		Relacja deficytu/nadwyżki do dochodów	
	plan	wykonanie	% wykonania	plan	wykonanie	% wykonania	(-) deficyt / (+) nadwyżka		plan	wykonanie
							plan	wykonanie		
2010	18 031 654	17 816 318	98,8	21 861 605	20 823 014	95,2	-3 829 951	-3 006 695	-21,2	-16,9
2011	21 353 012	20 648 979	96,7	21 289 678	20 469 520	96,1	63 333	179 459	0,3	0,9
2012	20 987 360	20 348 630	97,0	20 642 266	19 743 977	95,6	345 094	604 653	1,6	3,0
2013	21 283 616	20 795 221	97,7	20 987 282	20 355 723	97,0	296 334	439 498	1,4	2,1
2014	21 631 190	21 103 344	97,6	21 584 831	20 422 311	94,6	46 359	681 033	0,2	3,2
2015	23 111 404	22 941 124	99,3	23 817 865	22 420 640	94,1	-706 462	520 484	-3,1	2,3

Źródło: www.lublin.rio.gov.pl „Wykonanie budżetów JST za lata 2010 – 2015”

Po wykonaniu budżetu w 2015 r. według Wieloletniej Prognozy Finansowej (WPF), wynik budżetowy miał wartość dodatnią (tabela poniżej). Kwota długu wynosiła 3 767 020,00 zł (o 118 340,00 zł więcej w porównaniu do roku poprzedniego), a wartość spłaty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych wyniosła 880 660,00 zł. Rocznie gmina przeznaczyła ponad 121,9 tys. zł na obsługę długu, po 2016 roku prognozowany jest jego ponad sukcesywny spadek (w roku 2022 na ten cel przewiduje się wydatek ok. 7000,00 zł).

Tabela 22. Prognoza dochodów i wydatków do 2022 roku

	2014	2015	2016	2018	2020	2022
Dochody ogółem	21 103343,54	22 941124,30	25268764,52	28504472,8	26810100,0	27 637000,0
Wydatki ogółem	20 422310,68	22 420 640,34	26 763 241,34	27 150 847,8	25 853 000,0	27 124 000,0
Wynik budżetu	681 032,86	520 483,96	-1 494 476,82	1353 625,0	957 100,0	513 000,0
Kwota długu	3648680,00	3767020,00	4128,275,00	3 602 740,0	1 434 000,0	0,0
Spląty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych	694244,00	880 660,00	718745,00	1 353 625,00	957 100,0	513 000,0

Źródło: Wieloletni Plan Finansowy; Uchwała Rady Miejskiej w Siedliszczu Nr XII/164/16 z dnia 9 listopada 2016 r.

W ramach Wieloletniej Prognozy Finansowej został sporządzony wykaz przedsięwzięć przedstawiony w poniższej tabeli, z okresem realizacji do 2020 r.

Tabela 23. Wykaz przedsięwzięć do Wieloletniej Prognozy Finansowej

Nazwa i cel	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe
	od	do	
Przygotowanie programu rewitalizacji obszaru kryzysowego na terenie Gminy Siedliszcze	2016	2017	58 140,00
Budowa infrastruktury technicznej ułatwiającej dostęp do atrakcyjnego turystycznie zbiornika wody w Majdanie Zahorodyńskim	2016	2017	661 021,49
Energia słoneczna dla mieszkańców gminy Siedliszcze	2016	2017	0,00
Przebudowa ujęcia wody w Siedliszczu	2015	2017	1 442 231,93
Wieloaspektowe rozwiązanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Siedliszcze w m. Lechówka, Kamionka, Brzeziny, Siedliszcze ul. Malinowa	2015	2017	835 000,00
Dowożenie niepełnosprawnych uczniów do Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Chełmie	2016	2017	43 777,60
Opracowanie projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	2016	2017	147 600,00
Świadczenie usług dostępu do Internetu dla Beneficjentów projektu „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w województwie lubelskim	2016	2018	147 600,00
Budowa altany rekreacyjnej w Siedliszczu przy ul. Jasnej	2016	2017	43 000,00
Budowa parkingu przy ul. Malinowej w Siedliszczu	2014	2017	55 960,00
Budowa przedszkola w m. Siedliszcze	2016	2018	1 060 000,00
Energia słoneczna dla mieszkańców gminy Siedliszcze	2016	2017	200 219,65
Przebudowa drogi gminnej nr 104561L w m. Romanówka	2014	2016	146 600,20
Przebudowa drogi gminnej nr 104570L w m. Majdan Zahorodyński	2014	2016	395 806,37
Przebudowa dworku zabytkowego w m. Siedliszcze	2015	2016	410 616,00
Przebudowa skrzyżowania ul. Źródlanej z drogą wojewódzką nr 839, przebudowa ulicy Źródlanej, Pogodnej i Jasnej	2015	2016	176 380,00
Wieloaspektowe rozwiązanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Siedliszcze w m. Lechówka, Kamionka, Brzeziny, Siedliszcze ul. Malinowa	2016	2018	800 000

Źródło: Wieloletni Plan Finansowy; Uchwała Rady Miejskiej w Siedliszczu Nr XII/164/16 z dnia 9 listopada 2016 r.

Pozyskiwanie funduszy unijnych

Gmina miejsko – wiejska Siedliszcze w okresie programowania 2007-2013 pozyskała ze środków unijnych 6,36 mln złotych. Najwięcej pozyskano ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich – ponad 3,71 mln zł.

Tabela 24. Wykaz umów o dofinansowanie podpisanych przez gminy i ich jednostki podległe

Tytuł Projektu	Program Operacyjny	wartość ogółem	dofinansowanie	nazwa beneficjenta
Remont świetlicy w Nowym Chojnie II	PROW	69000	44878	Gmina Siedliszcze
Remont świetlicy w Kuliku	PROW	53287,1	32750	Gmina Siedliszcze
Budowa Domu Kultury w Siedliszczu	PROW	1001906,05	500000	Gmina Siedliszcze
Popularyzacja tradycyjnej kuchni-warsztaty, szkolenia, spotkania	PROW	21536,59	15075,61	Gminny Ośrodek Kultury w Siedliszczu
Opracowanie i wydanie monografii "Od prehistorii do współczesności Odkrywanie lokalnej tożsamości mieszkańców Siedliszcza - monografia historyczna	PROW	34380	22386	Gmina Siedliszcze
Zagospodarowanie centralnego rynku w Siedliszczu	PROW	41869,59	23828,22	Gmina Siedliszcze
Kompleksowe rozwijanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Siedliszcze w miejscowościach Kol. Bezek, Julianów, Jankowice, Lechówka, Bezek Dębiński, Adolfin, Romanówka, Mogilnica, Kamionka oraz Siedliszcze	PROW	732996,07	373800	Gmina Siedliszcze
Kompleksowe rozwiązanie gospodarki wodno-kanalizacyjnej na terenie gminy Siedliszcze w miejscowościach: Siedliszcze, Kolonia Bezek, Adolfin, Cechówka, Jankowice	PROW	3440841,11	2051538	Gmina Siedliszcze
Przebudowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Majdan Zahorodnyński wraz z budową placu rekreacyjno-sportowego	PROW	336967,76	207152	Gmina Siedliszcze
Łączna wartość projektów i dofinansowania w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na terenie gminy miejsko - wiejskiej Siedliszcze		5732784,27	3271407,83	
Budowa altany rekreacyjnej w parku w Siedliszczu	PROW LGD	34249,47	22276,07	Gminy Ośrodek Kultury w Siedliszczu
Wydanie monografii regionalnej „Wielokulturowe dziedzictwo gminy Siedliszcze 1915-1944” efektem dialogu międzypokoleniowego.	PROW LGD	31524,00	23408,00	Gminy Ośrodek Kultury w Siedliszczu
Wydanie monografii regionalnej „Najnowsze dzieje gminy Siedliszcze (1945-2013)”.	PROW LGD	31041,00	23040,00	Gminy Ośrodek Kultury w Siedliszczu
Budowa placu rekreacyjnego dla dzieci, młodzieży i dorosłych w Bezku.	PROW LGD	36044,54	25000,00	Gmina Siedliszcze
Budowa placu rekreacyjnego dla dzieci, młodzieży i dorosłych w Brzezinach jako promocja unikalnych walorów turystycznych Lubelszczyzny	PROW LGD	36044,54	25000,00	Gmina Siedliszcze
Rewitalizacja skansenu w Siedliszczu	PROW LGD	41784,00	25000,00	Gminy Ośrodek Kultury w Siedliszczu

Budowa boiska rekreacyjnego w Siedliszczu dla tworzenia pozytywnego wizerunku Lubelszczyzny.	PROW LGD	41 511,93	25000,00	Gmina Siedliszcze
Utworzenie placu rekreacyjnego w miejscowości Siedliszcze	PROW LGD	38288,72	24903,23	Gminy Ośrodek Kultury w Siedliszczu
Budowa placu rekreacyjnego dla dzieci, młodzieży i dorosłych w Bezku Kolonii	PROW LGD	36 044,54	23443,60	Gmina Siedliszcze
Budowa Centrum Rekreacyjnego dla dzieci, młodzieży i dorosłych w świetlicy w Anusinie jako promocja unikalnych walorów turystycznych	PROW LGD	105122,66	55553	Gmina Siedliszcze
Budowa infrastruktury rekreacyjnej przy zbiorniku wody w Majdanie Zahorodyńskim dla potrzeb turystyki w rejonie oddziaływania niepowtarzalnych dóbr przyrody Lubelszczyzny	PROW LGD	49200,00	25000,00	Gmina Siedliszcze
Łączna wartość projektów i dofinansowania w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich przez LGD		480855,4	297623,9	
Łączna wartość projektów i dofinansowania w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na terenie gminy miejsko - wiejskiej Siedliszcze		6213640	3569032	

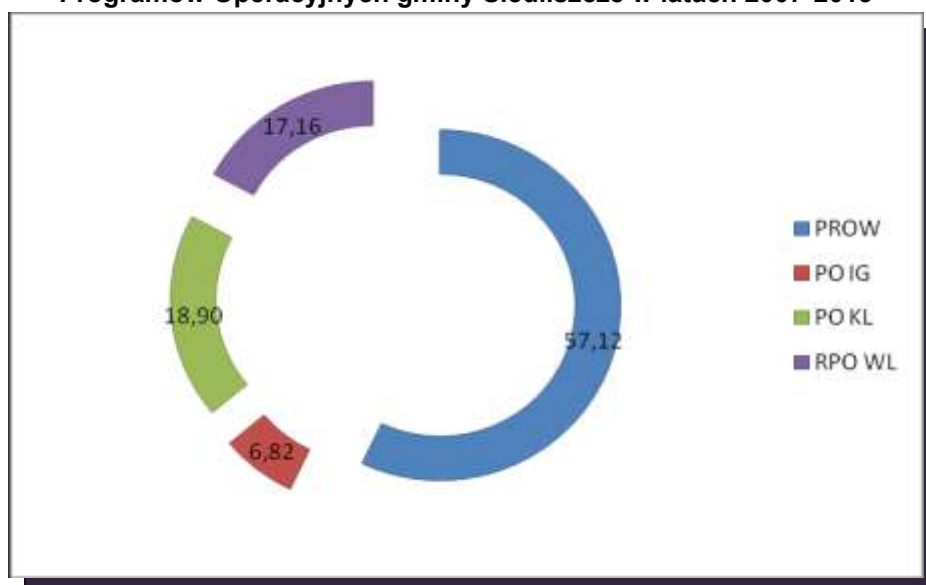
Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Gminie Siedliszcze	PO IG	443523,4	443523,4	Gmina Siedliszcze
Łączna wartość projektów i dofinansowania w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na terenie gminy miejsko - wiejskiej Siedliszcze		443523,4	443523,4	

Nowe perspektywy	PO KL	231458,75	207155,58	Gmina Siedliszcze/ Ośrodek Pomocy Społecznej w Siedliszczu
Modernizacja oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych	PO KL	174526	174526	Gmina Siedliszcze
Przyjazne gimnazjum w gminie Siedliszcze	PO KL	376916,55	335516,55	Gmina Siedliszcze
Gmina Siedliszcze stawia na edukację	PO KL	355241,9	316341,9	Gmina Siedliszcze
Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I-III szkół podstawowych w Gminie Siedliszcze	PO KL	145755,9	145755,9	Gmina Siedliszcze
Oddolna inicjatywa w gminie Siedliszcze	PO KL	49970	49970	Gmina Siedliszcze
Łączna wartość projektów i dofinansowania w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na terenie gminy miejsko - wiejskiej Siedliszcze		1333869,1	1229265,93	

Program promocji gospodarczej Gminy Siedliszcze	RPO WL	300000	255000	Gmina Siedliszcze
Wsparcie rozwoju społeczeństwa informacyjnego i zwiększenie dostępności e-usług na terenie gminy wiejskiej Siedliszcze	RPO WL	489987	413792,75	Gmina Siedliszcze
Budowa drogi w miejscowości Chojno Nowe	RPO WL	894660,88	447330,44	Gmina Siedliszcze
Łączna wartość projektów i dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na terenie gminy miejsko - wiejskiej Siedliszcze		1684647,88	1116123,19	
Łączna wartość projektów i dofinansowania otrzymanego przez gminę miejsko - wiejską Siedliszcze		9675680,05	6357944,25	

źródło: opracowanie własne na podstawie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego „Zbiornik Oleśniki”

Wykres 19. Udział dofinansowania gminy i jednostek strukturalnych z poszczególnych Programów Operacyjnych gminy Siedliszcze w latach 2007-2013

źródło: opracowanie własne

Gmina miejsko – wiejska Siedliszcze uczestniczyła we wdrażaniu projektów, na które otrzymała dofinansowanie w partnerstwie. Wielkość pozyskanych środków kształtował się na poziomie blisko 4,93 mln zł, z czego największy udział stanowiły środki pochodzące z regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego, niemal 41,5%.

Tabela 25. Wykaz umów o dofinansowanie podpisanych przez Gminę w partnerstwie

Wrota Lubelszczyzny - Informatyzacja Administracji	PO Polska Wschodnia	116459,98	98641,08	Województwo Lubelskie
Poprawa wewnętrznej spójności komunikacyjnej województwa lubelskiego poprzez budowę i przebudowę dróg powiatowych zwiększających dostępność do dróg krajowych i wojewódzkich	RPO WL	2774303,38	2043721,45	Powiat Lubelski
Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Gminie Siedliszcze	PO IG	180837,7	180837,7	Województwo Lubelskie

Zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu w wybranych miejscowościach powiatów łęczyńskiego, chełmskiego oraz włodawskiego	PO IG	57065,85	30189,83	MS-NET Miłosz Szewczak
Ochrona siedlisk przyrodniczych i gatunków na obszarach sieci Natura 2000 w województwie lubelskim	PO IŚ	46210,15	46096,67	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie
Zakład Przetwarzania Odpadów Komunalnych regionu chełmskiego i rekultywacja składowisk odpadów		702687,98	384087,89	Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami Sp. z o.o.
W handlu praca się opłaca	PO KL	41206,63	37012,55	Instytut Organizacji Przedsiębiorstw i Technik Informatycznych "InBIT" Sp. z o.o.
Pełnia możliwości	PO KL	109962,15	109962,15	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Ziemi Chełmskiej"
Od szkolenia do zatrudnienia	PO KL	167722,6	167722,6	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Ziemi Chełmskiej"
Akademia nowych możliwości	PO KL	66691,22	66691,22	7 CUBES Sp. z o.o.
Nowe umiejętności to większe możliwości	PO KL	12290	12290	Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego Automobilklub Chełmski
Projekt scalenia gruntów obręb Anusin, Stasin Dolny, gmina Siedliszcze powiat chełmski, województwo lubelski	PROW	2673946,46	1751798,25	Starostwo Powiatowe w Chełmie
Łączna wartość projektów i dofinansowania otrzymanego w partnerstwie przez gminę miejsko - wiejską Siedliszcze		6949384,10	4929051,39	

źródło: opracowanie własne na podstawie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego „Zbiornik Oleśniki”

Niską aktywnością w pozyskaniu funduszy unijnych w latach 2007-2013 wykazali się przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą na terenie gminy Siedliszcze (2 podmioty) oraz organizacje pozarządowe (1 organizacja). Z pozyskanej kwoty 13,98 mln zł, w ponad 96% stanowiły środki pozyskane przez Medica Poland – Centrum Rehabilitacji.

Tabela 26. Wykaz umów o dofinansowanie podpisanych przez przedsiębiorców i organizacje pozarządowe gminy miejsko - wiejskiej

Budowa doświadczalnego ośrodka Medica Poland - Centrum Rehabilitacji z wykorzystaniem termowizji jako nowej metody badawczej w dziedzinie rehabilitacji medycznej	PO RPW	19846074,29	13472267,31	Medica Poland - Centrum Rehabilitacji
Zakup automatycznej linii do pakowania w biodegradowalne worki oraz wdrożenie komputerowego systemu zarządzania firmą szansą na rozwój	RPO WL	1136828,73	457875,5	Arkadiusz Temberski Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo- Usługowe "AREX" "GREEN GARDEN"
Kobieta z inicjatywą	PO KL	49999,78	49999,78	Fundacja Inicjatyw Lokalnych
Łączna wartość projektów i dofinansowania otrzymanego przez przedsiębiorców i organizacje pozarządowe gminy miejsko - wiejskiej Siedliszcze		21032902,80	13980142,59	

źródło: opracowanie własne na podstawie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego „Zbiornik Oleśniki”

16.5.5. Analiza zasobów rekreacyjno-turystycznych gminy

Analizując zasoby turystyczne gminy należy uwzględnić jakość środowiska naturalnego, środowisko kulturowe oraz atrakcje i organizowane wydarzenia masowe. Ważnym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi turystyki i rekreacji w danej jednostce terytorialnej jest istnienie dobrze prosperującej bazy noclegowej oraz zaplecza gastronomicznego

Potencjał turystyczny

Gmina Siedliszcze posiada potencjał do rozwoju turystyki. Turystyka przyrodnicza rozwijać się może na bazie walorów krajobrazowych obszaru, urozmaiconej rzeźby terenu (dot. wschodniej części gminy w granicach Pagórów Chełmskich), obszarów chronionych (dot. obszarów NATURA 2000, Chełmskiego i Pawłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu), doliny rzeki Mogilnica, zbiornika wodnego w sołectwie Majdan Zahorodyński. Gminę cechuje także potencjał do rozwoju turystyki kulturowej, ze względu na liczne obiekty pałacowe i dworsko-parkowe oraz zabytkowe obiekty sakralne. Ważnym elementem infrastruktury turystycznej jest również sieć szlaków i ścieżek turystycznych

Baza noclegowa i gastronomiczna

W gminie jest słabo rozwinięta baza noclegowo-turystyczną. Funkcjonujące obiekty noclegowe i agroturystyczne na terenie gminy to:

- ❖ Gospodarstwo Agroturystyczne „Kraina Jeleni” w sołectwie Majdan Zahorodyński, czynne cały rok, funkcjonujące od 2016 roku;
- ❖ Pokoje do wynajęcia w Świelicy Wiejskiej w sołectwie Majdan Zahorodyński,
- ❖ Również baza gastronomiczna jest niezadawalająca. Funkcjonują zaledwie 2 obiekty:
- ❖ bar „PAUZA” przy stacji paliw w jednostce analitycznej Siedliszcze;
- ❖ Bar „Zacisze” w jednostce analitycznej Siedliszcze-Osada
- ❖ „Zajazd Wiejskie Smaki” w sołectwie Chojno Nowe Drugie.

Słabo rozwinięta infrastruktura noclegowa oraz baza gastronomiczna uniemożliwia rozwój turystyki mimo licznych walorów turystycznych, krajobrazowych i kulturowych jakimi dysponuje gmina.

Szlaki turystyczne i ścieżki edukacyjne

Występowanie obszarów prawnie chronionych jest niewątpliwym walorem gminy, ale stanowi jednocześnie ograniczenie dla rozwoju turystyki i rekreacji, ze względu na konieczność zachowania cennych ekosystemów i krajobrazu. Występowanie obszarów chronionych stanowi szansę rozwoju turystyki przyrodniczej i edukacyjnej. Potencjał ten jest jednak wykorzystywany przez mieszkańców w niewielkim stopniu. Pomimo form ochrony przyrody, na terenie gminy brakuje wytyczonych ścieżek dydaktyczno-przyrodniczych oraz spacerowych. Brakuje również wyznaczonych szlaków pieszych i rowerowych, dających możliwość zorganizowanego aktywnego wypoczynku. Dużym utrudnieniem dla rozbudowy sieci turystycznej gminy Siedliszcze jako miejsca wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców Chełma jest silna konkurencja ze strony innych jednostek samorządowych, znajdujących się na Pojezierzu Łęczyńsko - Włodawskim.

Na terenie województwa lubelskiego, w tym także w obrębie gminy Siedliszcze, projektuje się szlak Greenways. Zielone szlaki, są to szlaki wielofunkcyjne, służące niezmotoryzowanym formom transportu, podróżowania i promocji zdrowego stylu życia – rowerowe, piesze, biegowe, rolkowe, wodne, konne, narciarstwa biegowego. Szlaki te tworzą ramy dla realizacji lokalnych inicjatyw społecznych na rzecz ochrony przyrody i krajobrazu, zachowania dziedzictwa kulturowego, rozwoju turystyki przyjaznej dla środowiska i zrównoważonego transportu. Zielone szlaki odpowiadają na potrzeby zarówno mieszkańców jak i zwiedzających oraz wnoszą pozytywny wkład w ożywianie lokalnej gospodarki i pobudzanie przedsiębiorczości w regionach.¹⁸

Rycina 29. Szlaki turystyczne na terenie gminy Siedliszcze

źródło: opracowanie własne na podstawie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego „Zbiornik Oleśniki”

18

<http://www.greenways.org.pl/>

16.5.6. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze gospodarczej

Gmina miejsko – wiejska Siedliszcze boryka się z wieloma problemami w sferze gospodarczej. Poniżej przedstawiono zestawienie wybranych wskaźników (stan na 2015 r.) na poziomie gminy Siedliszcze, powiatu chełmskiego, województwa lubelskiego i kraju, które pozwalają porównać gminę do ww. jednostek. **Do głównych problemów w sferze gospodarczej należą m.in.**

- ❖ niewielka liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej;
- ❖ słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw przejawiająca się niskim wskaźnikiem opisującym ilość jednostek nowo zarejestrowanych,
- ❖ niski wskaźnik zatrudnienia;

Tabela 27. Wybrane wskaźniki charakteryzujące gminę na tle powiatu, województwa i kraju

Wskaźnik opisujący sferę	Gmina Siedliszcze	powiat chełmski	województwo lubelskie	Polska
liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności	370	475	809	1089
jednostki nowozarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	39	48	69	94
Liczba pracujących na 1000 ludności	49,9	78,3	174,7	232,4
dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca	3316,63	3330,53	03579,05	4114,66

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Zidentyfikowano również potencjały w sferze gospodarczej, którymi są:

- ❖ znaczny potencjał w zakresie terenów inwestycyjnych, w tym przeznaczonych pod kopalnię węgla kamiennego w sołectwie Kulik;
- ❖ zwiększająca się liczba podmiotów gospodarczych;
- ❖ prężnie inwestujące, na terenie gminy, przedsiębiorstwa znane w całym kraju, w tym: Mosso Kwaśniewscy, czy Centrum Rehabilitacji Medica Poland;
- ❖ dobra sytuacja finansowa gminy, przejawiająca się stałym wzrostem dochodów, w tym dochodów własnych gminy;
- ❖ wysokie umiejętności w pozyskiwaniu środków finansowych z zewnętrznych źródeł;
- ❖ obecność terenów atrakcyjnych turystycznie, umożliwiającą rozwój m.in. turystyki aktywnej czy też pieszej.

16.6. SFERA PRZESTRZENNO - FUNKCJONALNA

16.6.1. Użytkowanie gruntów

Siedliszcze to gmina o charakterze rolniczym, co jest szczególnie widoczne w strukturze użytkowania terenu. W strukturze gruntów dominują:

- ❖ użytki rolne – 13079 ha (84,7 %), w tym:
  - grunty orne – 9374,06 ha,
  - sady – 166,38 ha,
  - łąki, pastwiska – 3538,76 ha.
- ❖ grunty leśne ogółem – 753, 44 ha (4,8 %), w tym:
  - lasy 747,48 ha:
    - lasy publiczne ogółem – 558,48 ha,

- lasy prywatne ogółem – 189 ha,
- ❖ grunty zabudowane - 409,81 ha (2,66%);
- ❖ tereny komunikacji - 381,55 ha (2,47%);
- ❖ nieużytki - 390,71 ha (2,53%);
- ❖ wody powierzchniowe - 214,57 ha (1,39%).

16.6.2. Struktura funkcjonalno – przestrzenna

Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy Siedliszcze uwarunkowana jest rozmieszczeniem w przestrzeni głównych ciągów komunikacyjnych oraz doliny rzeki Mogilnica i Kanału Wieprz- Krzna.

Główną osią funkcjonalną gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze, wzdłuż której koncentruje się większość funkcji w gminie jest droga krajowa nr 12 łącząca Lublin z Chełmem oraz drogi wojewódzkie. W południowej części miasta, w rejonie skrzyżowania drogi wojewódzkiej nr 839 z drogą krajową nr 12 istnieje zespół zabudowy produkcyjno-usługowo- składowej.

Tereny rekreacyjne obejmują obszary najbardziej atrakcyjne przyrodniczo, obejmując tereny wokół Zbiornika retencyjnego im. Edwarda Wojtasa w Majdanie Zahorodyńskim (sołectwo Majdan Zahorodyński), tereny położone w zasięgu Chełmskiego i Pawłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz wzdłuż doliny rzeki Mogilnicy.

Na terenie gminy obowiązuje Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Siedliszcze przyjęte uchwałą Nr II/7/02 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 11 grudnia 2002 r, zmienione fragmentarycznie w 2008 (Uchwała Nr XIX/120/08 z dnia 15 października 2008 roku), a następnie w 2012 roku (Uchwała Nr XXI/127/12 z dnia 14 listopada 2012 roku) i w 2015 roku (Uchwała Nr XV/18/15 z dnia 12 marca 2015 roku). Dokumenty te wyznaczają kierunki rozwoju przestrzennego gminy Siedliszcze. Obecnie gmina znajduje się w końcowej fazie opracowania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Siedliszcze.

Planowanie przestrzenne w gminie Siedliszcze jest na wysokim poziomie – gmina jest objęta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w swoich granicach administracyjnych. Na obszarze Gminy Siedliszcze obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- ❖ Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze przyjęty Uchwałą Nr XIII/69/04 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 25 lutego 2004 roku – obejmujący obszar gminy w jej granicach administracyjnych;
- ❖ Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze przyjęty Uchwałą Nr VII/29/15 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 21 kwietnia 2015 roku;
- ❖ Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze przyjęty Uchwałą Nr VII/28/15 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 21 kwietnia 2015 roku;
- ❖ Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze dla obszaru w miejscowości Majdan Zahorodyński przyjęty Uchwałą Nr VII/27/15 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 21 kwietnia 2015 roku,

oraz:

- ❖ Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze dla obszaru w miejscowości Lechówka przyjęta Uchwałą Nr XXXIII/244/10 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 9 czerwca 2010 roku;
- ❖ Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze dla obszaru w miejscowości Majdan Zahorodyński przyjęta Uchwałą Nr XXXIII/245/10 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 9 czerwca 2010 roku;
- ❖ Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze dla obszaru w miejscowościach Siedliszcze i Marynin przyjęta Uchwałą Nr XXXIII/246/10 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 9 czerwca 2010 roku;
- ❖ Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Siedliszcze w zakresie lokalizacji ropociągu oraz jego strefy bezpieczeństwa przyjęta Uchwałą Nr XXII/137/12 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 15 listopada 2012 roku.

Z uwagi na fakt, iż dla całego obszaru Gminy obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, nie ma konieczności wydawania decyzji o warunkach zabudowy. Tym samym procesy rozwoju zabudowy są dość dobrze kontrolowane. Jedynie dopuszczone w planie miejscowym lokalizowanie zabudowy zagrodowej na terenach rolnych, bez wskazania zasięgu obszarów przeznaczonych do zabudowy, może powodować rozpraszanie zabudowy oraz konflikty przestrzenne.

16.6.3. Infrastruktura społeczna oraz jakość oferowanych usług

Wychowanie przedszkolne

Na terenie gminy Siedliszcze brak jest placówek zapewniających opiekę dla dzieci w wieku do lat trzech. Wychowanie przedszkolne realizowane jest w przedszkolach bądź innych formach wychowania przedszkolnego. Na terenie Gminy znajduje się 1 Przedszkole Samorządowe w zabytkowym Pałacu Węgleńskich (nr wpisu do rejestru zabytków A/324) w jednostce analitycznej Siedliszcze Kolonia oraz 2 oddziały przedszkolne. Opieką przedszkolną objętych jest zaledwie 144 dzieci.¹⁹ Do Przedszkola Samorządowego (z 75 miejscami) w 2015 roku uczęszczało 86 dzieci. Stan budynku przedszkola ocenia się jako niezadowolający,

w związku z czym, wskazuje się potrzebę przeprowadzenia pilnych renowacji i restauracji Pałacu, a także rozszerzenie świadczonych usług, poza obecnie funkcjonującym przedszkolem. Liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadająca na jedno miejsce w przedszkolu wynosi 0,26 i utrzymuje się od lat na tym samym poziomie. Z liczby dostępnych miejsc w przedszkolu oraz liczby dzieci do nich uczęszczających można wnioskować, że infrastruktura służąca wychowaniu na poziomie przedszkolnym jest na bardzo niskim poziomie i nie zaspakaja obecnych potrzeb. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w przedszkolu samorządowym w 2015 roku wynosił około 30%, podobnie jak w analizowanych latach.

¹⁹ BDL GUS

Oświata

Jednym z elementów wpływających na atrakcyjność gminy jest liczba i rozmieszczenie placówek szkolno - oświatowych. W roku szkolnym 2015/216 sieć placówek oświatowych na terenie gminy tworzyły:

- Szkoła podstawowa im. ks. Jana Twardowskiego w Bezku (przewidywana w roku szkolnym 2017/2018 do likwidacji);
- Zespół Szkół im. Henryka Sienkiewicza w Siedliszczu obejmujący: przedszkole, szkołę podstawową i gimnazjum;
- Szkół im. Romualda Traugutta w Siedliszczu obejmujący: Rzemieślniczą Szkołę Zawodową, Technikum Turystyczne, Liceum Ogólnokształcące dla młodzieży i Liceum dla dorosłych oraz Policealne Studium Zawodowe. Należy tu podkreślić, iż Rzemieślnicza Szkoła Zawodowa i Liceum Ogólnokształcące jest prowadzone przez Towarzystwo Wiedzy Powszechnej w Lublinie.

W 2015/2016 r. w do szkół podstawowych łącznie uczęszczało 416 uczniów. W analizowanym okresie (2013/2014-2015/2016) r. zaobserwowano wzrost liczby uczniów o 38 osób (10,5%). Wskaźnikiem pozwalającym porównać liczbę uczniów do istniejącej infrastruktury jest wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach podstawowych który wynosił 17 i był najwyższy w analizowanym okresie.

Biorąc pod uwagę infrastrukturę edukacyjną na poziomie gimnazjalnym na obszarze miasta i gminy funkcjonuje jedno gimnazjum do którego uczęszczało 194 uczniów. Jest to liczba najniższa w całym analizowanym okresie (2013/2014 - 2015/2016 – 229 uczniów). Wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 oddział w gimnazjach wynosi zmniejszył się z 25 do 22.

Szkolnictwo ponadgimnazjalne uzupełnia szkolnictwo średnie zawodowe, które obejmuje rzemieślniczą szkołę zawodową. Liceum Ogólnokształcące dla młodzieży oraz dorosłych i Policealne Studium Zawodowe. Policealne Studium Zawodowe prowadzi kształcenie w kierunkach: technik informatyk, technik administracji, terapeuta zajęciowy.

Stan techniczny i funkcjonalność budynków oświatowych oraz urządzeń sportowych uznać należy za dobry. W ostatnich latach uległa poprawie baza lokalowa oświaty, w tym wyposażenia w sprzęt szkolny i pomoce dydaktyczne. Szkoły w zespołach szkół znajdujące się na terenie gminy są wyposażone w pracownie komputerowe z dostępem do Internetu. Istniejąca infrastruktura edukacyjna oferowana na obszarze gminy jest zadawalająca oraz spełnia podstawowe zapotrzebowanie na edukację młodszych mieszkańców obszaru gminy.

Działalność kulturalna i sport

Najważniejszą rolę w propagowaniu kultury na terenie gminy pełni Gminny Ośrodek Kultury w Siedliszczu. W ramach Domu Kultury działa: Biblioteka Publiczna, Koła Gospodyń, Zespół Ludowy i Skansen.

W Domu Kultury w Siedliszczu organizowane są zajęcia świetlicowe dla dzieci i młodzieży, działa kawiarenka internetowa, odbywają się kursy, szkolenia, wystawy, itp. Głównymi przedsięwzięciami wpisanymi w działalność instytucji są wpisane w coroczną ofertę

kulturalną m.in.: Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Wacława Iwaniuka; Międzynarodowy Plener Malarsko - Rzeźbiarski; Gminno - Parafialne Dożynki; Wielka Majówka; Konkurs na Najpiękniejszą Pisanek Wielkanocną. Oferta kulturalna skierowana jest do wszystkich mieszkańców. Twórcy ludowi mogą przedstawiać swoją twórczość podczas Dożynek Gminnych, gdzie prezentowane są tradycyjne wypieki chleba, ciast, napojów i nalewek. Jedyną w gminie Biblioteka Publiczna im. Wacława Iwaniuka realizuje zadania w zakresie zaspokajania potrzeb czytelniczych, informacyjnych, edukacyjnych i informacyjnych społeczeństwa oraz upowszechnianiu wiedzy i nauki. Realizowane są tu także konkursy dla dzieci, młodzieży, lekcje biblioteczne, spotkania okolicznościowe (np. pasowanie na czytelnika). Oprócz Biblioteki Publicznej w gminie działają dwie biblioteki przyszkolne w obu zespołach szkół.

Na terenie gminy prowadzi działalność kulturalną 12 świetlic wiejskich, które są zlokalizowane w sołectwach charakteryzujących się w miarę zwartą zabudową.

Skansen składa się ze starej plebanii z 1904 roku i stodoły z lat 20-tych XX wieku. W skansenie prezentowana jest ekspozycja etnograficzno-archeologiczna.

Jednym z ważnych zadań samorządu lokalnego jest rozwój kultury fizycznej i upowszechnianie sportu. Odbywa się to między innymi poprzez wspieranie działalności klubów sportowych oraz rozbudowę różnego rodzaju urządzeń i obiektów sportowych oraz działalność klas sportowych. Przy placówkach oświatowych działalność prowadzi: Uczniowski Klub Sportowy „Dragon” w Siedliszczu, w którym prowadzone są treningi zapaśnicze i sumo dziewcząt oraz prowadzone są zajęcia sportowe dla dzieci – SKS – piłka ręczna dla chłopców z klas IV-V.

Największym obiektem sportowym w gminie jest wielofunkcyjne boisko sportowe przy Zespole szkół im. Henryka Sienkiewicza w Siedliszczu. W ramach tego obiektu funkcjonuje: boisko do piłki nożnej, dwa boiska do koszykówki, boisko do piłki ręcznej, boisko do piłki siatkowej, skocznia w dal, bieżnia dookólna z odcinkiem prostym 6 torowym, trzy trybuny, siłownia. Przy szkole funkcjonuje również hala sportowa. Poza tym w Zespole Szkół im. Romualda Traugutta w Siedliszczu funkcjonuje boisko sportowe i hala gimnastyczna. Oprócz wymienionych obiektów w gminie zlokalizowane są boiska do gier w Siedliszczu ul. Sportowa, w Bezku i Lipówkach.

Gmina oferuje również możliwość rozwoju w zakresie sportu dzięki członkostwu w klubach sportowych: w Ludowym Klubie Sportowym „Spółdzielca” Siedliszcze i Klubie Sportowym „Leszkopol” Bezek. LKS „Spółdzielca” posiada boisko o wymiarach 101m x 60m, 172 miejsca siedzące dla kibiców, szatnie z natryskami dla zawodników, natomiast Klub Piłkarski „Leszkopol” Bezek posiada boisko o wymiarach 98 m x 65 m oraz szatnie z natryskami dla zawodników i sędziów.

Ochrona zdrowia

Usługi z zakresu ochrony zdrowia i opieki medycznej stanowią bardzo istotny element usług o charakterze publicznym. Na utrzymanie właściwego poziomu warunków życia

mieszkańców gminy wpływa prawidłowe funkcjonowanie podstawowej opieki zdrowotnej. Na terenie gminy funkcjonują przychodnie lekarskie:

- Niepubliczny Zakład Opieki Medycznej B.D.M. „Uni-Med” w Siedliszczu świadczący opiekę lekarską w specjalnościach: medycyny rodzinnej, chorób wewnętrznych, pediatrii, alergologicznej, diabetologicznej, endokrynologii, ginekologii, kardiologii, laryngologii, neurologii, ortopedii, psychiatrii, pulmonologii oraz wykonuje badania laboratoryjne w pełnym zakresie, echo serca i USG;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Salus” prowadzący: gabinety lekarza podstawowej opieki medycznej, pielęgniarki, położnej, profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej dla dzieci, gabinet diagnostyczno-zabiegowy i punkt szczepień;
- szpital rehabilitacyjny - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Medica Poland – Centrum rehabilitacji świadczący usługi medyczne w zakresie rehabilitacji;
- stacja pogotowia ratunkowego.

Oprócz wymienionej infrastruktury ochrony zdrowia na terenie gminy działały dwie prywatne przychodnie dentystyczne i dwie apteki zlokalizowane na terenie miasta. W budynku dawnej szkoły w Majdanie Zahorodyńskim prowadzone są Warsztaty Terapii Zajęciowej dla osób niepełnosprawnych, gdzie odbywają się zajęcia w pracowni: gospodarstwa domowego, krawieckiej, ogrodniczo - artystycznej, stolarskiej, poligraficznej oraz rękodzielniczej z animacją kultury. Prowadzona jest również rehabilitacja uczestników terapii.

Wskaźnik prezentujący dostępność mieszkańców do usług medycznych (liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców) w 2015 r. dla obszaru gminy wynosił 1740, a na 1 aptekę ogólnodostępną przypadało 3481 mieszkańców.

Mieszkańcy gminy mają możliwość korzystania z placówek zlokalizowanych w pobliskim Chełmie i Lublinie, co stwarza możliwość zaspokajania usług wysokospecjalistycznych.

16.6.4. Infrastruktura komunikacyjna

Układ komunikacyjny

System komunikacji stanowi jeden z podstawowych elementów zagospodarowania układu przestrzennego gminy. Spełnia on funkcję usługową, która polega na zaspokojeniu podstawowych potrzeb w zakresie przewozu ludzi i towarów. Ponadto dostępność komunikacyjna stanowi jeden z głównych czynników decydujących o atrakcyjności inwestycyjnej gminy, będąc ważnym wyznacznikiem jakości życia jej mieszkańców.

Gmina Siedliszcze posiada korzystne położenie komunikacyjne. Przez teren gminy przebiega droga krajowa nr 12 przebiegająca równoleżnikowo przez południową część gminy. Droga krajowa jest ważnym czynnikiem integrującym komunikację zewnętrzną gminy, stanowiąc jednocześnie tranzytowe połączenie na kierunku granica państwa (z Niemcami) – granica państwa przejście graniczne w Dorohusku (z Ukrainą). Droga jest w dobrym stanie technicznym. W przyszłości jej rolę ma przejąć planowana droga ekspresowa nr 12 relacji Piotrków Trybunalski (autostrada A1) – Dorohusk (przejście graniczne z Ukrainą), będąc (po realizacji) głównym powiązaniem ponadlokalnym i ponadregionalnym, a także

międzynarodowym. Na drodze ekspresowej S12 planuje się realizację węzła drogowego w rejonie miasta Siedliszcze.

Na zewnętrzny układ funkcjonalny podstawowych powiązań drogowych w gminie składają się dodatkowo drogi wojewódzkie:

- ❖ droga wojewódzka nr 838 – Fajstławice- Trawniki – droga krajowa nr 82 (gmina Cyców) – w bardzo dobrym stanie technicznym;
- ❖ droga wojewódzka nr 839 – Rejowiec Fabryczny – Siedliszcze – Cyców – w złym stanie technicznym.

Zasadniczą rolę w obsłudze komunikacyjnej gminy pełnią drogi powiatowe, które łączą gminę miejsko – wiejską z terenami gmin sąsiednich. Lokalny układ komunikacyjny uzupełniają drogi gminne o łącznej długości ok. 360 km, obsługujące tereny istniejącej zabudowy.

Przez teren gminy Siedliszcze nie przebiega żadna linia kolejowa. Jedynie w północno – zachodniej jej części, w rejonie miejscowości Wola Korybutowa – Kolonia przebiega jednotorowa bocznicą kolejową obsługującą Kopalnię Węgla Kamiennego „Bogdanka”. Bocznicą poza obszarem gminy Siedliszcze powiązana jest z linią kolejową nr 7 relacji Warszawa Wschodnia – Dorohusk, która przebiega na południe od gminy Siedliszcze. Najbliższą stacją kolejową obsługującą ruch pasażerski jest stacja Rejowiec Fabryczny oddalona o 12 kilometrów, z której odchodzą pociągi bezpośrednie do: Lublina, Chełma, Dorohuska, Dębina, Łukowa, Terespoła, Krasnegostawu, Zamościa, Bełżca, Kijowa i Warszawy Zachodniej.

Najbliższym lotniskiem jest oddalony o około 30 km Port Lotniczy Lublin-Świdnik. Z lotniska możliwe są bezpośrednie połączenia z Brukselą, Doncaster/Sheffield, Frankfurt, Glasgow, Londynem, Oslo i Sztokholmem. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Chopina w Warszawie wynosi ok. 200 km.

Organizacja układu drogowego w granicach gminy zapewnia sprawny dojazd do wszystkich jej rejonów, wiele dróg wymaga jednak bieżących remontów, a w dalszej perspektywie modernizacji i przebudowy.

Komunikacja zbiorowa

Komunikacja zbiorowa w gminie opiera się na usługach przewozowych Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej (PKS) Chełm. Główną rolę w przewozach pasażerskich gminy Siedliszcze odgrywa również komunikacja prywatna busowa. Na rynku istnieje stosunkowo duża liczba operatorów zapewniających powiązania z poszczególnymi miejscowościami w gminie oraz Chełmem, Lublinem jak również Warszawą. W granicach gminy zlokalizowany jest dworzec PKS w Siedliszczu. W celu poprawy dostępności miasta i gminy Siedliszcze, należy dążyć do rozwoju transportu zbiorowego, zarówno wewnątrz obszaru gminy, jak i w powiązaniu regionalnym jak i ponadregionalnym.

Stan techniczny infrastruktury komunikacyjnej

Głównym problemem struktury komunikacyjnej gminy miejsko - wiejskiej Siedliszcze jest brak wydzielenia ciągów pieszych i rowerowych w większej części odcinków dróg, co wpływa na pogorszenie jakości ich użytkowania. Stan dróg jest zróżnicowany. Wiele z nich wymaga bieżących remontów, a w dalszej perspektywie modernizacji i przebudowy. Dodatkowym problemem jest fakt, iż jakość techniczna dróg gminnych jest wysoce niezadowalająca. W 2015 roku nawierzchnią utwardzoną cechowało się niespełna 9% (32km), nawierzchnią ulepszoną - niespełna 18% (46 km), zaś nawierzchnią gruntową – ponad 78% (282 km). Zły stan infrastruktury komunikacyjnej, bardzo często powoduje izolację przestrzenną danego obszaru. Przykładem jest osiedle „popegeerowskie” w sołectwie Brzeziny. Oprócz koncentracji problemów społecznych, utrudniony dojazd komunikacyjny dodatkowo zwiększa izolację przestrzenną osiedla.

16.6.5. Infrastruktura techniczna

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Prawidłowo zaprojektowana infrastruktura komunalna zapewnia gospodarowanie dostępnymi zasobami wody w sposób racjonalny i oszczędny.

Dostęp mieszkańców gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze do infrastruktury wodociągowej jest na stosunkowo wysokim poziomie. System sieci wodociągowej wykorzystuje 2 ujęcia wód podziemnych z kredowego poziomu wodonośnego zlokalizowane w sołectwach: Siedliszcze oraz Bezek. Według danych na koniec 2015 r. sieć wodociągowa gminy stanowiła system o długości sieci rozdzielczej rzędu 168,07 km, pozwalający na doprowadzenie wody do 2173 punktów (przyłącza). Zużycie wody w gospodarstwach domowych w 2015 r. na jednego mieszkańca wyniosło 61m³, o 19% mniej aniżeli średnio w powiecie chełmskim (75,6m³). Z sieci wodociągowej korzystało 83,4% ogólnej liczby mieszkańców gminy, co świadczy o korzystniejszej sytuacji aniżeli w powiecie chełmskim (78,7.%), ale gorszej aniżeli regionie lubelskim (86,7%).

Jednym z elementów infrastrukturalnych niezbędnych do rozwoju oraz w zasadniczy sposób wpływających na ochronę środowiska jest sieć kanalizacyjna, która w gminie Siedliszcze jest wysoce niezadowalająca. Długość sieci kanalizacyjnej w 2015 roku na terenie gminy stanowiła zaledwie 8 km, pozwalając na odprowadzanie ścieków zaledwie z 453 przyłączy. Stopień skanalizowania gminy określony wskaźnikiem opisującym udział korzystających z instalacji kanalizacyjnej kształtuje się na poziomie 19%, co jest wartością znacznie odbiegającą zarówno od średniej dla powiatu chełmskiego (25,4%) oraz od średniej dla województwa lubelskiego (51,5%). W sieć kanalizacyjną wyposażone jest jedynie miasto Siedliszcze oraz sołectwa: Bezek oraz Bezek – Kolonia. W 2015 roku w gminie miejsko – wiejskiej Siedliszcze funkcjonowały 4 mechaniczno – biologiczne oczyszczalnie ścieków w sołectwach:

- ❖ Siedliszcze – o przepustowości 220 m³/d,
- ❖ Brzezinach – o przepustowości 22 m³/d,
- ❖ Bezek – o przepustowości 12 m³/d,
- ❖ Bezek – Kolonia – o przepustowości 20 m³/d.

Odbiornikiem ścieków z w/w oczyszczalni jest rzeka Mogilnica. W obszarach rozproszonej zabudowy na terenach wiejskich, wobec braku kanalizacji oraz ekonomicznego uzasadnienia jej budowy, stosowane są zbiorniki bezodpływowe oraz przydomowe oczyszczalnie ścieków, które są uzupełnieniem istniejącego systemu kanalizacji sanitarnej. Na terenie gminy w 2015 roku funkcjonowało 1222 zbiorników bezodpływowych oraz 484 oczyszczalni przydomowych. Ścieki ze zbiorników są wywożone do punktu zlewnego przy oczyszczalni ścieków w Siedliszczu. Na terenie gminy nie funkcjonuje kanalizacja deszczowa. Wody opadowe i roztopowe są odprowadzane do gruntu, a wody z dróg, głównie krajowej i wojewódzkich, do rowów odwadniających znajdujących się wzdłuż pasa jezdni

W ramach PROW 2007-2013 w gminie Siedliszcze zrealizowano projekt p.n. „Kompleksowe rozwijanie gospodarki wodno - ściekowej na terenie gminy Siedliszcze”. Miał on na celu poprawę dostępności do infrastruktury technicznej poprzez rozbudowę sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej w miejscowościach: Bezek Kolonia, Julianów, Jankowice, Lechówka, Bezek Dębiński, Adolfin, Romanówka, Mogilnica, Kamionka oraz Siedliszcze. Realizacja projektu pozwoliła mieszkańcom i przedsiębiorcom z tych sołectw na dostęp do podstawowych usług związanych z dostarczeniem wody oraz odprowadzaniem ścieków, przez co poprawie uległy ich warunki życia. Inwestycja przyczyniła się również do pobudzenia rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wyrównania szans rozwojowych terenów wiejskich. Rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej stanowi istotny czynnik zwiększający pozycję obszaru gminy wśród terenów atrakcyjnych inwestycyjnie, w związku z tym na terenie gminy Siedliszcze planowane są dalsze działania mające na celu poprawę warunków bytowych mieszkańców.

Energetyka i ciepłownictwo

Przez północno-zachodnią część gminy, przebiega linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110kV, która jest zasilana ze stacji systemowej w Chełmie. Sieć napowietrzna (SN) zasilą stacje transformatorowe w wykonaniu słupowym. Sieć rozdzielczą niskiego napięcia (NN) stanowią linie napowietrzne oraz kablowe. W zakresie energetyki zakłada się sukcesywną rozbudowę sieci elektroenergetycznych wszystkich napięć w zależności od potrzeb, w szczególności: budowę napowietrznej linii elektroenergetycznej 400 kV, napowietrznej linii elektroenergetycznej 110 kV na potrzeby planowanego zakładu górniczego w Kuliku oraz linii elektroenergetycznych na potrzeby komunikacji kolejowej. W *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* jako inwestycję celu publicznego w zakresie budowy i rozbudowy przewodów i urządzeń służących do przesyłania energii elektrycznej wpisano 2-torową linię 400kV Chełm – Lublin Systemowa, która będzie przebiegać przez obszar gminy.

Gospodarka ciepła w gminie miejsko – wiejskiej Siedliszcze, opiera się na lokalnych kotłowniach lub indywidualnych urządzeniach grzewczych opalanych paliwem stałym, będącym głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego. Na terenie Gminy Siedliszcze planowana jest budowa dalekosiężnego rurociągu służącego do przesyłania lub dystrybucji ropy naftowej lub produktów naftowych, do lub z instalacji znajdującej się na lądzie.

W związku z realizacją kopalni węgla kamiennego na terenie gminy Siedliszcze planowana jest budowa drugiej linii elektroenergetycznej 110 kV. Dodatkowo, w północnej części gminy, planowana jest realizacja linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 400 kV.

Sieć gazowa

Na terenie gminy brak jest sieci gazowej. Zakłada się doprowadzenie gazociągu wysokiego ciśnienia od strony gminy Trawniki wraz ze stacją redukcyjno-pomiarową I stopnia zlokalizowaną w rejonie miasta Siedliszcze oraz sukcesywną rozbudowę sieci gazowej niskiego i średniego ciśnienia na potrzeby bytowe (ogrzewania, przygotowywanie posiłków) i ewentualnie przemysłowe.

Gospodarka niskoemisyjna

Gmina Siedliszcze posiada uchwalony Uchwałą Nr XII/91/15 Rady Gminy Siedliszcze z dnia 8 grudnia 2015 roku, Plan Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN), który jest jednym ze strategicznych dokumentów Gminy zawierającym działania inwestycyjne i nie inwestycyjne realizowane na terenie gminy w latach 2015-2020. Uwzględnienie w PGN przedsięwzięć zwiększy szanse władz gminnych, mieszkańców oraz podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie gminy na uzyskanie dofinansowania w ramach nowej perspektywy finansowej 2014-2020, w tym m.in. na:

- termomodernizację budynków;
- niskoemisyjny transport, w tym budowa ścieżek i szlaków rowerowych;
- wymianę urządzeń na energooszczędne;
- modernizacja budynków w kierunku energooszczędnym;
- budowę infrastruktury służącej do produkcji energii pochodzącej z odnawialnych źródeł energii (OZE).

W ostatnich latach samorząd lokalny przeprowadził szereg działań wpływających na ograniczenie zużycia energii. Do głównych działań należały prace termomodernizacyjne, które zostały przeprowadzone w budynkach użyteczności publicznej, będących w gestii gminy, w tym Urzędu Miejskiego w Siedliszczu. Przeprowadzono także wymianę oświetlenia ulic w gminie. W przyszłych planach inwestycyjnych samorząd terytorialny planuje liczne działania proekologiczne, w grupie których wymienia się m.in.: ocieplenie budynku Zespołu Szkół w Siedliszczu, Szkoły Podstawowej w Bezku oraz budynków komunalnych w gminie.

Odnawialne źródła energii

Za odnawialne źródła energii uważa się źródła wykorzystujące w procesie przetwarzania energię wiatru, promieniowania słonecznego, geotermalną, hydrotermalną, fal, prądów i pływów morskich, spadku rzek oraz energię pozyskiwaną z biomasy, biogazu pochodzącego ze składowisk odpadów, a także biogazu powstałego w procesach odprowadzania lub oczyszczania ścieków albo rozkładu składowych szczątków roślinnych i zwierzęcych. Na terenie Gminy Siedliszcze nie funkcjonują większe instalacje, w których wykorzystywane są odnawialne źródła energii. Na terenie gminy miejsko – wiejskiej znajduje się 72 instalacje solarne do podgrzewania wody, najwięcej w sołectwie Siedliszcze (9 szt.). We wszystkich sołectwach wyposażenie w tego typu inwestycje jest niewielkie.

W sołectwach: Bezek Kolonia, Brzeziny, Chojeniec – Kolonia i Stasin Dolny - po 1 instalacji solarnej, zaś Siedliszcze Osada – 0. W granicach miasta i gminy Siedliszcze wyznacza się obszary, na których mogą zostać rozmieszczone urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW. Są to: farmy fotowoltaiczne w mieście Siedliszcze i w miejscowościach: Bezek, Bezek-Kolonia, Dobromyśl, Zabitek, Wola Korybutowa – Kolonia i Chojno Nowe Pierwsze, Chojno Nowe Drugie, Lipówki oraz biogazownie w sołectwach: Bezek i Bezek – Kolonia.

Gmina Siedliszcze, z uwagi na uwarunkowania przyrodnicze ma duże możliwości zastosowania OZE pochodzącej z energii słonecznej oraz wiatrowej

Gospodarka odpadami

Gmina miejsko – wiejska Siedliszcze jest członkiem Związku Komunalnego Gmin Regionu Lubelskiego (w skład porozumienia wchodzi: Miasto Rejowiec Fabryczny, Gmina Białopole, Gmina Dorohusk, Gmina Dubienka, Gmina Horodło, Gmina Hrubieszów, Gmina Kamień, Gmina Leśniowice, Gmina Rejowiec, Gmina Rejowiec Fabryczny, Gmina Ruda – Huta, Gmina Sawin, Gmina Siedliszcze, Gmina Uchanie, Gmina Wierzbica, Gmina Włodawa, Gmina Wojsławice, Gmina Wola Uhruska, Gmina Żmudź. Celem statutowym Związku jest opracowanie i wdrożenie kompleksowego programu gospodarki odpadami.

Od 1 lipca 2013 r., na podstawie nowelizacji ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, która ustanowiła nowe zasady gospodarowania odpadami, odpowiedzialność za odbiór i właściwe zagospodarowanie odpadów została przekazana gminom. Podstawą nowego systemu gospodarki odpadami w gminie jest segregacja. Działanie w zakresie wywozu śmieci polega na odbiorze przesortowanych odpadów od mieszkańców przed posesji.

Ilość zebranych odpadów komunalnych zmieszanych w przeliczeniu na mieszkańca gminy kształtowała się na poziomie 39,7kg/M, co jest wielkością zdecydowanie niższą aniżeli średnio w powiecie chełmskim (59,7 kg/M), czy też w regionie lubelskim – 138,8 kg/M. Dodatkowo, w porównaniu do 2010 roku wzrosła wielkość wskaźnika opisującego ilość odpadów zmieszanych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, który w 2010 roku kształtował się na poziomie 33,74 kg/M.

Według Planu gospodarki odpadami (PGO) dla województwa lubelskiego 2017 gmina miejsko - wiejska została zaliczona do Regionu Chełm. Na terenie gminy nie ma składowiska odpadów. Odpady wywożone są do Zakładu Przetwarzania Odpadów Komunalnych regionu chełmskiego w Srebrzyszczu (gm. Chełm). Jako instalacje zastępcze PGO wymienia składowiska odpadów w miejscowości Świerże (gm. Dorohusk); Kolonii Rudka (gm. Ruda Huta) oraz Malinówka (gm. Sawin). Najwięcej wywożonych jest odpadów komunalnych zmieszanych, a także opakowań ze szkła i opakowań z tworzyw sztucznych. Na terenie gminy funkcjonuje firma PPHU „Winył-Pol” z siedzibą w Siedliszczu, która zajmuje się odzyskiwaniem i recyklingiem odpadów PCV. Zakład przyjmuje do powtórnego przetworzenia wszelkie, obecnie uciążliwe i trudne do zbycia, odpady miękkiego PVC, w postaci: starych płytek, wykładzin, listew zerwanych z remontowanych obiektów, ścinków

wykładzin i listew powstałych przy układaniu wykładzin w obiektach. Produkuje z nich głównie folie izolacyjne używane w budownictwie.

Telekomunikacja i Internet

Gmina Siedliszcze objęta jest zasięgiem telefonii stacjonarnej i komórkowej.

Sieć szerokopasmowa składa się z dwóch warstw: szkieletowej i dystrybucyjnej. Warstwę szkieletową tworzą węzły szkieletowe i połączenia między nimi. Warstwa szkieletowa budowana jest w topologii pierścienia lub połączonych pierścieni. W warstwie dystrybucyjnej, zakończenia sieci stanowią punkty dystrybucyjne, na bazie których możliwa jest w dalszej kolejności budowa sieci dostępowych. Warstwa dystrybucyjna budowana jest w topologii drzewa. Sieć jest projektowana w jednolitej technologii optycznej.

Obszar województwa został podzielony na obszary białe, szare i czarne odrębnie dla tradycyjnej infrastruktury szerokopasmowej (obszary tradycyjne) i dla sieci szerokopasmowej nowej generacji (obszary NGA).

Obszary tradycyjne:

- ❖ biały – obszar, na którym nie ma odpowiedniej infrastruktury szerokopasmowej i co do którego nie ma wiarygodnych planów inwestycyjnych wybudowania takiej infrastruktury w okresie 3 lat,
- ❖ szary – obszar, na którym jest tylko jedna odpowiednia infrastruktura szerokopasmowa lub co do którego istnieje wiarygodny plan inwestycyjny jednej infrastruktury w najbliższych 3 latach,
- ❖ czarny – obszar, na którym istnieją dwie lub więcej odpowiednie infrastruktury szerokopasmowe lub ich budowa jest objęta wiarygodnymi planami inwestycyjnymi w okresie najbliższych 3 lat.

Sieci NGA to przewodowe sieci dostępowe, składające się w całości lub częściowo z elementów optycznych, które mogą zapewnić świadczenie usług szerokopasmowych o wyższej przepustowości w porównaniu z usługami świadczonymi przy pomocy przewodów miedzianych. Obszary NGA również możemy podzielić na:

- ❖ białe – obszar, na którym nie istnieje sieć NGA i nie ma wiarygodnych planów inwestycyjnych wybudowania takiej infrastruktury w okresie 3 lat,
- ❖ szare – obszar, na którym istnieje jedna sieć NGA albo według wiarygodnych planów inwestycyjnych powstanie w okresie najbliższych 3 lat,
- ❖ czarne – obszar, na którym według wiarygodnych planów inwestycyjnych obecnie lub w okresie najbliższych 3 lat powstaną co najmniej 2 sieci NGA.

Obszar NGA jest jednocześnie białym, szarym lub czarnym obszarem tradycyjnym.

Na terenie gminy Siedliszcze główna przestrzeń publiczna znajduje się w sołectwie Siedliszcze, gdzie mieści się większość obiektów użyteczności publicznej: Urząd Miejski, poczta, gminna biblioteka publiczna, szkoły i ośrodek zdrowia. Dla gminy Siedliszcze, najważniejszym obszarem przestrzeni publicznej jest niewątpliwie centralny rynek wraz z parkiem miejskim w mieście Siedliszcze, które stanowią naturalne miejsce spotkań, organizacji wydarzeń kulturalnych oraz inicjatyw mogących służyć, czy też aktywizacji mieszkańców w życie lokalnej społeczności. Niestety, przestrzeń centrum gminy (rynek i park miejski) nie jest zagospodarowana w sposób reprezentacyjny, choć powinna stanowić jej wizytówkę. Ożywienie i atrakcyjne zagospodarowanie przestrzeni publicznych w gminie jest planowane w ramach działań rewitalizacyjnych wynikających z niniejszego programu. Oprócz rynku, przestrzenie publiczne w mieście Siedliszcze są nieliczne i obejmują głównie ulice oraz towarzyszące im niewielkie skwery. W sołectwach: Kulik, Chojeniec, Chojno Nowe Pierwsze, Brzeziny oraz Siedliszcze istnieją zabytkowe założenia parkowe z cennym starodrzewem. Terenem rekreacyjnym, pełniącym funkcję przestrzeni publicznej, jest także zbiornik wodny w sołectwie Majdan Zahorodyński, dla którego planuje się atrakcyjne zagospodarowanie przestrzeni w ramach działań rewitalizacyjnych.

W gminie brakuje miejsc parkingowych, a te które są wymagają pilnych remontów, zwłaszcza w jednostkach analitycznych: Siedliszcze Osada i Siedliszcze. Ponadto w gminie brakuje targowiska o odpowiednich standardach. To które znajduje się w jednostce analitycznej Siedliszcze-Osada wymaga pilnych działań modernizacyjnych .

Przestrzenie publiczne w gminie miejsko – wiejskiej Siedliszcze

Park miejski w jednostce analitycznej Siedliszcze

Centralny rynek w w jednostce analitycznej Siedliszcze Osada

Plac targowy w jednostce analitycznej Siedliszcze Osada

zdjęcia: Maciej Dudek

Na obszarze gminy Siedliszcze znajduje się osiedle popegeerowskie w sołectwie Brzeziny, gdzie bardzo wyraźnie uwidacznia się postępująca degradacja funkcjonalno-przestrzenna, techniczna i społeczna. Zarówno obiekty znajdujące się w osiedlu, jak i przestrzeń jest zdegradowana. Istniejące bloki mieszkalne wielorodzinne, „czworak”, baraki i niezagospodarowane pustostany, a przede wszystkim przestrzeń wokół nich, wymagają pilnych prac naprawczych.

17. ZAŁĄCZNIK NR 3. POWIĄZANIE LPR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYŻSZEGO RZĘDU

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023 jest spójny z najważniejszymi krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR) 2010-2020 postuluje trzy cele polityki regionalnej do 2020 roku:

- 1) wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”);
- 2) budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”);
- 3) tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych, ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Wyznaczone cele rewitalizacji LPR dla Gminy Siedliszcze wpisują się we wszystkie trzy wyżej przytoczone cele. Prowadzą one do zwiększenia konkurencyjności obszaru poprzez określenie jego funkcji gospodarczej opartej na rozwijających się specjalizacjach, przy wykorzystaniu występujących lokalnych zasobów. Ponadto poprzez integrację działań, cele wpływają na zwiększenie spójności terytorialnej w układzie regionalnym i krajowym, w szczególności zapewniając możliwość trwałego rozwoju ekonomicznego na terenach marginalizowanych. Powyższe kompleksowe podejście do planowania rozwoju gminy oraz współpraca samorządów pozwoli na uzyskanie efektu synergii, polegającego na realizacji działań spójnych i służących osiągnięciu zamierzonych celów, określonych w LPR.

Cele rewitalizacji wpisują się w założenia Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, zarówno w wymiarze obszarów miejskich i wiejskich;

- wymiarze obszarów miejskich uwzględniają następujące aspekty:
  - integrowanie funkcji obszarów miejskich;
  - rewitalizację –przestrzenną, gospodarczą i społeczną;
  - wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego;
  - tworzenie warunków do zwiększania inwestycji pozarolniczych;
  - rozwój lokalny dla poprawy jakości życia, atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej;
  - poprawę dostępu do usług publicznych i ich jakości;

- zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług;
- przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna
- zaś w wymiarze obszarów wiejskich uwzględniają aspekty:
  - tworzenie warunków dla integracji funkcjonalnej z miastami;
  - włączenie obszarów wiejskich otaczających miasta w procesy rozwojowe;
  - wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego;
  - wykorzystanie dla rozwoju funkcjonalno-przestrzennego gminy licznych obszarów chronionych;
  - tworzenie warunków do zwiększania inwestycji pozarolniczych;
  - wspieranie powstawania przedsiębiorczości pozarolniczej;
  - rozwój lokalny dla poprawy jakości życia, atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej, w tym działań rewitalizacyjnych;
  - restrukturyzację społeczną, gospodarczą i przestrzenną zapóźnionych obszarów wiejskich;
  - poprawianie dostępu do usług publicznych i ich jakości;
  - zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług;
  - przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna.

Tabela 28. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023

Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego	Cel strategiczny podobszaru miasto Siedliszcze Działania rewitalizacyjne wspierają mieszkańców obszaru kryzysowego w budowaniu więzi społecznych, w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych, tworzą korzystne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej, dbają o przestrzeń publiczną i środowisko przyrodnicze, kształtując przyjazną przestrzeń do życia i pracy.	Cel strategiczny podobszaru sołectwa Brzeziny Integracja społeczności lokalnej, racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz zapewnienie dostępności do infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców
Cel 1. Konkurencyjność	X	X
Cel 2. Spójność	X	X
Cel 3. Sprawność	X	X

Źródło: opracowanie własne

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK)

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze wpisuje się w cel strategiczny 2 KPZK: *poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów*, w tym w szczególności w ramach kierunku działań: Wspomaganie spójności w układzie krajowym poprzez wspomaganie procesów koncentracji urbanizacji w wybranych małych miastach oraz restrukturyzację i rewitalizację obszarów zdegradowanych i miast.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Siedliszcze wpisuje się w cel strategiczny KPZK: efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów

rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie, uwzględniając zróżnicowane potencjały rozwojowe obszaru w zakresie: rolnictwa i przetwórstwa bazującego na posiadanych zasobach oraz turystyki. Jednocześnie w określonych celach rewitalizacji uwzględniono zrównoważone zarządzanie prowadzące do polepszenia warunków życia.

Tabela 19. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023

Cele Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju	Cel strategiczny podobszaru miasto Siedliszcze Działania rewitalizacyjne wspierają mieszkańców obszaru kryzysowego w budowaniu więzi społecznych, w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych, tworzą korzystne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej, dbają o przestrzeń publiczną i środowisko przyrodnicze, kształtując przyjazną przestrzeń do życia i pracy.	Cel strategiczny podobszaru sołectwa Brzeziny Integracja społeczności lokalnej, racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz zapewnienie dostępności do infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców
Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów	X	X
Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej	X	X
Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski	X	X
Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa		
Cel 6. Przywrócenie i utwalenie ładu przestrzennego	X	X

źródło: opracowanie własne

Narodowy Plan Rewitalizacji 2022

Głównym celem Narodowego Planu Rewitalizacji jest poprawa warunków rozwoju obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym, kulturowym i gospodarczym. Realizacji tego celu służyć będzie tworzenie korzystnych warunków dla prowadzenia rewitalizacji w Polsce i położenie nacisku na holistyczne, zintegrowane podejście do prowadzenia takich działań.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze zakłada kompleksowe podejście do procesu rewitalizacji integrując działania przestrzenno-środowiskowe, społeczne i gospodarcze, w związku z czym wpisuje się w główne założenia Narodowego Planu Rewitalizacji.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze jest spójny pod względem przewidzianych celów i działań z wyznaczonym w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego Obszarami Strategicznej Interwencji (OSI):

- Obszary Przygraniczne;
- Obszary Gospodarczego Wykorzystania Wzorów Przyrodniczych i Kulturowych;
- Obszary Potencjalnej Eksploatacji Złóż Kopalin;
- Obszary Ochrony i Kształtowania Zasobów Wodnych, które obejmuje doliny rzek, m.in. Wieprza, zagrożone podtopieniami i powodzią oraz obszar oddziaływania Kanału Wieprz-Krzna wraz z planowanym zbiornikiem Oleśniki.

Cele rewitalizacji wpisują się w przewidziane dla tego obszaru rodzaje interwencji, tj.: podejmowanie działań zmierzających do:

- 1) wykorzystania potencjału obszaru przygranicznego dla tworzenia warunków rozwoju społecznego – gospodarczego;
- 2) wykorzystania potencjału obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego tych obszarów oraz określenia charakteru i natężenia funkcji turystycznej; aktywna ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrody oraz rozwój infrastruktury transportowej, poprawa dostępu do usług społecznych;
- 3) budowę niezbędnej infrastruktury technicznej, w tym transportowej, i przygotowania terenów inwestycyjnych, a także budowę obiektów i urządzeń służących do przesyłu energii do krajowego systemu energetycznego, działania na rzecz rekultywacji terenów poeksploatacyjnych na funkcje o znaczeniu regionalnym (gospodarka wodna, turystyka, sport i rekreacja) oraz działania mające na celu minimalizację negatywnych skutków eksploatacji złóż kopalin;
- 4) poprawy bezpieczeństwa poprzez eliminowanie zagrożeń powodziowych, rozwiązania problemów konfliktowych, które wynikają z degradacji technicznej urządzeń przeciwpowodziowych i melioracyjnych, niedoboru zbiorników retencyjnych oraz niedoinwestowania gospodarki komunalnej.

W horyzoncie 2020 r. strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego, których realizacji będą służyły działania samorządu województwa, są określone następująco:

- 1) Wzmacnianie urbanizacji regionu,
- 2) Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich,
- 3) Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu,
- 4) Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze wyznacza do realizacji działania, przyczyniające się do kompleksowej rewitalizacji wyznaczonego obszaru poprzez:

- 1) Poprawę atrakcyjności przestrzeni i czystości środowiska przyrodniczego,
- 2) Zaktywizowanie mieszkańców i zintegrowanie społeczności lokalnej,
- 3) Lepiej funkcjonującą lokalną gospodarkę.

Poprzez powyższe interwencje LPR przyczynia się do osiągnięcia zamierzeń w poszczególnych celach strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.).

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030 (PZPWL)

Dokumentem, który reguluje politykę przestrzenną w województwie lubelskim jest Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, przyjęty przez Sejmik Województwa Lubelskiego Uchwałą NR XI/162/2015 w dniu 30.10.2015 r. i opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego w dniu 29.12.2015r. (poz.5441). PZPWL określa zasady i kierunki kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu oraz działania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych stanowiąc formalną i merytoryczną płaszczyznę odniesienia dla podejmowanych decyzji przestrzennych. Jest to dokument komplementarny i spójny ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020 (z perspektywą do 2030 r.).

W PZPWL zostały wyznaczone obszary funkcjonalne (OF), jako tereny wskazane do integrowania działań przestrzennych zapewniających ich właściwe funkcjonowanie oraz możliwości rozwoju w dłuższej perspektywie. Gmina Siedliszcze wpisuje się w:

❖ **Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym:**

- *wiejski obszar funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych* - celem rozwojowym jest wzmacnianie powiązań funkcjonalnych z lokalnymi ośrodkami rozwoju oraz stworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości związanej z produkcją rolną i wykorzystywaniem walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego w turystyce;
- *przygraniczny obszar funkcjonalny* – celem rozwojowym jest wzmocnienie funkcjonalne ośrodków miejskich i tworzenie warunków wzrostu społeczno – gospodarczego. Należy nadmienić, iż gmina Siedliszcze położona jest w strefie zewnętrznej przygranicznego obszaru funkcjonalnego.

❖ **Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym:**

– *obszar funkcjonalny Polesie ze strefą oddziaływania Kanału Wieprz – Krzna (KWK)* – jako priorytet rozwojowy wskazuje się aktywizację gospodarczą poprzez wykorzystanie potencjału rolniczego i turystycznego. Jako wiodące kierunki zagospodarowania przyjęto:

- 1) modernizację (remeliorację) KWK;
- 2) rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej;
- 3) budowę zbiornika „Oleśniki”;
- 4) rozwój bazy przetwórstwa rolno – spożywczego;
- 5) rozwój energetyki odnawialnej;

❖ **Łęczyńsko – chełmski okręg górniczo – energetyczny** – jako priorytet rozwojowy wskazano – rozwój energetyki w oparciu o miejscowe zasoby surowcowe (zapewnienie przestrzennych warunków rozwoju i zagospodarowania regionu przemysłowego opartego na zasobach węgla kamiennego). Wśród wiodących kierunków zagospodarowania przyjęto:

- 1) rozwój infrastruktury kopalni węgla kamiennego oraz transportowej dla potrzeb dystrybucji surowca;
- 2) rozwój zaplecza badawczo-wdrożeniowego kopalni.

Modyfikacja przestrzeni i zadania rewitalizacji zawarte w dokumencie Lokalnego Programu Rewitalizacji, są zgodne z ustaleniami zawartymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

Tabela 30. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023

priorytety rozwoju przestrzennego	Cel strategiczny podobszaru miasto Siedliszcze Działania rewitalizacyjne wspierają mieszkańców obszaru kryzysowego w budowaniu więzi społecznych, w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych, tworzą korzystne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej, dbają o przestrzeń publiczną i środowisko przyrodnicze, kształtując przyjazną przestrzeń do życia i pracy.	Cel strategiczny podobszaru sołectwa Brzeziny Integracja społeczności lokalnej, racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz zapewnienie dostępności do infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców
Wzmacnianie zewnętrznych powiązań sieciowych oraz poprawa spójności wewnątrzregionalnej w układzie przestrzennym i społeczno-gospodarczym	X	X
Wzrost konkurencyjności przestrzeni województwa pod względem atrakcyjności gospodarczej i warunków życia	X	X

Źródło: opracowanie własne

Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego „Zbiornik wodny Oleśniki” - stanowi koncepcję świadomego i systemowego sterowania długookresowym rozwojem Obszaru Funkcjonalnego „Zbiornik Wodny Oleśniki” w oparciu o cele i kierunki działań w perspektywie 2014 –2020. Wprawdzie planowany zbiornik wodny „Oleśniki” nie jest zlokalizowany na obszarze gminy Siedliszcze, jednakże będzie on oddziaływał na sąsiadujące z nim obszary. Planowany zbiornik zostanie wybudowany na bazie rzeki Wieprz i będzie zlokalizowany na obszarze 5 gmin województwa lubelskiego. Zbiornik ma spełniać wiele funkcji: retencjonowanie wody, ochrona przeciwpowodziowa doliny Wieprza, ustabilizowanie stosunków wodnych na obszarach chronionych, uprawianie sportów wodnych i rekreacja. Inwestycja ma przyczynić się do wzrostu znaczenia turystyki na obszarze oddziaływania zbiornika Oleśniki. Za spójnością nowo powstałego obszaru funkcjonalnego przemawia również fakt położenia w obrębie *Obszaru Strategicznej Interwencji „Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych”*, wyznaczonego w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. OSI obejmuje doliny rzek, m.in. Wieprza, zagrożone podtopieniami i powodzią oraz obszar oddziaływania Kanału Wieprz-Krzna wraz z planowanym zbiornikiem Oleśniki.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Chełmskiego na lata 2014 - 2021

Gmina Siedliszcze administracyjnie przynależy do powiatu chełmskiego, stąd też cele rewitalizacji LPR powinny być zgodne z celami strategicznymi i celami operacyjnymi wyznaczonymi w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Chełmskiego:

Cele strategiczne:

- 1) Wspieranie i rozwój systemu pieczy zastępczej;
- 2) Rozwój systemu wsparcia osób starszych, długotrwale lub ciężko chorych;
- 3) Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych;
- 4) Ograniczanie zjawiska bezrobocia poprzez odpowiednią politykę rynku pracy w Powiecie Chełmskim;
- 5) Wspieranie i rozwijanie działań na rzecz rodzin i osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej oraz dotkniętych różnymi uzależnieniami;
- 6) Udoskonalenie funkcjonowania instytucji pomocy społecznej powiatu oraz promowanie wspólnych działań na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Cele polityki społecznej określonej w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych pokrywają się z celami Lokalnego Programu Rewitalizacji w zakresie podnoszenia jakości i poziomu życia mieszkańców dzięki sprawnie działającemu systemowi wsparcia społecznego, ukierunkowanego na integrację i aktywizację społeczną, ograniczenie bezrobocia i przeciwdziałanie jego skutkom, wyrównanie szans osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Tabela 31. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Chełmskiego na lata 2014-2021 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023

Cele strategiczne Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Chełmskiego na lata 2014-2021	Cel strategiczny podobszaru miasto Siedliszcze Działania rewitalizacyjne wspierają mieszkańców obszaru kryzysowego w budowaniu więzi społecznych, w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych, tworzą korzystne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej, dbają o przestrzeń publiczną i środowisko przyrodnicze, kształtując przyjazną przestrzeń do życia i pracy.	Cel strategiczny podobszaru sołectwa Brzeziny Integracja społeczności lokalnej, racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz zapewnienie dostępności do infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców
Wspieranie i rozwój systemu pieczy zastępczej		
Rozwój systemu wsparcia osób starszych, długotrwale lub ciężko chorych	X	X
Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych	X	X
Ograniczanie zjawiska bezrobocia poprzez odpowiednią politykę rynku pracy w Powiecie Chełmskim	X	X
Wspieranie i rozwijanie działań na rzecz rodzin i osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej oraz dotkniętych różnymi uzależnieniami	X	X
Udoskonalenie funkcjonowania instytucji pomocy społecznej powiatu oraz promowanie wspólnych działań na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego	X	X

Źródło: opracowanie własne

Aktualizacja Strategii Rozwoju Powiatu Chełmskiego na lata 2008 – 2015 (z perspektywą do roku 2020)

Wizją rozwoju powiatu chełmskiego jest „Podniesienie poziomu życia mieszkańców Powiatu Chełmskiego”. Z wizji wynikają cele strategiczne (priorytety):

- Priorytet 1. Zrównoważone wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego;
- Priorytet 2. Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności lokalnej gospodarki;
- Priorytet 3. Wzrost poziomu zatrudnienia i jakości życia mieszkańców powiatu;
- Priorytet 4. Podnoszenie kompetencji i zdolności do kooperacji mieszkańców oraz ograniczenie wykluczenia cywilizacyjnego.

Cele Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Siedliszcze przyczynią się do spełnienia wizji ujętej w Strategii Rozwoju, a zatem powiatu spójnego społecznie, wykorzystania istniejących zasobów dla rozwoju społecznego i przedsiębiorczości, poszanowaniu środowiska i dorobku dziedzictwa kulturowego.

Tabela 32. Zestawienie powiązań pomiędzy celami zawartymi w Aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Chełmskiego na lata 2008-2015 (z perspektywą do roku 2020) a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023

Priorytety Aktualizacji Rozwoju Powiatu Chełmskiego na lata 2008-2015 (z perspektywą do roku 2020)	Cel strategiczny podobszaru miasto Siedliszcze Działania rewitalizacyjne wspierają mieszkańców obszaru kryzysowego w budowaniu więzi społecznych, w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych, tworzą korzystne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej, dbają o przestrzeń publiczną i środowisko przyrodnicze, kształtując przyjazną przestrzeń do życia i pracy.	Cel strategiczny podobszaru sołectwa Brzeziny Integracja społeczności lokalnej, racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz zapewnienie dostępności do infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców
Zrównoważone wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego	X	X
Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności lokalnej gospodarki	X	X
Wzrost poziomu zatrudnienia i jakości życia mieszkańców powiatu	X	X
Podnoszenie kompetencji i zdolności do kooperacji mieszkańców oraz ograniczenie wykluczenia cywilizacyjnego	X	X

18. ZAŁĄCZNIK NR 4. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA – OPIS I WNIOSKI

Ważnym etapem przy sporządzeniu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023 były przeprowadzone konsultacje społeczne w postaci zarówno bezpośrednich spotkań z mieszkańcami, jak i badań ankietowych. Głównym celem konsultacji było przedstawienie społeczności lokalnej oraz władzom postępów związanych z procesem tworzenia dokumentu, a także uzyskanie ich opinii w zakresie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i rewitalizacji, a także celów rewitalizacji i planowanych projektów rewitalizacyjnych.

SPOTKANIA KONSULTACYJNE

Pierwsza konferencja rozpoczynająca opracowanie Lokalnego programu rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016 – 2023 odbyła się w dniu 28 grudnia 2016 roku w Domu Kultury w Siedliszczu, podczas której omówione zostały główne przesłanki opracowania LPR oraz zarysowany został proces prac nad dokumentem.

Na drugim spotkaniu informacyjno – konsultacyjnym, które odbyło się dnia 10 lutego 2017 roku r., przedstawiono wstępne wyniki diagnozy rozwoju gminy w sferze społecznej, gospodarczej, funkcjonalno - przestrzennej, technicznej i środowiskowej, zaprezentowano metodykę delimitacji obszarów przeznaczonych do rewitalizacji za pomocą zestawu wskaźników wraz z delimitacją obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji. Dodatkowo miała miejsce prezentacja propozycji celów rewitalizacji oraz zakresu możliwych projektów rewitalizacyjnych.

Przeprowadzone spotkania skierowane były do mieszkańców gminy Siedliszcze, przedstawicieli samorządu lokalnego, sołtysów, radnych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych itp. Na stronie internetowej gminy zamieszczone były zaproszenia, co pozwoliło na szeroki udział mieszkańców oraz innych osób zainteresowanych.

W dniu 18.02.2017 miało miejsce spotkanie konsultacyjne Burmistrza Siedliszcza i Zespołu ds. opracowania LPR z ekspertem zewnętrznym sporządzającym LPR, wykorzystujące elementy metody „burzy mózgow” i dyskusji nad zidentyfikowanymi pomysłami. Efektem spotkania była identyfikacja głównych projektów rewitalizacyjnych, odpowiadających na zidentyfikowane podczas opracowywania Diagnozy, potrzeby i problemy społeczności lokalnej.

Spotkania konsultacyjne dały możliwość włączenia się społeczności lokalnej w opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji tj. identyfikację obszarów wymagających przeprowadzenia

procesu rewitalizacji oraz wyznaczenie celów i kierunków rewitalizacji i zaplanowanie konkretnych projektów rewitalizacyjnych.

ANKIETYZACJA

Zmiany jakie zostaną wprowadzone w ramach procesu rewitalizacji pomogą rozwiązać problemy społeczne i gospodarcze koncentrujące się na określonym terenie. Istotne jest, aby te zmiany odpowiadały na określone potrzeby mieszkańców. Dlatego też przeprowadzone zostało badanie opinii na temat obecnego stanu gminy. Dzięki temu możliwe było wytyczenie obszarów, na których skoncentrowane są najpoważniejsze problemy. Kształt kwestionariuszy użytych do badania ankietowego i problematyka zawarta w poszczególnych formularzach wychodzi naprzeciw problemom istotnym z punktu rozwoju Gminy. Celem ankiety skierowanej do mieszkańca było przede wszystkim zebranie informacji o problemach, potrzebach i jakości życia w gminie. Było to badanie ukierunkowane na zgromadzenie danych o subiektywnych odczuciach mieszkańców, z tym, że nie w znaczeniu indywidualnych potrzeb, a w formie opinii społeczeństwa jako całości. Ankieta miała charakter anonimowy, co pozwoliło na nieskrępowane wyrażanie opinii respondentów nt. rewitalizacji.

Ankieta identyfikujące obszary i kierunki działań rewitalizacyjnych w gminie Siedliszcze w latach 2016-2023

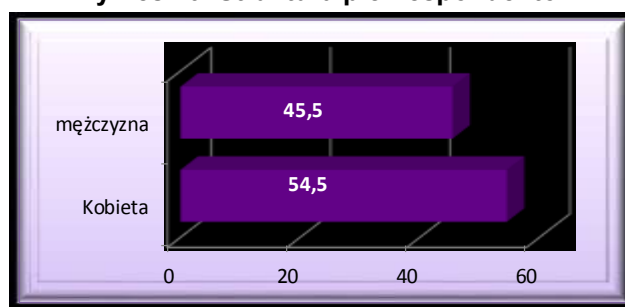
W początkowym etapie prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji przeprowadzona została ankieta dotycząca m.in. potrzeby sporządzenia dokumentu, zakresu przestrzennego planowanych działań rewitalizacyjnych, określenia problemów w sferze ekonomicznej, społecznej oraz związanych z dostępem do infrastruktury technicznej i jakością przestrzeni publicznych, które należałoby ograniczyć, bądź całkowicie rozwiązać w procesie rewitalizacji, a także wyznaczenia przedsięwzięć, na które w pierwszej kolejności warto wydatkować środki publiczne. Ankietę wypełniło 55 mieszkańców gminy Siedliszcze zamieszkujących, 23 spośród 28 sołectw, z czego największy odsetek respondentów stanowili mieszkańcy jednostek analitycznych: Siedliszcze (16,9%) i Siedliszcze Osada (13,6%), co jest zrozumiałe, z uwagi na pełnione funkcje przez te tereny. Blisko 7% uczestników badania ankietowego stanowili mieszkańcy sołectwa Chojno Nowe Pierwsze, Bezek oraz jednostki Siedliszcze Kolonia. Najmniej liczną grupą respondentów byli mieszkańcy sołectw Wola Korybutowa Kolonia, Chojno Nowe Drugie, Mogilnica, Lechówka, Kulik, Chojeniec-Kolonia, Brzeziny, Bezek-Kolonia oraz Anusin. Ankiety nie były uzupełniane przez mieszkańców sołectw: Bezek Dębiński, Chojeniec, Krowica, Lipówki, Romanówka oraz Wola Korybutowa Pierwsza. Do dyspozycji respondentów oddano ankietę, która zawierała 19 pytań związanych z sytuacją społeczno-gospodarczą na terenie Gminy Siedliszcze, z których 12 było zamkniętych oraz 2 otwarte. W wybranych pytaniach o charakterze zamkniętym uwzględniono odpowiedź „inne”, z możliwością podania informacji, która nie znalazła się w zaproponowanym przez autorów badania katalogu. Dodatkowo w celu identyfikacji grupy respondentów formularze zawierały metryczkę z 6 zagadnieniami. Zadano pytania m.in. o sytuację na rynku pracy, problemy w sferze techniczno-funkcjonalnej, o możliwość planowania przyszłości w gminie oraz o wskazanie sołectw charakteryzujących się największym natężeniem zjawisk kryzysowych, które powinny zostać poddane rewitalizacji.

W trakcie badań uzyskano 55 wypełnionych kwestionariuszy. 32 ankiety zostały wypełnione w formie elektronicznej za pośrednictwem umieszczonego na stronie Urzędu Miejskiego w Siedliszczu formularza on-line, natomiast pozostałe zostały wypełnione w wersji papierowej. Dane pozyskane z badań po wprowadzeniu do arkusza kalkulacyjnego, zostały przeanalizowane. Analiza danych ilustrowana jest wykresami graficznymi, które zamieszczane są poniżej analizowanego zagadnienia. Dane przedstawione są najczęściej w postaci procentowej. Zostały one poddane analizie statystycznej i merytorycznej.

Charakterystyka badanych respondentów

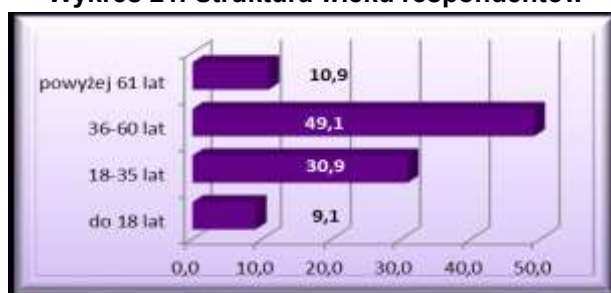
Bardzo ważne jest przedstawienie krótkiej charakterystyki grupy poddanej ankietyzacji. Aby tego dokonać konieczna jest analiza metryczki, która zawiera odpowiedź na pytania o przedział wiekowy, miejsce zamieszkania, wykształcenie oraz zatrudnienie mieszkańców biorących udział w ankiecie. W badaniu wzięło udział 55 osób, z czego 30 respondentów stanowiły kobiety, a 25 mężczyzn. Proporcje osób odpowiadających na pytania są stosunkowo wyrównane.

Wykres 20. Struktura płci respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Z pośród respondentów uczestniczących w badaniu, największa ich liczba to osoby plasujące się w przedziale wiekowym od 36 do 60 lat (27 osób). Kolejną pod względem liczebności grupą były osoby w wieku od 18 do 35 lat - 17 ankietowanych. Najmniej zaangażowani okazali się być badani do lat 18-stu (5 ankiet) oraz powyżej 61 lat (6 ankiet). Jest to niezwykle istotne ze względu na konieczność aktywizacji tych grup społecznych i zwiększenia ich zaangażowania w życie gminy. Niewielka aktywność tych właśnie grup wiekowych jest trendem charakterystycznym nie tylko dla gminy, lecz również dla całego kraju. Badania prowadzone przez Instytut Spraw Publicznych na temat społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego wykazały, że grupy wiekowe poniżej 25 oraz powyżej 61 lat charakteryzują się najmniejszym zaangażowaniem w sprawy otaczającego ich środowiska. W związku z tym istotnym celem działań rewitalizacyjnych winna być aktywizacja społeczna ww. grup. Niezwykle ważne jest wsparcie społeczeństwa obywatelskiego polegające na wzmocnieniu przekonania o wartości i znaczeniu samorządności obywatelskiej, jak również rzeczywistej możliwości zaangażowania w procesy współdecydowania o losach gminy.

Wykres 21. Struktura wieku respondentów

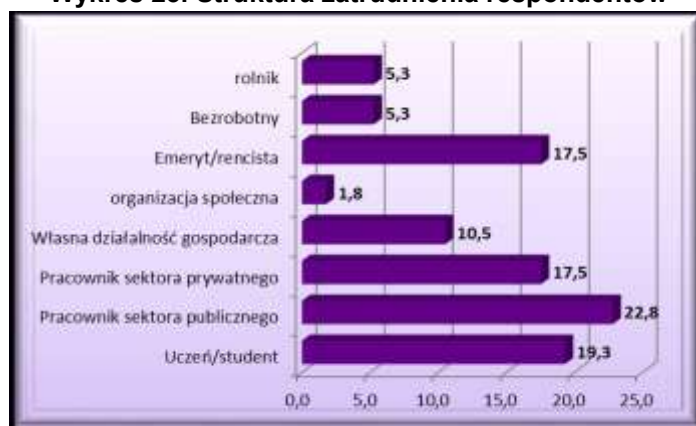
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Najwięcej, bo blisko 1/3 wszystkich ankietowanych deklarowało posiadanie wykształcenia zawodowego – 16 osób. Silnie reprezentowana była także grupa osób z wykształceniem średnim – 15 osób oraz z wykształceniem wyższym – 14 osób. Ze struktury wykształcenia wynika, że niewielki udział w badaniu stanowili mieszkańcy z wykształceniem podstawowym oraz gimnazjalnym.

Wykres 22. Struktura wykształcenia respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Trzy najliczniejsze grupy wśród ankietowanych to osoby pracujące – 29 osób, uczniowie i studenci - 11 oraz emeryci i renciści - 10. Najmniej ankietowanych odpowiedziało zaznaczając odpowiedzi organizacja społeczna - 1 osoba oraz bezrobotny i rolnik – po 3 osoby.

Wykres 23. Struktura zatrudnienia respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Ostatnim w ramach sekcji „Metryczka” było pytanie o miejsce zamieszkania. Największa liczba respondentów (stanowiąca około 37%) pochodziła z miasta Siedliszcze. Pozostałe sołectwa charakteryzują się wyrównanym poziomem zaangażowanych osób, a liczebność oscyluje w granicach od 1 do 4 osób biorących udział w ankietyzacji.

Wykres 24. Miejsce zamieszkania respondentów

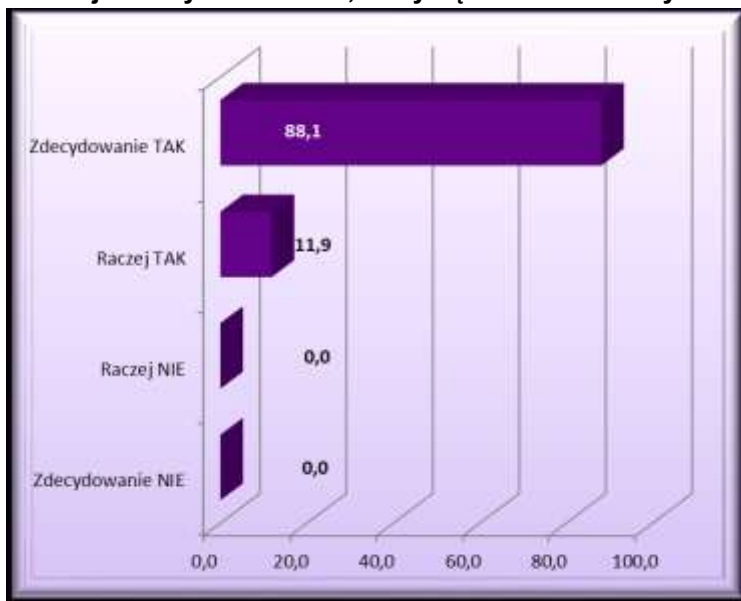
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Wyniki badania ankietowego

Autorzy badania uznali za zasadne poznanie opinii respondentów w kwestii potrzeby podjęcia na obszarze Gminy Siedliszcze kompleksowych i skoordynowanych działań rewitalizacyjnych. W celu przybliżenia tematyki rewitalizacyjnej społeczności lokalnej, zorganizowane było spotkanie rozpoczynające cały proces opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji, podczas którego zaprezentowano informacje na temat podstawowych pojęć związanych z tematyką rewitalizacyjną. Prezentacja została zamieszczona na stronie internetowej gminy, celem dotarcia z tematyką związaną z pojęciem rewitalizacja do większej liczby mieszkańców.

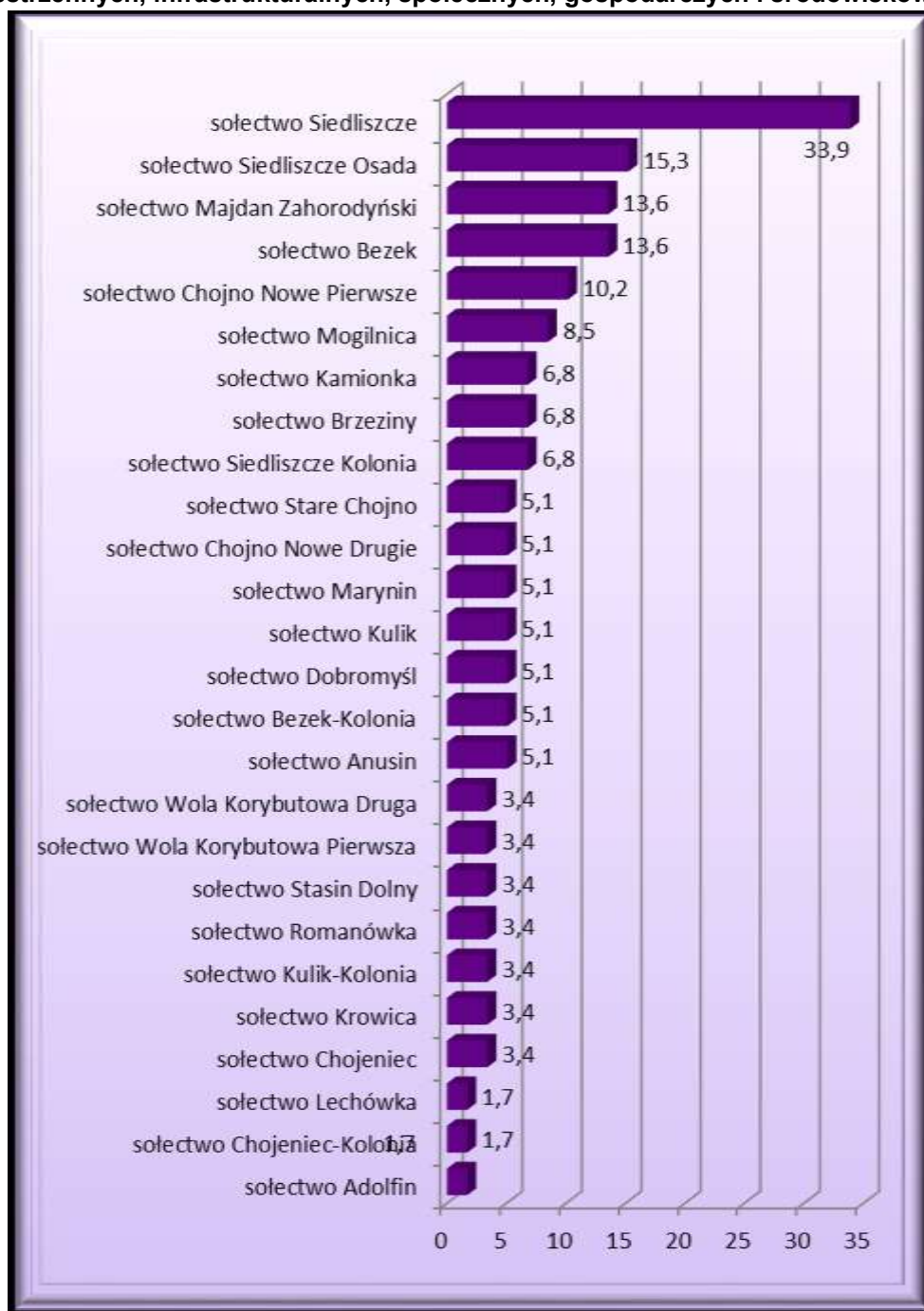
Dla prawidłowości oraz rzetelności sporządzenia programu, a także późniejszej jego skutecznej realizacji, niezwykle ważny jest aspekt jego akceptacji przez społeczeństwo. Stąd istotnym jest zbadanie na samym wstępie, jakie jest podejście do tego tematu mieszkańców, a także czy występuje wśród nich i jaka jest ewentualna skala sprzeciwu wobec tego zagadnienia. Wyniki badań wskazują jednoznacznie, że respondenci opowiadają się za koniecznością przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na obszarze Gminy Siedliszcze.

Wykres 25. Pytanie 1. Czy Pani/Pana zdaniem Gminie Siedliszcze potrzebny jest program ożywienia społecznego, gospodarczego i przestrzenno-środowiskowego w postaci Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Siedliszcze, który będzie realizowany w latach 2017-2023?

Kolejne pytania (od 2 do 7) miały na celu pomóc w zidentyfikowaniu obszarów, w których następuje nagromadzenie negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczo-przestrzenno-technicznych oraz ich rodzaju i skali natężenia. W ramach pytania 2 należało wskazać sołectwo cechujące się największą koncentracją problemów przestrzennych, infrastrukturalnych, społecznych, gospodarczych oraz środowiskowych. Największa liczba respondentów (33) opowiedziało się za koniecznością rewitalizacji jednostek analitycznych tworzących obszar miasta Siedliszcze. Dodatkowo sołectwa Bezek oraz Majdan Zahorodyński wskazane zostały jako obszary, gdzie ma miejsce kumulacja w/w problemów.

Wykres 26. Pytanie 2. Które sołectwa/obręby Gminy Siedliszcze stanowią obszar zdegradowany - w których sołectwach/obrębach Pani/Pana zdaniem jest najwięcej problemów przestrzennych, infrastrukturalnych, społecznych, gospodarczych i środowiskowych?

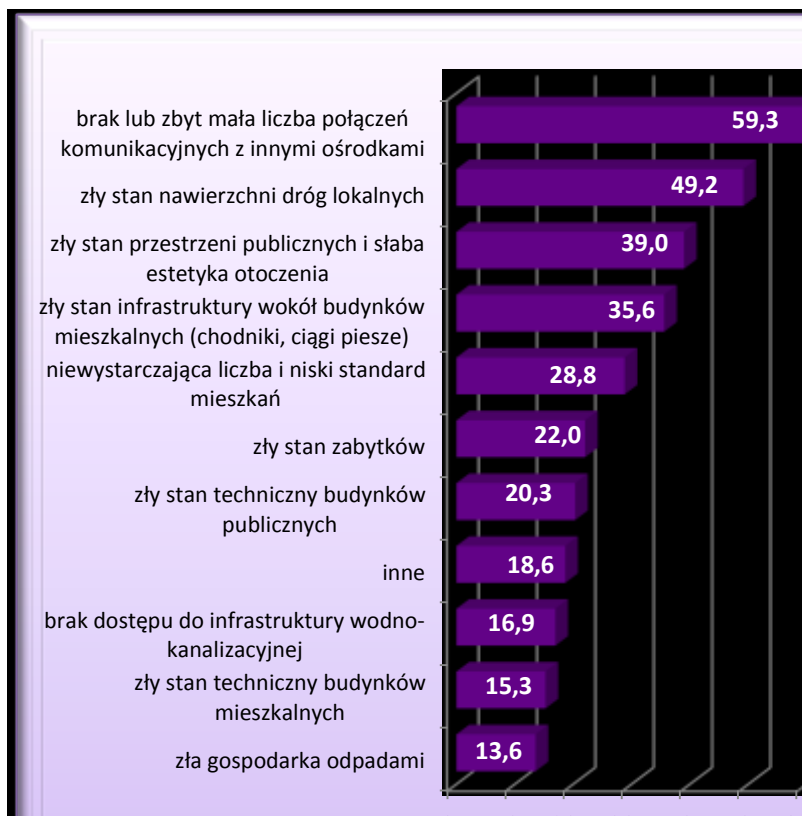

W ramach pytania 3 należało podać związek z obszarem wskazanym jako zdegradowany. W zdecydowanej większości obszar ten stanowi miejsce zamieszkania. Wskazało tak 35 respondentów (ponad 76% biorących udział w ankietyzacji).

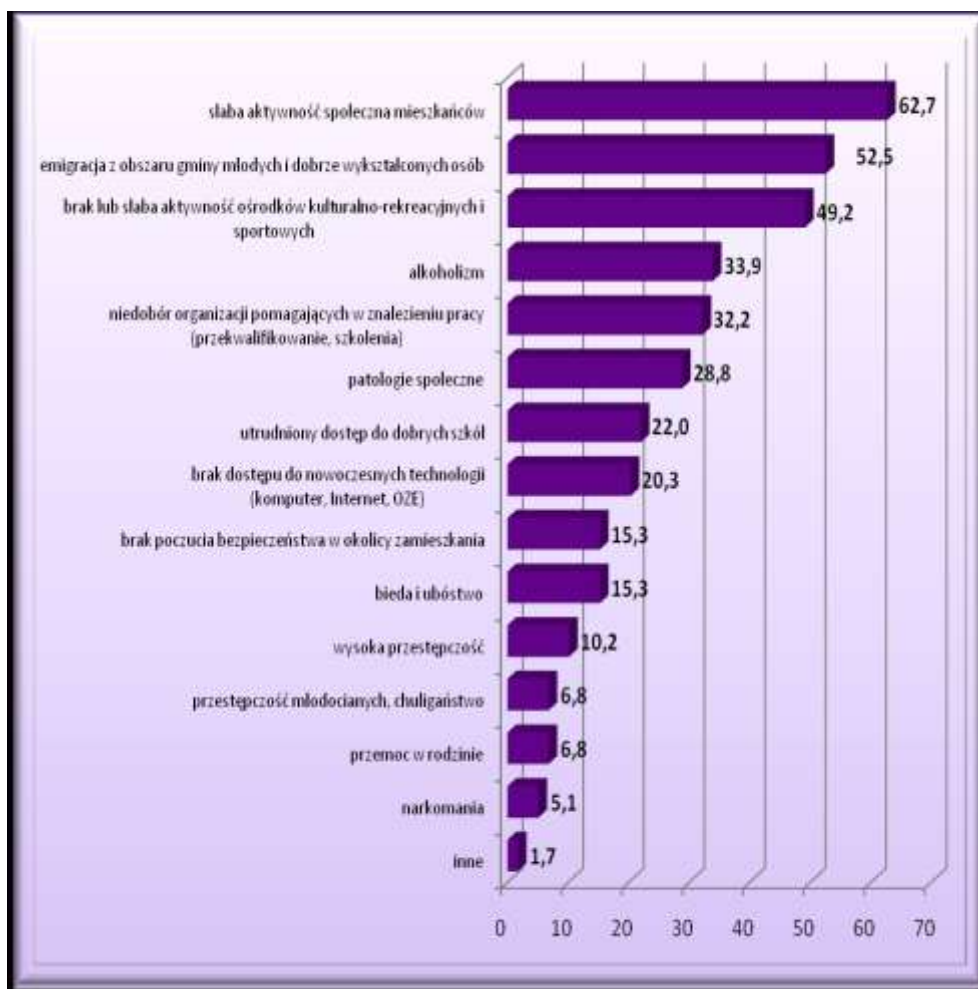
Wykres 26. Pytanie 3. Jaki jest Pani/Pana związek z wyżej wymienionym terenem?

Pytanie 4 miało za zadanie zdiagnozowanie najważniejszych problemów sfery przestrzennej i infrastrukturalnej na wybranym przez respondentów obszarze. W grupie najważniejszych problemów występujących na terenie wskazanym jako zdegradowany (dot. głównie jednostek analitycznych tworzących obszar miasta), wymienia się: brak lub zbyt mała liczba powiązań komunikacyjnych (ponad 59%), zły stan nawierzchni dróg (ponad 49,2%), zły stan przestrzeni publicznych i słaba estetyka otoczenia (39%), a także zły stan infrastruktury wokół budynków mieszkalnych (35,6%).

Wykres 27. Pytanie 4. Jakie problemy/bariery rozwojowe w sferze przestrzennej i infrastrukturalnej występują na obszarze wskazanych sołectw/obrębów?

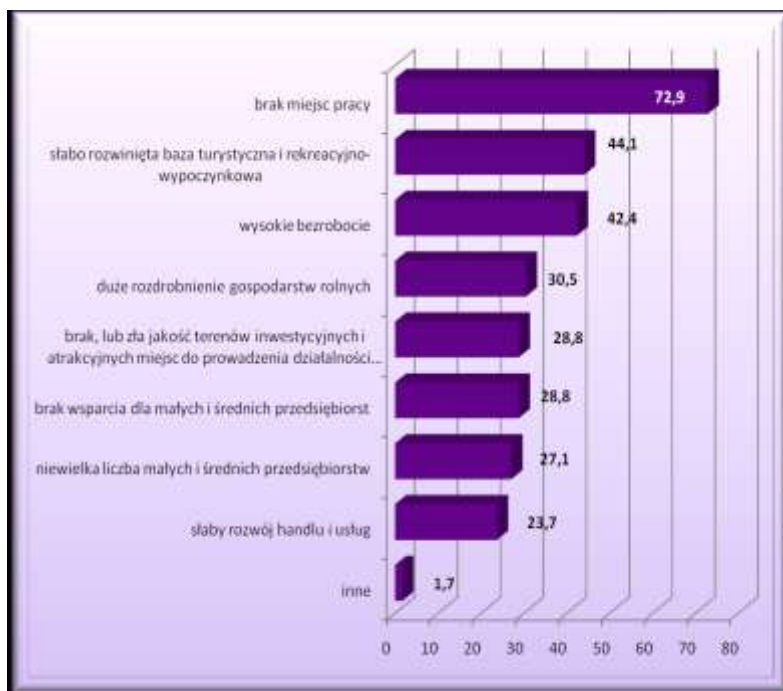
Pytanie 5 miało za zadanie zdiagnozowanie najważniejszych problemów sfery społecznej na wybranym przez respondentów obszarze. W grupie najważniejszych problemów występujących na terenie wskazanym jako zdegradowany (dot. głównie jednostek analitycznych tworzących obszar miasta), wymienia się: słabą aktywność społeczną mieszkańców, migrację osób młodych, w tym o wysokich kwalifikacjach, a także brak bądź słaba aktywność ośrodków kulturalno – rekreacyjnych i sportowych

Wykres 28. Pytanie 5. Jakie problemy/bariery rozwojowe w sferze społecznej występują na obszarze wskazanych sołectw/obrębów?

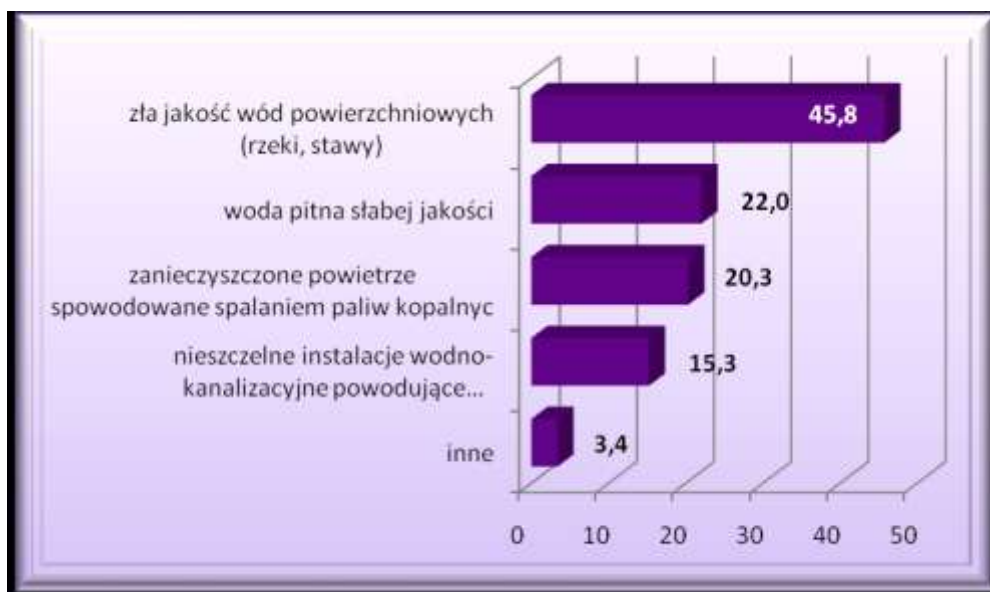
Pytanie 6 miało za zadanie zdiagnozowanie najważniejszych problemów sfery gospodarczej na wybranym przez respondentów obszarze. W grupie najważniejszych problemów występujących na terenie wskazanym jako zdegradowany (dot. głównie jednostek analitycznych tworzących obszar miasta), wymienia się: brak miejsc pracy, słabo rozwinięta baza turystyczna i rekreacyjno-wypoczynkowa oraz wysokie bezrobocie.

Wykres 29. Pytanie 6. Jakie problemy/bariery rozwojowe w sferze gospodarczej występują na obszarze wskazanych sołectw/obrębów?

Pytanie 7 miało za zadanie zdiagnozowanie najważniejszych problemów sfery środowiskowej na wybranym przez respondentów obszarze. W grupie najważniejszych problemów występujących na terenie wskazanym jako zdegradowany (dot. głównie jednostek analitycznych tworzących obszar miasta), wymienia się złą jakość wód powierzchniowych, a także słabą jakość wody pitnej.

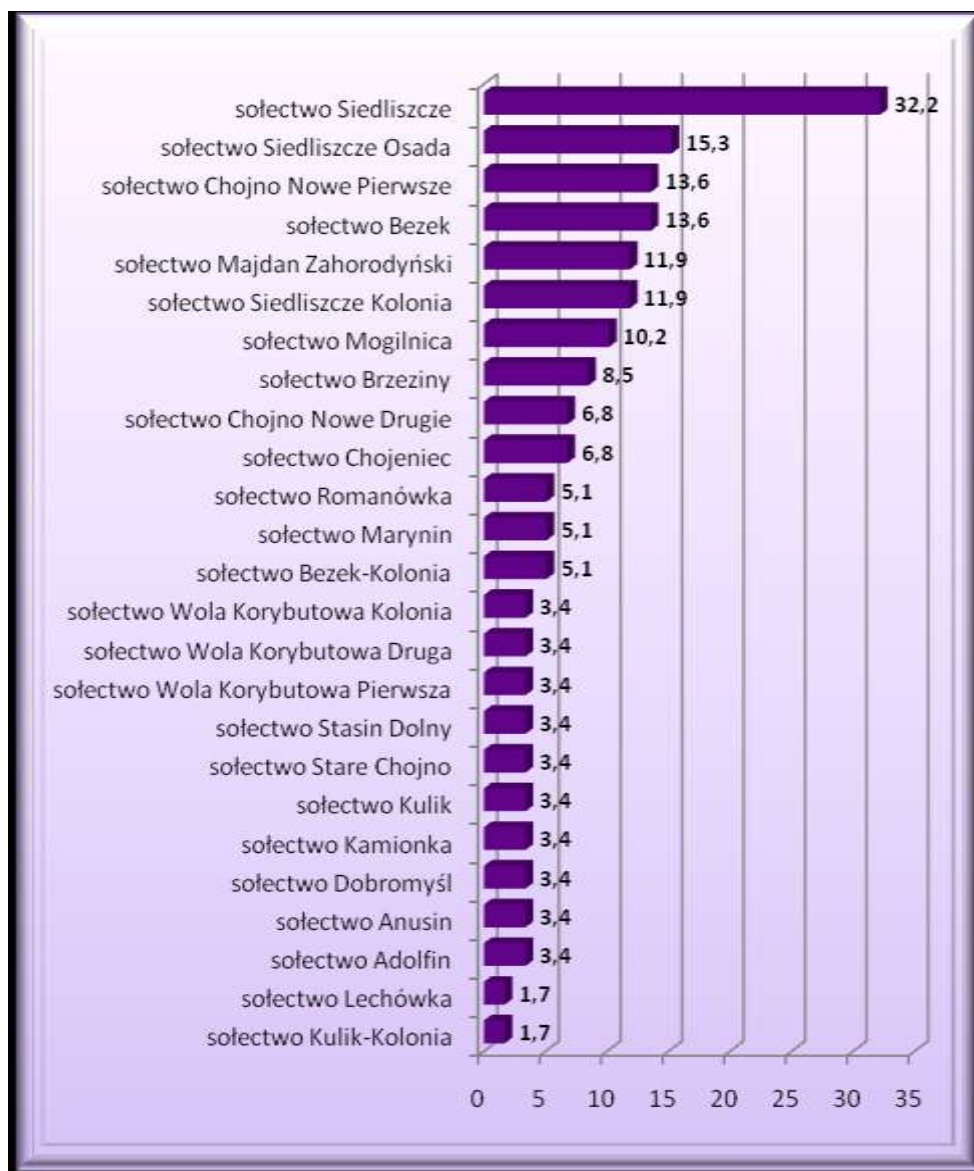
Wykres 30. Pytanie 7. Jakie problemy/bariery rozwojowe w sferze środowiskowej występują na obszarze wskazanych sołectw/obrębów?

Pytanie 8 miało za zadanie poznanie opinii respondentów, które z obszarów, wskazanych jako zdegradowane, powinny zostać poddane procesom naprawczym. Największa liczba

respondentów wskazała na jednostki analityczne tworzące miasto Siedliszcze, ale także wskazano na takie sołectwa jak: Chojno Nowe Pierwsze, Bezek, Majdan zahorodyński, Mogilnica oraz Brzeziny

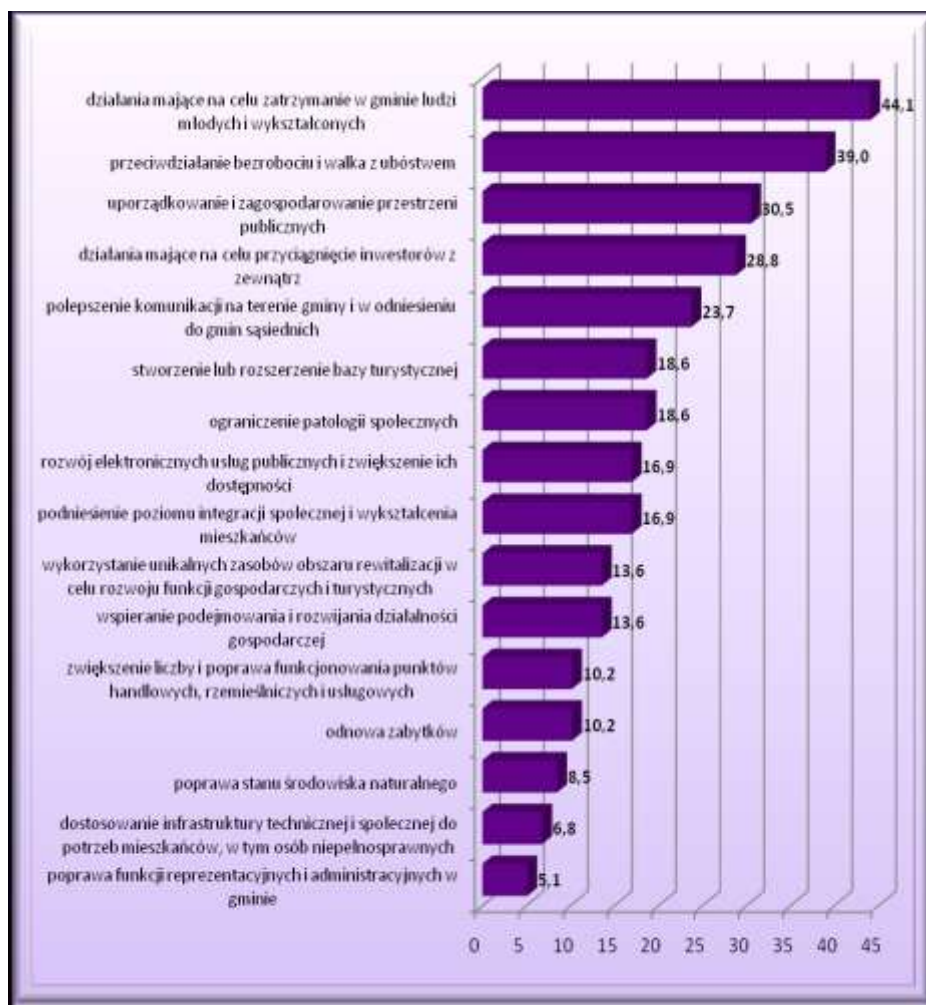
Wykres 31. Pytanie 8. Które sołectwa/obręby Gminy Siedliszcze, spośród wcześniej wskazanych jako zdegradowane, powinny być Pani/Pana zdaniem poddane procesowi rewitalizacji (max 3 odpowiedzi)?

Kolejne pytanie, miało za zadanie pomóc w wyborze kierunków działań, które pomogą zwalczyć problemy występujące na wskazanym obszarze. Warto przypomnieć, że było to pytanie wielokrotnego wyboru. Ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź. Najczęściej wskazywane działania, które powinny być przeprowadzone w ramach programu rewitalizacji to: podjęcie działań mających na celu zatrzymanie w gminie ludzi młodych i wykształconych, przeciwdziałanie bezrobociu i walka z ubóstwem, uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni publicznych, działania mające na celu przyciągnięcie

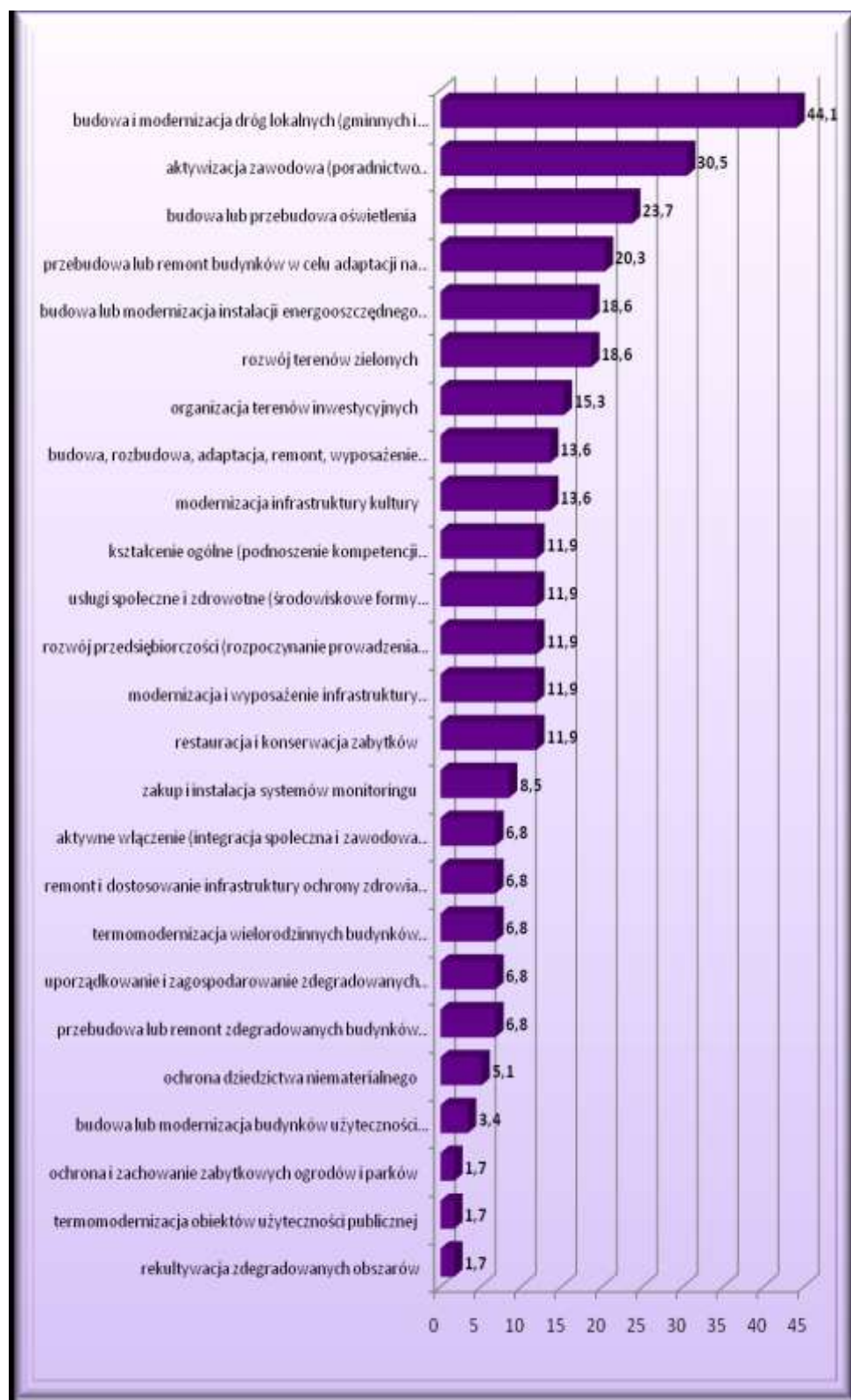
inwestorów z zewnątrz, zwiększenie dostępności komunikacyjnej a także stworzenie i rozszerzenie bazy turystycznej oraz ograniczenie patologii społecznych.

Wykres 32. Pytanie 11. Jakie kierunki działań należy podjąć, aby wyprowadzić obszar rewitalizacji ze stanu kryzysowego (max 3 odpowiedzi)?

Ostatnie pytanie miało za zadanie pomóc w wyborze przedsięwzięć, które pomogą zwalczyć problemy występujące na wskazanym obszarze. Najczęściej wskazywane projekty, które powinny zostać zrealizowane w ramach LPR to: budowa i modernizacja dróg lokalnych (gminnych i powiatowych), aktywizacja zawodowa, budowa lub przebudowa oświetlenia, przebudowa bądź remont budynków w celu adaptacji na działalność przedsiębiorstw, rozwój terenów zielonych, a także organizacja terenów inwestycyjnych.

Wykres 33. Pytanie 12. Na jakie typy projektów w pierwszej kolejności, warto Pan/Pani zdaniem wydatkować środki publiczne w ramach wdrażania programu rewitalizacji?

Reasumując, przeważająca większość ankietowanych wskazuje na niezbędność podjęcia na obszarze Gminy Siedliszcze działań rewitalizacyjnych służących wyprowadzeniu ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych.

Jako obszary o kumulacji zjawisk niepożądanych i wymagających podjęcia interwencji wskazano głównie jednostki analityczne tworzących miasto Siedliszcze.

Do najbardziej doskwierających problemów sfery społecznej należy zaliczyć: słabą aktywność społeczną mieszkańców, migrację osób młodych, w tym o wysokich kwalifikacjach, a także brak bądź słaba aktywność ośrodków kulturalno – rekreacyjnych i sportowych.

Do najbardziej doskwierających problemów sfery gospodarczej należy zaliczyć: brak miejsc pracy, słabo rozwinięta baza turystyczna i rekreacyjno-wypoczynkowa oraz wysokie bezrobocie.

Wśród problemów przestrzennych i infrastrukturalnych wymienia się: brak lub zbyt mała liczba powiązań komunikacyjnych, zły stan nawierzchni dróg, zły stan przestrzeni publicznych i słaba estetyka otoczenia, a także zły stan infrastruktury wokół budynków mieszkalnych.

Wśród problemów środowiskowych przeważają zła jakość wód powierzchniowych, a także słaba jakość wody pitnej.

Ankietowani podkreślają konieczność poniesienia nakładów na infrastrukturę komunikacyjną, zwiększenie oferty spędzania wolnego czasu poprzez rozwój terenów zielonych oraz budowę, rozbudowę, adaptację, remont i wyposażenie infrastruktury usług społecznych, a także aktywizację zawodową mieszkańców, w tym także organizację terenów inwestycyjnych przyczyniających się do zwiększenia przedsiębiorczości w gminie Siedliszcze.

SPIS TABEL

- Tabela 1. Zestawienie powiązań pomiędzy obszarami strategicznymi programu Rozwoju Gminy Siedliszcze a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2022
- Tabela 2. Zestawienie wskaźników wskazujących stan kryzysowy i wyznaczających obszar zdegradowany – sfera społeczna
- Tabela 3. Zestawienie wskaźników wskazujących stan kryzysowy i wyznaczających obszar zdegradowany – sfera gospodarcza, środowiskowa, funkcjonalno – przestrzenna oraz techniczna
- Tabela 4. Zestawienie spotkań i innych metod partycypacji społecznej oraz formy informowania społeczności lokalnej
- Tabela 5. Wskaźniki monitoringowe wdrażana Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Siedliszcze
- Tabela 6. Wzór karty projektu rewitalizacyjnego
- Tabela 7. Zmiana liczby ludności w latach 2005 – 2015 (wariant I)
- Tabela 8. Zmiana liczby ludności w latach 2010 – 2015 (wariant II)
- Tabela 9. Szacunkowy przyrost liczby ludności w latach 2015 – 2045 uwzględniający Prognozę ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu
- Tabela 10. Udokumentowane złoża kopalin w gminie Siedliszcze- stan na 31.12.2015 rok
- Tabela 11. Wyrobiska eksploatacyjne na terenie gminy Siedliszcze wymagające rekultywacji
- Tabela 12. Wykaz JCWP na terenie gminy miejsko - wiejskiej Siedliszcze
- Tabela 13. Zasoby mieszkaniowe gminy Siedliszcze w latach 2010 – 2015
- Tabela 14. Wyposażenie mieszkań w urządzenia techniczno – sanitarne oraz udział mieszkań wyposażonych w instalacje w latach 2010 – 2015 w gminie Siedliszcze
- Tabela 15. Wykaz obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków
- Tabela 16. Podmioty gospodarki gospodarczej wg sektorów własnościowych w gminie Siedliszcze w latach 2010 – 2015
- Tabela 17. Podmioty gospodarki wg sekcji PKD 2007 w gminie Siedliszcze w latach 2010-2015
- Tabela 18. Podmioty gospodarcze według klas wielkości
- Tabela 19. Liczba pracujących według sektorów ekonomicznych
- Tabela 20. Dochody i wydatki budżetowe w latach 2010 – 2015
- Tabela 21. Wynik budżetu i relacja deficytu/ nadwyżki do dochodów w latach 2010 - 2015
- Tabela 22. Prognoza dochodów i wydatków do 2022 roku
- Tabela 23. Wykaz przedsięwzięć do Wieloletniej Prognozy Finansowej
- Tabela 24. Wykaz umów o dofinansowanie podpisanych przez gminy i ich jednostki podległe
- Tabela 25. Wykaz umów o dofinansowanie podpisanych przez Gminę w partnerstwie
- Tabela 26. Wykaz umów o dofinansowanie podpisanych przez przedsiębiorców i organizacje pozarządowego gminy miejsko - wiejskiej
- Tabela 27. Wybrane wskaźniki charakteryzujące gminę na tle powiatu, województwa i kraju
- Tabela 28. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023
- Tabela 29. Zestawienie powiązań pomiędzy celami koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023
- Tabela 30. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023
- Tabela 31. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Chełmskiego na lata 2014-2021 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023

Tabela 32. Zestawienie powiązań pomiędzy celami zawartymi w Aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Chełmskiego na lata 2008-2015 (z perspektywą do roku 2020) a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Siedliszcze na lata 2016-2023

SPIS RYCIN

- Rycina 1. Położenie gminy Siedliszcze w województwie lubelskim i powiecie chełmskim
- Rycina 2. Podział administracyjny gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze
- Rycina 3. Jednostki analityczne gminy Siedliszcze
- Rycina 4. Gmina miejsko – wiejska Siedliszcze na tle Obszaru Funkcjonalnego „Zbiornik Oleśniki
- Rycina 5. Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz gospodarczej, funkcjonalno – przestrzennej, środowiskowej oraz technicznej
- Rycina 6. Koncentracja negatywnych zjawisk w 5 sferach jednocześnie
- Rycina 7. Obszary zdegradowane na terenie gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze
- Rycina 8. Obszar rewitalizacji w gminie miejsko – wiejskiej Siedliszcze
- Rycina 9. Schemat partycypacji społecznej
- Rycina 10. Schemat Struktury zarządzania i wdrażania rewitalizacji w gminie Siedliszcze
- Rycina 11. Zmiana liczby ludności w latach 2013 – 2015 w poszczególnych sołectwach/obrębach gminy Siedliszcze
- Rycina 12. Gęstość zaludnienia w sołectwach/obrębach Gminy Siedliszcze
- Rycina 13. Wskaźnik przyrostu naturalnego w latach 2013 - 2015 w Gminie Siedliszcze
- Rycina 14. Wskaźnik salda migracji w sołectwach/obrębach Gminy Siedliszcze na 2015 r
- Rycina 15. Zmiana liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2013 i 2015 roku wg sołectw/obrębów gminy Siedliszcze
- Rycina 16. Udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych w sołectwach/obrębach gminy Siedliszcze w 2015 roku
- Rycina 17. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców w sołectwach/obrębach gminy Siedliszcze
- Rycina 18. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa na 100 mieszkańców w sołectwach/obrębach gminy Siedliszcze
- Rycina 19. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców z powodu bezrobocia w 2015 roku w gminie Siedliszcze
- Rycina 20. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 mieszkańców z powodu niepełnosprawności
- Rycina 21. Rodziny objęte procedurą „Niebieskiej Karty” wg sołectw/obrębów w gminie Siedliszcze (2013 i 2015r.)
- Rycina 22. Frekwencja w wyborach samorządowych
- Rycina 23. Frekwencja w wyborach na Prezydenta RP
- Rycina 24. Organizacje pozarządowe (zarejestrowane i niezarejestrowane) w 2013 i 2015 roku w sołectwach/obrębach gminy Siedliszcze
- Rycina 25. Lubelskie Zagłębie Węglowe
- Rycina 26. Obszary chronione na terenie gminy miejsko – wiejskiej Siedliszcze
- Rycina 27. Obszary przekroczeń zanieczyszczeń powietrza w 2015 roku
- Rycina 28. Zasoby mieszkaniowe powiatu chełmskiego – przyrost liczby mieszkań w stosunku do 2010 roku
- Rycina 29. Szlaki turystyczne na terenie gminy Siedliszcze
- Rycina 30. Sieć szerokopasmowego Internetu

SPIS WYKRESÓW

- Wykres 1. Ludność gminy według płci w latach 2013-2015
- Wykres 2. Struktura wieku ludności w sołectwach/obrębach w gminie Siedliszcze (%) - 2015r.
- Wykres 3. Prognoza demograficzna dla gminy Siedliszcze na lata 2016 – 2045 – wariant I
- Wykres 4. Prognoza demograficzna dla gminy Siedliszcze na lata 2016 – 2045 – wariant II
- Wykres 5. Szacunkowy przyrost ludności w latach 2016-2045 na podstawie Prognozy ludności do 2050 roku dla powiatów oraz miast na prawach powiatu
- Wykres 6. Liczba bezrobotnych w gminie Siedliszcze w latach 2013– 2015
- Wykres 7. Liczba i rodzaje przestępstw popełnionych w gminie Siedliszcze w 2013-2015r
- Wykres 8. Wskaźniki opisujące zasoby mieszkaniowe w gminie Siedliszcze w 2015 roku oraz powiatu chełmskiego
- Wykres 9. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie gminy Siedliszcze w latach 2010-2015
- Wykres 10. Liczba podmiotów gospodarczych wg poszczególnych sekcji PKD 2007 w gminie Siedliszcze w latach 2010 - 2015 roku
- Wykres 11. Struktura ilościowa gospodarstw rolnych w gminie Siedliszcze
- Wykres 12. Rodzaje upraw na terenie gminy Siedliszcze (powierzchnia zasiewu)
- Wykres 13. Liczba pracujących w gminie Siedliszcze w latach 2010 – 2015
- Wykres 14. Pracujący wg płci w gminie Siedliszcze w latach 2010 – 2015
- Wykres 15. Pracujący na 1000 mieszkańców w gminie Siedliszcze w latach 2010-2015
- Wykres 16. Dochody i wydatki w latach 2010-2014
- Wykres 17. Dochody ogółem i dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy Siedliszcze w latach 2010-2015
- Wykres 18. Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy Siedliszcze w latach 2010-2015
- Wykres 19. Udział dofinansowania gminy i jednostek strukturalnych z poszczególnych Programów Operacyjnych gminy Siedliszcze w latach 2007-2013
- Wykres 20-24. Charakterystyka badanych respondentów
- Wykres 25-33. Wyniki badania ankietowego